

מדינת ישראל

גנזך המדינה

ארכיונים אישיים וקטגוריות בודדות

משרד

ארכיונים אישיים וקטגוריות בודדות

ארכיון משפחת חיים כהן

חברים ובני משפחה בין ראש המשפחה בן-מנחם וחברתו יעל

1958 - 1959

מס. תיק מקורי

מחלקה

ארכיון משפחת חיים כהן

שם: חליפות מכתבים בין ראש המשפחה דו

פ - 3254/14

108 - 72.61/4

02-107-02-10-09

15/05/2006

מזהה פיזי:

מזהה לוגי:

כתובת:

13

הערה

הערה

נ'ה' 1/2

נ'ה' 1/2 ; נ'ה' 1/2

לילה

דראטי וע"נא, וההרשתי
מאד מהרסון שבבאי וקדסיה -
בנושא בוצה ומסע - כח - וההרשתי
~~הרשתי~~ ההרשתי ואולי, *descendo*,
לא ההרשתי.

מבית משפטי משכנע.

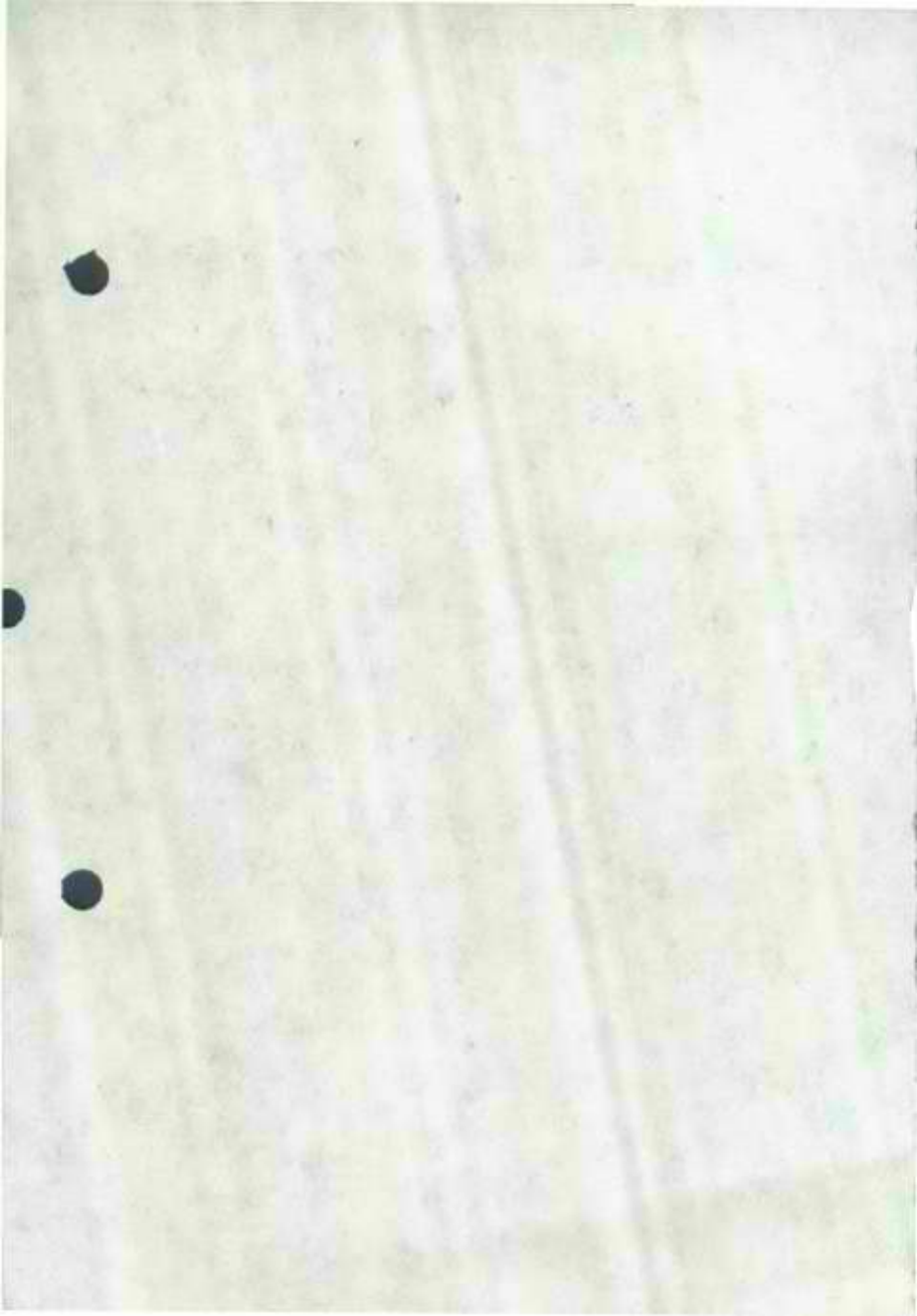
בית דין קע' 4, מחינת ההלכה -
המחנה האמיתי קע' 7 3 8 9 : והוא
"חוד הדין הישראלי באתי ישראל המהוצה"

לכן ע"י ספר שבדין "הוצ"ם"
מה מחברי המהוצה.

חוצים

59/2/27

✓

until:

20,

2011

2012

2013 2014

בית המטבח העליון
לשכת השופטים

4/2/50

אשר עליו.

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

הוא ידוע. דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

דבר זה לא ידוע, וזהו ידוע

ראש הממשלה

ירושלים, י"ג בחשוון תשי"ט
27 באוקטובר 1958

לכבוד
סר חיים כהן
היועץ המשפטי לממשלה
משרד המשפטים
ירושלים.

מוקד כהן 28 -

אני פונה אל כבודו בעקבות החלטה אשר ממשלת ישראל
קיבלה ביום 15.7.1958, ואשר לפיה מונתה ועדה מורכבת מראש-
הממשלה, שר המשפטים ושר הפנים, שתבחון הנחיות רישום לילדי
ניסואי תערובת שהוריהם, גם האב וגם האם, רוצים לרשום ילדיהם
כיהודים. בהחלטה זו הטילה הממשלה על הועדה לשמוע "חוות דעת
של חכמי ישראל בארץ ובחוץ-לארץ בגדון זה", ולנסח הוראות
רישום "שיתאימו למסורת המקובלת בכל חוגי היהדות, האדוקים
והחופשיים לל זרמיהם, ולתנאים המיוחדים של ישראל כמדינה
יהודית ריבונית שמובטח בה חופש מצפון ודת וכמרכז לקיבוץ
גלויות".

מירשם התושבים קיים בישראל מאז שנת תש"ט ועד היום
הזה, ועל הפרטים אשר החוק מחייב את רישומם במירשם זה, נמנים
גם "דת" ו"לאום". ביצוע חוק מירשם התושבים נתון בידי משרד
הפנים, ופקידי הרישום הוסמכו בחוק לדרוש ולקבל מאת התושבים
החייבים ברישום, מסמכים וידיעות הדרושים להם למען יוכלו לאמת

א/א.

את הדברים בטרם ירשמום. על פי הרישום במירסם ניתנת לכל תושב תעודת זהויה המשמשת לו למטרות שונות, ובשעת חירום אף הוטלה חובה על כל תושב זכר לשאת עמו תעודת זהויו באשר הוא שם.

נשמעו מדי פעם בפעם הצעות לבטל מירסם זה או לבטל את הרישום של "דת" או "לאום" באותו מירסם, - אבל שיקולים בסחונתיים ואחרים מנעו אותנו עד כה, וימנעו אותנו בעתיד הקרוב, מקבל הצעות אלה. לאור מצבנו המיוחד, כשאין אפשרות מעשית לפקח פיקוח של קבע ושל סמס על כל גבולות המדינה בפני אנשים המסתננים אל המדינה מן הארצות השכנות האויבות לנו והמהווים מקור סכנה חמורה ובלתי פוסקת לשלום המדינה ותושביה, מן ההכרח הוא שתושב חוקי בישראל יוכל בכל עת לזהות את עצמו על ידי תעודה שניתנה לו מסעם רשות מוסמכת.

חוקי ישראל אוסרים כל הפליה בין אדם לאדם מחמת הבדלי גזע, צבע, לאום, דת או מין, אבל קיימת זכות יתר אחת המיוחדת ליהודים בלבד לפי חוק השבות. לא-יהודי הרוצה להגר לארץ צריך לקבל רשות ויש בידי המדינה למנוע מאתו רשות זו, ואם הוא מסתקע בארץ אינו נהפך לאזרח ישראל, אלא על ידי התאזרחות אשר יוכל לבקשה לאחר יסיבה של שנתיים. אולם יהודי זכאי לעלות לארץ לפי חוק השבות בתוקף היותו יהודי (אם אינו פוסע מועד העלול לסכן את שלום הצבור או בעל חולי העלול לסכן בריאות הצבור), ומיד עם עלותו לארץ והבעת רצונו להשתקע בה - הוא נעשה ממילא ומיד אזרח ישראלי.

גם קביעת הדת לגבי תושבי ישראל הכרחית מסעם זה: עניני ניסואין וגירושין נתונים לפי חוקי ישראל הקיימים לסמכותם של בתי-הדין הדתיים; - בתי-הדין השרעיים לגבי מוסלמים, בתי-הדין הדתיים של העדות הנוצריות למיניהן - לגבי נוצרים, ובתי-הדין הרבניים לגבי יהודים. ניסואין וגירושין נערכים בישראל לפי החוק הקיים אך ורק על פי דינים דתיים ובסקסים חתיים בלבד; וניסואין

./וגירושין

וגירוסין של יהודים אינם נערכים בישראל לפי החוק הקיים אלא על פי דין התורה.

נתעוררה השאלה איך לרשום בפרט "דת" ובפרט "לאום" ילדים שנולדו מנשואי תערובת, כשהאב יהודי והאם לא יהודיה ולא נתגיירה, אבל שניהם מסכימים שילדם ירשם כיהודי. יש אומרים שמאחר והמירסם הוא אזרחי ואינו משמש לצרכים דתיים (הרשויות הדתיות המוסמכות אינן חייבות, ועל פי דוב אינן מוכנות, להסתפק בו או להסתמך עליו), הרי אין לנהוג לענין מירסם זה לפי קנה מידה דתי דווקא; ויש אומרים שמאחר שאין להפריד בין "דת" ו"לאום", מכיוון שהשתייכות דתית היא מטבע ברייתה שאלה דתית, יש לנהוג לפי קנה המידה הדתי דווקא, גם ברישום הלאום וגם ברישום הדת.

המסלה החליטה שדתו או לאומו של אדם מבוגר יירשמו כ"יהודי" אם הצהיר בתום-לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת. לפי חוק שיווי זכויות האשה הקיים בישראל שני ההורים כאחד הם האפוטרופסים על ילדיהם; מת אחד מהם, הנשאר בחיים הוא האפוטרופוס. בדרך-כלל תתקבל, על כן, הצהרת שני ההורים בכל מקרה שדרושה הצהרתו של ילד אשר סרם הגיע לגיל הבגרות. ואולם לענין הרישום במירסם התושבים של ילדים שנולדו מנשואי תערובת, נתעוררה השאלה במקרה והאם לא יהודיה ולא נתגיירה, אבל היא וגם האב מסכימים שילדם יהיה יהודי, - אם לרשום אותו כיהודי על יסוד הבעת רצונם של ההורים והודעתם בתום-לב כי הילד אינו בן דת אחרת, או נוסף להסכמת ההורים והודעתם, דרוש עוד טקס כל-שהוא, - למען שהילד ירשם כיהודי. בשאלה זו נדרשת ועדת השלושה להמליץ המלצותיה למסלה, לאחר שתקבל חוות דעת חכמי ישראל כאמור לעיל.

./להבנת

להבנת הבעיה בשלמותה יש לציין ארבעה שיקולים:

- (1) במדינת ישראל הובטח, גם במגילת העצמאות וגם בכל קו-היסוד של הממשלות שהיו עד כה, ושבהן השתתפו מפלגות "דתיות" ו"חופשיות", - העקרון של חופש המצפון ודת, ונאסרה בישראל כל כפיה דתית או אנטי-דתית, ויהודי יכל להיות דתי או לא-דתי.
- (2) ישראל משמשת בימינו מרכז לקיבוץ גלויות. העולים באים ממזרח וממערב, מארצות מתקדמות ונחשלות, ומיזוג הגלויות ויציאתם בדפוס לאומי אחד הוא אחת המשימות החיוניות והקשות ביותר בישראל, ויש לעשות מאמצים להגביר את המשותף והמאחד ולעקור במידת האפשרות את המפריד והמרחיק.
- (3) אין הקבוץ היהודי בישראל דומה לקבוץ יהודי בגולה. אין אנו פה מיעוט קטן ללחץ של תרבות זרה, ואין פה חשש של התבוללות של יהודים בקרב לא יהודים, כזו הקיימת בכמה ארצות רוחה וחופש, אלא להיפך: יש כאן אפשרויות ונסיונות של התבוללות קלה של לא יהודים בתוך העם היהודי, ביחוד משפחות של יוצאי נשואי תערובת העולות לארץ.
- בעוד שנשואי תערובת בחו"ל הם אחד הגורמים הסכריים בהתבוללות גמורה ויציאה מכלל היהדות, - הרי נשואי-תערובת הבאים הנה, בעיקר - מארצות מזרח אירופה, מביאים למעשה לידי התמזגות גמורה עם העם היהודי.
- (4) מאידך גיסא אין העם בישראל רואה עצמו כאומה נפרדת מהיהדות בגולה, אלא להיפך. אין קיבוץ יהודי בעולם החי בהרגשה כה עמוקה של אחדות וזהות עם כלל היהודים בעולם - בקיבוץ היהודי בארץ,

./ובקוי

ובקוי-היסוד של הממשלה נאמר לא במקרה, כי הממשלה תדאג
"להעמקת התודעה היהודית בקרב הנוער הישראלי, להשרשתו בעבר
העם היהודי ובמורשתו ההיסטורית, ולהגברת זיקתו המוסרית ליהדות
העולמית מתוך הכרת שותפות הגורל והרציפות ההיסטורית המאחדת
את יהודי כל העולם לדורותיהם ולארצותיהם".

לאור כל הנאמר נהיה אסירי תודה אם כבודו יואיל
לחוות דעתו כיצד עלינו לנהוג ברישום ילדי נשואי תערובת ששני
הוריהם, גם האב היהודי וגם האם הלא-יהודי, רוצים לרשום ילדיהם
כיהודים.

22 כ"ב אלול 1370

ד. בן-גוריון

ד. בן-גוריון

(63)

18/7/5

חאריך 9 ליוני 1952

החשובה נא להוכיח:
מס.

101/7

18/7/5

משלה,

נת מכתבך מיום 25 למאי ש.ז. . . אודה שלתשובה כזו,
לא צפיתי ממך; הצטערתי ללמוד ממכתבך שגמרת,
נוע לא רק בקשרי ידידות אלא גם ברגשי כבוד של
לא להגרר.

מכתבך האחרון השמיט, לצערי, את הבסיס לויכוחנו
יות בלבד:

פרץ לדלת פתוחה כשהנך מבסס "להסביר" לי לאיזה גמול
שרות נאמן למדינה. הפסקה במכתבך "אך מי ששרת את
במסירות ובנאמנות שאין למעלה מהן, אינו קונה לו
ס דבר" מטעה ביסודה ומערפלת את עיקר הויכוח. האם
האם לזכויות מיוחדות מהממשלה טוען אנוכי? או
קבע מלכתחילה הפלייה מכוונת, מעין "רשימה שחורה"
מבא לצלן מכין עובדי המדינה לשעבר.

סמכותך בהערכת פרישתי משרות המדינה, הנני שולל

April 16, 1963.

Mr. Baruch Litvin,
338 Taylor St.,
Hollywood Beach,
Florida, U.S.A.

Dear Mr. Litvin,

I am in receipt of your letter dated March 13, and am pleased to enclose herewith my own translation into English of my opinion rendered to the Prime Minister on February 10, 1959, which I authorize you to publish.

Please find also enclosed a statement of my expenses. I shall be much obliged to you if you would reimburse me at your convenience.

With best wishes

Yours truly,

April 16, 1963.

Mr. Baruch Litvin,
338 Taylor St.,
Hollywood Beach,
Florida, U.S.A.

Dear Mr. Litvin,

I am in receipt of your letter dated March 13, and am pleased to enclose herewith my own translation into English of my opinion rendered to the Prime Minister on February 10, 1959, which I authorize you to publish.

Please find also enclosed a statement of my expenses. I shall be much obliged to you if you would reimburse me at your convenience.

With best wishes

Yours truly,

AUTHOR'S TRANSLATION FROM THE HEBREW

THE ATTORNEY-GENERAL OF ISRAEL

Jerusalem, February 10, 1959

The Prime Minister,
Jerusalem.

Mr. Prime Minister,

I should like to ask your forgiveness for not having replied to your letter of October 27 until today: urgent official business prevented me from reaching into books, and I am afraid that even now I have not discovered but a small fraction of what could be discovered.

As early as on February 20, 1958, I wrote # to the Director-General of the Ministry of the Interior, inter alia, as follows:-

"Where two spouses declare that their child is a Jew, their declaration must be deemed to be the declaration of the child: according to the Equal Rights for Women Law, 1951, they both together are the child's guardians, and they can speak for him. It is true that this declaration, too, is subject to the qualification of good faith; but the fact that one of the parents, is, and declares to be, a non-Jew, is not of itself evidence of bad faith. As far as the registrar is concerned, the fact that under the law of the Torah the child goes after the mother, is irrelevant: it may well be that not Jewish but some other law is the personal law applicable to the child, and that under the personal law applicable to him the child goes after the father and not after the mother. These are questions of law which the registrar is neither competent nor qualified to solve; he has to content himself with the declaration of the parents that their child is a Jew, in order to register the child accordingly. But what if one parent declares that the child is a Jew, and the other parent declares that the child is a non-Jew? ... In my opinion, the child must in such a case be registered as of unknown religion and nationality..."

When I was honored by your letter and sat down to look into the books, my previous view was much fortified; and I still consider that there is no better way for the State to adopt than the registration of a child's religion and nationality according to the declaration of his parents. It is, indeed, the only way to comply with the law; and though it may, at first sight, contradict the rule of Jewish law that a child born to a non-Jewish mother should be considered non-Jewish, it is my opinion that not that rule, but the way proposed by me, accords with the best legal and moral traditions of Israel.

1. The Secular Law: The term "Jew", as employed in legislative acts of the Knesset, is not synonymous with the term "Jew" within the meaning ascribed to it in Jewish law. It is not the religious authorities of the State which are charged with the implementation and administration of the laws of Return, of Citizenship, and of Registration of Residents; it is the Minister of Interior who is so charged, and it cannot reasonably be assumed that in charging him with the implementation

מדינת ישראל

of these laws, it was the intention of the Knesset that he should adjudicate on matters of Jewish religious law. Whenever the question, whether a person is a Jew, arises in connection with his marriage or divorce, the law is that the religious authorities have exclusive jurisdiction to adjudicate upon it. When, however, the question as to whether a person is or is not a Jew, arises not in connection with his marriage or divorce nor with any other matter which the law recognises as of a religious nature, but in connection with any administrative or political matter, such as the right of entry into the territory of the State, or his domicile or citizenship therein, the religious concept of "Jew", that is, the ~~same~~ status of that person as a Jew for the purposes of religious adjudications, is wholly irrelevant - not only for the reason that the administrative agencies involved are neither qualified ~~nor~~ not competent to adjudicate according to religious law, but also for the reason that the boundaries between administrative and religious jurisdiction are very clearly defined, and the religious authorities are, for the purpose of any matter within their ~~own~~ jurisdiction, anyway not bound at all by anything any administrative agency may have done or decided for purposes of its own.

It may occur that the religious adjudication differs in content and in kind from the administrative adjudication. The fact that a person is under religious law regarded as a non-Jew, does not preclude nor contradict the same person's status as a Jew for the purposes of secular law, and vice versa. Even the fact that a woman is regarded under religious law as married, ~~does~~ neither precludes nor contradicts the fact that the same woman may, for purposes of succession for instance, be regarded as divorced or single. ~~to~~ Such an apparent inconsistency may even occur in one court: when the civil court has to adjudicate according to religious law, e.g. in a matter of alimony and maintenance, the woman may have to be regarded as married; when the very same court has to adjudicate according to secular law, e.g. in a matter of succession, she may have to be regarded as divorced from the husband who is still maintaining her. These apparent inconsistencies are unavoidable: they are the result of our splitting the jurisdiction between civil and religious courts, and splitting the applicable law into religious and secular laws; so long as this system of ours will continue in force, we shall have to accept its unfortunate consequences as gracefully as we can, and not let ourselves be deterred from any juridical or administrative obstacle coming in its wake.

With all due recognition of religious jurisdiction and all due submission to it within the limits set by law, the administration may not in any way extend or enlarge it. Apart from matters of marriage and divorce, the laws of the Torah are not binding in this State; and whoever ~~wishes~~ desires to have them extended to other fields, may try and move the legislature to do so, but may not demand anything of the kind from ~~the~~ ^{the} Administration. As far as the administrative agencies are concerned, the boundaries which divide the binding law from the non-binding religious prescriptions, are the very basis of the democratic State and of the fundamental rights of its citizens.

The resolution of the Cabinet to the effect that a person is to be registered as a Jew if he in good faith declares to be a Jew and does not profess another religion, implies, in my opinion, that an infant is to be registered as a Jew if his two parents in good faith declare that he is a Jew and does not profess another religion. The two parents are the natural guardians of the infant, as it now expressly laid down in the Equal Rights of Women Law, 1951; and in exercise of their rights and duties as guardians, they have to do and declare for him what they may do and declare for themselves. Their declaration on his behalf is in law tantamount to his own declaration, ~~for~~ and the law requires the substitution of his declaration by theirs only because of his minor age and lack of understanding.

The following analogy from the citizenship laws may not be out of place: where parents declare that their child ~~is~~ does not wish to acquire Israeli citizenship automatically, the child does not become a citizen (Section 2(c)(3) of the Citizenship Law, 1952). Failing such declaration, the child acquires Israeli citizenship together with his parents, in the same way as he "attained" to Israel with them. Why should the parents' declaration on behalf of their child be treated differently when it is made for the purposes of registration, than when it is made for the purposes of citizenship?

It is true that the question of religious, as distinguished from ethnic or national, affiliation, is, by nature, a ~~religious~~ question of religion. However this may be, I think that as far as registration by administrative agencies is concerned, this question need not be determined by religious rules. The law which provides that a person shall register his religion, does not thereby authorize or compel the registrar to investigate into, and decide upon, the question what would, under religious rules, be the religion of the person seeking registration. The duty to register is by law imposed on the resident, not on the registrar; and the resident complies with his duty by telling the registrar what his religion is - in the same way as he complies with his duty by telling the registrar what his address is. The registrar is entitled, but under no obligation, to ask the applicant for documents and other evidence; but he will do so only in those cases in which he has reason to suspect that the applicant made his statements not "in good faith"; but where the applicant's statements does not arouse any suspicion, there is no need and no justification for evidence. Where evidence had been asked for, and produced, and the registrar was still not satisfied that a particular statement had been made "in good faith", he will not have to enter any registration in pursuance of such statement. But the registrar is not a judge nor an arbitrator - he is only a registrar; and he does not register but what the citizen ^{first} requests him to register. Even in those cases in which the registrar has satisfied himself in any particular matter by evidence produced to him, his decision in no way binds any court or any administrative agency, and that very same evidence may lead them to quite different conclusions. The decisions of the registrar are relevant only for the purposes of registration under the Residents' Registration Law, they have no legal force or consequence whatever for any other purpose. Accordingly, the registration of a person as "Jew" does not bind any civil or religious court, nor any civil or religious authority; it is not even prima facie evidence, and does not shift the burden of proof; it shows only that the person concerned had requested the registrar to have him registered as Jew. In other words, the registration is evidence of a statement which the person seeking registration has made before the registrar, and possibly also of the fact that the registrar has seen no reason to doubt that ~~that~~ that statement was made "in good faith".

The same applies to the infant child: there is nothing in the registration under the Residents' Registration Law but what the child's parents requested the registrar to register; and where the child's religion was registered as Jewish, there is nothing in that registration to imply or to prove that under religious or secular law this child is a Jew, but only that his parents stated his statement.

Any other registration of religious affiliation would, in my view, exceed the registrar's powers; he is not allowed to register anything the applicant for registration did not request him to register; and he is certainly not allowed - nor is he competent or qualified - to adjudicate, under religious or secular law, ~~whether~~ on such legal questions as whether the child goes after his father or after his mother, and what is the personal law applicable to him - whether religious law, or some foreign law (e.g. his national law or the law of his domicile), or the secular Israeli law. Were we to authorize the registrar to deal with and adjudicate upon questions like these, we would hopelessly entangle him in a vicious circle: for where the child is not a Jew, Jewish religious law ~~is~~ could never be applicable to him; but it is Jewish religious law only which deprives him of his status as Jew! On the other hand, where you apply some secular law under which the child goes after his Jewish father and therefore recognize him as a Jew, the Jewish religious law will become applicable to him, and under that law he is not recognized as a Jew! Better leave intricate problems like these to courts and judges - trained and equipped to deal with them, and not have administrative officers like the registrars delve into legal questions which require judicial and not administrative determination.

To sum up: the registrar may not register ^{the} religion of an infant child but what the child's parents request him to register.

2. The Traditions of Israel: (a) The rule that a son born of the heathen, is as his mother, and no attention is paid to the father¹⁾, stems from an interpretation of Scripture: it is written, "You shall not intermarry with them: do not give your daughters to ~~their~~ sons or take ~~their~~ daughters for your sons; for ~~they~~ will turn your ~~children~~ away from Me to worship other gods"²⁾ - the son of your daughter is always called your son, even though his father may be a heathen; but the son of a heathen woman, even though the son of your son, is called her son³⁾. If your daughter giving birth to a heathen's son would be likely to turn her son away from God, the Scripture would have said, she will turn ~~your~~ son away from me, and not only "he"⁴⁾. Another text on which reliance was placed, is this: "If a man has two wives - who have borne him sons"⁵⁾; where a wife can be legally married to a man (i.e. be his "wife"), the sons she bears him are his sons; where she cannot be legally married ~~to him~~ (i.e. to a non-Jewish woman to a Jew) the son she bears him ~~is~~ is hers and not his⁶⁾.

There is reason to believe that ~~these~~ ^{that} these pieces of interpretation are in the way of afterthoughts, and the true ground for the rule that the children acquire the status of their non-Jewish mothers, was the fear and the experience that these children would actually acquire their mothers' habits and customs. Thus, we find that when Ezra expelled the heathen women, he expelled their children with them⁷⁾; and in expelling the mothers, the intention was ^{directed} not so much ~~themselves~~ to their persons as to "their abominations which have filled the land from one end to the other with their uncleanness"⁸⁾. The expulsion was calculated to bring about the isolation and separation of the Jewish people from the heathen, so as to avoid the danger of total assimilation, both from the cultural and religious and from the ethnic points of view. In those circumstances the decision was taken to send the sons away together with their heathen mothers; but this was a purely political decision to take, and there is nothing in the Books of Ezra or Nehemiah to warrant the conclusion that in regarding these sons as non-Jews, any legal rule or tradition was observed. The words of Shehaniah, son of Yehiel, one of the sons of Elam, that what was done was "according to the Torah"⁹⁾, ~~was~~ ^{are} ex post facto interpreted as ~~the~~ proof that the rule under which children were to follow their non-Jewish mothers, dated from the Torah⁹⁾; but the truth is, of course, that what Shehaniah ~~meant~~ meant (and in so many words said), was that by expelling the heathen women "and such as are born of them", they would repair what they had done wrong in not obeying the Torah in general, and in future they would conduct themselves "according to the Torah".

(b) But even assuming that the irrefutable rule of law is that the child follows his non-Jewish mother, there still remains a lot of unanswered questions. It should be remembered that our concern is with families coming to Israel, claiming their right of "return", and registering as Jews - or, at least, the father registers as a Jew and declares that his sons and daughters are Jews like himself.

- 1) Maimonides, *Hilkhot Issurei Bi'ah* Beeah, Cap. 15 para. 4.
- 2) Deuteronomy VII 3-4.
- 3) Kiddushin 68 b.
- 4) Rashi, Deuteronomy, *ibid.*
- 5) Deuteronomy XVI 15.
- 6) Kiddushin 68 b.
- 7) Ezra X 2-3.
- 8) Ezra IX 11.
- 9) Yerushalmi Yebamoth Cap. 2 para. 6.

It is reported of Rabbi Yehuda that a man came before him and said, I converted myself to Judaism, without the assistance of a court (which is not a valid conversion under the law). Rabbi Yehuda asked him: have you any witnesses? He answered, no. Then Rabbi Yehuda asked: have you any sons? He answered, yes. Whereupon the Rabbi said to him: you will be believed for the purpose of disqualifying yourself as a Jew, but you cannot be believed for the purpose of disqualifying your sons as Jews ⁽¹⁰⁾.

It is not related in the talmudical source of this report whether the mother of the sons was a Jew or a non-Jew or ~~is~~ converted; that did not apparently concern Rabbi Yehuda at all; for him it was sufficient that the sons must be presumed to be duly qualified, and their father was not competent to disqualify them ⁽¹¹⁾.

Marmonides lays down the rule according to Rabbi Yehuda, with some ~~slight~~ modification: "When a man was married to a Jewess^{or} to a converted woman and had sons, and came forward and said, I converted myself to Judaism in private, he will be held to have disqualified himself as a Jew, but not to have disqualified his sons as Jews" ⁽¹²⁾. The commentators wonder, if that was what Rabbi Yehuda had taught, what new rule had he laid down? Where the mother was Jewess or converted, the children are Jews anyway, and the non-Jewishness of their father is quite irrelevant ⁽¹³⁾; if his wife is a non-Jewess, her children are anyway non-Jews, and if his wife is a Jewess, her children are anyway Jews ⁽¹⁴⁾. As was their usual habit, the commentators found all sorts of ways out of the dilemma: maybe she was converted but not with all the requisite procedure being observed; maybe the qualification in issue did not relate to the children's status as Jews, but to their status as legitimate children; but I think the simple answer is that Marmonides wrongly modified Rabbi Yehuda's rule, and ~~is~~ that we ought to take that rule as it is, namely, without any reference to the children's mother being Jewish or non-Jewish. As a matter of record, the Shulkhan Arukh deleted what Marmonides had added, and laid down the rule as follows: A man who had been believed to be a Jew, and who said, I had converted myself in private, ~~is~~ and who had sons, is not competent as regards the sons, but is competent to disqualify himself as a Jew, ⁽¹⁵⁾ and the sons remain fully qualified ⁽¹⁶⁾.

The father is not competent to disqualify his sons, because by his own admission he is a non-Jew, and a non-Jew is an incompetent witness. A fortiori is a non-Jewish mother incompetent to disqualify her sons, for she is not only a non-Jew and incompetent as such, but also a woman, and all women are incompetent witnesses. It follows, then, that under the law of the Torah, children in Israel are presumed to be ~~be~~ fully qualified Jews; this presumption can be rebutted only by two competent witnesses testifying before a competent court; and unless and until the presumption is duly rebutted, they are to be regarded as Jews.

(C) So far we have not sufficiently stressed the fact that our ~~is~~ problem arises in Israel where the majority are Jews, and every citizen is a priori presumed to be a Jew until the contrary appears. It is certain that when a man asserts he is a Jew, one does not start an investigation into his Jewishness ⁽¹⁷⁾; this has been demonstrated from the talmudical report of a stranger

⁽¹⁰⁾ Yebamot 47 a.

⁽¹¹⁾ ~~7~~ Rashi, ibid.

⁽¹²⁾ Hilkhut Issurei Be'ulah, Cap. 13 para. 8.

⁽¹³⁾ Maggid Mishnah, ibid.; Beit Yossef on Tur Yorei De'ah, 248.

⁽¹⁴⁾ Tossafot, Yebamot 47 a.

⁽¹⁵⁾ Shulkhan Arukh Yorei De'ah, Cap. 248 para. 11.

⁽¹⁶⁾ Beit Yossef on Tur Even Ha'ezer, 2.

⁽¹⁷⁾ Maggid Mishnah on Hilkhut Issurei Be'ulah, Cap. 13 para. 10.

חיים הרמז כחז

who came to Jerusalem and ate of the Passover offering as if he were a Jew; and ~~although~~ notwithstanding the express prohibition, "No foreigner shall eat of it" ¹⁸ 18). He was not even questioned about his qualifications as a Jew ¹⁹ 19). The Tossafists observe that this report is no authority for the proposition that anybody who comes along and claims to be a Jew, should at once be accepted as such; but it is good authority for that proposition wherever the majority of the people are Jews, for we always follow the majority rule ²⁰ 20). ²¹ 21) Another context ~~the~~ the Tossafists ^{went} still further, deciding that a man who ~~claims~~ ^{claims} to be a Jew should be believed, even where the majority of the people is non-Jewish; ~~the~~ the reason being that the majority of the people asserting that they are Jews, at any rate are Jews, and so there is ^a majority rule to be followed even here ²² 22); if there should be one who untruthfully claims to be a Jew, that is no reason not to follow the majority of people who speak the truth and let the one exception benefit from the rule.

In a famous book from the 15th century we find this interesting testimony: "and it happens every day that strangers come to us, and we do not investigate after them, but drink wine with them and share our food with them and eat from their Shechita" ²³ 23).

Where, then, a man comes forward and claims that he was duly and lawfully converted to Judaism, and he is not otherwise known to be a non-Jew, he ought to be believed, ~~too~~, by virtue of the "Higu" rule: he could have claimed to have always been a Jew, and would then have been believed, as aforesaid; why should he not be believed when he claims that he was not a Jew originally, but was duly converted ²⁴ 24). Meamonides adds to this rule a qualification, too: "A man who comes forward and says, he was a heathen and had been converted by a court - it to be believed, because the same mouth that disqualified him, ^{now} ~~qualifies~~ ^{qualifies} him; but this rule applies only in the land of Israel and in those days when everybody is presumed to be a Jew; whereas outside the land of Israel the assertion of Jewishness has to be proved" ²⁵ 25).

In my opinion, this is clear authority for a differentiation of the solution of our problem, according to whether it arises abroad, or whether it arises in Israel in our time, where again everybody is presumed to be Jewish. ²⁶ 26) Rabbin abroad ^{may} fit to make difficulties and require conclusive evidence of Jewish birth or of conversion to Judaism - in Israel there is neither necessity nor justification for such ²⁷ 27) procedure. Here everybody is prima facie Jewish; everybody who says, I am a Jew, is as a matter of course accepted as such; and a man who says, I was non-Jewish but have been converted to Judaism, is on the face of that statement accepted as fully qualified Jew. The situation abroad is different, because there the majority are non-Jews, and there can be no presumption in favour of Jewishness; but there are among the rabbinical authorities several dissenters, who would even in the Diaspora allow an unknown man, claiming to be a Jew, to marry a Jewish girl, without further investigation ²⁸ 28).

The argument that we in Israel have to coordinate the measures we take in these matters, with usages and procedures in Jewish communities outside of Israel, is therefore without foundation or merit. There was always one law for the land of Israel, and another law for other lands. If there was coordination and consistency, it was in that everywhere the majority rule prevailed; but ²⁹ 29) the majority is different in various lands, so differs the rule.

18 20) Exodus XII 43.

19 20) Pesachim 3 b.

20) Tossafot, ibid.

21) Tossafot Yebamot 47 b.

22) Sefer Mitzvot Hagadol (Semag), Prohibitions, Cap. 116.

23) Hilkot Issurei Biah Cap. 13 para. 10.

24) Sifte Cohen on Yorei Deia, Cap. 268 para. 10.

(d) Nor have we so far sufficiently stressed the fact that our concern is not with foreign women who lead their husbands and sons astray and estrange them from Judaism and Israel. Our concern is with foreign women who have, ~~of~~ of their own free will, joined their husbands in "returning" to Israel and have taken their children with them, in order that they may live in Israel, the lives of Jews; it is with foreign women, the majority of whom (and why not follow the majority here too?) have suffered persecution and torture and imprisonment at the hands of the Nazis, for having tried to save Jews from their death; and many of them have endangered their own lives to save their husbands', and have concealed and maintained and comforted them in times and situations which were beyond despair. They are women who in their innocence thought that they were coming to Israel by right and not by sufferance, ~~the~~ and that the children they have born to their husbands are the children of Israel, returning to their own land.

^{supposed} ~~purportedly~~ to ^{the} And in the name of the law of the Torah we are asked by ^{the} rabbis, ~~by~~ our spiritual leaders, to stay away from these women and their children, isolate them, not to accept and recognize them as Jews, not to love them as ~~one of~~ our citizens ⁵ unless and until they have proved to the satisfaction of the rabbinate that they have immersed in the purifying waters of the Mikveh, under the supervision and with the blessing of a competent rabbinical authority. And I ~~the~~ believe that in the name of the law of the Torah the exact opposite should be asked of us.

It is ~~the~~ well established law that a foreign woman who is being seen conducting herself always as a Jewess, as well as a foreigner who is conducting himself always as a Jew, are presumed to have duly been converted to Judaism, though they have no witnesses to testify to that effect ²⁶. It is true that "conduct" as a Jew, in this context, means ^{the observation} of the whole ritual; but what usual Jewish conduct was at that time, is no longer ^{Orthodox} the usual conduct of Jews today; and it stands to reason that the test ~~nowadays~~ to be applied should be, whether the woman conducts herself as Jewish women nowadays usually conduct themselves, and not whether she conducts herself as especially orthodox Jewish women ~~the~~ still may do.

The Midrash relates that in God's eyes, strangers who have voluntarily joined the ranks of Israel, are greater than Jews. It is said in the same breath: "The Levite and the ~~for~~ stranger shall come and eat their fill" ²⁷; ~~and this is what~~ Moses ^{asked} ~~of~~ God Almighty: "Is really the stranger just as the Levite in Thine eyes? Whereupon He said to him, he is greater before Me, because he came to Me of his own will. It is ~~the~~ as if a deer came from the desert and voluntarily joined the herd of sheep; the shepherd ~~would~~ feed him and cherish him more than the sheep. And when asked, why do you cherish this deer more than your sheep? He would say, how many pains did I take with my sheep until they grew to what they are now; and this one grew up all alone in the desert and came to me to join my sheep of his own will - how should I not cherish him?" ²⁸

But all these beautiful tunes in our ^{ancient} sources have been wantonly silenced and forgotten. The Jewish world has been conquered by ideas which found their expression in the famous dictum, that proselytes are for Israel like a scurf ²⁹; and the officious-religious attitude to our problem can be explained only by prejudices of this sort. But it is fact that these prejudices have nothing in common with the spirit of Judaism; for which there is no better proof than this, that the greatest of our commentators and codifiers have made every effort to explain them away.

- ²⁵ Cf. Leviticus ~~the~~ XIX 34: the stranger who resides with you shall be to you as one of your citizens; you shall love him as yourself.
²⁶ Maimonides, Hilchot Issurai Beulah, Cap. 13 para. 9; Shulhan Arukh Yorei Deiah Cap. 268 para. 10.
²⁷ Deuteronomy XIV 29.
²⁸ Midrash Devarim Zuta, XIV 29.
²⁹ Kiddushin 70 b.

Haemonides writes, look what happened in the desert, with the golden calf and the perpetual nagging and complaints - it was always the mob which started it ³⁰⁾ - meaning that it was only a lesson of past history that the strangers who had joined the Israelites on their exodus from Egypt (the "mob") ~~was~~ had been causing all the trouble. One of the Tossafists went much further, maintaining that the proselytes were so hard for Israel to absorb, because they excelled in observing God's commandments, and thus, by their very life in the midst of the Jews, reminded God of how sinful the Jews were as compared with them. Another Tossafist thought that the proselytes placed such a hard problem before the Jews, because God has admonished the Jews no less than twenty-four times in the Scripture, to love the strangers and not to injure them - and how could the Jews possibly live up to that! And a third Tossafist taught that proselytes were as scurf, because they were the reason that the Jews were dispersed in the Diaspora - the ^{very} reason ~~for~~ their dispersion being that the Jewish people should increase by the absorption of proselytes! ³¹⁾

~~We have had strangers and proselytes added to us, and in the bitterest and most difficult and fragrant of all exiles; but when they are joining us now in our free State, they are neither hard for us nor are they scurf: they are most cordially welcome indeed.~~

From the point of view of Jewish religious law, there is also nothing to apprehend lest these "strangers" ~~may~~ might impurify the "pure" Jewish blood. The law is that all impure strangers will in future days be pure ³²⁾, and it was held that a family into which impure blood had been married, need not be ostracised or outlawed, for in future anyway they will all be pure ³³⁾. One of ~~the~~ Jewish family, that does not affect the purity of the family; and any person who knows of any such "defect" ~~in~~ within a family, may not disclose it, but is in duty bound to leave the family's reputation intact - for in future days everybody will anyway be regarded as pure ³⁴⁾. In the words of the prophet, "And he shall sit as a refiner and purifier of silver, and he shall purify the sons of Levi and purge them as gold and silver, that they may offer unto God an offering in righteousness" ³⁵⁾. Does Haemonides see an indication that in messianic days each and every one, of Jewish blood or not, will be regarded pure and purged as gold and silver ³⁶⁾. And what does "the offering unto God in righteousness" imply? Said Rabbi Yitzhak: Righteousness is what God did unto Israel, that a family once absorbed, remains absorbed ³⁷⁾.

And this is the spirit of true Israeli tradition: "God does not reject any creature; He accepts everybody. The gates are open at all times, and anybody wishing to enter, may enter. That is what the prophet said: Open the gates, that the righteous nation which keepeth the truth may enter in ³⁸⁾. He did not say, open the gates, that ~~the~~ priests and Levites and Israelites may enter ~~in~~; but that the righteous of all nations may enter" ³⁹⁾.

(-) HAHM contd.

30) Hilkhos Issurei Biah Cap. 13 para. 18.

31) Tossafot Kiddushin 70 b.

32) Kiddushin 72 b.

33) Tur Even Ha'ezer 2.

34) Beit Yossef on Tur Even Ha'ezer, ibid.

35) Malachi III 3.

36) Hilkhos Melachim Cap. 12 para. 3.

37) Kiddushin 71 a.

38) Isaiah XXVI 2.

39) Midrash Shemot Rabba 13.

מדינת ישראל

משרד הממשלה

משרד

מדינת ישראל

חליפת סכתבים
בין ראש הממשלה
ד. בן-גוריון
וחכמי ישראל

תיק

מחלקה

ראש הממשלה

ירושלים, י"ג בחשוון תשי"ט
27 באוקטובר 1958

לכבוד

אני פונה אל כבודו בעקבות החלטה אשר ממסלת ישראל
קיבלה ביום 15.7.1958, ואשר לפיה מונתה ועדה מורכבת מראש-
הממשלה, שר המשפטים ושר הפנים, שתבחון הנחיות רישום לילדי
נישואי תערובת שהוריהם, גם האב וגם האם, רוצים לרשום ילדיהם
כיהודים. בהחלטה זו הטילה הממשלה על הועדה לשמוע "חוות דעת
של חכמי ישראל בארץ ובחוץ-לארץ בנדון זה", ולנסח הוראות
רישום "שיתאימו למסורת המקובלת בכל חוגי היהדות, האדוקים
והחופשיים אל זרמיהם, ולתנאים המיוחדים של ישראל כמדינה
יהודית ריבונית שמובטח בה חופש מצפון ודת וכמרכז לקיבוץ
גלויות".

מירשם התושבים קיים בישראל מאז שנת תש"ס ועד היום
הזה, ועל הפרטים אשר החוק מחייב את רישומם במירשם זה, נמנים
גם "דת" ו"לאום". ביצוע חוק מירשם התושבים נתון בידי משרד
הפנים, ופקידי הרישום הוסמכו בחוק לדרוש ולקבל מאת התושבים
החייבים ברישום, מסמכים וידיעות הדרושים להם למען יוכלו לאמת

את/.

את הדברים בטרם ירשמום. על פי הרישום במירסם ניתנת לכל תושב תעודת זהויה המשמשת לו למטרות שונות, ובשעת חירום אף הוסלה חובה על כל תושב זכר לסאת עמו תעודת זהויו באשר הוא שם.

נשמעו מדי פעם בפעם הצעות לבטל מירסם זה או לבטל את הרישום של "דת" או "לאום" באותו מירסם, - אבל סיקולים בסחונניים ואחרים מנעו אותנו עד כה, וימנעו אותנו בעתיד הקרוב, מקבל הצעות אלה. לאור מצבנו המיוחד, כשאין אפשרות מעשית לפקח פיקוח של קבע ושל סמס על כל גבולות המדינה בפני אנשים המסתננים אל המדינה מן הארצות השכנות האויבות לנו והמהווים מקור סכנה חמורה ובלתי פוסקת לשלום המדינה ותושביה, מן ההכרח הוא שתושב חוקי בישראל יוכל בכל עת לזהות את עצמו על ידי תעודה שניתנה לו מטעם רשות מוסמכת.

חוקי ישראל אוסרים כל הפליה בין אדם לאדם מחמת הבדלי גזע, צבע, לאום, דת או מין, אבל קיימת זכות יתר אחת המיוחדת ליהודים בלבד לפי חוק השבות. לא-יהודי הרוצה להגר לארץ צריך לקבל רשות ויש בידי המדינה למנוע מאתו רשות זו, ואם הוא מסתקע בארץ אינו נהפך לאזרח ישראל, אלא על ידי התאזרחות אשר יוכל לבקשה לאחר ישיבה של שנתיים. אולם יהודי זכאי לעלות לארץ לפי חוק השבות בתוקף היותו יהודי (אם אינו פוסע מועד העלול לסכן את שלום הצבור או בעל חולי העלול לסכן בריאות הצבור), ומיד עם עלותו לארץ והבעת רצונו להשתקע בה - הוא נעשה ממילא ומיד אזרח ישראלי.

גם קביעת הדת לגבי תושבי ישראל הכרחית מטעם זה: עניני נישואין וגירושין נתונים לפי חוקי ישראל הקיימים לסמכותם של בתי-הדין הדתיים; - בתי-הדין השרעיים לגבי מוסלמים, בתי-הדין הדתיים של העדות הנוצריות למיניהן - לגבי נוצרים, ובתי-הדין הרבניים לגבי יהודים. נישואין וגירושין נערכים בישראל לפי החוק הקיים אך ורק על פי דינים דתיים ובסקסים חתיים בלבד; ונישואין

וגירושין של יהודים אינם נערכים בישראל לפי החוק הקיים אלא על פי דין התורה.

נתעוררה השאלה איך לרשום בפרט "דת" ובפרט "לאום" ילדים שנולדו מנשואי תערובת, כשהאב יהודי והאם לא יהודיה ולא נתגיירה, אבל שניהם מסכימים שילדם ירשם כיהודי. יש אומרים שמאחר והמירסם הוא אזרחי ואינו משמש לצרכים דתיים (הרשויות הדתיות המוסמכות אינן חייבות, ועל פי דוב אינן מוכנות, להסתפק בו או להסתמך עליו), הרי אין לנהוג לענין מירסם זה לפי קנה מידה דתי דווקא; ויש אומרים שמאחר שאין להפריד בין "דת" ו"לאום", מכיוון שהסתייכות דתית היא מסבב ברייתתה שאלה דתית, יש לנהוג לפי קנה המידה הדתי דווקא, גם ברישום הלאום וגם ברישום הדת.

המסלה התליטה שדתו או לאומו של אדם מבוגר יירשמו כ"יהודי" אם הצהיר בתום-לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת. לפי חוק סיווי זכויות האשה הקיים בישראל שני ההורים כאחד הם האפוטרופסים על ילדיהם; מת אחד מהם, הנשאר בחיים הוא האפוטרופוס. בדרך-כלל תתקבל, על כן, הצהרת שני ההורים בכל מקרה שדרושה הצהרתו של ילד אשר סרם הגיע לגיל הבגרות. ואולם לענין הרישום במירסם התושבים של ילדים שנולדו מנשואי תערובת, נתעוררה השאלה במקרה והאם לא יהודיה ולא נתגיירה, אבל היא וגם האב מסכימים שילדם יהיה יהודי, - אם לרשום אותו כיהודי על יסוד הבעת רצונם של ההורים והודעתם בתום-לב כי הילד אינו בן דת אחרת, או נוסף להסכמת ההורים והודעתם, דרוש עוד סקס כל-שהוא, - למען שהילד ירשם כיהודי. בשאלה זו נדרשת ועדת השלושה להמליץ המלצותיה לממשלה, לאחר שתקבל חוות דעת חכמי ישראל כאמור לעיל.

./להבנת

להבנת הבעיה בשלמותה יש לציין ארבעה שיקולים:

- (1) במדינת ישראל הובטח, גם במגילת העצמאות וגם בכל קו-היסוד של הממשלות שהיו עד כה, ושבהן השתתפו מפלגות "דתיות" ו"תופשיות", - העקרון של חופש המצפון ודת, ונאסרה בישראל כל כפייה דתית או אנטי-דתית, ויהודי יכל להיות דתי או לא-דתי.
- (2) ישראל משמשת בימינו מרכז לקיבוץ גלויות. העולים באים ממזרח וממערב, מארצות מתקדמות ונחשלות, ומיזוג הגלויות ויציאתם בדפוס לאומי אחד הוא אחת המשימות החיוניות והקשות ביותר בישראל, ויש לעשות מאמצים להגביר את המשותף והמאחד ולעקור במידת האפשרות את המפריד והמרחיק.
- (3) אין הקבוץ היהודי בישראל דומה לקבוץ יהודי בגולה. אין אנו פה מיעוט קטון ללחץ של תרבות זרה, ואין פה חסס של התבוללות של יהודים בקרב לא יהודים, כזו הקיימת בכמה ארצות רבות וחופש, אלא להיפך: יש כאן אפשרויות ונסיונות של התבוללות קלה של לא יהודים בתוך העם היהודי, ביחוד משפחות של יוצאי נשואי תערובת העולות לארץ.
- בעוד ששנשואי תערובת בחו"ל הם אחד הגורמים המכריעים בהתבוללות גמורה ויציאה מכלל היהדות, - הרי שנשואי תערובת הבאים הנה, בעיקר - מארצות מזרח אירופה, מביאים למעשה לידי התמזגות גמורה עם העם היהודי.
- (4) מאידך גיסא אין העם בישראל רואה עצמו כאומה בפרדת מהיהדות בגולה, אלא להיפך. אין קיבוץ יהודי בעולם החי בהרגשה כה עמוקה של אחרות וזוהת עם כלל היהודים בעולם - בקיבוץ היהודי בארץ,

./ובקרי

ובקווי-היסוד של הממשלה נאמר לא במקרה, כי הממשלה תדאג
"להעמקת התודעה היהודית בקרב הנוער הישראלי, להשרשתו בעבר
העם היהודי ובמורשתו ההיסטורית, ולהגברת זיקתו המוסרית ליהדות
העולמית מתוך הכרת שותפות הגורל והרציפות ההיסטורית המאחדת
את יהודי כל העולם לדורותיהם ולארצותיהם".

לאור כל הנאמר נהיה אסירי תודה אם כבודו יואיל
לחוות דעתו כיצד עלינו לנהוג ברישום ילדי נשואי תערובת ששני
הוריהם, גם האב היהודי וגם האם הלא-יהודי, רוצים לרשום ילדיהם
כיהודים.

ד. בן-גוריון

ב' באדר א' תשי"ט
10.2.59

אל : ראש הממשלה.

אישי ראש הממשלה,

אבקש מליחתך האדיבה על אשר לא הסיבותי עד היום למכתבך סיום
27 באוקטובר: סדרות שהזמן ברמא ושיחיות רשמיות מנעו כעדי ישיבה על
הספרים, וחוששני שגם עתה אין סיפס בירי לגלות אלא חלק זעיר ממה שניתן
להגלות.

עוד ביום 20 בפברואר 1958 כתבי למנהל מסדר הפנים (תוך שאר דברים)
לאמור:

"הצהירו שני בני זוג על ילדם כי הוא יהודי, רואים הצהרתם זו
כאילו היתה הצהרה חוקית של הילד עצמו: לפי חוק סיורי זכויות
האשה, תשי"א-1951, שניהם כאחד הם אפוסטרופסיו של הילד, ופיהם
כפיו. גם כאן מותנה, כמובן, תמיד התנאי של תום לב; אך אין לראות
חוסר תום לב בעובדה בלבד כי אחד ההורים עצמו אינו יהודי ומצהיר
שאינו יהודי. לגבי פקיד הרישום אין כל חשיבות לעובדה כי לפי
דיני התורה הילד הולך אחר האם; כי יתכן ולא דיני התורה אלא דין
אחר הוא הדין האישי החל על הילד, ולפי השפס האישי החל עליו
יתכן והוא הולך אחר האב דוקא ולא אחר האם. אלה הן בעיות אשר
פקיד הרישום אינו מוסמך ואינו מסוגל לברר; דיה לו בהצהרת ההורים
שילדם הוא יהודי, בכדי שירשום אותו כיהודי, ומה הדין כשאחד
ההורים מצהיר על הילד שהוא יהודי, והשני מצהיר עליו שאינו יהודי? ...
דעתי היא שבמקרה זה יש לרשום כד דתו ולאומו של הילד אינם ידועים.

מסכיבותני במכתבך והושבתני על הסרפים, נתחזקה בין דעתי שהבעתי
כשעתה למסדר הפנים, וכמאז כן עתה נראה לי כי אין לפני המדינה דרך טובה
וישרה ללכת בה מאשר לרשום דתו ולאומו של ילד במרשם התושבים לפי הצהרת
הוריו. אין לך כדרך זו לקיים את החוק; ואף שנוגדת היא לכאורה את ההלכה
היהודית שילד שנולד לאם נכריה מתייחס לאם ואינו מתייחס לאב, נראה
לי שאך דרך זו הולמת את מיטב המסורת המשפטית והמוסרית של ישראל.

1. אשר לחוק, הרי אינו רומה "יהודי" כמסמעותו בחוקי הכנסת, ליהודי
כמסמעותו בדיני התורה. לא הרשויות הדתיות במדינה מסוגות על בצועם של
חוק השבות וחוק האזרחות ופקודת מרשם התושבים, אלא שר הפנים מסונה על
בצועם; ואין להעלות על הדעת כי בהסילה בצוע חוקים אלה על שר הפנים,
התכוונה הכנסת להמסיכו לקבוע יהדותו של אדם על פי הלכות הדת. יש ושאלת
יהדותו של אדם מתעוררת, לפי החוק, לענין איסורים והיתרים דתיים, כגון
לענין נישואיו או גירושו; והחוק הוא אשר מעניק בכגון דא את הסמכות
הייחודית לרשויות הדתיות בלבד, הרי הם בתי הדין הרבניים. מה שאין כן
כששאלת יהדותו של אדם מתעוררת לא לענין נישואין וגירושים ולא לענין דתי
אחר שהחוק מכיר בו בתור שכזה, אלא כשהיא מתעוררת לענין סיבה-ללי-מדיני
סובה, כמו לענין כניסת אדם לשטח המדינה או הסתקעותו או התאזרחותו
בה: לענינים כגון אלה "היהדות" הדתית, כלומר מעמדו של אדם כיהודי לפי
הלכות הדת, אינה קובעת ואינה יכולה להיות רלבנטית; לא רק מפני שהר-
שויות המינהליות קבעו או עשו תוך כדי בצוע החוקים המינהליים.

יש וההכרעה הדתית שונה בתכנה ובסיבה מן ההכרעה המינהלית. העובדה
שאדם נחשב לפי דיני התורה ללא-יהודי, אינה מובעת ואינה מותרת כי אותו
אדם ייחשב לענין בצוע חוק השבות ליהודי, וכן להיפך. אפילו העובדה
שאשה פלונית נחשבת לפי דיני התורה כאשת איש, אינה מובעת ואינה מותרת
את העובדה כי לענין בצוע חוקים כלליים, כגון חוקי הירושה, תיראה אותה
אשה כגרושה. חתירה דומה עלולה ליפול בבית משפט מחוזי גופא: כשהוא שופט
על פי דין התורה, כגון לענין מזונות אשה, יראה אותה כאשת איש; וכשהוא
שופט על פי חוק לא-דתי, כגון לענין ירושה, יתכן ויצטרך לראות אותה אשה
כגרושה מן הבעל שעודנה נוטלת מזונותיה ממנו. אלה הן סתירות העשויות

להגרם בכל מקרה ולגבי כל איש ואשה. הן גובעות בהכרח משיטת השיפוט הנהוגה אצלנו והמפוצלת בין כתי דין דתיים ובין כתי מספס כלליים, ומשיטת המפוצלת בין דין דתי ובין דין חילוני; וכל עוד פיצול זה קיים, אין לנו אלא לקבל יסודיו באהבה, ואל לנו להידמע מהם כל המסקנות, תהא תקלתן השיפוטית והמינהלית אשר תהא.

עם כל ההכרה במסכות הדתית ועם כל הכניעה לה במידה והחוק קובעה, אין הרשויות המבצעות רשאים להרחיב גבולותיה. מחוץ לענייני נישואין וגירושין, אין דיני התורה מחייבים במדינה הזאת, והרוצה להביא לידי השלמתם גם בשטחים אחרים, חייב להניע את המחוקק לעשות כן, אך אינו יכול לבוא ברדישות לרשות המבצעת. לגבי השלטונות, הגבולות והתחומים המפרידים בין הדין המחייב ובין הדת שאיננה מחייבת, הרי הם גבולות ותחומים עליהם מושגת המדינה כולה ומושתתות זכויות היסוד של אזרחיה.

מטהחליטה הממשלה ש"דתו או לאומו של אדם מכונן יירשמו כ"יהודי" אם הצהיר בתום לב שהוא יהודי ואינו כן דת אחרת, אין לדעת מנוס סן המסקנה שדתו או לאומו של קטין צריכים להרשם כ"יהודי" אם שני הוריו הצהירו בתום לב שהוא יהודי ואינו כן דת אחרת. שני ההורים הנם אפוסטרופסים על ילדם, לא רק בדרך הטבע ולא רק לפי מנהג העולם, אלא מכח הוראה מפורשת בחוק שווי זכויות האשה, תשי"א-1951; ובתוך מסכותם ותפקידם כאפוסטרופסים על ילדם זכותם וחובתם היא לעשות בעדו ובמקומו אשר המה עושים בעד עצמם, אלא מחמת קטינותו וחוסר הבנתו הצריך החוק הצהרת אפוסטרופסים ופסל הצהרת הילד.

סותר אולי גם ללמוד גזרה שווי מר"ני האזרחות! הצהירו הורים בשם ילדם שאינו רוצה לרכוש אזרחות ישראלית מכח שבות, האזרחות אינה נקבית לילד (סעיף 2 (ב)(3) לחוק האזרחות, תשי"ב-1952). לא הצהירו, רוכש הילד את האזרחות הישראלית יחד עם הוריו, כשם שהוא עלה יחד עם הוריו לפי חוק השבות; נמצא שלשם העליה ולשם רכישת האזרחות כיהודי, הילד הולך אחר הוריו; קבלו הם אשרת עלייתם על פי הצהרתם שהם יהודים, מקבל את האשרה גם הוא; עלו הם ונהיו לאזרחי ישראל על פי הצהרתם שהם יהודים, עלה הוא עמם ונהיה לאזרח ישראלי; ולמה ייגרע חלקו ותפסל הצהרת הוריו דוקא לענין הרישום במרשם התושבים?

אמת נכון הדבר ששאלת ההתייכות הדתית, להבדילה מסאלת ההשתייכות הלאומית, היא שאלה "דתית" מטבעה. אף על פי כן נראה לי שלענין רישום אדם במרשם התושבים אין היא טעונה פתרון על פי הלכות הדת דוקא. כשהחוק קובע שיש לרשום דתו של אדם, אין בכך בלבד כדי להסמיק או לחייב את פקיד הרישום לחקור, לבדד ולהכריע מהי, מבחינה דתית, דתו של האדם המבקש להרשם. חובת הרישום לפי החוק מוטלת על התושב, לא על פקיד הרישום; והתושב יוצא ידי חובתו אם הוא מגיד לפקיד הרישום מהי דתו, כשם שהוא יוצא ידי חובתו אם הוא מגיד לפקיד הרישום מהי כתובתו. הפקיד רשאי, אך אינו חייב, לדרוש ממבקש הרישום סימנים וראיות אחרות; והוא ישתמש במסכותו זו באותם המקרים בלבד בהם התעוררו בלבו חשש שמא הצהיר המבקש מה שהצהיר שלא "בתום לב"; ואילו כשהצהרותיו של המבקש אינן מעוררות חשש כלשהו, אין טעם ואין צורך לדרוש ראיות. ואם לאחר דרישת ראיות לא יתברר שהצהרה פלונית נעשתה בתום לב, כי אז הרי לא תירשם דתו של מבקש הרישום או של ילדו על פי הצהרה שכזאת. ואולם פקיד הרישום אינו שופט ואינו פוסק, אלא הוא רושם בלבד; והוא אינו רושם אלא את אשר האזרח החייב ברישום אומר לו לרשום. ואף באותם המקרים אשר בהם דרש פקיד הרישום ראיות להוכחת פרט פלוני, אין בשכנועו של פקיד הרישום לכאן או לכאן כדי מניעה כלשהי כי בית מספס או גם כל רשות מינהלית ידחו אותן הראיות עצמן ולא ישתכנעו מהן. החלטות פקיד הרישום תקפות ומחייבות אך לענין בצוע פקודת מרשם התושבים בלבד; ואין להן כל ערך מספסי מחייב לענין בצוע כל חוק אחר. נמצא שהרישום במרשם התושבים שדתו של פלוני היא יהודית, אינה יכולה לחייב כל בית מספס וכל בית דין וכל רשות דתית או מינהלית; רישום זה אינו אפילו בגדר ראיה לכאורה, כאילו הסוען שאינה נכונה, עליו הראיה; אלא הוא מוכיח אך זאת בלבד, שאותו פלוני בקש את פקיד הרישום לרשום דתו במרשם התושבים כיהודית. או, במלין אחרות, הרישום הוא ראיה על הצהרה שנמסרה לפני פקיד הרישום בדבר דתו של הנרשם, ועל אשר פקיד הרישום לא ראה סיבה להסיל ספק בתוך לבו של המצהיר הצהרה זו.

הוא הדין לגבי קטין: כל הרשום אודות הקטין במרשם התושבים אינו אלא מה שהוריו, בתורת אפוסטרופסיו החוקיים והטבעיים, אמרו לפקיד הרישום לרשום אודותיו; ואם נרשמה דתו כיהודית, אין בכך דםז או ראיה שלפי דיני התורה או אף לפי החוק דתו היא יהודית, אלא יש בכך אך ראיה לכך שהוריו הצהירו על דתו כיהודית ושלא היתה לפקיד הרישום סיבה להסיל ספק בתום לבם.

רישום הדת בכל דרך אחרת היה חורג, לדעתי, מסמכות פקיד הרישום: הוא אינו רשאי לרשום את אשר הנרשם (או אפוסטרופסיו) אינו מבקש מסנו לרשום; ובוודאי אין הוא רשאי - ואין הוא מוסמך או מחובל - לפסול הלכה, דתית או משפטית, בדבר התייחסות ילדו לאחר או אחר מהוריו, או גם בשאלה הטרוסית הטעונה פתרון, בדבר הדין האישי החל על הילד - אם הוא דין התורה, או חוק לאומי זר, או החוק הישראלי הלא-דתי.

אילו היינו המחזיבים או מסמיכים את פקיד הרישום לברר שאלות אלה ולפסוק בהן, היינו מכניסים אותו למעגל קסום שאין מסנו מוצא: שהרי אם הילד אינו יהודי, דיני התורה שאינם כלל חלים עליו, סוללים מסנו יחודתו! מאידך, בו נרגע שלפי חוק חילוני זה או אחר ייקבע שהילד סתייחס לאביו ולפיכך דתו יהודית, יחולו עליו דיני התורה שאינם מכירים בו כיהודי! מוסב להשאיר בעיות אלה לבתי המשפט ולבתי הדין שמלאכתם בתירוק קוסיות: יתכן ובית משפט, לעניינים הנתונים במסכותו, יראה אותו כיהודי, ובית הדין הרבני, לעניינים הנתונים במסכותו, לא יכיר בו כיהודי; ויתכן שלא יזדקק לא לזה ולא לזה. בקביעת התייחסות הילד לאם דוקא יש הכרעה סיפוטית מובהקת בשאלות משפטיות מסובכות ומסועפות: ומה לפקיד הרישום ולהכרעות שאלה.

סוף דבר: אין לו לפקיד הרישום לרשום אודות דתו של ילד אלא מה שהוריו של הילד אומרים לו.

2. ואשר לסמורת ישראל:-

א. הכלל שלפיו בן הבא מן העכו"ם, הרי הוא כאסו, ואין מסגיחין על האב (1), סקורו בפירוש הסקרא; ממה שכתוב: לא תחתן בם, כתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, כי יסיר את בנך מאחרי ועבדו אלהים אחרים (2) - לסדו שבן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הנכרית אינו קרוי בנך אלא בנה (3): שאילו הכוונה היתה שגם בתך היולדת לנכרי תסיר בניה מאחר אלהים, היה הכתוב משתמש גם בלשון נקבה (תסיר) ולא רק בלשון זכר (יסיר) (4). עוד מסוכין נמצאו בסקרא שכתוב: כי תהיינה לאישים... נשים... וילדו לו בנים (5); מקום שיכולה להיות האשה לאיט בקידושין כשרים, היא יכולה ללדת לו בנים, ומקום שאינה יכולה להיות לו לאשה, אינה יולדת בנים לו אלא לעצמה (6).

הסברה כי פרשנות זאת אינה אלא כחינת סוף מחשבה לאחר מעשה תחילה, ושהטעם האמתי לקביעת התייחסות הבנים לאמהותיהם הנכריות היה החשש או הנסיון שהבנים הולכים בדרכי האמהות הנכריות, והשפעתים הכללית רעה, מוצאת לה מסוכין בעובדה כי כשגרשו בימי עזרא את הנשים הנכריות, גרשו עמהן גם כל הנולד מהן (7): הכוונה לא היתה לנשים, אפילו באשר הן נכריות אלא לתועבה אשר מלאות מפה אל פה בטומאתם (8), והגירוש היה צריך להביא לידי טיהור המחנה ולהיבדלות מעמי הארץ, שאלולא כן היתה צפויה סכנת טפיעה גמורה, הן מבחינת תרבותית-דתית והן מבחינה אתנית, והדברים ידועים. במסיכות ההן נסנו וגסרו שהבנים צריכים ללכת אחר

1	כלשון הרמב"ם בפרק סו' מהלכות איסורי ביאה הלכה ד'.
2	דברים, ז' ג' ד'.
3	קידושין דף ס"ח עמוד ב'.
4	רס"י, דברים, סס.
5	דברים, כ"א, סו'.
6	קידושין דף ס"ח עמוד ב'.
7	עזרא, י' ג'.
8	סס, ס' י"א.

אמהותיהם: היתה זו החלטה מדינית מובהקת, ולא מצינו בספרי עזרא ונחמיה כל רמז לאסמכתא דתית או משפטית לגרורי הבנים אחר האמהות. דברי שכניה בן יחיאל מבני עילם, שבהוצאת הנשים והנולד מהן - כתורה ייעשה, נתפרשו אמנם לאחר מכן כראיה לכך שהתייחסות הכנים לאמהותיהם הנכריות מדין תורה היא (9), אך מסמעים של דברים אלה כפשוטם, שבהוצאת הנשים הנכריות יתקנו את אשר עיוותו בניגוד לתורה, ועתה כתורה יעשו.

אם כי אין עוד עוררין על ההלכה שהולד הולך אחר אמו הנכריה, הרי נמצאו מן הראשונים שפסקו שישראל הבא על הנכריה, הולד מסור וישראל, וקידושו קידושין. דעה זו מבוססת על סימרא של רב יהודה בשם רב אסי: עכום שקידש בזמן הזה, חוששין לקידושין, שמא מעשרת השבטים הוא (10): ומפרש רש"י שאנשי עשרת השבטים נשאן כותיות, והוא סובר שכותיות שילדה לישראל הולד מסור, וחוששין לקידושין מסור (11). מכאן ראיה שעל כל פנים היו דעות הראשונים מחולקות גם לענין הלכה זו.

ב. אף אם נניח כחוק ולא יעבור שהולד אינו הולך אלא אחר אמו הנכריה, עוד לא פתרנו כל השאלות המתעוררות לענין שלפנינו. מן הדין הנזכר כי המדובר הוא באיש ואשה ובניהם ובנותיהם, תושבי מדינת ישראל שעלו אליה, מסתמא, מכח חוק הסבות, והבאים למלא חובת רישומם במרשם התושבים ומצהירים שהם יהודים - או, לפחות, האב מצהיר על עצמו שהוא יהודי ובניו ובנותיו יהודים.

והנה, מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו, נתגיירתי ביני לבין עצמי (כלומר, שלא בבית דין, והגיור בינו לבין עצמו אינו מועיל לעשותו יהודי). אמר לו רבי יהודה, יש לך עדים? אמר לו, לא. יש לך כנים? אמר לו, הן. אמר לו: נאמן אתה לפסול את עצמך, ואי אתה נאמן לפסול את בניך (12).

כתלמוד בו טובא סיפור מעשה זה, לא נאמר אם אמם של הבנים היתה ישראלית או נכריה או גיורת; רבי יהודה כנראה לא התעניין בכך כלל; בסבילו היה די בכך שהבנים הם בחזקת כשרות, ואין אביהם נאמן לפסלם (13).

הרמב"ם פוסק הלכה כרבי יהודה, אך מסנה את נוסחתו: היה נשוי לישראלית או לגיורת, ויש לו בנים, ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי, נאמן לפסול את עצמו ואינו נאמן לפסול את בניו (14). ומקשים המפרשים מה ראה רבי יהודה ללמדנו כאן, שאם המדובר היה באם ישראלית או גיורת, הבנים היו כשרים בלאו הכי, ואף נכריותו של אביהן לא היה בה כדי לפסולן (15): אם אשתו נכרית, סמך נפשו בניו פסולים; ואם אשתו ישראלית, סמך נפשו בניו כשרים (16). מצאו להם תירוצים שונים, כדרכם בקודש: שמא המדובר הוא בגיורת שלא נתגיירה כדין, או שמא הפסול המדובר בו הוא פסול מסורות בלבד ולא אחר - ולי נראה שאין צורך בחיפושים אחר תירוצים, ושסותר לקבל תורתו של רבי יהודה כמות שהיא.

ובאמת הסמיך הטולחן ערוך מה שהרמב"ם הוסיף, לאמור: מי שהיה מוחזק כישראל שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי ויש לו בנים, אינו נאמן על הבנים, אבל נאמן על עצמו לשווי בפסיה חתיכה דאיסורא ליאמר בבת ישראל עד שיסבול בפני בית דין (17), והבנים מסילא כשרים (18).

האב אינו נאמן לפסול בניו, מפני שלפי הוראתו שלו הוא נכרי, והנכרי פסול לעדות; על אחת כמה וכמה אם נכריה אינה נאמנה לפסול בניה, שלא זו בלבד שהיא נכריה, אלא היא גם אשה, והיא פסולה לעדות גם כנכריה וגם כאשה. נמצא שלפי דין התורה, ילדים הנמצאים בישראל בחזקת כשרות הם, ואין מי שיוכל להוציאם מחזקתם אלפני עדים כשרים הנאמים להעיר בפני בית דין מוססר; וכל עוד לא הוצאו מחזקתם כדין וכדת, יהודים הם כישראל.

- (9) ירושלמי יבמות פרק ב' הלכה ו'.
- (10) יבמות דף סז' עמוד ב'.
- (11) ד"ה מעשרת השבטים הוא, שם.
- (12) יבמות דף סז' עמוד א'.
- (13) רש"י, שם, ד"ה ואין עדות לעכו"ם.
- (14) פרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ח'.
- (15) מגיד משנה, שם; בית יוסף, על סור יורה דעה רס"ח.
- (16) תוספות, יבמות ס"ז ע"א, ד"ה נאמן אתה לפסול עצמך.
- (17) טולחן ערוך יורה דעה סימן רס"ח סעיף יא'.
- (18) בית יוסף על סור וכן העזר סימן כ'.

ג. עד כה לא הדגשנו די הצורך כי השאלה דגן מתעוררת בארץ ישראל שרוב ישובה הם יהודים, וסתם אזרח בחזקת יהודי הוא לכל דבר. ודאי כל אדם שאומר ישראל אני, אין כוונתו אחריו (19); והביאו ראיה מאותו נכרי שבא לירושלים ואכל פסחים בחזקת ישראל, אף על פי שנאמר, כל בן נכר לא יאכל בו (20). מכאן אין ראיה, אסרו בעלי התוספות, שנאמין לכל הבא לפנינו ואומר, ישראל אני; אלא שונה הדבר כאן, מאחר והרוב הם ישראל, והולכים אחר הרוב (21). במקום אחר עוד הרחיקו בעלי התוספות לכת ופסקו שמי שאומר, ישראל אני - נאמן, גם במקומות שבהם אין רוב של ישראל, מפני שרוב הנאים לפנינו בתורת יהדות ישראל הם (22), ולכן יש רוב על כל פנים; ואם מיעוט טוען שהוא מישראל ויתכן שאינו טוען אמת, הולכים אחר הרוב של טועני אמת ומעמידים גם אותו בחזקתו.

בספר מצוות הגדול של ר' משה מקוצי (המאה ה-13) מוצאים אנחנו עדות מאלפת זאת: ומעשים בכל יום שאורחים באים ואין אנו כוונתין אחריהן ושותים אנו עמהן יין ואוכלים מטחיתם (23).

מכאן שאם בא אדם וטוען שנתגייר כדת וכדין, ואין יודעים עליו שהוא נכרי, נאמן הוא מכח מינו: יכול היה לטעון שישראל הוא, והיו מאמינים לו; למה לא יאמינו לו שנתגייר כדין (22). אך הרמב"ם מוסיף גם להלכה זו הגבלה מסלו, וזו לשונו: מי שבא ואמר שהיה עכו"ם ונתגייר בבית דין - נאמן, שהפה שאמר הוא הפה שהתיר; במה דברים אמורים, בארץ ישראל ובאותם הימים שחזקת הכל עם בחזקת ישראל; אבל בחוצה לארץ צריך להביא ראיה (24).

זאת היא, לדעתי, אסתמכת ברורה לכך שסותר לנהוג בכגון דא בארץ ישראל בזמן הזה, ששוב עומדת חזקת הכל בחזקת ישראל, אחרת מאשר בנהגים בחוץ לארץ. אם רבני חוץ לארץ רואים להחמיר ולדוןש ראיה ברורה להוכחת כל טענה שפלוגי הוא יהודי או התגייר כדין, הרי בארץ ישראל ובמדינת היהודים אין לכך לא צורך ולא הצדקה. כאן כולם בחזקת יהודים; כל האומר כל עצמו יהודי אני, נאמן על כך; וכל האומר על עצמו, נכרי הייתי ונתגיירתי כדין, אין כוונתו אחריו ואין דורשים ממנו ראיה, אלא מקבלים אותו כיהודי לכל דבר. מה שאין כך בחוץ לארץ, שרובם בחזקת גויים; שם לא ישיאו אותו לישראלית אלא אם הביא ראיה שנתגייר כדין. (אין צריך לומר שגם לגבי חוץ לארץ יש שמקילים, ודוקא מן האחרונים שבפוסקים; הבית חדש כותב שנהגים להקל להאמינו אף להשיאו ישראל, "ואפטר דאף הרמב"ם מודה באורחים שבאים והם בחזקת ישראלים, שנאמנים אפילו עכשיו שרובם עכו"ם, אף להשיאו ישראלית" (25).

אשר על כן אין לטענה שחייבים אנחנו לתאם את סדרינו עם הסדרים הנהגים בארצות הגולה - על מה שתסמוך, תמיד היה דין אחד לארץ ישראל, ודין אחר, שינה מזה וסור מזה, לחוץ לארץ; והתיאום הוא בכך שאנחנו הולכים אחר הרוב, הולכים אחר הרוב; אלא הרוב שלנו הוא בחזקת ישראל, ואילו הרוב שלהם הוא בחזקת גויים.

ד. אף גם זאת לא הדגשנו עד כה די הצורך, שהסדור הוא לא בנשים נכריות הסמירות בעליהן ובניהן מן היהדות ומישראל והסמיתות אותם לעבודה זרה; אלא בנשים נכריות שמרצונן נתחברו לבעליהן בעליהם ארצה ישראל והעלו בניהן אתן, לחיות חיי יהודים במדינת ישראל; בנשים נכריות שרובן (ולמה לא גלך גם כאן אחר הרוב?) נרדפו על צוארן ונכלאו ועונו בידי הצורך בשנות הושאה, ומתן שחרפו נפטן להציל יהודים מן הכליה, להחביאם ולהאכילם ולהיות לעזר כנגדם בימים שלאחר היאוש. אלה נשים החושבות לתוסן שהן עולות לישראל בזכות ולא בחסד, ושכניהן שילדו לבעליהם היהודים הם המה בני ישראל ובניה, השבים לגבולם כשארית הפליטה.

19	כלשון הסגור פסגה על פרק יג' מהלכות איסורי ביאה, הלכה י'.
20	סמות יב', ס"ג, פסחים דף ג' עמוד ב'.
21	תוספות, שם, ד"ה ואנא אכילנא מסופרי שופרי.
22	תוספות, יבמות ס"ז, ד"ה כסוחזקת לך.
23	ס"ג סימן קס"ז ל"א.
24	פרק יג' מהלכות איסורי ביאה, הלכה י'.
25	מובא בשפתי כהן על יורה דעה רס"ח, יא'.

ובשם דין התורה דורשים מאתנו סרנן ורכנן בכל אתר ואתר, להיכדל מהן ומבניהן, לא להכיר בהם כיהודים, לא לאהוב אותם כגרים - כל עוד לא הביאו ראיה להנחת דעת הרבנות שניסולו ונסכלו כדת. ולי נראה שבשם דין התורה יש לדרוש את ההיפך הגמור מזה.

הלכה פסוקה היא שגירות שראינוה נוהגת בדרכי ישראל תמיד, וכן גר שנוהג בדרכי ישראל, הרי אלו בחזקת גרי צדק; ואף על פי שאין שם עדים שמעידים לפני מי שנתגיירו (26). אמת נכון הדבר שמנהג ישראל, שהרמב"ם מפרשו לענין הלכה זו, הוא לקיים את המצוות המעשיות (כגון שתטבול לגיורתה ותפרוש תרומה בעיסתה וכיוצא בזה); אך מה שהיה מנהג ישראל אז, אינו עוד מנהג ישראל כיום; והדעת נותנת שבזאת תיבחן הגיורת, אם היא נוהגת ככל נשי ישראל או כרוב רובן ולא אם היא נוהגת כיחידות מגולה, כצדקניות שבהן.

המדרש מספר שבעיני הקב"ה זרים אלה שנתחברו לישראל מרצונם, גדולים הם מישראל. כתוב בנשימה אחת: ובא הלוי והגר ואכלו ושבעו (27); אמר משה לפני הקב"ה: מگر הזה כלוי לפניך? אמר לו, גדול הוא לפני, שנתגייר לשמו. משל לצבי שגדל בסדבר ובא מעצמו למוך צאני - ולא כך אחבבנו? (28).

אלא בעימות נועם שכאלה שבמקורותינו הושתקו ונשכחו מן הלב. עולמנו נכבש על ידי הלכי רוח שמצאו כסויים במיסרם המפורסמת, כי קשים גרים לישראל כספחת (29); והגישה הדתית-הרשמית לבעיה זו מסתברת אך מתוך הלך רוח זה. אך עובדה היא שאין זו רוח ישראל; והא ראיה שגדולי המפרשים והפוסקים ניחו להסתיק ולהסביר מיסר זה שלא כפשוטה. הרמב"ם כותב, צא ולמד, מה אירע בסדבר, במעשה העגל ובקברות התורה, וכן רוב הנסיונות - האספסוף היו בהן תחילה (30); כלומר, אין זאת אלא לקח העבר, מעין קביעה היסטורית. ובעלי התוספות מגדילים עשות: אחד מהם פירש, לפי שהגרים בקירים במצוות ומדקדקים בהם, קשים הם לישראל כספחת, שמתוך כך מזכיר הקב"ה עוונותיהם של ישראל כשאין עושים רצונו; ואחר פירש, קשים גרים לישראל כספחת, לפי שהזהיר הקב"ה עליהם בעשרים וארבעה מקומות שלא להונות אותם, ואי אפשר שלא יצטערו! ושלטי פירש, שעל ידי הגרים ישראל בגלות, כדאמר (31): מפני מה ישראל מפוזרים בכל ארצות יותר משאר אומות? כדי שיתווספו עליהם גרים! (32).

בתווספו עלינו גרים, ובגלות המרה והקשה שכולן; ובהתחברם אלינו עתה כמרינתנו החפשית, אין הם לא קשים ולא ספחת. אין גם לחשוש, מבחינת דיני התורה, שסא הביאו או יביאו פסולים למשפחות ישראל להשחית סהרת הגזע כביכול. ההלכה היא כי כל הממזרים והנתינים (סבני הגבעונים) שהורים לעתיד לבוא (33), ועל כן משפחה שנתערב בה ספק פסול, אין צורך לרחקה, שכולן שהורים לעתיד לבוא (34). והבית יוסף פוחד וזו לסונו: מכאן נראה שאף בזמן הזה משפחה שנשטמה, נסמעה; כלומר שמי שיודע פיסולה, אינו רשאי לגלותו, אלא ייחנה בחזקת הכשרה, ולעתיד לבוא אף על פי שיוודע הדבר, תהא כשרה. (והוא מוסיף לאמור: ומיהו אפשר שראוי לגלות לצנועים כדי שלא ירבקו בהם, אף על פי שאם היו נדבקים בהם בלא ידיעה לא היה שם איסור כלל; אבל מפני שאין הזרע מוכן לקדושה וטהרה, שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחדות בישראל, כשר הדבר לגלותו לצנועים) (35). ובדברי הנביא: וישב מצרף ומטהר כסף, וטהר את בני לוי וזקק אותם כזהב וככסף, והיו לה' מגישי מנחה בצדקה (36) - רואה הרמב"ם רמז לכך שניסי המלך המשיח כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו כרוח הקודש שתנוח עליו (37); ומה מגישי מנחה בצדקה? אמר רבי יצחק: צדקה עשה הקב"ה עם ישראל, שמשפחה שנשטמה, נסמעה (38).

רמב"ם, פרק יג' מהלכות איסורי ביאה, הלכה ט';	26
שולחן ערוך יורה דעה, סימן רס"א, סעיף י"א.	27
דברים, י"ד, כ"ט.	27
מדרש דברים זוטא, שם.	28
קידושין דף ע' עמוד ב'.	29
פרק יג' מהלכות איסורי ביאה, הלכה יח'.	30
מיסרא של רבי אלעזר בפסקחים דף פ"ז עמוד ב'.	31
תוספות קידושין דף ע' עמוד ב', ד"ה קשים גרים.	32
קידושין דף ע"ב עמוד ב'.	33
טור אבן העזר סימן ב'.	34
בית יוסף, שם.	35
מלאכי, ג' ג'.	36
פרק יב' מהלכות מלכים הלכה ג'.	37
קידושין דף ע"א עמוד א'.	38

וזאת רוח התורה ומסורת ישראל:

אין הקב"ה פוסל לשום ברייה, אלא לכל הוא מקבל: השערים נפתחים
בכל שעה, וכל מי שמבקש ליכנס, ייכנס. וכן הוא אומר: פתחו שערים
ויבוא גוי צדיק שומר אמונים (39). ויבואו כהנים לויים וישראלים
לא נאמר, אלא ויבוא גוי צדיק (40).

(39) ישעיה, כו' ב'.
(40) מדרש שמות רבא, יג'.

ואני כולי שלך כמאז כן תמיד.

(-)

חיים כהן

העמקה.

א

אל: נציב ההכנסה, משרד האוצר, הקריה.
מאת: פרקליט המדינה.

ד"ר כחמורז תש"ט
תאריך: 11.7.49
מס. פמ. 3/13

הנדון: ערעורי מס הכנסה.

שר המשפטים מנה את הנשיא התורני של בית המשפט המחוזי,
ד"ר. א. ויטקובסקי, לשמש כשופט בית העליון בערעורי מס
הכנסה הבאים:

אליעזר טפרברג	13/47
יעקב ריינהולד	22/47
חיים נתנאל	37/47
סולל בונה בע"מ	3/48
סולל בונה בע"מ	4/48
חברת כרסוג יפס	10/48
"נצבא" חברה להתנחלות בע"מ	11/48
" " " "	12/48
" " " "	13/48
האחים "עמיאל" בע"מ	14/48
בן-ציון כהן	1/49
תעשית יהלומים נתניה בע"מ	2/49
" " " "	3/49
א. מינס	4/49
בית מסחר אדקטהורן בע"מ	5/49
ד"ר. אלברט סימונס	6/49
ד"ר. מן שטייך.	7/49

לרגל המחסור בפרקליטים בכלל ובפרט בפרקליטים המנוסים
במס הכנסה ברצוני להודיעך שמשרד המשפטים יסכים לעת עתה
שד"ר. ברוצ'ינר סגן נציב מס ההכנסה יתפיע בערעורים אלה בשם
הממשלה ויקבל את יפוי הכח הנחוץ. משרדי ירשיט את העזרה הדרושה
לד"ר. ברוצ'ינר בהופעותיו.

נא להודיעני בהקדם על הסקמתך להסדר הנ"ל. כמו כן נא
להודיעני בחוזר אם התיקים הנזכרים לעיל נמצאים ברשותך, או
עדיין במשרד הורביץ ושוה.

בשם

פרקליט המדינה

אשש/יז

ר' דחנא, תשי"ט
10.12.59

לכבוד ראש ממשלת ישראל,
מר דוד בן-גוריון,
ירושלים

אדוני ראש הממשלה,

מתכבד אני כזה לחוות את דעתי בענין הנחיות-הרישום לילדי ניסואי-תערובת במדינת ישראל.

בפתח דברי עלי להעיר, שאין אני שייך לשום מפלגה ציונית מיוחדת, ומכילא גם לא למפלגה ציונית-דתית העתידית, איפוא, דעתו של יחיד מישראל, החושב על בעיות האומה ומגיל עליהן כמפור, ולא דעתו של אדם שהסקפותיו מכוונות למהלך הסודר במפלגות.

יש לקבוע, כי במדינת ישראל המוטב המדיני-אזרחי הוא: ישראלי ואילו יהודי הוא - לא רק בחוץ לארץ, כי אם גם במדינה - מושב דת' בראש וראשונה, הכולל גם מסמעות לאומית בתוקף העובדה שדת ישראל דת לאומית היא ולאומית היא מפני הטעם הפשוט והגלוי לעין-כל, שרש עם אחד בעולם כולו טליצג את דת הזאת. שום בר-דעת לא יכחיש עובדה זו, שאין צורך בהתפלספות כדי להוכיח אמתה. סתם עובדה ברורה זו נובעת עובדה שניה, והיא: אף על פי כי שהיהודים בחלקים לדתיים וטריינס-דתיים, אין ביניהם אחד שאיננו יהודי לפי דתו. יהודים לפי דתם הם כל היהודים בלי יוצאים מן הכלל, גם לא-דתיים במסמך. שום יהודי, ואפילו הוא כופר לפי הסקפותיו אין בכוחו לבטל את העובדה שיהודי הוא לפי דתו, הואיל והוכנס בבריתו של אברהם אבינו ובידוע שאפילו מוסר, עם שפקעו זכויותיו היהודיות, אינו פטור ממילוי חובות מסויסות של יהדות, כגון מתן גם לאשתו שנשארה כיהדותה.

שתי עובדות אלו, השלכות זו בזו, - היינו, שעם ישראל בלבר מייצג את דת היהודית, ושכל-יהודי, ואפילו הוא "ישראל חוטא", נחשב יהודי לפי דתו, בין רוצה בכך בין אינו רוצה (בפרט זה אין מקום לבחירה, לפי שזהו הסכנה של כנסת ישראל ההיסטורית) - שתי העובדות הנ"ל הן שסמרו על קיומנו ואין עצמאות מדינית עשויה לבטלן או להחלישן. אין המוסג יהודי עשוי להיות שונה במדינת ישראל משהוא בגולה, שאם כן נהיה לשני עמים. רצוני לומר: אחדות - אחדות-הוראתו - של המוסג, יהודי הוא הגשר בין תפוצה למדינה, וההבדל היחיד הוא בכך, שבמדינה נוסף עליו מושג שני, הכולל אזרחים בני דתות שונות, הוא המוסג "ישראלי".

הואיל וכך, אין מקום ליהודי אזרחי-מדיני: רוצה אדם להיקרא יהודי, לא ישראלי גרידא, שוב אי-אפשר לו בלי יהוד דתי, היינו, בלי גיור, או-בלטון הסכת-בלי "סקס" (לגבי דת אין מקום למונח זה, שהרי אין לה "סקסים", אלא מצוות). עיקרון חופש הדת והמצפון, שהובטח במדינת ישראל ואשר יקר הוא לכולנו, אינו חל מלכתחילה על יהוד או גיור, שהוא מושג דתי בהחלט ומעיקרון יהודי או גיור חילוני-אדמיניסטרטיבי הוא חתירה מסנה-טובה, אבסורד גמור. הדיבורים על גיור לאומי כביכול-היינו גיור אזרחי-חילוני, (כוונתי בעיקר לאותה עתונאית לא-יהודית מפולין, הרוצה לדבריה לגייר את בנה, גיור "כגון זה"), - דיבורים אלה וכיוצא בהם מופרכים מתוכם ועלולים להכות את בית ישראל הרמיסיים: סכנה חמורה. שקפת מהם לעצם קיומו של העם.

היו לנו, גרי-אריות, שהפכו שונאי-עמנו, ובארצות-הברית נתברכנו ב, גרי-עריות, ואין אנו חסרים אלא גרי-סרסם או "יהודי" - הצהרה, בצד יהודים דתיים ויהודים-לפי-דתם יוקם, אם לא תכוסלנה ההנחיות - סין שליש של יהודים כביכול, יהודי-מפורס, יהודים מסמך, שהדורה של אותם, גויים דוברי עברית, שיצא נגדם קלוגנר ע"ה, וברועים מהם, אם המירשם בחוץ מסמכים אדמיניסטרטיביים, הרי המוצא פשוט בתכלית: ילדי ניסואי-תערובת יש לרשום לא כיהודים, אלא כילדים של אב יהודי

בזה נשיג שני דברים: אינפורמציה מספקת לצרכי אגידנציה של האוכלוסיה - ושיכוך הרוחות, שהרי שום יהודי דתי לא יתנגד לקביעה של עובדה בלבד.

הואיל והמירסם מירסם אזרחי הוא, הרי שדווקא מסום כך אין לשלסון כל רשות לרסום ילד כיהודי, אם אין הילד יהודי בסובן היחיד הנבון של מסג זה - הסובן הדתי המקובל באומה. ואם יסול לו השלסון רשות זו, אינו אלא מתערב בתחום שאיננו שלו, בתחום החיים הדתיים, ויהא בכך מסום כפייה אנטי-דתית. פיגול הוא להשתמש במירסם אזרחי-אדמיניסטרטיבי על סנת להקים תוצרת-עשויה-כידים-של "יהודים". אין מסנים בזרוע ועל פי פקודה את המבנה ההיסטורי של אומה עתיקה, לא זו הדרך. ויש להניח, כי לא אחר ולא שנים מ"יהודי" - המירסם העתידיים עשויים באחד הימים לקבל עליהם אמונה מן האמונות, והואיל ובתוקף המירסם ישארו יהודים, היינו, מכונים כסם זה, הרי שיקום לנו גם "יהודים" נוצרים, "יהודים" מוסלמים, - ואנה אנו באים? הרי זה דבר העלול לפוצץ את האומה מפנים ולהביא לא לידי מיזוג גלויות וקיצוץ, אלא לידי הפרדה גמורה בין היושבים בציון ליהדות-התפוצות, באופן שיהיו לנו במשך הזמן שני עמים לא רק שונים זה מזה, כי אם גם - רחמנא יצילנו - שונאים זה לזה. ואין אני מאמין, כי "ניסואי-תערובת של הכאים הנה, בעיקר מסדר אירופה, מביאים למעשה לידי התמזגות גמורה עם העם היהודי". אם אם לא-יהודיה, כאותה עתונאית ספולין, אינה רוצה בסום פנים לגייר את בנה כהלכה והיא דורשת במפגיע, שבנה יירסם כיהודי על יסוד דבר שלא היה ולא יהיה, שאין המורשה היהודית והתודעה היהודית יורעים עליו, היינו, גיור לא-דתי, שהוא, כאסור לעיל סתירה ואכסורד-הרי שהדיאגנוזה הנ"ל אופטימית היא מדי. עלולים הדברים להבאי לא לידי התמזגות גמורה עם העם היהודי, כי אם להיפוכו של דבר.

המכסתם שלאב יהודי ואם לא-יהודית לרסום את ילדם כיהודי מבלי לעשותו יהודי בפועל - אין לה ערך, הואיל והמכסה פרטית היא זו, ואילו ההלכה, המורשה היהודית והתודעה היהודית אינן מסכימות ולעולם לא תסכסכה.

ידוע בדורנו מקרה אחד של "גיור" חילוני, כביכול, שלא הצליח ולא היתה כל אפשרות שיצליח: כוונתי למסורת העברית אלישבע-ז'ירקובה, שנחשבה בטעות לגיורת. במכתה פוקח-עינים, שכתבה אלישבע - בחוף ימיה - ליסר העברי, הראכיי דר. מ.ז. וייזין (מכתב זה פורסם ע"י דר. ב. בצרון "הניו-יורקי"), היא מעידה על עצמה סתוך כנות רבה, כי הואיל ומעולם לא נתגיירה גיור דתי אין היא רואה עצמה יהודית - על אף העובדה שהיא מופרת ומסורת עברית היושבת בארץ-ישראל.

כללו של דבר:

- (א) אין להקים סין חדש של "יהודים" בתוקף הנחיות או פקודות;
- (ב) תכאים שכזה דינו כדיון התערבות בחיים הדתיים - הואיל ו"יהודי" הוא מסג דתי (ומסילא גם לאומי), - ויש בו מסום כפייה אנטי-דתית, האסורה לפי חוקי-המדינה;
- (ג) ילדי ניסואי תערובת יש לרסום לא כיהודים, אלא כילדים של אם יהודי, ולא יותר. קביעת-עובדה היא, שאינה מקפחת אף במעט את זכויותיהם, ומסד שני היא מונעת כריית תהום בין ישראל לגולה.

בברכת התקומה, בכבוד ובהוקרה,

(-)

אהרן צייטלין

לכבוד
ראש המסעלה,
ירושלים

אדוני הנעלה,

כששלחתי תשובתי לאגרתך בענין הרשמת ילד כיהודי - כמבור הייתי שהענין דחוף ולכן כתבתי תשובתי בקצרה וכמעט ברמיזה. אבל שבתי וראיתי, שחייב אני להסביר קצת דברי ועל כן שולח אני את חות דעתי הרצופה בזה ואבקש לבטל את הראשונה, שכן היא כלולה בזאת השנייה בתוספת הסברה קלה.

בכבוד ובהערצה

(-)
יהודה בורלא

(א) לדעתי, טכס אחר ויחידיו ררוש להרשמת כל ילד כיהודי: ברית מילה. טכס זה, שהוא המצוה הראשונה הקדומה שנצטוו עליה אברהם אבינו, התקדש בקרב העם והיה לאחר עם עצם הוייתו של הילד היהודי. היות יהודי הוא קודם כל היות בטול.

(ב) לפיכך אין בטכס זה משום כפייה דתית (על איזה ילד שהוא, אם בן יהודים גמורים אם בן זוג מעורב), שכן ההתייחסות צמודה למילה או המילה צמודה להתייחסות כהו"מ אחת.

ומה גם, שאין בטכס זה (כנייתוח המילה) שמץ של נזק לילד אלא להפך, יש בו (גם לפי מדע הרפואה) חיסון ויעול לגבי מחלות מסויימות. מלבד טכס - ברית מילה - אין אפוא צורך באיזה טכס אחר שהוא. לאחר מכן, לכשיגדל הילד יכול הוא להיות שומר דת חפסי.

(ג) ואם הרבנים דורשים עוד טכס כל שהוא הרי זה, כנראה, ביחס לאם (לא יהודיה). ואם יש בטכס זה משום כפייה דתית כלפי ואם, הרי הוא, הטכס, כניגוד לחוק המדינה, שאין כפייה דתית או אנטי דתית בישראל. חוק זה נעלה מאד בעיניו ועלינו לשמרו בכל רצוננו.

(ד) ואם דרישת הרבנים לאיזה טכס נוסף הוא על פי דיני ישראל, ראוי לרבנים למצוא מוצא לכל יתנגש החוק האנושי של המדינה עם החוק הדתי.

(ה) אכן סביבים אנו מאד לעמידתם של הרבנים כלפי ההלכה המקודשת והחתומה מדורי דורות (מימי התלמוד ומסכתם של הפוסקים הראשונים והאחרונים עד אחרוני אחרונים) - אבל גם יודעים הם מיד, שהיו סומננים בתולדותינו שבעלי התורה סטעם ראו הכרח שאין מנוס ממנו להתאים את הכתוב בתורה אל התפתחות החיים (בדיני נזיקין ודשו עין תית עין וכו') בגזרה שיה וקבעו תשלום ממון בעד הנזק הגופני. וכזה עקרו החכמים חוק מן התורה (שבימים קדומים נהגו וראי כפי הכתוב); וכן תיקנו פרוזבול בענין סמיטת החובות ודרשו, אשר ישה ברעהו לא יגוש, אבל בית דין נוגש וגובה החוב. ולא רק בדורות ראשונים בתקופת התלמוד, אלא גם בדורות מאוחרים מצא רבנו גרשום מאור בגולה בכח תורתו לעקור חוק מן התורה ונאסרו ביסואי אשה שניה ע"פ חרם דרבנו גרשום. לפחות ביהדות האשכנזית).

(ו) ובכן לא נבצר מן הרבנים לדעת ולהכיר שגם בתקופתנו חל מפנה חריף וביכר בתהליכי חיינו בכל השטחים בחיי הכלכלה, החברה, המדיניות, ובעיקר בחיי הדת. עובדה היא (לא השעה או אומדנה) שמרבית העם בישראל וכל שכן בתפוצות אינם דתיים וכל שהרבנים ינסו לכופ, כביכול, הר כגיבית על העם-לא תצלח בידם. וראוי גם להזכיר, שאם בדורות עברו

1870

1875

100

היתה מנהיגות האומה בידי הרבנים, הרי זה משום שהעם רצה במנהיגותם
משום שחיי העם היו טבועים בחותם הדת מדורות ויותר משהרבנים רצו להיות
מנהיגי העם רצה העם להיות מונהג בידי הרבנים. אבל כשהעם ברובו חדל
לרצות - מה יועילו חכמים במנהיגותם? הרי באין סבה אין מחובב,

(ז) ועתה, אם אמנם קיים בלב הרבנים רגש לאומי טבעי, חזק, כפי
שקיים בלב העם, ואם שואפים הם באמת לגידולה, לשגשוגה ולעצמתה
של המדינה ולקליטת חלק ניכר של העם במסות שהנאכסולות - הלא יעשו כל
סאמץ לפשר בין חוק הדת וחוק המדינה למען השלום, למען האחדות ולמען
סמירת הדת עצמה בקרב העם. תפארתם של הרבנים בדורנו לא תהיה בהכלסת
ובהחרפת ניגורים וקשיים בין חיי המדינה וחוקי הדת, אלא להפך:
במאמציהם להתאים, עד קצה גבול האפשרות, חוקי הדת לחוקי החיים בהתפתחותם.

(ח) ואם אינם עושים כך, מפני שאין מרגישים בעצמם יכולת רוחנית
ומרות דתית - אל נא יאשימו את העם בפריקת עול תורה ומצוות, אלא
יפשטו במעשיהם ויכיזבו כי העם יאות ויקבל ברצון מצוות וחוקים כשהיו
בכחינתו ו"חי בהם ולא שימות בהם".

(-)

יהודה כורלא

כ' בכסלו תשי"ט
2 בדצמבר 1958

לכבוד
ראש הממשלה של מדינת ישראל,
ר. בן-גוריון, שלום וברכה.

בשובי אתמול מהחוץ המערבי של ארה"ב סצאתי את מכתב כבודו,
בו מבקש אני לחוות דעת לייצור עלינו לנהוג ברישום ילדי נסואי תערוכת
ששני הוריהם, גם האב היהודי וגם האם הלא יהודית, רוצים לרשום ילדיהם
כיהודים.

בכדי להבין בעיה זו כהוייתה דרוש לראות אותה מתוך סמכת הענינים
שמהם היא נובעת. ענינים אלה ברמזים בסלים אלו בסעיף הראשון של
המכתב: "לנסח הוראות רישום סיתאיו לסמורת המקובלת בכל חוגי היהדות,
האדוקים והחופשיים לכל זרמיהם, ולתנאים המיוחדים של ישראל כמדינה יהודית
ריבונית שסובטת בה חופש מצפון ודת וכסרכז לקיבוץ גלויות". מספט זה
מהו סמגרת-בחינות (שלאורה עלינו להבין את הבעיה. אולם כשאני מנתח את סמגרת-בחינות זו מוצא אני שהיא חדורה
סתירות כגון אלה ולהלן:

(א) ההנחה שיש, מסורת המקובלת בכל חוגי היהדות האדוקים והחופשיים לכל
זרמיהם אין לה יחוד, לא כדרכי המחשבה ולא באורח החיים.

(ב) ההנחה שבאשראל, סובטת בה חופש מצפון ודת, סוכססת מהעובדה
שהממשלה מסרה לרבנות את הזכות לבפות את כל היהודים שבארץ להישמע
לדיניה בעניני אישות, נחלות, וכו', והיא עצמה סוכססת להתחשב עם חוות
דעת של הרבנות בנוגע לשאלה את מי להכיר כיהודי.

(ג) ההנחה היסודית שמדינת ישראל היא מדינה יהודית, היא עצמה סוסלת
בספק. יש באמת להנחה זו, כמו שאבדר אלטרנטיבה שאינה סוללת כלום מן
האופי היהודי ומן ערכו היהודי של המאמץ בהקמת המדינה.

לקויים הללו במסגרת-הבחינות של הבעיה הנידונה אינם מקריים,
כי אם תוצאות התסבורת בחיי האנושות בכלל, שנוצרה בעקב התהוותם של
לאומים סודרגיים ששחררו את היהודים מסעבודם ושכולעים אותם אל תוכם
עצמם, ובעקב הסתפכה האינטלקטואלית בגישה לכל מסורות ותיות. בינתיים
קמו עלינו צרות ורדיפות שעכנו אותנו מלהסתגל באופן נורמלי לסביבה
החסרית והרוחנית החדשה. ולכן אין למסוה שלא שסנו לב במידה מספיקה
לשאלות יסוד בנוגע לקיומנו, לעתידנו, וכיחוד בנוגע למהותנו כיחידה
חברתית ולהססנו של אורי היחידה. לשוא התאונן הססורר י.ל. גורדון
סאין אנו עם אלא ערה. האמת היא שאין אנו אלא צבור או אוכלוסיה
סעורבת.

לולא הופיעה התנועה הציונית היינו סוכסטים כי אנו בני עם אחד,
וכי אבותינו היו פעם, גוי אחד בארץ, ולא היינו שואפים להתהוות סוכ
גוש חברתו שסמסותו לא תהא סוסלת בספק. סכאן יתכן לנסח סמגרת-בחינות
שלאורה נוכל להבין כראוי את הבעיה הנדונה ולסצוא לה פתרון סתאים.

(א) הסוכנות היהודית היא שאפסרה את הקסתה של מדינת ישראל במדינה
סודרגית. הסודרגיות שלה ססתקפת, ראשית, בעצם התהוותה, ושנית בסיב
קיומה.

סבחינת עצם התהוותה, לא שמה המדינה לב לתקוה הסמורתית שעלינו לחכות
לביאת מסיח בן דוד, ודחקה את הקץ לסרות כל האזהרות שבסמורת כנגד
דחיקה זו.

מבחינת עצם קיומה, שונה המדינה תכלית שנוי, הן בנוגע לדת והן בנוגע ללאום, מטתי המדינות הקודמות, של בית ראשון ושל בית שני. התבנית והמסגרת של האוכלוסיה היהודית של כל המאות לפני המהפכה הצרפתית מן הנסמך שהם יחולו על היהדות העולמית של ימינו. טרם הומצאו התבנית והמסגרת המתאימים בשביל דורנו אנו לא בא"י ולא בחו"ל.

(ב) המוכנות היהודית סברה לממשלה של מדינת ישראל את הצו או המנדט ליצור בא"י תנאים נאותים לקיבוץ יהודים שיהיה לצמיתות הרוב המכריע במדינה, ושישמט מרכז לגוש היהודי העולמי שימסוך את קיומו של העם היהודי שסלפנים, ושיפיח רוב חדשה במסרתו של אותו עם.

לאור האסור, קבלה הממשלה על עצמה לחוק את חוק השבות, שנותן זכות-יתר ליהודי חו"ל להגר לא"י ומיד לעלותו לארץ והבעת רצונו להשתקע בה הוא נעשה מיד אזרח-ישראלי. על הממשלה איפוא, לקבוע מי הוא יהודי לפני הכנסו לארץ מבחינת התוקף שקבלה מהמוכנות, ולא מבחינת המסורת הדתית, יען כי תפקיד הממשלה הוא להקים מדינה מודרנית ולא מדינה יהודית, מדינה ישראלית, ולא מדינה יהודית.

לכן הרינו בא לידי מסקנה, שאם, לפי שיקוליה של ממשלת ישראל, תעזור הכרתה ליהודי את ילד האם הלא-יהודי, אם הוריו רוצים לרשום אותו כיהודי, להגדיל ולהאדיר את הרוב המכריע של היהודים בא"י, הריהי מורשה לעשות זאת.

אמנם, אם איני טועה, מסקנה זו, למרות היותה לפי דעתי כולה עקבית ומבוססת על הנחות עובדתיות, עלולה היא להזיק יותר מלהועיל, אם יעשה נסיון כעת לתרגמה למעשיות. ימים אלו ימי מעבר הם. כמעט שאין יום שאינו מביא הפתעות ומכנות חדשות. לכן עלינו להיות זהירים ככל האפשר מלדרוש מהקהל היהודי ההולך ומתחשל בארץ שיסכים לתקנות שמפקפק בתועלתן ושמתיחס אליהן בחשדנות. הייתי מציע, איפוא, וכעין פטרה, היינו, להבדיל בין יהודי ובין תושב יהודי. אותו הילד של הלא-יהודי יורשם כתושב יהודי, ואם לאחר שיתבגר יחול ויקבל עליו באופן פורמלי לשמור את סמלי הדת יורשם כיהודי ללא כל תואר. על דרך זו תמלא הממשלה את התחייבותה ללא געת בניסוחי או בבעיות דת המסורתית.

בכבוד רמהוקרה

(-)

מרדכי מנחם קפלן

הרב שלמה בן כסוהר"ר אהרן רוזינז פיריירה
הוללאפר,
אמסטרדם

כ"ז כסלו תשי"ט

לכבוד ראש הממשלה
ר' בן גוריון

אדון נכבד!

קבלתי המכתב ששלח כבודו לי על דבר הילדים הנולדים מנשואי
תערובת: וכאשר קראתי אותו המכתב הייתי תוהה ומתפיה:

לראשונה על אשר שלח כבודו לשאול שאלה אודות דבר הלכה אל רבנים
חוץ לארץ אע"פ שיש לו הרבנות הראשית של אשכנזים ושל ספרדים בארץ שהם
רבנים מוסחים יורעי דת ודין מלאים כרסון דעת ההלכה בכל פרטיה:

וסלבר זה נודע לי שכבודו שלח ג"כ השאלות האלה אל אנשים לא-
דתיים שמנהיגים ה"ריפורם" הקוראים את עצמם רבנים: והנה לכל רב ובעל
הלכות דבר טובן הוא שבדבר גדול לקיום היחוד כזה אין לחוש מכל
וכל למה שבעלי הריפורם אומרים בגד דתנו הקדושה:

ומפני כל זה אינני רוצה לתת פסק הלכה וגם איני צריך מפני
שאני מסכים בלב ובנפש עם הרבנות הראשית שלהם לברם המשפט לפסוק הלכה
כזה: ואחר שהם פסקו שאסור בתכלית האיסור לקרוא ילדים הנולדים מנשואי
תערובת בשם יהודים אם אסם בכרית אינני מבין למה עוד לשאול לאחרים:
כדאי הם הרבנים הרגילים לסמוך עליהם ולעשות ככל היוצא מפיהם:

ברגסי כבוד

הרב שלמה בן כסוהר"ר אהרן רוזינז פיריירה
רב-ראשי ור"ם לספרדים בהוללאפר.

כ"ז בטבת, תשי"ט
(7.1.59)

פרופ' ע.א. סימון,
שד' בן מימון 35,
ירושלים.

לכבוד
מ' דוד בן-גוריון,
ראש ממשלת ישראל
משרד ראש הממשלה
ירושלים.

כבוד ראש הממשלה,

הנני מודה לכבודו על האמון שנתן בי בפנותו גם אלי במכתב החוזר מיום י"ג בחשבון תשי"ט. תשובתי מתחלקת לארבעה סעיפים אלו:
(א) הקשיים במתן התשובה; (ב) בעיית המירשם; (ג) בעיית גיור קטינים;
(ד) בעיית חופש המצפון.

הקשיים במתן התשובה.

החלטת הממשלה המשמשת בסיס לעבודתה של ועדת שלושת השרים מפרשת בארבעה תנאים שהוראות הרישום העתידות חייבות למלא אחריהם, ואלו הם:

1. התאמה למסורת היהודית, הן זו של האדוקים והן זו של הלא-אדוקים לסוגיהם השונים;
 2. התאמה למדינת ישראל באשר היא "מדינה יהודית";
 3. התאמה לה באשר היא מדינה דימוקרטית שאינה כופה על אזרחיה כל עה או נוהג בענייני דת;
 4. התאמה לה באשר היא מרכז לקבוצ גלויות.
- יש להקשות אם נוסח זה אינו תופס מרובה עד כדי יצירת בעיה שאין לה פתרון, בחינת "רצוע מעגל". שכן דומה שאין אפשרות למלא אחר כל ארבעת התנאים בעת ובעונה אחת. בכל זאת אשתדל להתחשב בכל אחד מהם ובכולם יחדיו במידת האפשר.

המכתב מסתיים ב"ארבעה שיקולים". שני הראשונים זהים בעיקרם עם התנאים המלישי והרביעי דלעיל, אך שני האחרונים מוסיפים עליהם בצווחת תנאי חמישי: הוראות הרישום תחייבנה, אמנם, אך ורק את אזרחי מדינת ישראל, אך המחוקק הישראלי חייב להתחשב בתוצאות המרחיקות-לכת של הוראותיו על הגולה היהודית. נאמני עמנו בתפוצות נחונים כיום במאבק קשה על קיומו הדתי, הלאומי ואף הביאולוגי של העם, והם זכאים לצפות לעזרתה המוסרית השלמה של מדינת-ישראל במאבקם זה. כל מי שנושא באחריות לעם כולו באשר-הוא-שם, אינו פטור מלקחת בחשבון את השפעתם של סידורים מסוימים בישראל על מלחמת קיומם של יהודי הגולה.

בעיית המירשם

המכתב תולה את הצורך במירשם התושבים בשלושה גורמים: שיקולים בטחוניים, חוק השבות, חוק נישואים וגירושין.
גם הדיוט בענני ביטחון יכול להבין את הטעם שבעצם חובת המירשם ובאפשרות הנובעת ממנה להחקין תעודות זיהוי על מנת ש"תושב חוקי בישראל יכול בכל עת לזהות את עצמו ע"י תעודה שניתנה לו מטעם רשות מוסמכת".
ראש הממשלה אינו מזכיר, אמנם, את התועלת הביטחונית של ציון "הלאום" וה"דת" בתעודה זאת. אך יש להניח שדווקא הסיווג הפנימי של התושבים החוקיים בישראל הנו לדעתו אחד התפקידים העיקריים של תעודת הזיהוי. שאם לא כן אין להבין כלל מהו הערך הבטחוני של הכללת הסעיפים הללו בתעודה. לשיקול זה אין להסכים לדעתי, שכן לנוכח הקלות היחסית בה ניתן להסעות את פקיד המירשם ואף לזייף הושרם בתעודה, אין ספק שהערך הבטחוני המפוקפק יותא בהפסד החיים הדימוקרטיים בישראל. מי כבני עמנו יודע שהציון של ההשתייכות הלאומית, העדתית או הדתית במסמכים רשמיים פותח פתח נרחב להפלייתם? כולנו רואים בהעדר סעיפים אלו בפספורט האמריקני, למשל, אחד מסימני ההכר המובהקים של דימוקרטיה פעילה שאינה מסתפקת בשוויון פורמאלי. גם אזרחיה הערביים של מדינת ישראל זכאים להיות משוכנעים שממשלת ישראל עושה כל מה שבירה כדי למנוע שתעודה רשמית חשמש כאמצעי לקיפוחם האפשרי.

הרישום של "דת" ו"לאום" בתעודת הזהוי אין בו גם כדי לסייע בביצועו של "חוק השבות", שכן הרישום יכול להערך רק לאחר שהעולה הגיע ארצה על סמכו של החוק. ברם, אע"פ שאין ל"חוק השבות" ולבעיית המירשם ולא כלום,

היהו נוגע ישירות לבעית "יהודי מיהו?", שכן נציגי המדינה בחו"ל חייבים לדעת, מי ומי זכאים להכלל בגדרו של החוק. בנידון זה יש, לדעתי, לקבל את הצעת הממשלה לפיה ייחשב כיהודי כל מי שיצהיר בחום-לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת. ביחס לנשואי תערובת שנערכו בגולה, יש לדעתי להמשיך בנוהג הקיים לפיו חל חוק השבות על זוג, גם אם רק אחד מהם, האיש או האשה, הם יהודים, וחינתן להם, איפוא, הרשות לעלות ארצה. ברם, יש להטיל על פקיד העליה את נחובה להזהיר אותם לפני עלייתם ולהודיעם שבמקרה שיוזקקו לבית הדין, הוא לא המדינה יכריע על יהדותם. אמנם בדרך כלל אין לחפש מומים, כדברי חז"ל: "כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחא לעולם, ואמר שמואל: ובמומו פוסל" (קדושין ע' א'), ובהתאם לפסק הרמב"ם: "כל משפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהן לכתילה..." (הלכות איסורי ביאה, י"ט, י"ז).

במכתב נאמר שקביעת הדת לגבי תושבי ישראל הכרחית משום שעניני נישואים וגירושין נתונים לפי חוקי ישראל הקיימים לסמכותם הבלעדית של בתי הדין של הדתות השונות. עובדה זו נכונה לכשעצמה אלא שהבעיה היא בידי מי תעשה קביעה זו, ושומני שאין כל ספק בכך שעם הפקדת הסמכות השיפוטית בעיני אישות לבתי הדין הדתיים וויתרה המדינה גם על הזכות לקבוע מי ומי ידון בפניהם. אין להעלות על הדעת שבית דין ידון אדם שחוקיו אינם חלים עליו. ועוד: הדתות הלא יהודיות במדינה לא תוותרנה בשום פנים ואופן על זכותן לקבוע בעצמן, תוך שימוש בקני-המידה הנראים להן כמתאימים, מיהו נוצרי, מוסלמי, וכו'. אין הממשלה רשאית לבטל או להגביל את זכותן הראשונית הזאת. כלום מדינה יהודית, ותגדיר את יהדותה כאשר תגדירה, תקפה דווקא את דת ישראל בתחום הגדרתה העצמית?

ברישום ה"לאום" וה"דת" אין, אם כן, צורך חיוני לא מטעמי בטחון ולא לצרכי חוק השבות וחוק נישואין וגירושין. לעומת זאת דומה שהנזק העלול להגרם ע"י רישום הדת הנו חמור.

כשהשאלה על ה"דת" מופיעה בנפרד מן השאלה על ה"לאום", הרי יש בהפרדה זו משום מתן פסק-דין באחת הבעיות החריפות והעמוקות ביותר השנויות במחלוקת בין יהודים בעלי השקפות שונות, היא בעית היחס שבין דת ישראל ועם ישראל.

בעשור הראשון למדינה לא הגענו לידי חיקת חוקה, ודומה שהגורם הראשי לדחייה זו הוא הרצון להימנע מלהכריע כבר עכשיו בשאלות יסוד כגון זו. רצון זה - לו שותפים רוב אזרחי ישראל - נובע מן ההכרח שיש "להגביר", כלשון המכתב, "את המשותף והמאחד ולעקור במידת האפשרות את המפריד והמרחיק". תהיה עמדתנו לעצם שאלת החוקה כאשר תהיה, מכל מקום יהיה זה משגה כבד להגניב אל תוך תקנה מינהלית פתרון מדומה לבעיה עקרונית, שאין יכולת ונכונות לטפל בה במישורין בצורה תחוקתית.

יתירה מזו: רישום נפרד של ה"דת" וה"לאום פוחד פתח לאפשרות הבלתי רצויה, שיהודי לאומי בעל אמונה נוצרית יקבע את שתי העובדות הללו זו לצד זו בתעודה ישראלית רשמית. אני כשלעצמי מצדד ביחס סובלני מקסימלי, גם כלפי אנשים אלה, אך אינני סבור שמהלך מחשבתם צריך לקבל סנקציה רשמית דווקא על ידי מדינת ישראל.

בעית גיור-קטינים

אינני מוטמך לדון בעצמי הלכה, אך משנשאלתי אשתדך לענות במיסב הבנתי ומצפוני. שכן בעיצומו של דבר, אין הנידון עניינם של אנשי הלכה בלבד. חשובתם ברורה וחד-משמעית ברוב הפרטים, אולי חוץ מבעית זכותה של אם בלתי יהודיה, שאינה מוכנה להתגייר, לבקש את גיורם של ילדיה הקטנים. אך גם בענין זה יש מקלים בדין, ואקווה שדעתם תגבר. ברם, הבעיה חורגת אל מעבר לארבע אמותיה של ההלכה, כאשר היא נוגעת ברגשי העם העמוקים ביותר ומעסיקת גם אותו ציבור שאינו מכיר במכונת המחייבת של ההלכה. רגשות דתיים-לאומיים אלה אינם ניתנים כולם להטברה שכלית. מן הראוי כי דווקא אותן מצוות שהסברן השכלי דחוק ביותר, נשמרות ביותר: אכילת מצה בפסח, צום יום הכפורים וברית המילה. יהודים רבים מאד, גם לא אדוקים כל עיקר, ממשיכים לראות מקומן של שלוש מצוות אלו משום "אות הברית", ובמילה עוד יותר מאשר בשתי האחרות.

עובדה אחרונה זו ניתנת להנמקה - הנמקה שלאחר המעשה - בשתי דרכים: בדרך היסטורית ובדרך עקרונית.

ההנמקה ההיסטורית: בחולדות ישראל בזמן החשש, אם זכרוננו אינו מטעני, ארע רק נסיון מאורגן אחד לבטל את ברית המילה. הכוונה, כמובן, לנסיון שנעשה בידי אנשים שרצו להישאר בכלל ישראל, להוציא את ההתבוללות הקומוניסטית המבקשת לבטל את היהדות כיחידה בפני עצמה. אני מתכוון לנסיונה של "אגודת

חובבי הריפורמה" בפרנקפורט דה מיין שנוסדה בשנת 1842 על-ידי המלומד תיאודור קרייצנר (שאמנם המיר את דתו לאחר מכן). דובנוב, שאיננו חסוד על אדיקות יתרה, מסכם את העניין דלקמן:

"האגודה פרטמה הכנית קיצונית שיש בה שלושה סעיפים: א. רואים אנו בדת משה אפשרות של התפתחות שאין לה סוף; ב. השיטה המקובצת של ויכוחים, הקירות וגזרות המכונה בשם תלמוד אינה חובה לנו לא לאמונה ולא למעשה; ג. אין אנו מחכים וגם אין אנו שואפים למשיח שישיב את היהודים לארץ-ישראל, כי אין אנו מודים בשום מולדת זולת הארץ שנולדנו בה או בננו אזרחים בה".

ודובנוב ממשיך:

"שלוש ההנחות השליליות הללו, שהכריזה עליהן האגודה, בלי הגדרת חכניתה החיונית, נתקבלו בקהל כמתן-תורה של הכפירה. ביחוד התגברה ההתמרמרות כנגד האגודה כשנודע שיש לה חוץ משלושת הסעיפים הגלויים, עוד סעיף נסתר אחד - של ביטול המילה. קצת חברי האגודה ביטלו את המילה למעשה במשפחותיהם... הסערה שקמה בפרנקפורט לרגל מצוה המפורשת בחורה הקיפה מיד כל קהילות גרמניה. נתעורר פולמוס ספרותי חריף. נוסח השאלה כך היה: אם מותר לאב שלא מל את בנו ולבן עצמו כשיגיע לבגרות להימנות על קהל עדת ישראל?... פולמוס דעות זה היה הפרי היחידי של פעולת האגודה הפרנקפורטית. האגודה הלכה לעולמה ולא עשתה שום דבר ממשי, כי חסר היה בחכנית שלה היסוד החיובי". (דברי ימי עם עולם, כרך רביעי, ע' 54).

עמדה קיצונית דומה לזו נקט גם דוד איינהורן, אך גם לו לא הייתה כל השפעה ממשיה (שם, 220). הסינודה הליברלית, שנתכנסה בשנת 1871 באוקס-בורג, קבעה בשאלת המילה עמדה מתונה הרבה יותר והכירה "בחשיבותה של מצוה זו", אלא שיחד עם זאת החליטה, ש"אף תינוק שלא נימול בכלל ישראל הוא". הכוונה, כמובן, לתינוק שנולד כיהודי (שם, 222).

באותו כיוון הלכה גם ההתפתחות ביהדות הריפורמית באמריקה ובשאר הארצות שמעבר לים. הרבה הריפורמי ד'ר ר. בראש מבית הכנסת הליברלי בסידני שבאוסטרליה מסכם את המצב בארצו דלכמן: "קהילת מלבורן דורשת מגירות סבילה במקוה בעוד שהקהילה בסידני מתנה את גיור הגברים במילה" (מצוטט על פי:

מסחר שגם הקהילה הליברלית במלבורן, הדורשת סבילה במקוה מן הגיורות, איננה מוותרת על מילת הגברים).

אותה התפתחות חלה גם בארצות-הברית. זוכרני משאל בין חברי בתי-הכנסת הריפורמיים, שנערך לפני שנים מועטות, בדבר הפרקטיקה הדתית הנהוגה אצלם. קיום מצוות "ברית המילה" תפס בחשובותיהם של החברים את המקום בראש, ואם אינני טועה הגיע למאה אחוז כמעט.

המצב במדינת ישראל חד משמעי במידה בולטת עוד יותר. המילה מקובלת למעשה על כל חוגי הישוב היהודי עד כדי כך שהמסכת קיומה אינה בגדר בעיה אקטואלית.

אפשר, איחוא, לסכם שהנהגת ברית המילה גם לגבי גרים, בגדולים כקטינים, איננה רק חביעת ההלכה, אלא תואמת את החלטת הממשלה, לפיה צריכה ההוראה העתידית להתאים "למסורת המקובלת בכל חוגי היהדות, האדוקים והחפשיים לכל זרמיהם".

ההנמקה העקרונית. כל קיבוץ אנושי הנו בעל גבולות. אפשר להתווכח על גבול זה או אחר וגם לשנותו בנסיבות מסוימות, אך אין להקים את הקיבוץ כאשר נשלל ממנו זכותו להיות בעל גבולות. לגבי מדינת ישראל דעה זו מקובלת על הכל, והיא עומדת בתקפה גם לגבי דת ישראל, הגבול מוחש לכשרוצים לעבור עליו, בין ברשות בין באיסור. גבולה של דת ישראל, שאיננו ניתן לערער ושאין לעבור עליו בלי רשות, הוא "אות הברית". ביטולו של אותו גבול על ידי "מדינה יהודית" תשלול ממנה את האפשרות להשפיע על הגולה, כפי "שמפירי הברית" בארץ ישראל המתייוונת לא יכלו לקיים את הקשר עם גולת ישראל דאז, אפילו לא עם הגולה המתייוונת עצמה.

במכתב נאמר שאין בארץ "חשש של התבוללות של יהודים בקרב לא-יהודים". ברם, לעומת זאת יש ויש מקום לחשש בפני התבוללות קולקטיבית של

העם כולו, אם יתרוקן, חלילה, מתכנן היהדותי המינימלי.

אני מגיע, איפוא, לידי המסקנה, שרישום סתם אינו מספיק כדי לגייר קטינים בישראל. יש צורך להנהיג טקס דתי, שאת פרטיו יקבעו בעלי ההלכה. אך האין בכך משום כפייה דתית?

בעית חופש המצפון.

אין ספק שיש כאן בעייה רצינית ביותר. יהיו הורים שירצו כי ילדיהם יירשמו כיהודים, גם מבחינת הדת, אך יתנגדו למילה ולטבילה, ולכל טקס באשר הוא דתי. אמרתי לעיל, שלא כל ארבעת החנאים שבהחלטת הממשלה הנ"ל ניתנים למילוי בעת ובעונה אחת. אך כפי שהמדינה איננה מוותרת על גבולותיה וכופה על אזרחיה שרות צבאי לשם הגנה עליהם, כך רשאיות ואף חייבות האומה ומסורתה לשמור על גבולותיהן אם חפצות-קיום הן. יש כאן סכסוך, ולעתים סכסוך טראגי, בין שתי זכויות, זו של הציבור וזו של היחיד, שאין לו פתרון קל.

ביחוד יחריף הסכסוך כשילדים מנשואי תערוכת, שאמנם נכריה, לא יגויירו על-ידי הוריהם בעוד קטנים, אלא יגיעו לגיל בגרות ללא גיור, ואז שמא לא ירצו להתגייר כלל, ויהיו בנים ובנות "מחוסרי דת". במקרה זה לא תהיה להם אפשרות להינשא בישראל, ממני שאין נישואים אזרחיים נהוגים במדינתנו לפי שעה. ראיתי חובה לעצמי להעמיד גם שאלה זו, אף על פי שאין לי עליה חשובה אחרת אלא הנהגת נישואים אזרחיים, לפחות בשביל מקרים מיוחדים כגון אלה. נישואים אזרחיים לא יהיו, כמובן, בגדר קידושין על פי דת משה וישראל. כאן אנחנו נחלקים בסתירה מניה ובין אפיה "היהודי" ואפיה הדימוקרטית של מדינת ישראל. שמא אין זה מתפקידו של דורנו אנו להכריע באותה שאלה, אך אסור גם לנו שלא לראותה בכל חריפותה ולטשטש על-ידי ניסוחים מעורפלים של מזיגה מדומה.

לפי שעה מותר אולי להניח, שווקא חומרתה של השאלה תשמש כמניע נוסף לגיור קטינים. הוריהם החליטו לעלות ארצה. חלק מהם יראה בארץ רק מקום מעבר לארצות הגירה אחרות, בהן אפשר להשתמש בקלות גדולה יותר מן המאבק עם בעיות היהדות. אבל אלה המחליטים להשאר כאן ולהפוך את ישראל למולדתם הקבועה, צריכים להיות מוכנים לקבל על עצמם חינוך ב"תודעה יהודית" המפגישה אותם ואת ילדיהם עם היהדות ההיסטורית והעכשווית.

העליה לארץ כרוכה בקרבות ניכרים הנובעים מן הצורך להסתגל לחברה, לכלכלה, לחרבות, ללשון ולאקלים שהינם חדשים ברב או במעט. ודומה שלמרות היחזקותו המוצדקת מכל כפייה דתית ומצפונית רשאים אנו להבוע ממספר עולים, שבשבילם הבעייה עומדת, את הקרבן הנוסף להכיר הלכה למעשה בזכותו של עם ישראל, להבטיח את רציפותו ההיסטורית ואת אחדותו הפנימית.

במל הכבוד ובברכת שלום רב,

(-)
ע.א. סימון

לכבוד
ראש הממשלה
מר דוד בן-גוריון

אדוני הנכבד,

1. ההנחיות לרישום התושבים והעולים מיום 10.3.1958, שנשלחו אל הסמונים על המחוזות מאת מנן המנהל הכללי לעליה ומרשם, מבוססות על חוות-הדעת של היועץ המשפטי לממשלה מיום 20.2.1958, שקטעים מסנה הובאו בהנחיות לשם הסבר. אולם בחוות-הדעת הזאת, וביחוד בסעיפים על רישום "יהודי" (סעיפים 17-18 של ההנחיות), יש ערבוב-ענינים ודברים שלא מסין הסענה, ופגם זה מסיל סבוכה ומתירה בהנחיות.

2. דבר מפורסם הוא, שהיהדות היא לא רק שיטה של אמונות ומצוות אלא גם ברית המאחדת עדה ועושה אותה קהל בני-ברית. הזיקה אל היהדות (כמו גם הזיקה אל הנצרות ואל האיסלם) היא לא תמיד תלויה באמונות או במעשים של היחיד. היהדות היא דת-מורשה, והזיקה אל היהדות חלה על הישראלי מלידה. כל בן ישראל הוא יהודי-מלידה, בן לעדה הישראלית, בלי כל תלות באמונות או במעשים או ברצונות של הוריו או שלו עצמו לכשיגדל.

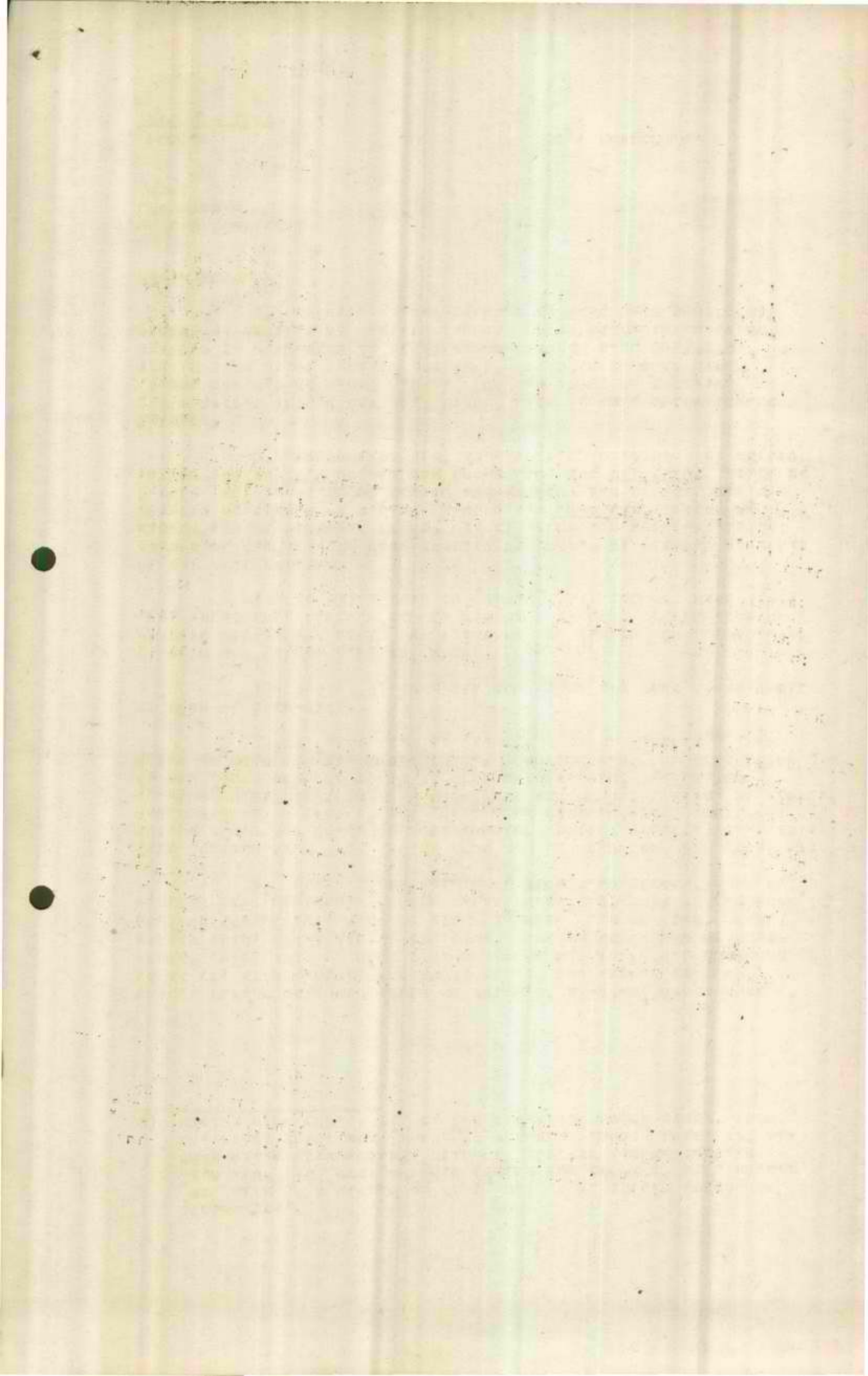
ועם זה אין היהדות דת "בזעית". בן נכר סכל אומה ולשון יכול להדבק בעדה היהודית על-ידי טקס של התגיירות. הגיור עושה את בן הנכר ישראלי לכל דבר. וגם זיקתו של הגר ליהדות היא זיקת-מורשה: בן גרים הוא יהודי-מלידה כבן ישראל.

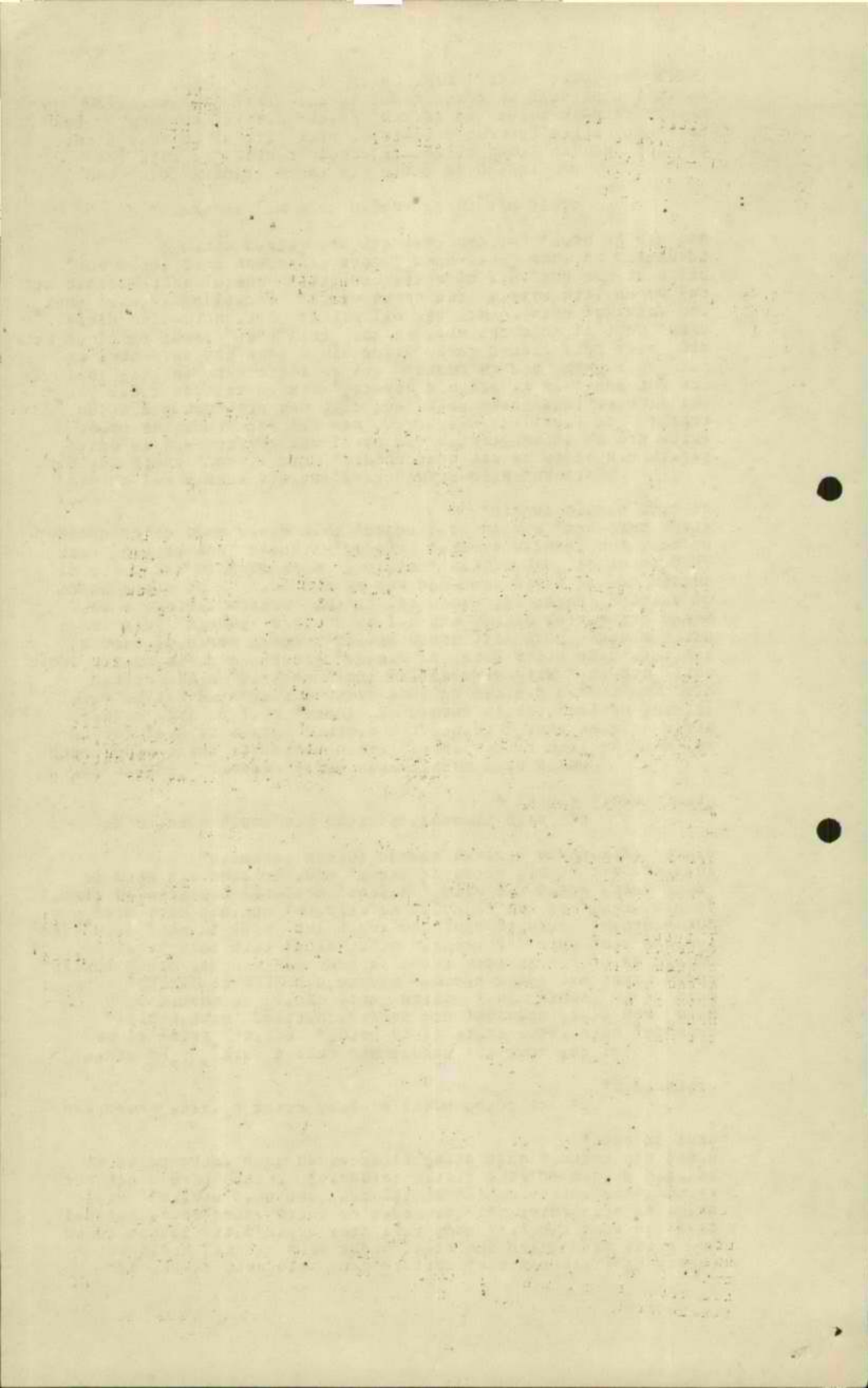
זאת אומרת, שזיקת-היסוד לדת ישראל באה מכחה של ברית-מורשה או מכחה של ברית-גיור.

השאלה, שאנו דנים בה (היינו: "מי הוא יהודי?"), היא איפוא לא שאלה של "אני מאמין" אישי. משמעותה היא: מי יכול להחשב על עדת ישראל מכחה של מורשה או מכחה של התגיירות. רישום אדם כ"יהודי" אינו מגדיר לא את השקפת-עולמו ולא את מוצאו הגזעי או הלאומי, אלא הוא קובע את העובדה, שהוא שייך לעדה היהודית בסובן האמור. מן ההגדרה הדתית הדת מסיקה את המסקנות שלה. הסלטון החילוני יכול לעטותה יסוד להחלטות שלו. אבל ההגדרה עצמה אחת היא ביסודה: היא הגדרה דתית.

3. מדינת ישראל הכריזה על עצמה מיום שנוסדה, שהיא מדינה חילונית ולא "תאוקרטית". אבל פירוש הדבר הוא, שאין בה "דת שלטת", ואין בה כפיה דתית. אולם את הגדרת ה"יהדות" היא לא שנתה. בלשון המדינה יהודי מקביל לנוצרי ולמוסלמי. בחוקיה ובתקנותיה של מדינת ישראל "יהודי" הוא לא מושג גזעי או לאומי אלא דתי. חוק הסבות חל לא רק על בני הגזע הישראלי אלא גם על הגרים, שהם יהודים רק בדתם. הממשלה הוציאה סכלל חוק הסבות את המוסרים, אף-על-פי שהם מיישראלים*.)

(*) ההחלטה הזאת מתאימה בלי כל ספק לתפיסה הדתית של ההמרה. אמנם, לפי ההלכה הטומר הוא "ישראל". אבל הוא "ישראל" בסובן זה, שלא פקעה מעליו חובת התורה. אולם אין הוא שווה לישראל בזכויות ישראליות. וכן כתבו התוספות (עבודה זרה כו, ע"ב, דבור המתחיל "אני שונה"), ש"מוסרים של עכשו" אין ישראל מצווים לפרנסם או לפרותם וכו'.

וטעון גיור, הרי ההצעה באה לעקור הלכה זו ולקבוע הלכה חדשה, שהבעת הרצון של ההורים כחה יפה במקרה מיוחד זה לעשות את הילד יהודי-מלידה בלי סקס של גיור. אמנם, מטרת המדעם היא אזרחית. אבל מכיון שהמדעם קובע את המעמד הדתי, הרי ההצעה בכנסת לתוך תחומה של הדת.

שהמדעם הוא מדעם של דת, ברור גם מן הסייג (והפעם - ביחס לקטן, שאינו בר עובשין!): "אינו בן דת אחרת". הדת מכרעת איפוא גם כאן. ועם זה לא נאמר במפורש מה הדין, אם ההורים הכניסו את הילד כבדית דת אחרת. וכן לא נכתב, אם הסייג הזה חל גם על בן הנכרי והישראלית. אולם אם אינו חל, הרי זה רק ספני שדינו של בן הישראלית אחר לפי ההלכה. בזה ההצעה גם הולכת אחרי ההלכה וגם מוטה ממנה. ואם הסייג חל על סני סוגי בני נישואי תערובת, נשאלת השאלה: מה תקנתם? האמנם כוונת ההצעה היא, שכל בני נישואי תערובת, שהם "בני דת אחרת", יהיו טעונים גיור? אם זאת הכוונה, הרי ההצעה באה לקבוע הלכה דתית מבולבלת. כי הגיור דבראין לו עם קבלת "דת אחרת". סותר יכול לחזור בו ולהיות בעל תשובה, אבל אינו טעון "גיור". גיור יש רק בבן נכר. ולפיכך בן הישראלית אינו טעון גיור, אף אם הוא בן "דת אחרת". ואילו בן הנכרית הוא נכרי וטעון גיור, גם אם אינו בן "דת אחרת". תליית דרישת הגיור בקבלת "דת אחרת" עלולה ליצור הלכה של כלאים, מנדל הלכי. וכדי להסבך מזה, צריך יהיה לקבוע, שכן הישראלית ירשם כיהודי לכשייעשה בעל תשובה, ובן הנכרית - לכשיתגייר. ברור, שכל זה אין לו שחר.

מדעם התוסבים צריך איפוא להתאים להלכה, לא ספני הטעם הכללי (שהוא גכון דק לגבי היהודים), שאין להפריד בין "דת" ל"לאום", אלא ספני הטעם המיוחד, שהמדעם הוא בפועל מדעם של מעמד דתי.

7. שמדינת ישראל אינה יכולה להסתפק ברישום אזרחות מדינית בלבד, מכאן באר היטב במכתב ראש הממשלה. המדינה היתה יכולה להסתפק - לכאורה ובתיאוריה - ברישום "לאומיות". אבל לאומיות בסובן אתנוגרפי אין בה קבע ברור בכלל, ואין היא בסיס להגדרה מדינית של מעמד אישי. את הלאומיות אפשר להגדיר על בסיס לשון האם. אבל ביחס ליהודים ודאי שאין זה קריטריון. סימן הקבע של הלאומיות היהודית היא הסייכות הדתית. כי הדת היהודית היא אמנם במהותה דת אוניברסלית. אבל גורמים היסטוריים מסוימים יחדו את דת ישראל לעם ישראל ועשו את הדת האוניברסלית הזאת לנחלת עם ישראל בלבד. (הגדרות היתה רק תופעה ספורדית). ספני זה הסלה "יהודי" מסמנת יחס דתי לאומי כאח. כך בעברית, וכך בכל לשון. הגדרת המעמד האישי של אדם כ"יהודי" תובן בכל מקום כהגדרה דתית. מצב זה הניע את המדינה - בין הכרח ורצון - לבסס את רישום המעמד האישי של היהודים על הדת. ספני זה יש הכרח להתאים את הרישום לסוטגיה של הדת. שאם לא כן, קיימת הסכנה, שתפרוץ בישראל, בארץ ובחוץ לארץ, מחלוקת, שאת תוצאותיה אין לראות מראש. בפועל נתעוררה השאלה רק ביחס לבני ישראל ונכרית. ושאלה זו יש לה פתרון על-ידי גיור.

8. שמועה רווחת, שהרבנות בישראל נוטה להחמיר בקבלת גרים מבני נישואי תערובת ושהיא סתנה תנאי, שגם האם תתגייר, החמרה זו עשויה לשים לאל את הפתרון היחיד האפשרי לפי ההלכה.

יש להודות, ששאלת הגיור כזמן הזה הוא ליהדות הדתית שאלה לא קלה. יחס היהדות לגרות לא היה שוה בכל הזמנים. אבל היהדות הרי היא שיצרה את הגיור הדתי, ועד היום היא מתפללת לכך, שכל העמים יקבלו את דת ישראל.

אולם מטאת נפשה הם "גרי צדק", שהתגיירו לפי "המצוה הנכונה", לשם שמים ולשם קיום מצוות התורה. היא אינה רוצה לבגרים, שיהיו לה כ"ספחת". ברור, שבתנאי נישואי תערובת אין לה לצפות לגרי צדק, שיתגיירו לפי "המצוה הנכונה". אולם התופעה הזאת אינה חדשה, וכבר נשאלה שאלה לפני קדמונינו, מה טיבם של סיני גרים, שנתגיירו לא לשם שמים, ונקבעה הלכה, שכולם גרים (יבמות כד, ע"ב). וכן היא הלכה פסוקה, שגור, שלא הודיעוהו את המצוות, וסל וטבל בפני ג' הדיוטות, הרי זה גר (רמב"ם,

מסנה תורה, הלכות איסורי ביאה י"ג, יז). הגיור יט לו איפוא תוקף
לפי ההלכה, אף אם לא נתבצע לפי המצוה הנכונה ובפני בית-דין של
רבנים. וכן הורו, שטגייירים קטן על דעת בית-דין, אף-על-פי שהוא
יכול לחזור בו לכשיגדל (רמב"ם, שם, הלכות סלכיים, י"ג, ג'). וגיור
זה בודאי גם הוא דיו בבית-דין של שלושה הדיוטות (שם, כסף מסנה,
דבור המתחיל "ואם היה קטן"). היהדות הדתית הוכל איפוא בלי ספק
למצוא דרך להקל ולהעביר מעלינו את סכנת המחלוקת.

=====

ז' בסבת תשי"ט
18 בדצמבר 1958

לכבוד
רוש המסעלה
מר דוד בן-גוריון
ירושלים
ישראל

מר בן-גוריון הנכבד,

מכתבו בעניין רישום התושבים בישראל הגיע לידי לפני ימים מספר.

ישבתי על המדוכה ונתתי דעתי על ההלכה וגם על המציאות. מציאות כיצד? עובדה היא שבתנועה הלאומית היו שניסו להעמיד את הקיום היהודי על הלאומיות בלבד ולהכדיל בין העם והדת. מבין אני היטב לרוחם של אותם סמור כנות לבם אין בידיהם להגיד על עצמם: יהודית אנחנו כמובן הדתי, ובכל זאת קשורים הם בעם, במידנה ובשפה העברית.

יפה הדגיש כבודו ש"אין העם בישראל רואה עצמו כאומה נפרדת מהיהדות כגולה". יודע אני כמה עמוקה דאגתו לקיום העם בתפוצות. קיומנו כעם הוא כהר התלוי בשערה ודאגה זו מוטלת עלינו כחרב פיפיות. אמנם לדעתי החלטת המסעלה עלולה לפגום. אני מתכוון להחלטה שדתו או לאומו של אדם מבוגר יירשמו כיהודי אם הצהיר בתום לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת.

ידוע ומקובל בחיינו שעם ישראל ותורת ישראל (אשתמש במלה "דת") דברים זה בזה. החלטת המסעלה ספירה בין הדברים ועושה שתי רשויות? עם לחוד, ודת לחוד. בשיטה זו, הקובעת שיש עם יהודי בלי דת, תקועה גם המסקנה שיש דת יהודית בלי עם. ההפרדה הזאת עלולה להביא לידי קרע בין חלקי האומה, וגם לידי תסונה יסודית באופיה של מהות העם ומהות התורה. העם יהיה ככל הגויים, התורה ככל הדתות. התמורה הראשונה תביא לידי כפירה במציאות האומה היהודית, והתמורה השנייה תהפוך את דת ישראל לכנסיה ולכתה. קרע כזה יפתח גם פתח בפני האפשרות שגם יהודי המקבל על עצמו את דת הנוצרים נשאר יהודי.

עובדה היא שאין עוד בלב הרבה יהודים האמונה באלהי אברהם ובתורתו. אבל עובדה היא גם כן שחללה האמונה בלב הרבה בקיומו של העם, כשם שאזלה בזמן החדש האמונה בשיבת ציון. בטוחים היו ששעת הגמיסה הגיעה. בחוסר אמונה לא יתחשבו אנשי חזון. כשם שיש מלאך רע המספסף טפה אחת המביאה לידי כליה, כך יש מלאך טוב הנא ומספסף טיפה אחת של אמונה. ועל טיפה זו אנו חיים. פרק הדת עוד לא תם ולא נשלם. ילדינו הולכים סיום אל יום וקרובים לנו. אינני מאמין בשקיעת האמונה, כי אם בהתנערותה וביקיצתה דוקא.

שיקול הדעת וגם בסיונות יום יום סוכיחים שאין כל אפשרות להעמיד את הקיום היהודי בתפוצות על תרבות חילונית יהודית. כל התקוות שנשאו בקרבם הסופרים בתפוצות ליצור תרבות חילונית נרמסו ברגלים והיו לזרא. ואין לנו סיור אלא התורה הזאת וגעגועי הגשמות לסצוא דרך לחיים שיש בהם טעם של חיי עולם. כבודו חובר שאין במדינת ישראל "חשש של התכוללות של יהודית בקרב לא יהודים". לדעתי סכנת הסמיעה הרוחנית צפויה לנו בכל מקום ואף קרובת ארץ ישראל וקרובת העבודה כבנין ארץ ישראל לא תהיה בה כדי תריס.

אין אני עוצם את עיני מראות בקשיים. מרגיש אני בצרתם של אלה האומרים צר לי המקום בעולם ההלכה. דא עקא שרואים את כל היהדות באספקלריה של הדין חרדים על קוצו של יו"ד וסוותרים על גיצוצו של היהודי. עושים את הנדר יותר מן העיקר. הקיצוניות והקפדנות הן בעברנו. גם הקדוש ב"ה שרצה בתחילה לכרוא את העולם בסדת הדין ראה שאין העולם מתקיים ושתפה לסדת הרחמים. נמישות היא הסירה ולא קנאות.

אין כופין על אמונה. אמונה הנאה בכפיה ברועה היא מכפירה. אבל יראת כבוד אפסר לנטוע בלב הדור. כפתילות הנר להדלקה ממתינים הרבה לשמוע את הבסורה שרוח אלהים מרחפת על פני התהום, לחזות כנועם הרוח. הצרה היא שאין יודעים את המאור שביהדות. רבים מאתנו הנרתעים בפני הצללים לא ראו מאורות סימיהם.

1870
1871
1872

1873
1874
1875
1876

1877
1878
1879
1880

1881
1882
1883
1884

1885
1886
1887
1888
1889
1890

1891
1892
1893
1894

1895
1896
1897
1898

1899
1900
1901
1902

1903
1904
1905
1906

כמה סאלה הכופרים בגלוי סאסינים כסתר. אלא משום שטרם מצאנו דרך
הכעה לאלה שנועטים באסונת אנשים סלוסדה. הלומי סכונה תועים הם בעולסות
נכר.

אולי סותר לי להעיר שעכשיו סמדינת ישראל עוסדת על תלה הביע השעה
לכדוק בציציותיה של התנועה הלאומית ולשאול אם צודקת השיטה שהיה אינה
אלא אמצעי לסטרה, תחבולה לשם קיום האומה. השיטה הזאת בנויה על הנחות
שבאו סתוך ססיות הלב. אומה זו היא עם עולם. ועצם הסטרה-דתית היא ביסודה.
זה ועוד. תעודתה של תורת ישראל היא לחפש תשובה לכעיות העוסדות ברוסו
של עולם, ברוסס של חיי היחיד וחיי הצבור.

כל הגדרה מסלפת, "יהודי" הוא מושג דתי וגם לאומי. כמושג דתי
קיימת הגדרה קבועה. כמושג לאומי הסונח מעורפל. על כגון זה כראי לאמר:
סוב שלא להגדיר סלהגדיר ולקצץ בנסיעות. ואם מסעם בסחון הסדינה יש צורך
סתושב חוקי בישראל יוכל לזהות את עצמו על ידי תעודה אפשר סאלה שאין יכולים
לזהות את עצמם כ"יהודים" ירסמו "כעבריים". ואשר לחוק הסבות אין בודקים
בסזובות.

בהוקרה רבה
ובברכה סקרב לב,

(-)

אברהם יהושע השל

י"ח בכסלו תשי"ט
30.11.58

לכבוד
מר דוד בן-גוריון
ראש הממשלה
ירושלים - מדינת ישראל

מר בן-גוריון מאד בעלה,

ביראת כבוד ובטלוא הרגשת האחיות הנני משיב כזה על פנייתך מי"ג בחשוון תשי"ט (27 באוקטובר 1958) בשם ועדת השלושה של ממשלת ישראל לחוות דעתי בדיון "הנחיות רישום לילדי ניסואי תערובת, שגם האב וגם האם רוצים לרשום ילדיהם כיהודים".

מדינת ישראל קמה מתוך האפשר של שריפת יהדות הגולה. העם היהודי נשא יסורים איומים במשך דורות על נאמנותו ליהדותו. בזכות נאמנות זו נשתמרה הזיקה לארץ-האבות, ארץ-הקודש וזכותה סו"ס שארית הפליטה להגיע בה לידי עצמאות. היסטוריה רבת-סבל והדורת-גבורה זו מחייבת את החפץ להסתפח, או לספח את ילדיו לאומה זו, שיטול עליו לפחות באופן סמלי את "עול היהדות" בטקס המסורתי. טקס מסורתי זה איננו מקודש קדושה דתית בלבד, אלא הוא נעשה גם סמל לאומי מקובל על כל דורות ישראל, שמסרו את נפשם על "קידוש השם". קיומו מקבץ את יהדות מדינת ישראל עם יהדות העולם וביטולו מנתק קשר גורלי זה, לפחות עם חלק גדול של היהדות העולמית.

בקיום הטקס הזה אין משום ניגוד ל"עקרון של חופש המצפון והדת", או משום עבירה על הכלל "יהודי יכול להיות דתי או לא דתי, שהובח ביסודה של סבילת העצמאות, שהרי כל עוד שאין אדם מצהיר על יהדותו הוא נהנה משיווי הזכויות של דתות אחרות במדינה זו, ופשהוא מצהיר על יהדותו וחפץ ליהנות מן הזכות "להיות דתי או לא דתי" כיהודי דווקא - הרי הוא חייב תחילה לקבל עליו את העול של "היות יהודי" והטקס המסורתי הוא הכרחי ומקודש בקדושת דורות לקבלת העול הזה.

היות הטקס הזה מסור בידי אנשי הדת אינו מפקיע אותו מערכו הכלל-יהודי וכל עוד שאנו מסכימים ומסלימים, כי טקס "ברית המילה" לכל נולד בישראל אין להפקיעו מן הרשות הדתית - שהיא שליחת הלאום בדיון זה - עלינו גם להבין ולהשלים עם קיום הטקס הנוסף הדרוש "במקרה והאם לא יהודיה ולא בתגיירה".

דעתי השקולה, שהבעתי אליה אחרי עיון רב ובטלוא הכרת האחיות, בדיון רישום ילדים מניסואי תערובת, היא איפוא כדלקמן:

(א) "יש לנהוג לפי קנה-המידה הדתי דווקא (שהוא קנה-המידה המקובל על יהדות העולם כולו, ש.ש.) גם ברישום הלאום וגם ברישום הדת".

(ב) "במקרה והאם לא יהודיה ולא בתגיירה" דרוש - נוסף על "ברית המילה" לילד "עוד טקס כל שהוא" לפי המסורת, כדי להקנות לילד יהדותו השלימה.

(ג) הטקס צריך להערך, כאמור, לפי המסורת, אבל בצורה נאותה ובמסוד סמלית שיהא בו מן הצורה החיצונית הנאה ומכיבוד האדם, כגון: שני העדים הדרושים לסבילה יהיו רופאים, ושכל הטקס כולו ייעשה על-ידי רשות רפואית-היגיינית, שהאשה אינה סולדת להתערטל בפניה, ובתואם עם הרשות דתית כדוגמת "ברית המילה", הנעשית בימינו בבתי-היולדות על-ידי רופא.

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

(ד) יש לראובג להסברה מתאימה ומשכנעת - בצורת חוברת
ובעל-פה - שתכחיש את כל סיפורי הבדים, שנפוצו מטביב לטקס זה
ותפקח עיני "האם שלא נתגיירה", לראות ולהבין את הסמעות העמוקה
של הקרבן הסמלי הנדרש מטבה למען בנה.

(ה) בין השאר צריך שיהא מוסבר, שכדי שיהודי ייהנה "מחופש
המצפון ומאי כפיה דתית" הוא חייב תחילה להיכנס ל"מיסדר" הזה, ששמו
יהדות. וכשם שבמיסדרים אחרים יש טקסי כניסה, שלא תמיד הם סימפטיים
(כגון הטבילה בירדן אצל הנוצרים הקדמונים, הזאת מי הטבילה בימינו,
או טן הכבוד אל הקל, הפיאה הנכרית בכניסה למיסדר הקדמאים באנגליה
ועוד טקסים רבים אחרים באותה סמלכה), אבל הילה של חשיבות-דורות
חופפת עליהם - כן גם אין כניסה ל"מיסדר" ששמו יהדות, בלי הטקס
הנ"ל, שיש ביסודו טעם סמל ההתרחצות בנקיון מחטאי הגוף וההיטהרות
הנפשית ושבתקדש בקדושת דורות על ידי כלל ישראל.

בברכה נאמנה ובהערצה

הרב יוסף ש. כהנמן
ישיבת פוניבז'
גבעת זכרון-סאיר, קרית הישיבה, בני-ברק.

כ"ז בשבת תשי"ט

רום מעלת כבוד ראש הממשלה
מר דוד בן-גוריון הי"ו,
ירושלים ע"ה ק"ת ו

אישי ראש הממשלה,

אגרתו סיום י"ג מ"ח ש.ז. קבלתי באחור והנני להשיב
ספני הכבוד.

קראתי האגרת והשאלות הכלולות בה לא הופנו בעצם אלי.
כי הכרעת דעת תורה שייכת רק בענין שיט בו פנים לכאן ופנים לכאן,
ולצדקי הגדול לרוב רובם של הדברים הנדונים הלכותיהם מפורשות
בתורה ולפנינו לקיים או להסרות בהם ח"ו. מהם כשאלת ילד הנולד
מנכרית שדינו כנכרי עד שיתגייר, שהיא הלכה פשוטה ומקובלת לעסנו
בתורתנו הקדושה והמסורה בתושבע"פ בלי חולק בכל התלמוד בבלי,
ובירושלמי פ"ב דיבמות ופ"ג דקדושין שמובאית אסנא עובדא דיעקב
איש כפר נבוריא אזיל צור, אתון שאלון לי' מהו לסגור ברה דארמייתא
בשבתא, וסבר למשרי להון - אבל גם יעקב נבוריא זה, אחרי תגובתו של
ר' חגי, הורה לר' חגי להלכתו ולתגובתו.

ספור זה חוזר בהרבה מקומות במדרשי חז"ל: בב"ר פ"ז
ובמדבר פי"ט וקהלת ז' ופסיקתא רבא פ' פרה ועוד,

ובכלם מצורפים שתי הוראות שהורה יעקב איש כפר נבוריא:
על הדגים שטעונים שחיטה ובר ישראל הבא על הנכרית והוליד לה בן שנמול
בשבת. ספיקות שתי הוראות אלה והשוואת תגובתו של רבי חגי בהן, שאין
דוגמתה במקום אחר, מבליטה הצד הסוזר והדוחה בהן (ובשתייהן בזכרת
הודאתו של יעקב נבוריא).

אסנא בטוחני ששאלות אלו נולדו כנסיון לתשובה ופתרון
לשאלה גדולה וחסורה בדבר עליית רבי רבבות אחינו מארצות מזרח אירופה
וקליטתם בארצנו הקדושה, שלצערנו הגדול ביניהם חלק מסוים בשואי תערובת.

לדורשי רשומות אלה - פתרונה מפורש בתורה ק.

בעיה זו אינה חדשה בתולדות עמנו. כבר בראשית
התנחלות אבותינו בארץ, בימי יהושע, עמדו בפני בעיה זו. הלוא כה
דבריו בחזונו-צואתו לישראל, לעתידו וקיומו "כי אם שוב תשובו
ודבקתם ביתר הגוים האלה הנשארים האלה אתכם והתחתנתם בהם ובאתם
בהם והם בככם. ידוע תדעו כי לא יוסיף ד' אלקיכם להוריש את הגוים
האלה סלפניכם והיו לכם לפח ולמוקש ולשוטט בצידכם ולצננים בעיניכם
עד אבדכם מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן לכם ד' אלקיכם" (יהושע כ"ג).
עמד יהושע והזהיר על החרבן הנורא שבשואי תערובת בארצנו הקדושה.

ותופעה זאת חזרה בצורה יותר חריפה בתקופת העלייה השנייה
בימי עזרא. שבעים שנה אחר חרבן הבית, כשארבעים שנה לפני שובם עוף
לא צפצף בארצנו, והחוזרים סתי מספר בלבד, רוב רובו של העם לא אבה
לחזור, עדיין היו לבגד עיניהם מחזות האימים של החרבן הנורא ושסמסות
ארצנו שלפניהם. נדמה היה לכאורה שהצלת העם והארץ דורשת ססיה זמנית
מההלכה המקובלת ביחס לנשים הנכריות ובניהן. ואסנא היו בין מנהיגי
האומה אשר נקטו עמדה כזאת, הלוא כה דברי הכתוב שם "וידו השרים
והסבנים היתה במעל הזה ראשונה". הבטוי "וידו השרים" מעיד שהיתה
במעל הלאומי הזה שיטה מסוימת לעודדו ולתמכו. והלוא שיבת ציון דאז
נשאה אופי דתי טובהק, עם בית המקדש במרכז החיים הרוחניים של העם,
ובהסקפה ראשונה אין לראות סכנה בצרוף הנשים הנכריות ובניהן - חיי
הדת ובית המקדש יהיו כור ההיתוך לנכרים המרוחקים להפוך כלם לעם אחד.

אולם עזרא הסופר ראה בעיני רוחו הטהורה בילדי נכרים
אלה ואסותיהם זרע החרבן וההרס הנורא. הוא ראה וידע כי העם עלול חלילה

להתמוטט מבפנים ע"י זרים ונכרים אלה. "וכשסעי את הדבר הזה קרעתי את בגדי ומעילי וכו' ואשבה מסוסם וכו' ועתה כמעט רגע היתה תחנה וכו' להשאיר לנו פליטה ולתת לנו יתד במקום קדשו וכו' הנשוב להפך מצוותיך ולהתחתן בעמי התעבות האלה הלא תאבך בנו עד כלה לאין שארית ופליטה!" ועזרא הסופר בגדלות נפשו ולהט אמונתו הצליח להחדיר הכרה זאת בין השבים לציון עד שקבלו לעשות הדבר המצווה.

ושוב אנו עומדים כעת בפני הבעיה הזאת. אבל פתרונה כתוב וחתום בכתבי קדשינו, כאמור.

וביחוד בעליה שליטית זו, בסצב הרוחני הנוכחי, עם שיבת אובדים ונדחים, מה גדולה ומוחשית הסכנה בנשים הנכריות ובניהם הנכרים. אין אנו להוטים לגרים, אולם נקבלם באהבה כמצווה עלינו, כל אלה הבאים להדבק בעמנו, להתגייס ולהסתפח לבחלת ד' בדרך ההלכה המסורה מקדמת דנא, אשר בה ורק בה טוהר האומה ויחודה, שלימותה, אחדותה ונצחיות קיומה.

בכבוד ויקר

הרב יוסף ש. כהנמן

אישי ראש הממשלה,

יורשה נא לי להוסיף כמה מלים אל רום מעלת כבודו, הנובעים מעומק הלב.

הנבי רואה בחזיון שיבת ציון בדורנו גלוי אור ההשגחה העליונה המחזיקה בידינו ומוליכה אותנו בין הסמים הזידונים אשר קמו וקמים לבלענו. הנבי רואה את הסי"ת בכל צעד ושעל של העם היושב בציון. בסוחני כי גם רסע"כ רואה הדבר, כי מי כמוהו, הקברניט העומד על-יד הגה ספינת האומה רואה בעליל נסי נסים בכל רגע ובכל טעה. אנו עם אלקים וארצנו ארץ שמיים, כדברי הספורנו על הכתוב השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם - "חבל זה שמים של הקב"ה הוא" - הבה נצא לקראת הקב"ה, הבה נקבל ובתקרב ליד ההשגחה העליונה המושטת לנו, הבה ובפגש עם כל אחינו בני בנתיבות הנצח של עמנו, תורתו ומצוותיו, לגאולה השלימה במהרה.

י' טבת תשי"ט
(21.12.1958)

כבוד ראש הממשלה מר דוד בן-גוריון.

הנדון: חוזר מיום יג' חשוון תשי"ט.

אישׁי ראש הממשלה,

אם הוענק לי תאר "חכם" הרי זה מחייבני להיות "משיב כהלכה" (אבות פרק ה' משנה ז), ולהעניק את ההלכה מגמרא או רמב"ם וש"ע הרי זה מיותר לגמרי, אין ספק שמקורות ההלכה גלויים לפני כבודו לא פחות מאשר לי, נוסף על כך כפי שאני מבין אין השאלה מה אומרת ההלכה, כי זה ברור, הבעי״א היא מבחינה כללית יותר, ועל כך אנסה למצות את נטיית בעיני בקצרה.

א

המונח "יהודי" מה הוא?

יש לומר כי מונח זה אינו מסמל גזע מסויים. אולי גם אין נכון לומר "גזע" כדי שלא לחקות את הגזענים למיניהם וגרוריהם שבימינו, שלפי מושגי תורת ישראל אין גזעים שונים בעולם, וכדי לעקור תורה זו הוכרחה תורתנו להאריך בפרטי פרטים בתולדות כל באי העולם כדי ליחסם לאב אחד ולאם אחת. לכך אולי יותר נכון לומר כי המונח "יהודי" אינו מסמל שבט מסויים, במלים אחרות אינו מסמל יוצאי ירך אברהם יצחק ויעקב במובנו המצומצם של הביטוי, יודעים אנו ללא כל ספק כי במשך כל הדורות נחשבו בהם רבים מהעמים השונים, מאז היותם עוד במצרים "וגם ערב רב עלה אתם" (שמות יב לח), ואחריהם הגבעונים (יהושע כ) שבסופם נסמנו באומה, והלאה לרבות דורות היותם על אדמתם בימי אדירי מלכי ישראל ויהודה (דברי הימים ב ב סז), בפרט פזור האומה וגלותה בין העמים השונים ללא כל הבדל בין מזרח למערב צפון או דרום, חמיד היתה תנועה ותנועה דו' סטיות, גירויות והמרות של יחידים וקבוצות, (איני רוצה לבוא בפרטים בתקופות היותר מאוחרות כי ישנם יוצאי מקומות מסויים הרואים בכך הוצאה לעז עליהם) כידוע לכל מי שיש לו מושגים בתהפוכות סדר הדורות, ולו קלושים ביותר, אם רק רצונו לראות את האמת כמות שהיא. נכון שיסנן אגדות האומות שכל הגרסאות הגורסות סופם להתנפות ולצאת חזרה למקור מחצבתם בדור זה או אחר, ומשל עממי ידוע היה אצלינו בחימם "מן כאן מנהם עמוד אליהם" (כל מי שהוא מהם חוזר אליהם), ברם אין לתלות אמת לאמתה באגדות ומשלי עם. ומכיון שכך ברור איפוא שאין זה מונח המסמל שבט מסויים.

כן אין זה מונח המסמל יחידה גיאוגרפית מסויימת, שהרי גם המתגורר באנגליא, ברבורה, סין, ותימן, ספרד, וגרמניא, אף אם נולדו שם הם ואבותיהם ואבות אבותיהם במשך אלפי שנים נקראים הם עדיין באותו השם. אין זו אפשרות רחוקה שעוד בהיותם במצרים נדדו מהם משפחות ובתי אב מסויימים לארצות רחוקות (שאינן כאן המקום להאריך בפרט זה) ואע"פ כן נשארו קשורים בגוף הכללי של האומה, וקבלת התורה וכל שלבי התארגנות האומה והתפתחותה הגיעו אליהם ראשון ראשון, כך שעל אף ריחוקם ונחוקם המדומה מראשית התהוות האומה, והיאחזותם ביחידה גיאוגרפית מסויימת לא נספחו לאותה יחידה אלא נשארו מיוחדים בשם המיוחד "יהודי".

כאן אין לומר ש"יהדות" היא דת ולא לאום, חלילה, אין במציאות המושגים המקובלים מושג של "ערבי יהודי" כמו שיש "ערבי נצרי" או "ערבי מוסלמי" או "ערבי דרוזי", וכן אין "אנגלי יהודי" או "פורטוגלי יהודי". יש "יהודי תימני" או "יהודי צרפתי" התואר נספח לשם, כמו שיש יהודי ירושלמי או תל-אביבי, אם כן אין שם זה מסמל רק דת ולא לאום, אלא הונח שם זה למושג הרבה יותר רחב, הינו גם לאום, והיאך התגבש לאום זה? על ידי קבלת דת מסויימת. במלים אחרות, גרעין האומה הוא שבט מסויים, ואם תרצה אמור יוצאי ירך אדם מסויים. אלא שכל המקבל עליו דת מסויימת הרי הוא נספח נארג ומשתלב בתוך שבט זה עד לבלי הכר, בבחינת "כי אב המון גוים נתתיך" (בראשית יז ה). וראה ירושלמי בכורים פרק א הלכה ד). ולהבלטת עקרון זה מכנה תורת ישראל את עם

ישראל "גוי" על כל נספחיו ונספלין, לכל ספיחיו סחיפיו וסעיפיו. וכך כתב הרמב"ם לר' עובדיה הגר: "שאלת על עסקי הברכות והתפלות... היש לך לומר אלקינו ואלקי אבותינו, ואשר קדשנו במצותיו וצונו, ואשר הבדילנו, ואשר בחר בנו, ושהנחלת את אבותינו, ושהוצאתנו ממצרים, ושעה נסים לאבו לאבותינו, וכל כיוצא בענינים אלו, יש לך לומר הכל כחקנן ואל תשנה דבר... ועיקר הדברים שאברהם אבינו הוא שלמד כל העם והשכילם והודיעם דת האמת ויחזיו של הקב"ה... והכניס בנים רבים תחת כנפי השכינה ולמדם והורם וצוה בניו ובני ביתו לשמור דרך ה'... לפיכך כל מי שמתגייר עד סוף כל הדורות... מתלמידיו של אברהם אבינו, ובני ביתו הם כולם... נמצא אברהם אבינו אב לזרעו הכשרים ההולכים בדרכיו ואב לתלמידיו והם כל גר שיתגייר, לפיכך יש לך לומר אלקינו ואלקי אבותינו, שאברהם אבינו הוא אביך, ויש לך לומר שהנחלת את אבותינו... מאחר שנכנסת תחת כנפי השכינה ונלוית אלינו אין כל הפרש בינינו ובינך... הרי הוא אומר ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' הבדל יבדילני ה' מעל עמו (ישעיהו נו ג)... שהתורה לנו ולגרים נתנה... הנה נתבאר לך שיש לך לומר אשר נשבעת לאבותינו ושאברהם אב לך ולנו..."

עקרון זה כלומר ש"יהודי" הוא לאום שנתהווה על ידי דת מסויימת ולא "דת" בלבד נשאר נר לרגלי חז"ל במשך הדורות, ועליו נבנה הכלל "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא" (ראה סנהדרין מד א). אפילו מומר שקדש אשה הרי היא מקודמת אע"פ שכבר עזב זנה ויצא מכלל הדת לגמרי, ואע"פ שהוא גר מעיקרו (ראה יבמות מז ב), לגבי המושג הכלל לאומי הוא נשאר "יהודי" כי אין זה כפי שאמרת מושג של דת בלבד. ומכאן אנו אומרים שכל שאינם שומרי דת ומקיימי מצוות עדיים הם בתוך המושג "יהודי" ואין בכוחם לצאת ממנו, ירצו או שלא ירצו.

ידוע הצו "מקרב אחיך חשיב עליך מלך" (דברים יז טו), וקבלו חז"ל "כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך, האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה" (יבמות מה ב), וכך פסק הרמב"ם בהלכות מלכים ולמחמיותיהם פרק א הלכה ד. יתכן גם לומר בטעם מצוה זו נוסף על כל מה שנאמר בה בדברי הראשונים, שנאמרו כדי להחיש את סמיעת הגר והשתלבותו המוחלטת והמהירה בישראל, והפיכתו הסופית לחלקיק זעיר בתוך כלל הלאום, שאם מתוך איזה חשובים אנוכיים לא ירצה עדיין להשתלב בתוך האומה לגמרי על פף שכבר בשעתו גברו עליו וגשות וגעגועים עדניים והתגייר, באה תורה ומנעה ממנו כל אפשרות מנוי של שורה, כך שגר הדואג לעתיד זרעו ישא יהודיה או תנשא ליהודי, כדי שלא יהיה לנו מעמדות של יהודים לבד ושל גרים מעם זה לבד, וגרים מעם אחר לבד, אשר בחלופ מקרים ומאורעות בעולם עלולים להיות לרועץ לאומה כי שאירע לא פעם (השוה נחמיה ג לד).

מעתה, בן עם אחר הבא אלינו וברצונו להקרא "יהודי" בלי להכנס בדלת הראשית הנקראת "גיוור על פי ההלכה", במלים אחרות "קבלת ביהדות לפי חוקי היהדות", היאך יחול עליו שם זה. סבורני שלא עלתה על לב מי שהוא שאם יבוא בוגר בן עם אחר ויאמר רוצה אני להקרא יהודי רשמו נא אותי כך שיש לקבל את בקשתו, אין לי ספק שידחה בשתי הידים על ידי פקידיו הרשום עד אשר יעבור את התהליך המקובל. אם כן היתכן שענין אשר בעל דבר בעצמו אינו יכול לעשותו ואין לו הזכות לעשותו, אפוטרופסיו שהם רק באי כחו שומרי זכויותיו על פי החוק יכולים לעשותו? היתכן שיהא כח השליח עדיף מכה המשלח?

ב

החלטת הממשלה שאדם יירשם כיהודי אם הצהיר בתום לב שהוא יהודי, חושבני שהכוונה "בתום לב" על אדם שהוא מוחזק ביהודי שהכיר את עצמו אבותיו אבות אבותיו בתור יהודים, והוא בא ומצהיר שהוא יהודי, זוהי הצהרה "בתום לב" ואינו צריך להביא ראיות והוכחות על כך. אך אדם היודע שאנוש זה אינו יהודי לפי החוק שעליו הושחת השם "יהודה", והוא בא ואומר אני רוצה שאנוש זה יירשם יהודי, אין ספק שאין כאן תום לב, כי אין הוצאן המוחלט תום לב, וחוששני שהאומר שהצהרה כזו בכלל תום לב שבהחלטת הממשלה, לגמרי אינו מדבר בתום לב.

ג

וכנגד המצדדים לרשום כ"יהודי" בן תערובת שהוצהר עליו "בתום לב" אני אומר, שדבר כגון זה יתכן רק אצל מי שאינו מקפיד על ההטעיה וההשליה אם אינה נעשית במישורין, אלא תבוא ההטעיה מאליה בעקיפין בגלל כך שהמוטעה לא היה זהיר ועירני יותר על המדג. אך המוסר היהודי אינו מרשה זאת, שכן מצאנו שנחלקו קדמונינו אם הצרות מותרות לאחים, בית שמאי מתירים ובית הלל אוסרים ואעפ"כ לא נמנעו אלו מלישא מאלו, ובגמרא (יבמות יד) אמרו כי טבת אי המנעות מלישא אלו מאלו מפני שהיו המתירים מוריעים לאוסרים כל הפרטים שיכולים להועיל להם לפי מושגיהם, אף כי שלדעתם הם אין אותם הפרטים קובעים כלל. המדוע לא ננהג אנו באותה רמה מוסרית נעלה של קדמונינו ולא נסתיר שום פרט העלול להועיל או להזיק למי שהוא לפי מושגיו הוא. אם כי לצערינו מחגלים בקיעים וסדקים ברמה המוסרית אצל יחידים פה ושם, הרי הממשלה ומוסדותיה חייבים לנהוג בצורה שלא תגרום שום הטעיה או יסמכו עליו עלול הוא להטעות רבים ואפילו רבים מאד. ואם כן משום זה בלבד יש להמנע מלרשום מי שאינו יהודי לפי דיני ישראל כיהודי.

ד

מסופקני אם העלו על לבם מצדדי הרשום הבלתי נכון את האטונומיה והתסביכים הנפשיים שהם עלולים לגרום לבן התערובת בהעלימם ממנו את מצבו המדויק. נתאר לעצמנו, ואין תיאר זה רחוק מהמציאות, שכן או בת כאלה גדלו בהכרה שהם יהודים כפי אשר השלום הרשמיים, במשך הזמן כפי שזה קורה התקשרו לבן זוג שומר דת ומסורה, והנה בבואם "בתום לב" להתחתן אומרי להם פקיד מחלק הנשואין כי בן או בת הזוג אינו יהודי וכי לא יכולו להשיאם, האם שערו בנפשם מצדדי רשום זה עוצם המהלומה הנפשית שהם גורמים לשני הצדדים גם יחד, ובפרט לבן התערובת. גם אם אין בן הזוג שומר מסורת הרי גם אז (לפי חוק נישואין וגירושין) אינם יכולים להנשא. זאת ועוד, רבים הם כיום הנישואין הבין עדתיים, ואצל רבים מעדות המזרח אין הגרות מצויה, כך שבמעמקי חביוני נפשם כתוצאה מנוהג חיים של דורות רחוקים הם מלקבל מושג של נישואי גירות, ויתכן שבהודע הדבר לבן הזוג יתבטל השדוך לגמרי, אם מתוך רגשות נפשיים ואטעל ידי לחץ אחרים, אין ספק שיגרם לזוג הנאהבים משבר נפשי עצום, ויתכן גם לכל ימי חייהם בבוא עליהם הדבר במפתיע. החשבו מצדדי הרשום המטעה על כך? לדעתי גם משום זה בלבד יש למנוע את הדבר.

לא הייתי מהסס להשתמש בלשון נערי נעמן "אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלא תעשה ואף כי אמר אליך רחץ וטהר" (מלכים ב ה יג), אם ההורים רוצים שבנם יהיה "יהודי" מדוע לא יעשו את התהליך הפשוט הזה של "רחץ וטהר"? אין זה "תום לב" כ' אם רוע לב. וכאן איני יכול להמנע מלחזור על ספור הידוע באותו יהודי שהלך להועץ איך לרדום גיל בנו, כי אם ירשמונו למטה מגילו הנכון תחול עליו חובה גיוס לצבא, ואם ירשמונו למעלה מהגיל יחולו עליו חובות והיסלים מסויימים אחרים, היועץ הציע לרשום אולי את הגיל הנכון. הנועץ התפעל מחכמת היועץ ועצתו הנפלאה שמעולם לא היתה עולה על דעתו. אף אנו ננהג כחכמתו הנפלאה של אותו יועץ ונכתוב בדיוק את העובדא כמות שהיא, לא לכתוב "יהודי" לא לכתוב "ערבי" לא לכתוב "קתולי" לא לכתוב "פרוטסטנטי", אלא פשוט לכתוב אמת לאמתה "האב יהודי האם לא יהודייה ולא גוייר".

ועתה אסיים במלים ספורות לארבעת השקולים. (1) חושבני שמיותר לומר שקביעה אמת לאמתה בכל פשטותה אין בה משום שום כפייה, לא דתית ולא אנטי דתית. כן אין בה חלילה שום הפליה. (2) אין בכחי להבין מה קשר סעיף זה לעניינינו, אני מבין סעיף זה על העדות השונות בישראל ולא על לא יהודים. (3) - (4) אחד. הם, ובקשר לכך ברצוני לספר מעשה שאירע בימי ילדותי והשאיר בי זכרונות מסויימים. אחד מתפללי בית הכנסת שלנו היה רגיל לכסות פניו בעת התפלה ולנמנם, ולעתים אולי גם להירדם מעט, ראה אותו בנו וגם הוא עשה כמותו, פעם ניצור האב משנתו, ובראותו בנו ישם לא נמנע מלהענישו בכעס ובבטירות לחי. זכרונני איך הגיב הקהל בלעג של בוז כלפי האב, ובצדק, האם מה שמותר לו אסור לבנו? אם כי יתכן ויכול היה לטעון שהיה רק מכסה פניו, או שהיה מנמנם רק במקומות שאינם מעכבים ואינם עיקר, וכיוצא בכך. אף כאן יש לומר האם נמוקים "פילוסופיים" התלויים בסערה מצדיקים עשיית דבר שאנו דורשים מאחרים שלא לעשותו. פליאה דעת ממני. כבוד ראש הממשלה, יעשה נא כדרכו המיד למען שלמות האומה ואחדותה, תהי נא נבואת ישעיה (יד א) "כי ירחם ה' רח יעקב ובחר עוד בישראל והניחם על אדמתם ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב" נר לפניו.

בכל הכבוד הראוי

(-)
יוסף קאפח

ד' בטבת תשי"ט
15 בדצמבר 1958

לכבוד
הד"ר דוד בן-גוריון
ראש ממשלת ישראל
מסדר ראש הממשלה
ירושלים

מר בן-גוריון הנכבד מאד,

בתשובה למכתבו מ"ג בחשון, ראשונה עלי להעיר שאין דרכי להכנס לעניינים הכרוכים בפסק הלכה. ישנם הרבה מוסחים מסביב בסצוצה זה, ואיני ראוי לדון. לכן אני ניגש כאן רק לסו"ס המעסי של הבעיה.

הנידון שלפנינו הוא ענין של הגדרה. קשה מאד לשנות הגדרות המקובלות באומה, מבלי להכניס עירבוביא בכל היחסים שלה. סיד כסמטחילים לדון על הגדרה אחת, מתעוררות בעיות על כל שאר ההגדרות, כגון למה תתחיל השבת בישראל בערב, ולא בבוקר; למה נסתמס בשבת הלכנה ולא בשבת החמה וכדומה. הרבה הגדרות קבלנו מאבותינו, והצד הטוה שבהן שעל-ידיהן ניכר אופיה של האומה. הקנון של כתבי הקודש, מקומה של שפת עבר אצלנו, ואף מקומה של א"י בסחטבותנו ובהשקפותנו, אין לבאר אותן אלא ע"י המסורת ההיסטורית; והם בכללים בין ההגדרות שהורישו לנו אבותינו. הגדרות כאלה אין לזוז מהן בטום אופן. אף הללו שלא נגשו לבעיות הללו מתוך יחס חיובי לדת ולמסורת כשהיא לעצמה, הכירו את האסון הנשקף לנו כאומה מיוחדת, אם אנו באים לדון על מה שכבר הוחלט בדברים הללו בימי קדם.

ביחוד, יש להסתמר מלהכניס עירבוביא כזו בהגדרה, שיודעים אנחנו תולדותיה וניסוקיה. הרבה שקלו וסרו אבותינו עד שהסיקו שיהודי הוא הנולד בקדושה, כלומר שאמו יהודית או גיורת, או שנתגייר; ושאין להתייחס בנידון זה לפי מספחת האב. מאידך גיסא, ישראל שנשא נכרית, לא ראו אבותנו להקל בו בטום אופן, שהרי ברוב ניסואי תערובות מימי עזרא עד היום, היו הנשים נכריות. עזרא הכיר שעל-ידי ניסואים כאלה עלולה האומה כולה להיטמע בין הגוים. הילדים יתחבכו בעיקר ביטתם לחיים, במגמת נפסם, בהשקפותיהם היסודיות, ובמספון שלהם, ע"י נכרית, שאינה מכרת ולא קבלה אל עצמה את הגישה היהודית. הכירו חכמינו ז"ל, שהחינוך המכריע של הילד, הוא הביתן לו בעורו בערימה, לפני שיווע לדבר. החינוך הזה מקבל הוא לרוב, ובעיקר, מאמו; והיא צריכה להיות או מגזע עמנו, או שקבלה את היהדות על עצמה. ופסיטא, שאם היא מקבלת את מסורת היהודית ודתם הרי היא יהודית גמורה, כרות מואבי; והיא ראוי שיצאו ממנה מלכים ומנהיגים בישראל.

בימינו אלה, וביחוד בתפוצות, אפשר להכיר חכמתו של עזרא ועומק בינתו, מן החיים; ניסואי תערובת הולכים ומתרבים, ישנם ערים כאן, במערב המדינה, שביותר מחצי הניסואים הנשים נכריות. אף שתכופות נקרא הבן על שם אביו ומספחתו, יש הכרח שלא לוותר בטום אופן על ההלכה, שלפיה אין לקבל את הילדים כיהודים, אם לא יקבלו עליהם את המסורת שלנו באופן רשמי המקובל. צריכים הם לדעת, שיש להם הבחירה להשאר נכרים או להתגייר. אם מבחרים הם את היהדות, מקבלים הם על עצמם חובות גדולים כלפי המסורת וכלפי עם ישראל.

המכנה הגדולה כאן היא שהבעיה ופתרונה ידחו מיום אל יום, ולא יבואו לידי החלטה ברורה אם הם יהודים אם לאו. המסופקים הללו יבחרו בדרך הקלה, להיות יהודים בזכויותיהם, להתערב בינינו, בתוך הציבור שלנו, ולהשאיר לא-יהודים מפאת חובותיהם, ללמוד ולהבין ולהסביר לבניהם טיב היהדות.

ידועה לך גישתי שביארתי כאשר הייתי לפני שש שנים
בא"י, שיש לנו רק מרכז אחד רוחני, והוא בירושלים. אין לנו שתי
מסורות, ואין אנו שתי אוטות. לכן יפה עשית שבנידון זה פנית לחכמי
ישראל בתפוצות, שהרי ברור שההחלטה בא"י בנידון שלפנינו תהי' לה
השפעה גדולה גם בתפוצות.

בוודאי יש צורך להתחשב עם הקסיים התלויים במסגנה זו,
מפאת הכנים, שמבלי דעת גישת המסורת בנידון זה, הביטו על עצמם
כיהודים, והם נפתעים כשנודע להם שאין אנחנו מכירים ביהדותם. גם
כאן יש מקרים כאלו, והיו אצלי בסיונות כאלה, שהוכרתי לבאר לילדים
של ניסואי תערובת את גישת המסורת להם. כיוון שנודע לצעירים שלפי
גיטת היהדות האם היא עקרת הבית בכל ענין רוחני, ולכן התשובה על
השאלה, אם הם יהודים מבטן ולידה תלוי' בעמדת אדם, הבינו את הדבר
ונתדו להתגייס באופן רשמי וכדת.

סובן, שצריכים להתנהג עם ילדים הללו בחיבה, בין
יכנסו לדת ישראל באופן רשמי, בין לא יכנסו. אם יכנסו, הרי הם גרים,
והתורה צוותה עלינו ס' ופעמים לאהוב אותם ביותר. ואם אינם רוצים
להזדווג באומתנו, סוף סוף הרי הם מחסידי אוטות העולם, או לכל הפחות
מחכמיהם, וגם אותם חייבים לאהוב, ובדברים כאלה כבר אמרו רז"ל לעולם
תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. יש לקוות שיכירו את ערכן של תורתנו
ומסורתנו, ויתדבקו בהן ובאומתנו. אעפ"י שאין אנחנו שואפים אחר גרים
בכללם, הרי לילדים הללו, כני אב יהודי, יש להם קשר עמו; וכדי לתקן
המעות, בוודאי עלינו להשתדל, עד כמה שאפשר, שהם יתרצו להתדבק בנו.

בהוקרה
ובידידות גמורה,

אליעזר ארי' פינקלשטיין

י"ז סבת, תשי"ט

לכבוד
מר דוד בן-גוריון
ראש הממשלה, ירוסלים

א.נ.

בתשובה למכתבו, תמהני על עצם העמדת השאלה בענין סהרתו
וטלסותו של עם ישראל, שעל סמירתו מבוסס קיומו, כאילו היא זקוקה
עוד לפתרון ולחות דעת סמי שהוא, בדבר פשוט ומפורש בתוה"ק ובכלל
ישראל לדורותיו מיום היותו לעם.

(א) הדבר ברור כי יהודי הוא רק אם הנהו יהודי עפ"י דין
תוה"ק. ומי הוא יהודי לפי דין התורה, מבואר היטב בהלכה בברור.
וההלכה קובעת ועושה את המציאות, וכן הוא סעת היות ישראל לגוי.
אין כח ויכולת בידי שום אדם או גוש צבורי לסנות פני הדברים, כמו
שאי אפשר לסנות את המציאות עצמה. וכל שינוי בזה הוא זיוף גמור
וביטול עצם צורתו וסהרתו של עמנו.

עצם ענין הגירות, שהוא האופן היחיד כיצד להכנס לכלל ישראל,
ענינו וסהרתו הוא כניסה לברית עם ה', כברית שנכרתה בהר סיני שעל
ידה נעשינו לעם, ועפ"י תנאי ההלכה, כמפורש בגמ' וברמב"ם.

(כמובן שגם אם נתגיירה האם אחרי הלידה כדין תורה, אין זה
מסנה את דינו של הילד הנולד לפני הגירות.)

(ב) אין שום הבדל בטובחים של "דת" או "לאום", כי אין הבדלה
כזאת בישראל - לא מצד ההלכה ולא מצד מציאות הדברים.

(ג) הרישום של אינם יהודים בתור יהודים היא הירוס גדול
לאומה, ויש בזה מכשולים גדולים ועצומים לאנשי האומה, וביותר
בגלל סכנת ההתערבות בישראל ע"י נשואין, ונוגע גם לנתוק הדורות
הבאים מעם ישראל. (וזה לסון הרמב"ם פ"ב סא"סורי ביאה: "עון
זה אע"פ שאין בו סיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך, אלא יש בו הפסד שאין
בכל העריות כמותו - שהבן מן הכותית אינו בנו שנא' כי יסיר את
בנך מאחרי, מסיר אותו מלהיות אחרי ה', ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם
שהבדילנו הקב"ה מהם, ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו".)

בתוצאה מתערובת זו בהכרח שיתהווה פילוג וקרע בעם ישראל.

(ד) אני מוצא לחובה להגיב עוד על מה שכתב כב', כי "הממשלה
החליטה שדתו או לאומה של אדם מבוגר ירשמו כ"יהודי" אם הצהיר בתום
לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת", - ודאי שגם בזה ישנה הסכנה של
ערבוב וסטטוס וכל הכרוך בזה, כמבואר לעיל.

מי שלא נולד יהודי וישגן ידיעות על זה, מתעוררות או מאבשי
מדינתו, - ואפילו מפי עצמו בלבד - אם רק ישנם אנשי מדינתו שאפשר
להודע מהם, באופן שאין כאן "הפה שאמר הוא הפה שהתיר", או אפילו
אם יצא קול בלבד על זה, - באופנים האלו אפילו אם יאמר שנתגייר
כבי"ד כדין, אין לו שום נאמנות רק עפ"י עדים כשרים, ואם לאו הוא
צריך להתגייר עכשיו ע"י בי"ד.

ומכל שכן, אם אינו מוסר שנתגייר כדין, אלא "מצהיר" בלבד
הרי ודאי שאין בזה כלום.

ואפילו אם אין יודעים על החולדה שלו ובא לפנינו בתור יהודי,
הרי הוא צריך עדים לגבי יוחסין לישראלית, ומכל שכן אם ישנו

איזה מקום לחשש. ומכיון שכן, הרישום בתור יהודי לאיש שאין ידועה תולדתו עלול להטעות ולהכשיל.

והרי בודאי חשודים הנכרי או הנכרית להצהיר על יהדותם במרמה, ובפרט לפי המציאות בישראל. ומי יוכל לכרר אם הוא מזהיר "כתום לב" כמו שכתב כ"ב, או בתרמית לב, רק הקב"ה אשר יראה ללבב.

ה) ויש להוסיף כי בנוגע להתגיירותם ע"פ הדין, הדבר מסובך וצריך דיון מיוחד בכל פרט (מהות האיש, דעותיו באמונה ועוד), וישנם בזה כמה תנאים הזקוקים לבירור ע"י בי"ד מובהק. וכן בנוגע לקטנים שאפשרות גרותם בנוי על יסוד הזכות - ז"ן לאדם שלא בפניו - גם כזה ישנם פרטים, באופן שבכל פרט צריך בדור בהלכה ע"י רבנים. ובעזרא פ' ט' וי' שם באריכות שכתרו הברית להוציא הנשים הנכריות והגולד מהם וכן עשו, ומוכח שלא קבלום בתור גרים.

- - - - -

לאור האמור, באמת אין מקום להוסיף עוד טעמים, ומספיק מה שקבוע ומפורט בתו"ק. בכ"ז כ' יהודא ועוד לקרא"י להעיר שגם מכל הצדדים השונים כל שנוי ומסי' מן המקובל סכנה גדולה היא לכל עצם קיומו של עמנו.

א) דבר ברור ומאומת הוא כי קיום האומה עד היום הוא רק ע"י התורה שכתב ושבע"פ שהיא אחת. כל הכתות והזרמים שקמו בתקופות שונות, שהתקיימו בתור גוש מיוחד, שרצו לבסס את יהדותם על שיטות אחרות הנוסות מדרכי האמונה באופן המקובל מדור דור, בין בהיותנו בא"י ובין בגולה, נאבדו מתוך הקהל.

(ויותר מזה: כל קבוץ יהודי שנחתק מן התורה, ע"י שכחה או סיבות אחרות - בטל הקיבוץ ההוא, וכל חלקי עמנו התקיימו רק אם עמדו בקשר עם אנשי האומה ההולכים לפי התורה ומושרשים בה).

ב) ומלבד הנ"ל הרי אין תחליף בעולם לתורתנו הק' ולהאמונה, ואין שם מטרה ותכלית שיוכלו לסלאות החלל הריק אם עוזבים את קדושת התורה והאמונה בנצחיות בשטת האדם. (וכל הידיאלים החדשים שסעו בהם דורות האחרונים נשברו כגבול יוצרים לאור המציאות), ובעצם אין במה לזון את רוח האדם בדור זה ובעתיד, כי הקב"ה לא ברא מטרה אחרת, ומסילא לא יתכן שתהי' מטרה אחרת במציאות. כל המטרות השליליות, אינן יכולות להועיל כלום, ואינן יכולות לתת שום יציבות ושמחה בחיי העם, ומכל שכן הכח לעמוד בגסיגנות ולהתגבר על קושיים ומכשולים שיטנם תמיד (והמצב הטוסרי הירוד אשר אחריהם מי יסורנה ח"ו מאשר את זה).

ג) בנוגע לאחוד האומה, הדבר ברור ופשוט כי אין שום דרך אחרת רק ע"י התורה המיוחדת את ישראל ומבדילה בין ישראל לעמים, ועושה אותה לחטיבה אחת בעולם.

"הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב", אין אפשרות של קיום לישראל בתור אומה מן האומות, וכשם שאין היחיד יכול להתבולל ולצאת מכלל ישראל (הל' הרמב"ם באגרת תימן) וזאת התורה לא ימלט ממנה איש ולא זרעו ולא זרע זרעו לעולם", מכ"ש שאין האומה כולה יכולה להתבולל וללבוש צורה אחרת, כמפורש בתורה ובנביאים. (והלחץ של אומות העולם לא יפסק גם אז, כידוע ביחידים ובקבוצים, וכן על האומה בכללה). כל נסיון לשנות פני האומה הרי הוא התכחשות לעצמנו עד כדי ביטול הויתא. והרי ידוע כי גדולה היתה סכנת המתיורנים לקיום עמנו ח"ו, מאשר הסכנה של היוונים.

ומסילא שהבסיס היחידי לאיחוד וטיזוג חלקי האומה אינו אלא ע"י התקשרותם לסורש הטשותף ולמטרה המאחדת, "ויתן שם ישראל בגד ההר" - כאיש אחד, בלב אחד.

ובסיום הדברים אביע את התמיהון על הפני' בענין יסודי של קדושת ישראל לאנשים שאינם חכמי התורה, ומהם אף לא אנשי דת, וגם לאנשים שנתקנו כמעט כל הקשרים עם עם ישראל בכלל. הלא לאל' פתרוניים בתו"ק ובחז"ל. אקוה כי המטשלה תסדר את כל הענין עפ"י ההלכה ע"פ דעת הרבנים חכמי התורה באה"ק.

החותם בברכת התורה ובכבוד
אהרן קטלר

ר' ז. הכהן
נהלל

ב"ה ה' בשבט תשי"ס נהלל

לכבוד ראש ממשלת ישראל
מר דוד בן-גוריון

מאת הרב זכריה הכהן שלום רב

יקיר ונכבד -

הנני שולח לכבודו חו"דע" לפי דרישתו בענין בני תערוכת (קטינים)
ואגב אני אומר ישר כחך על שדוך מערכות המשרדים אשר באמצעותם הסבו
נזקים בנפש העולים ובהתישבות החדשה -

לא פעם כבר כתבתי לכב' על זה - וטוב שהזמן גרם לחליפת משמרות -
דבר זה נתן ויתר תוצאות טובות אם ידעו לכוין כראוי את המעשים
מתוך מגע' יום עם הצבור הזה מורגש מפנה עבוד והערכה למה שעשית בענין
זה:

וחבל על האחור כי היה צריך הדבר להקדימו בשתיים שלום שנים -

בינתיים גדלו קרניים בעזרת אחרים ובהם הם מנגחים אותם כפי
שעוונם מגלה פרצופם - בהשמצות כאן בארץ ובחו"ל - שבחם רקמתם מפא"י
מנגינתם: וד"ל.

יש להשתדל לא לתת להם הזדמנות להשמיץ צבור הפועלים וראש ממשלת
ישראל כפי שהם עושים חדשים לבקרים:

ברכתי לך חזק וברוך

בכ"ר

תשובה לשאלה לחן דעת בגיור בני תערוכה

כי עם קדוש אתה לה' אליהך בך בחר ה' אליהך להיות לו לעם סגולה
מכל העמים אשר על פני האדמה:

קדם לתואר הקדושה - הצווי - כי יביאך ה' אלאיך אל הארץ אשר אתה בא
בא שמה לרשתה ונשל גוים רבין מפניך החתי - והגרשי - והאמורי - והכנעני -
והפרזי - והחוי - והיבוסי - וכ' ונתנם ה' אלהיך לפניך והכיתם החם תחריס
אותם לא תכרות להם ברית ולא תחנם: למען הרחיקם ולהרחק מהם - נאמר ולא
תחתן במ בתך לא תחת לבנו ובתו לא תחת לבניך: הטעם והנימוק כי יסיר את
בנך מאחרי ועבו אליהם אחרים וכ' ומשום כי יסיתך אחיך בך אמין וכ' :

בא הצווי והאזהרה למען שלא יהיו סבה לוחרה אף ה' בכמ וכ' : כי אם
כה תעשו להם מזבחהים תתצו ומצבתם תשברו וכ' : ומשום כי עם קדוש אתה -
ואין עם ישראל דומה לשבעת העמים האלה: עובדי האלילים עכו"ם: שאם לא היו
עכו"ם לא היה מקום לזו האזהרה והצוואה - והיינו אומרים שאין איסור זה
קיים - ומאחר שנתן הטעם בצד האיסור וגם משום כי יסיר את בנך מאחרי וכ'
הרי לא נשאר מקום לחלוק על המחוקק שהוא אב לחכמים וראש לנביאים: ועל
יסוד זה נבנתה ההלכה האוסרת ביאת אדם מישראל על בת עכו"ם: הרמב"ם הלכות
איסורי ביאה פ' יב" וז"ל ישראל שבעל עכו"ם משאר האומות דרך אישות או
ישראלית שנבעלה לעכו"ם דרך אישות הרי אלו לוקין מן התורה - שנ' ולא תחתן
בם בתתך לא תחת לבנו ובתו לא תחת לבניך: ואומר - אם כי מן התורה אין
האיסור חל אלא על שבעה עממיו גזרת חכמים גם על זאר אומות: להדגשת החשש
של כי יסיר את בנך מוסיף ואומר: ואומר: (הלכה ח') ודבר זה גורם להדבק
בעכו"ם: שהבדילנו הקב"ה מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול מעל בנו: בכאן בא
החזול והנימוק בצד האיסור: אחרי כן אומרים מי שנתגייר משבעה עממיו - אינו
אסורין מן התורה לבא בקהל (הלכה כב') (משמע שמן התורה אין איסור אלא
שחכמים חוככים להחיר מחשש כי יסור) אחרי שאנו רואים את פרשת הצווי
והאזהרות והטעם שבאיסור - והתנאי של כי יביאך נוכל לומר שבשעת הצווי
והאיסור היה הדבר ברור ומובן: אבל אם העמים האלה הנ"ל אינם קיימים -
והעכו"ם אינם קיימת / וכ' והרמב"ם אומר כשעלה סנהריב מלך אשור בלב כל
האומות ועירבם זה בזה והוללה אותם ממקומם וכ' - הרי נוכל לומר אם אין
המסבב בטלה הסבה: וממלא שתבטל האיסור: זאת לא נוכל לומר ונבא להחיר: כי י
אין התורה נתנה לשיעורין - אלא מצותיה נצחיים כמו שעם ישראל הוא נצחי
כן התורה והמצוה הם לנצח ככל אשר בידנו לעשות נעשה: לחכמי ישראל היה
ידוע וברור להם כל בלבול האומות כאמור - ועל בטול עכו"ם - ושהאומות
מאמינים ביחודו של בורא העולם - ובכל זאת עשו הרחקה להרחקה גזרים וסייגים
לבלי חלל זרע קודש של ישראל: ואמרו שולד שפחה ונכרית כמותן - בין שנתעברו
מכשר ובין שנתעברו מפסול: אב"ע "ס" הל"ה" (הרמב"ם הלכות אישות פ"ד
הלכה ט"ו) אומר המקדש או שפחה אינן קידושין אלא הרי היא אחר הקדושין כמו
שהיתה קודם הקדושין:

(בפרק האומר - ס"ו ע"ב) מתני' נאמר וכל מי שאין לה לא עליו על
אחרים קדושין - הולד כמותה - ואיזה זה זה ולד שפחה ונכרית - ורש"י אומר
ואם - גיירוהו הרי גר כשר וינו סמור: וכמו שאסרה התורה בשבעה עממיו
ונתנה טעם לאיסור - כן איסור עמון ומואב איסורין מטעם האמור בסמוך לצווי:
וכן נאמר לא יבא עמוני ומחאבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה'
עד עולם: ולמה נאסרו? הרי הוא אומר הטעם - על אשר לא קדמו אתכם בלחם ו
ובמים בדרך בצאתכם ממצרים - ואשר שכר עליך את בלעם בן בלעם בן בעור וכ'
ובאזהרה עולמית לא תדרוש שלום וטובתם כל ימך לעולם: אם כן כפי שאנו
רואים הטעם וסבת האיסור - יראה שאם לא היה כפי שנאמר - והיו מקבלים
ומקדמים את בני ישראל בלחם ובמים - יהיה משמע שאין איסור עליהם לבא בקהל
ולא היה נכתב עליהם - הצווי הזה - כטעם האיסור על השבעה עממיו: אבל אם
נתבונן על עוד סבות - לא נוכל להתעלם מסהבות שסבבו להחסיא את ישראל -
ככתוב - הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה" על דבר פעור וכ':
והאזהרה שלא להכשל - בהם - ככתוב השמר לך פן תנקש אחריהם וכ' ופן תדרוש
לאליהם לאמר וכ' ואעשה כם גם אני: בנות העמים מסוכנות ומסוגלות לפתות -
ותקראו לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן - וסמך ליה - ויצמד
ישראל לבעל פעור וכ'.

ובכל דור ודור יש האמצעי לפתוי: ובימינו מעטים הנתרעים: (תופעת
ההצטרות לליל חג המולד הנצרי) (הסילוסטר) היא דוגמה לותרון לעם: ויש
להצטער על המנהג הנפסד הזה: כי יסיר את בנך מאחרי: ומה התשובה לאהרת
המחוקק האומר ואם יפנה לבבך ולא תשמע ונדחת וכ' על כל התוצאות שבסוף
הממשך -

הוזהרו ישראל להבדיל בין הטמא ובין הטהור - כשם שמוזהרין על האכילה להבדיל בין הטמא ובין הטהור: כן מוזהרין בענין אחר שנאמר בלשון אכילה - כי אם הלחם אשר הוא אוכל + והזהירה התורה - כאמור והייתם לי קדושים - כי קדוש אני ה' - ונאמר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי: כל זה נלענ"ד להלכה - ועל פי התורה אשר יורוך - לא תסור ימין ושמאל: -

וכעת למציאות המרה לכל מה שנעשה ועבר על גלות יהודי אירופא - תחת צוררי ישראל בימי שהיק עצמות היטלו ימז"וז - טלטולי היהודים ממקום למקום - והורקו מכלי אל כלי ממחנה השמר למשנהו - בדומה לבלבולו של סנחריב - הרי אין להנצל ממכשולים מאשר נכשלו בהם רבים מבני ישראל מי באונס ומי ברצון באין ברירה אחרת מאונס הזמן והמסכות - מי ביודעין ומי לא ביודעין - וקשה לברר - במקרים רבים את האמת - ומי יודיע ואולי דם יהודי נוזל בעורקי גוים אלה של נשואי תערובת - וכן להפך - וספרי שאלות ותשובות מלאים מאורעות כאלה: והנה עולים לישראל זוגות מעטים של תערובת עם פרי בטן לא - כשר - וכרם בית ישראל מתערבב בנספות זרות: ומה הרמאין הן מחמת שרוצים להנצל מהגולה ולהאחז בישראל והן אלה החבלנים משלחת מלאכי רעים המתעספים בטלית יהודית - להקל עליהם המלאכה של ריגול והערכת האויר בישראל ומעשים כאלה הם במציאות: ואנו עומדים בפני מצב לא נח שמא אמת בפיו שהוא יהודי - או היא יהודיה - או לא זה ולא זו אמת בפיהם: לדעתי שיש כס אמצעים לגלות האמת בבחינות יהודיות ידועות ע"י בקיאים ביהדות - ואין לסמוך על ההצהרה סתמית בלי להות עליו: וכדרך שבדקו את הארמי שהיה עולה לאכול פסחים בירושלים - והיה נהנה שהיה מחלל הפסח - למרות ידיעתו שבן נכר ועל ערל לא יאכל בו - ובשאלתו לרבי יהודה בן בחירה בלה תמיתו: ואם דרך הבדיקה יתברר שיהודי הוא הרי הוא יהודי: ובמקרה שאיננו מהול ונתן הסבר המוסבר לסבת הערלה: כאותן הארצות כרוסיה וכדומה - אשר המוהלים טהנמולים היו בסכנה ומאונס לא מל - הרי מלים אותן כיהודיגמור: ומחמת אונסו הוא דומה למי שמתו אחיו מחמת מילה - ורבים אחים כאלה הומתו בנכר מחמת מילה:

ואם לא דינו ודינה בגוי הבא להתגייר - וכל הדינים נוהגים בהם: ואם אחד מהם איננו בן ברית ויש להם בין ואינם רוצים לקבל עליהם מצות גיור את הבן הוא כעכו"ם - ויש לגיירו בלעדם שהרי אינו בא מחמת אישיות כשרה -

וזכות היא לו לבדו להתגייר במילה וטבילה: בלי זה לא יקרא בשם ישראל - כי הוא בא מכח איסור מלא תחתן מם: וע"י מילה וטבילה הוא יהודי לכל דבר:

ואם כי שונה בחקופה שאנו בה ורחוק מאד מלהקרא הגר גר צדק או גר אמת - שהרי גר שבא להתגייר שואלין אותו לסבת רצונו להתגייר - ומה ראה ושואלין אותו ואומרים לו בי אינך יודע שישראל כך וכך - שאולי יתחרט מלהתגייר: -

אינני חושב שקיימת היום השאלה הזאת של דו"ש וסחופים ומסורפין ויסורין באים עליהם וכ": נברך אל עליון ונתברך אשר זכינו להרמת קרן ישראל בקרב עמים רבים ולא ישאו עוד בית ישבאל כלמת הגוים: ואנו היום מן המכובדים בעמים - וכל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך ה' ויצרו עוד רבים לחטות בכנסי שכינת ישראל.

ואע"פי שאמרו קשים גרים לישראל כספחת. הרי לא נמלט מלקבלם - ודברי אלק/ חיים כפי הנביא זכריה - סימן ח"י עד סופו ידברו בעד המציאות. ובאופן מוחשי הם הפסוקים מ-כ" עד סוף הסימן. כה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקן בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלקי/ עמכם. לא נוכל להתנגד לדברי הנביא החיים כיום לפנינו - ואשרנו מה טוב חלקנו. ויש לעשות כל הראוי לעשות כדי לקרב במדת האפשר ובצד הפועיל למדינת ישראל - להקל במקום שהדין והחוק מרשה זאת: ולהחמיר במקום שיש להחמיר על פי המדה הנראת בהשקפה היהודית:

כבר הזכרתי לעיל על ההבדל בקבלת גרים - ובקבלת המצות לפי השנוי שחל גם בחיי היהודיים ממש. ואים יכולים לדרוש מן הגר שעליו לקיים את החרי"ג מצות - בזמן שרוב רובם של הקולטים רחוקים מהמספר הזה וממקצתו בתקפות של מהפכות ותהפוכות גם במערכות החיים - גם אנשי אמונה כדרכם - משתבשות לנוכח החדושים בחיי עולם שאיננו כתמול שלשום:

אולם אין לראות היהודים בישראל כיום באספקלריה שאינה מאירה. ח"ו אין בית ישראל ערם ועריה ממצות - כפלה הרמון וקחק - אם כי בצד היתרונות יש חסרונות - כמו כל חשבון החיים -. כי איך נדרוש מהגר לשמור כהלכתו את השבת ולהזהר מדברים האסורים וכ' - זה בבחינת טול קסם מבין שניך - וטול קורה מבין עיניך. אם החסרונות המצויים במטכת החולין הוא ימצא מן המוכן הרי טבילתו איננה ולא כלום - זה רק טכס מעבר (כאותו מומר שהזה מים על

האורז והפכו מאורז לדג באמירה למען תהיה אכילתו מותרת כדג ולא כבשר
בימים האסורים בבשר) שהרי הטבילה מחייבת לזרוק השרץ:

אכל חוק יהודי הוא ואין להתעלם ממנו - חוק זה חוק - ומה שיעשה
הזמן בנפש הגרים אשר יקבלו חרבות והדרכה יהודית - וצפרט הקסינים אשר
ילמדו עם ילדים בישראל ומישראל בבתי הספר ויספקו לתוכם חוקי תורה ומצוה
ודרך ארץ כפי שינתן בצורה ישראלית - אין ספק שהם יתמזגו ויהיו ליהודים
טובים ולא יפלו משאר העם לדת וללאום - לחובה ולזכות במדינה אשר יראו
אותה - כמולדתם - ואין כל ספק שהקסינים ישפיעו על הצד של ההורים ויקרבו
אותם ליהדות - ויקבלו עליהם החוק והדת הישראלית - ויתגיירו גם הם מתוך
שלא לשמה בה לשמה. והיו כבר מקרים כאלה במקומות רבים בארץ אשר הבנים
השפיעו על ההורים ונתגיירו והם יהודים טובים - אם נדע לקרובם כמצות ואהבתם
את הגר חו ומצות מילה ואת הטבילה איננו ניתן לשיעורין הן לגבי אנשים
הנוהגים בחיי חולין - והם לגבי שומרי אמונים ומקימי חוקי התורה והמצוה
ככל מה שאפשר. תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ.---

ואין הגר נקרא גר אלא אם מל וטבל - וחקנו חז"ל שיטבול בפני
שלושה יודעי דין. ולעולם אין גר על שימול ויטבול כך קבעה החוקה הישראלית.
ואלה דברי הרמב"ם - גר שמל ולא טבל או טבל ולא איננו גר עד שימול
ויטבול (איסורי ביאה י"ג - ו")---

ואעפ"י שמתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו - וגם השבטים נשאו
כנעניות שהרי יעקב אע"ה מבקש מבניו שוק הם ולא בניהם ישאו אותן אחרי מותו

כל הנראה לעניות דעתי אמרתי - והחכם עיניו בראשו אל אשר יחפץ
יסנו.

(-)

הרב זכריה הכהן

המושיב בהוקרה וכבוד לראש ממשלת
ישראל מר דוד בן-גוריון נר"ו אכ"ר.

לשר הטרים ראש הממשלה כבוד פעלת דוד בן גוריון יצ"ו

עוז וברכה

ענותך תרבני לשאול אותי מה דינם של ילדי נישואי
תערובת, שהוריהם גם האב וגם האם רוצים לרשום את ילדיהם כיהודים.
אנכי את שלומי אמוני ישראל, ששלמים ובאמנים לתורה, כפי שפירשוה
חז"ל ונקבעו דבריהם בשולחן ערוך. ואין לי לא להוסיף על דבריהם
ולא לגרוע מדבריהם כלום. וה' ירבה שלומך ויגביר כחך וירומם את
כבודך בזכות מעשיך הנאמנים שלא ישכחו מעמנו לעולם

טוקירך עוז

ש"י עגנון

כדי שלא להוציא את הנייר חלק. לפני ארבעים וחמש שנים
עשיתי את ימי הפסח בסג"רה ושטעתי שם בשם גר צדק זקן שאמר בקירוב
כך, אתם שיש לכם זכות אבות כשאתם עוברים על דת של תורה הקב"ה אינו
מדקדק עמכם כל כך, אבל אנחנו שאין לנו זכות אברהם יצחק יעקב וכל
זכותנו קיום המצוות ושמירת הדת, הקב"ה דן אותנו על כל עבירה קלה
כחטורה.

ברשותך אוסיף דבר שלא בשאלתי עליו. דת ומדינה לעת עתה
הן כשתי שכנות שאינן נוחות זו לזו. ואתה ששלום המדינה וטובת
המדינה תלויים בך כדאי שתטפון ידך מלדון בענייני דת בין טוב בין
לסוטב, כדי שתהא דעתך פנויה לענייני המדינה. לואי שלא תראה בדברי
שפיץ של תוכחה וכיוצא בזה. רק משום שאני טוקיר אותך ומכבד אותך
וחפץ בשלומך הרשיתי לי לכתוב את שכתבתי.

ואתה שלום וכל אשר לך שלום

כ"ב טבת תשי"ט
2.1.1959

יעקב קאפלן
ראש רבני צרפת ואלג'יריה
פ א ר י ס

לכבוד
ראש ממשלת ישראל
מר דוד בן גוריון

ראש הממשלה היקר והנכבד,

באתי להשיב על מכתבו מיום כ"ז כסלו בעקבות החלטה אשר קיבלה הממשלה בישראל ביום 15.7.1958, ואשר לפיה מונתה ועדה מורכבת מראש הממשלה, שר המספטים ושר הפנים וכו' בתוך מכתבו כבודו ציין וז"ל הממשלה החליטה שדתו או לאומה של אדם מבוגר יירשמו כ"יהודי" אם הצהיר בתום לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת וכו' ואולם לענין הרישום במירשם התושבים של ילדים שנולדו מנשואי תערובת, נתעוררה השאלה במקרה והאם לא יהודיה ולא נתגיירה, אבל היא וגם האב מסכימים שילדם יהיה יהודי, אם לרשום אותו כיהודי על יסוד הבעת רצונם של ההורים והודעתם בתום לב כי הילד אינו בן דת אחרת, או נוסף להסכמת ההורים והודעתם דרוש עוד טקס כל שהוא?

תשובה. עצם הפנייה בשאלה זו לחוץ לארץ מוזר לי מאוד, כי שאלה זו צריכה להיות מוכרעת לפי ההלכה, והרבנות הראשית בישראל מוסמכת ומהימנת לקבוע בענין זה.

מועצת הרבנות הראשית לישראל הביעה בזמנו את דעתה דעת תורה "שהנחיות הרישום פוגעות ביסודות היהדות ושרשיה וטמונה בהן סכנה לקיומו ויחודו של העם, הן מסלפות את דמותה של היהדות וחומרות תחת יסודות ההלכה היהדות המוקדשות מדורי דורות". בלי ספק כלל שהנבי סמכים לחות דעה זו.

אטנם צר לי מאוד לא לבד על השאלה ששאל בענין רישום הילדים, אלא עוד יותר ברישום המבוגרים שהממשלה כבר החליטה, מורשה אני לומר עם כל הכבוד שיש לי לממשלת ישראל, שאין ברשות לממשלת חילונית לקבוע "מי הוא יהודי" החלטה כזו לא קבלה עוד שום ממשלה במדינה חופשית שבעולם; הקובעים בזה הם מנהיגי הדת, ולעניננו הם הרבנים הראשיים בישראל, ועל הממשלה להחליט מי הוא אזרח במדינת ישראל.

כבודו ציין במכתבו שבמדינת ישראל נאסרה כל כפיה דתית או אנטי-דתית. לפי דעתי אין אני רואה שום כפיה דתית על ידי הרבנות הראשית לישראל, על שאינם מסכימים שירשם בן לא יהודיה כ"יהודי" אם לא שיתגייר. יען שהמושג יהודי בתעודה-זו שרשם בה "דת" ולאום אינו אלא מושג דתי, והרבנות אינם כופים לשום אדם שיתגייר, ולכן אין זה כפיה דתית.

בטיקול (3) כבודו ציין הנשואי תערובת כחו "ל וכו' אמת הדבר שבהרבה מדינות נשואי אלה הולכות ומתרבות, אבל אנחנו לוחצים בכל יכולתנו נגד נשואי תערובת, מפני שיש סכנה עצומה לקיום חיי הקהילה בתפוצה, לכן הנני מודיע לכבודו, לדאבוני, שבחור רב ראשי אהיה מוכרח ללחום על ביטול הנחיות אלה. אם הנחיות הרישום יעמדו בתקפן.

גם כן ציין כבודו בטיקול (4) אין העם בישראל רואה עצמו כאומה נפרדת מהיהדות בגולה אלא להיפך וכו' ובשביל כך אני חושב שלמרות שיש גורמים רבים שמחזיקים הקשר בין ישראל לתפוצה אבל הקשר היותר חזק הוא הדת ולכן חובה עלי להודיע לראש ממשלת ישראל שהנחיות האלה הם נגד הדת, והתוצאות שהנחיות האלה מסוכנות, ויגרמו לנתק הקשר הזה ולהפריד האחדות בין ישראל, להיהדות של התפוצה.

מובטח אני שכבודו שזכה לעמוד בראש קיבוץ הגלויות ושסמו יורשם בתור האישים הגדולים והדגולים באיסטוריה הישראלית, יעמוד בראש להטפיע על חברי הממשלה הישראלית לבטל הנחיות אלה, כדי שאחדות ישראל יתקיים.

בכל הכבוד הראוי ובדרכת סיים שלום של כהן
(-) יעקב קאפלן / ראש רבני צרפת ואלג'יריה

יצחק אייזיק הלוי הרצוג
הרב הראשי לישראל - ירושלים

כ"ד טבת תשי"ט

למכובדי היקר והנעלה
מר דוד בן גוריון,
ראש ממשלת ישראל.

כב' ראש הממשלה,

שורת השאלות בדיון הולד שנולד מן הנכרית שהופנו לאישים
שונים הגיעתני.

הנה כבר אמר בעל הכוזרי זצ"ל שהתורה לא הניחה את מצוותיה
הפקר. ואף גדולי תורה בעלי הוראה אין סמכותם לקביעת הלכה נובעת
מדעתם הם כי אם מדעת תורה שהם מורים וכבר אמרו חכמינו ז"ל שהתורה
והמצוות הם שמגינים עלינו ומהוים מקור חיותנו. וכשיבוא קץ הגאולה
אוסר להם הקב"ה לישראל: בני אני תמה סכם האיך הסתבתם לי כל אותן
השנים, והם אומרים לפניו, רבש"ע, אלולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו
באומות. עיקר כל עצמה של היהדות הוא התורה שבה.

ועתה פונה אני אל כבודו שכשם שהודיע על השבתת ההנחיות
בדבר רישום בני נכריות - שהם בוגדים ביגוד גסור לדיון תורתנו -
שיקום כעת ויודיע על ביטולן המוחלט, של כל ההנחיות החדשות, ויציל
את העם בארץ ובגולה מסדורת הפילוג ומטשטוש ספר יוחסין אשר בלעדו
יתערער היסוד אשר כל בנין בית ישראל עומד עליו.

ובזכות זה נזכה במהרה לשלום אמת ויציב סביבת ומבחוץ ולביאת
גואל צדק, ישראל ישכון שאנן ובוסח על אדמת אבותיו, אמן ואמן.

בברכת התורה וציון,
מכבדו ומוקירו כרום ערכו,

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

יוסף דוב הלוי סולוביצ'יק - חיים העליר
ב ו ס ו נ - נ י ו - י ו ר ק

כ"ה שבט, תשי"ט

לכבוד
ראש הממשלה במדינת ישראל,
מר דוד בן-גוריון, שיחיה,
שלום וברכה!

כל אחד מאתנו, החתומים מטה, קבל את מכתבו של ראש הממשלה.
מכיון שדעה אחת לנו בנוגע לבעיה אשר הציע החלטנו להשתמש במטבע
הלכתית אחת במקום שתי נוסחאות ולערוך אליו אגרת זו אשר תכיל את
חוות דעתנו.

השאלה שעלתה על הפרק בדבר סירשם תינוקות שנולדו מאמהות
נכריות שלא נתגיירו כדת וכדין אינה צריכה לפני ולפנים. שתי הלכות
יסודיות המקובלות בידינו מימות עולם והמהות עמוד התווך של המסורת
הישראלית נותנות את פתרונה החד-משמעי.

הלכה אחת אומרת: "ולד הבא מן הנכרית הרי הוא כמותה".
הלכה שנייה פוסקת: "נכרי שמל ולא טבל או טבל ולא טבל אינו גר עד שימול
ויטבול". בסלים אחרות, האם קובעת את קדושת הולד ואת השתייכותו לכנסת
ישראל, וגירות כשרה ויעילה מתבטאת במילה וטבילה בזכר ובטבילה לבדה
בנקבה. לפיכך אי אפשר לקטן או לגדול להחשב או להרשם כיהודי אם אמו
נכריה היא, והוא לא נתגייר כדת משה וישראל. הצהרת ההורים או הסבוגר
בעצמו לא מעלה ולא מורידה.

הלכות אלו הן בבחינת יסודות התורה והמצוה, ואינן זקוקות
להסבר ולביאור. לכן לא נשתמש בציטטות ובמראה מקומות. כל יתר כנטול
דמי. על אודות גופי תורה מעין אלה כתב רבינו הגדול, משה בן מיטון,
בהלכות חובל ומזיק, פרק ראשון, הלכה ששית, בדברים האלה: "ואף על פי
שדברים אלו נראין מענין תורה שבכתב וכולן מפורשין הן טפי משה רבינו
מהר סיני, כולן הלכה למעשה הן בידינו. כזה ראו אבותינו דנין בבית
דינו של יהושע ובבית דינו של שמואל הרמתי ובכל בית דין ובית דין שעמד
מימות משה רבינו ועד עכשיו".

מאז אנו תמהים למה תבא ממשלת מדינת ישראל ותקצץ בנטיעות
ותנסה לקעקע את בירת היהדות העתיקה שנתקדשה בדמיהם וביסודיהם של
דורות קדושים אשר רק הודות להם נשמר יחודנו כעם קדוש המקושר בחבלי
אהבה עזה וקדושה לארץ הקודש. האם מחורבנה של קדושת ישראל תבנה מדינת
ישראל? ילמדנו אדוננו, ראש הממשלה, אשר את שמו אנו מוקירים ואת
זכויותיו ההיסטוריות למען תקומת המדינה אנו מעריכים מאוד!

בחיבה ובכבוד,

יוסף דוב הלוי
סולוביצ'יק, בוסטון

חיים העליר, ניו-יורק

ח' אדר א', תשי"ט

לכבוד

מר ד. בן גוריון שי'
ראש הממשלה

שלום וברכה:

במענה על מכתב כ' בשאלה לחוות דעתי בנוגע לריסום ילדי נשואי תערוכת, כשהאב יהודי והאם לא יהודי' ולא בתגיירה קודם לידת הילד. והמכוון - לפי נוסח ההחלטה במכתב הנ"ל - להגדיר הוראות שיתאימו למסורת המקובלת בכל חוגי היהדות, האדוקים והחופשיים לכל זרמיהם, ולתנאים הטיווחים של ישראל כמדינה רבנית שסובסת בה חופש מצפון ודת וכמרכז לקיבוץ גלויות" --

דעתי ברורה בהחלט, בהתאם לתורה ולמסורת המקובלת מדורי דורות, כי בענינים כאלה אין כל תוקף להצהרה כדיבור על הרצון להרעם בתור יהודי, ואין בכח הצהרה זו לסנות את המציאות.

על פי התורה והמסורת של דורי דורות הקיימת וחי' עד היום הזה - יהודי, או - במגוון טונה אבל בתוכן טוה - סיך לעם בני ישראל, הוא זה ורק זה שבולד סאם יהודי' או גר שנתגייר באופן גירות מדויק, אשר פרטי סדר גירות זה סבוארים בספרי פסקי דינים של עמנו בית ישראל מדור לדור ועד להטולחן ערוך.

האסור במלוא תקפו לא רק בנוגע לילדים שהוריהם או מי שהוא אחר מצהיר על רצונו לרשום אותם בתור יהודים, אלא גם בנוגע לכל מי שיבוא להצהיר על עצמו שרוצה לשנות מעמדו ומצבו כדי להכנס לכלל ישראל, שאין בהצהרה כזו ולא כלום אלא אם כן יקיים בפועל, או שכבר קיים בפועל, סדר הגירות מתאים להמסורה וכמפורט בספר הטולחן ערוך, כנ"ל.

בכבוד ובברכה (-)

אינני מציין המקורות וכו' - כי בענין הגירות הלכות פסוקות, ברורות ומפורטות ברמב"ם, טור, שולחן ערוך, ועוד.

הערה: כל הבא להלן סובא רק כהוספה בשולי המכתב - ככורונה להדגיש, שאם אפילו לא יתקבלו הדברים דלקטן, בחלקם או אפילו בכולם, אין זה סמעט כלל וכלל בהחלטיות חוות דעתי האסורה לעיל, ולא באו ההערות דלהלן אלא בתור תגובה על ההסברה ותיאור המצב וכו' הסובאים מכתב כ'.

א. שאלת הריסום, באיזה תואר שיבחרו, אינו ענין המוגבל לארץ ישראל בלבד. כי מובן מאליו, וכמבואר גם במכתב כ', שאין ביכולתו של מישהו להקים מחיצה בין יהודי ארץ ישראל ליהודי חוץ לארץ, ואדרבה, כל אחינו בני ישראל באשר הם הם מהוים עם אחד, מיום היותם לעם, לסרות פיזורם בכל קצוי תבל. מכאן, שפתרון השאלה צריך להיות כזה שראוי להתקבל על כל בני ישראל בכל מקום שהם, שיהי' מסוגל לקרב לאחד ולהדק את הקשרים ביניהם, ומכל שכן שלא ישמש סיבה, אפילו סיבה רחוקה, לריחוק או לפירוד. שלכן, אפילו אם תמצא לומר שבארץ ישראל קיימים תנאים הדורשים עיון מיוחד בשאלה האסורה, אין תנאים אלו מצמצמים הבעי' בשטח ארץ ישראל, אלא, כאסור, ענין טעותף הוא לכל עם בני ישראל בכל מקום שהם.

ב. ההשתייכות לעם ישראל - מעולם לא תקבלה באומתנו כענין פורמאלי, חיצוני. סאז ומקדם ועד היום הזה היו פירושה ותחומה - מציאות כל האדם היהודי וחור' פנימית ועמוקה הקטורה בנימי נשמתו ולבו. מבחינה זו, כל תנועה המקילה וגורעת מהנהוג ומקובל בשטח זה, הרי היא גורעת ומזלזלת ברגש ההשתייכות לעם ישראל, ואי אפשר שלא תגרום הירוס ביחס הרציני והעמוק לקישור הפנימי שבין היהודי לעמו.

ג. הקלת המעבר והצירוף לעם ישראל, כפרט במצב המיוחד של ארץ ישראל הסוקפה ארצות ועממין שאינם אוהדים לה, וכחלק גדול מהם - הרבה גדוע מזה, עלולה להעמיד בסכנה במידה חשובה את העניינים הבטחוניים של ארץ ישראל.

ד. המורס מנקודות הנ"ל, שאם אפילו ייעשה בסיון להשתמש ספתרונה הנכון של הבעי' על ידי פשרה, כגון חילוף המלה "יהודי" בתואר חילוני בהחלט, אין זה מוצא, כי ההיזק בעינו יעמוד הן בנוגע להידוק הקשרים שבין כל אחינו בני ישראל באשר הם שם, והן מנקודת החיסון והבטחון, כנ"ל.

ה. מובן, וגם פשוט, שאין להקשות מזה שהיו מקרים אשר גר שנתגייר כדת וכדין אף על פי כן הי' גורם מזיק לעם ישראל; ולאידך, אפשר שזה שרק מזהיר על הסתייכותו לעם ישראל יהי' גורם מועיל ביותר לעם ישראל, כמו שאין סתירה לדרישת סדר הגירות - מהעובדא די שנם חסידי אומות העולם, אף שכשם כן הם - סאומות העולם.

ו. בהסברת גדרי השאלה בזכר גם כן ענין הפלי'. אבל הפלי' שייכת כנתינת או שלילת זכויות או עונשים, ולא כרישום מציאות קיימת.

ואסיים בתקוה ובצפי', אשר תהי' ארץ ישראל בכל פרטי', בהוה ובעתיד, ענין אשר יקרב ויאחד את כל בני ישראל בכל קצוי תבל, האדוקים והחופשיים לכל זרמיהם, על ידי שתלך ותתאים בכל עניני' יותר ויותר לשמה כן היא, השם שנקראת בו גם כפי כל עמי תבל - ארץ הקדש.

(-)

ברוקלין, נ.י. ס' אדר א', תשי"ס

לכבוד
מר דוד שי' בן גוריון
ראש הממשלה

שלום וברכה!

אתמול שלחתי מענה שלי הדשמי על השאלה, שאלת הרישום, ואתו רב הסליחה על עיכוב המענה עד עתה - מפני כמה סיבות. והבא לקסן כתוב בלתי רשמי, גם לא חצי רשמי.

ולכן תקותי אשר יסלח לי כ' על כתבי בלי דיפלומטיא, ואולי גם הסגנון אינו מתאים להפרטי כל, וגם - על שאקדים איזו שורות ברעיונות שלכאורה פשוטים הם.

כיון שבעולמנו כל ענין אינו מופשטי אלא קטור באישים ותנאים, הנבי ששתמש בהזדמנות זו לבוא בטורותי דלהלן, אל כ' בתור זה העומד בראש בעית הרישום, ויותר מזה - שהשפעתו גדולה ברקע החיים שבארצנו הק', אשר הבעי' הנ"ל היא רק אחד הפרטים שלו.

בודאי שאין צורך להאריך בנקודה שתקופתנו זו היא תקופת הדת עולם, ביחוד בחיי עמנו בני ישראל בכל מקום שהם, הן בגשם והן ברוח. וכמו שהי' מתמיד בתולדות ימי עמנו, הרי העניינים הרוחניים מספיעים הרבה יותר על העניינים הגשמיים מאשר להיפך. (לא נעלם מסני, כי השקפה זו אינה עולה בד בבד עם שיטת החסרנית וכיו"ב, אבל אין זה נוגע כל כך להבא להלן).

וסובן אשר לעת בזאת האחריות המוטלת על כל אחד ואחד - חשובה וגדולה פי כמה מאשר בשנים כסדרן, ובפרט האחריות המוטלת על אלה שיש להם השפעה מיוחדת בטיבה, השפעה מיוחדת בטיבה, השפעה גדולה בכמה שטחים בחיי עמנו, ואפשר גדולה עוד יותר מאשר המספיע מסער בגפשו.

ובכל ענין ודבר, הרי אחריות קטורה בזכות, וככל שתגדל האחריות של האדם, תגדל גם זכותו, כשנושא באחריות ומסלא תפקידו בזה. ולא כל אדם זוכה לאחריות - זכות גדולה וצבורית, וגם הזוכה לזה - לא כל שעה שעת הכושר היא למילוי התפקיד והאחריות.

כוונתי כאן להשפעתו של כ', אשר אין שלא יוגדר המצב באופן רשמי, הרי פועל בארץ ישראל כעת, הנה החלטתו של כ' קובעת היא בשטחים הכי חשובים בחיי הציבור בארץ, ובזה - גם בכמה ענינים אשר בשטח הרוחני.

ואין לי עסק כאן בשאלה אם המסטר הוא דימוקרטי או לא, שהרי לא להתווכח באתי, וכנ"ל - סכתבי הוא בלתי רשמי ורק בהסיין להמציאות כמו שהיא בפועל, והמציאות שהבני רואה - שלכבודו השפעה הכי גדולה בעיצוב המצב בארצנו, אף שלפעמים יכול לפעול במישרין ולפעמים רק בעקיפין.

בשנים סלפנים שגור הי', כחוגים מסוימים, הפתגם אשר סתם בני ישראל הדריס בחוץ לארץ מוכרחים לדת ישראל ועניני' - כתריס בפני הסמיעה בעמים וכו', אבל אלו שימצאו "תריס" אחר בטקום הדת, וביחוד - כל אלו שיסתדרו בארץ ישראל במסגרת מסלהם איזו סתהי' שהאזירה והשפה והמסגרת וכו' (לכאורה) תריס לסופת הם - יכולים לוותר על דת ישראל, או בנוסח עקבי יותר - טה להם ול"מעמסה" זו שבחיייהם, מעמסה יום יומית ובדבר גדול ובדבר קטן. אבל סהלך והתפתחות הענינים בארץ ישראל בסטן ז-ח שנים האחרונות - מבליס יותר ויותר את הנקודה, אשר כמה שלא יהי' גדול ההכרח בדת ועניני' לבני ישראל אשר בחוץ לארץ, מוכרחים הם עוד יותר וחיונים לבני ישראל אשר בארץ ישראל. ואחד הטעמים היסודיים: בארץ ישראל דוקא נראית סכנה אשר דורשני יקים טיפוס חדש, אשר בשם בני ישראל ידגול, אבל זו יהי' לעברו של עמנו על כל ערכיו הנצחיים והעצמיים, וגם סנגד לו - בהשקפת עולמו, בתרבות שלו ובתוכן חייו היום יומיים. סנגד למרות אשר עברית ידבר, בארץ האבות ידור וגם לשמע התנ"ך יתלהב.

איני רוצה להאריך בנקודה כאובה זו כלל וכלל מטעמים טובבים (ובפרט שאיני רואה צורך באריכות). ואחד הטעמים, כי רוצה הנני לקוות אשר לא תקום פעמים צרה, וסוף סוף גם סתוך בני הדור האמור יתריעו בקול גדול על סכנה האמורה וישמע הקול ויפעול פעולתו לקדם פני הרעה בעוד סועד. והרי דוקא בשנים האחרונות מורגשת תסיסה חזקה בחוצה לארץ ובארץ ישראל לדרוש ולתכוע תוכן רוחני בחיים, ואם להתעסק בזה, הרי הכמי' היא אחרי סשהו לסעלה מסכל האדם.

ובודאי שלא ירוו צמאוננו של הנוער והצעירים של עמנו הנצחי - על ידי הסכרות וסיסות מעטה ידי אדם היום, ואשר גורלם יהי' כגורל השיסות שנתחדשן אתסול ולא תמצאינה עוד בין החיים. וכאן הסקום לדת ססה וישראל, שבכתב וסבעל פה, ערכינו העצמיים סיום עסוד עם ישראל לפני ה' אלקינו בחורב ובסמס קול הגדול ולא יסף: אנכי ה' אלקיך גו' לא יהי' לך אלקים אחרים גו',

ציווי והוראה - אבל בסגנון ספירושו גם הבטחה.

וסובן סאין כלל הכוונה לדתיות תיאורטית, כהשקפת עולם עיונית בלבד וכנושא להרצאות בימי חג וסועד, אלא אורח חיים בפועל ובסעשה, גם ביסות החול וגם בענינים הנקראים כפי העולם ענינים חילוניים; והרי דתנו - בעיקרה מעשיית היא.

שעת הכושר היא עתה סאין כסוה להסות ולסנות את כל רקע החיים בארץ ישראל ופרטיו - בכיוון האמור, ושעת כושר זו דופקת על סתחו, כי ביד כ' האפשריות והזכות לנצלה באופן הכי יעיל. זכות ואפשריות סלאו כל אדם זוכה להן, וסלא היו כסותן סטך עשירות ועשירות בשנים.

*

*

לכאורה, קרוב לומר אשר שורות הג' ל' יעוררו תמ' בלב כ' -
האוסנם חושבני שבמכתבי אוכל לשנות ולהשפיע על השקפת עולם בת עשירות
בסנים, ובפרט - השקפתו של אדם שראה פרי בעמלו, אבל כיון, שלדעתו,
המצב בארץ ישראל הוא כג' ל', הרי המצב כשלעצמו והאמת לאמתו אשר
ברעיון עצמו, והאפשריות הכי בפלאה ומיוחדת במינה שניתנה למר -
הם המדברים, המבקשים ודורשים. ובודאי אשר גם בלעדי מכתבי -
התבונן כ' בכל זה רבות פעמים. אלא שלא תאיתי רשות לעצמי לעבור על
כל זה בסתיקה - בה בשעה שכותב הנבי בבעיית הרישום אשר חלק היא
מכללות רקע האסור. ומצאתי לחוב שלי לעורר אודות זה - לפחות
במכתב פרטי לכ'.

בהזדמנות זו, ובבקשת סליחה על האיחור בזה, אביע תודתי על
מה שבטעתו שלח לי את החוברת שלו, ואסתייע להאסור במכתבי זה - ספר
שרשם על החוברת, בהזכירו את הארץ, הביטוי - ארץ הקודש. והרי התואר
"קודש", כמו התואר "יהודי", מוכנו הוגדר והוקדש על ידי דורי דורות
של עמנו, החל מסתן תורה - טאז ניתן לנו התואר "ממלכת כהנים וגוי
קדוש" וסם ניתנה לעם ישראל ארץ הקדושה לגבולותיה "ארץ הכנעני
והלכנו עד הנהר הגדול נהר פרת" - ועד לימינו אלה ועד בכלל.

בכבוד ובברכה

(-) מנחם סענדל שניאורסאהן

כבוד ראש המסעלה
מר דוד בן גוריון
ירושלים

ידידי היקר,

סכתב החוזר ששלחת ל"חכמי ישראל" קבלתי גם אני, אף על פי שאין לי כל קשר עם כמה מן החכמים האלה, ואינני מאמין בחכמתם. קראתי את הסכתב כולו, ואסנם, לטרוח מה שהרבה כאב לב וצער ויסורים גרסת ביחוד לי על ידי שביאתך הגדולה בנוגע לשאלה "מיהו יהודי" (כמדומני שזאת היא הסניאה הגדולה ביותר שטגית בימי חיך) - אני מוצא בכל זאת לנכון להשיב לך מפני הכבוד והידידות שבינינו.

השאלה "מיהו יהודי", כבר נפתרה במסך אלפי שנים סיום שהיינו לעם מיוחד. על פי התורה והמסורה הנצחית שלנו הרי זה יהודי, רק מי שכולל לפצער מאם יהודיה, ואין שום כוח בעולם יכול ורשאי לבטל את ההנחה הזאת, שהיא יסוד-היסודות של היהדות כולה.

אביא לפניך כאן רק הלכה אחת הטובאת בתלמוד, (טסכת יבמות, ט"ז, א'), מה שאסרו שם בנוגע לגר שנתגייר: "גר שנתגייר בב"ד הרי זה גר, בינו לבין עצמו אינו גר. מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי, אמר לו רבי יהודה יש לך עדים? אמר ליה: לאו. יש לך בנים? אמר ליה: הן. אמר ליה: נאמן אתה לפסול את עצמך, ואי אתה נאמן לפסול את בניך" - הרי, שמי שאוסר שנתגייר בינו לבין עצמו, אינו נאמן, ועל אחת כמה וכמה שאיננו רשאים להאמין למי שבא ואוסר אני יהודי בלי כל ראיה ועדות...

ואסנם, אם יש לפעמים איזה ספק בהנחה מסורתית זו, צריכים לפנות ולשאול את חוות דעתה של הרבנות הראשית, שהיא המסכות היחידה לפסוק בעניני הלכה. הרבנות הראשית נוסדה לא על ידי בנסוויטש - כפי שאסרת לאחרונה - אלא על ידי הרב קוק זצ"ל וכותב הסורים האלה. ההצעה לייסד רבנות ראשית באה מצדי, וכאשר הרב קוק הסכים להצעת, פנינו שנינו להרבנס מסואל. כאשר אישר הצעתנו קראנו לו עיךה בה השתתפו נוסף על רבנים גם אנשים סכובדים אחרים כמו דוד ילין, וד"ר קלוזנר, ד"ר פן, וכולנו יחד יסדנו את הרבנות הראשית מתוך הסכמה כללית, שמוסד תורני הלכותי זה תהיה לו המסכות העליונה בנוגע לכל שאלות היהדות, זאת היא תשובתי הקצרה והסוחלטת.

אני סייעך לך וסברך ונתך בתור ידיד, כי כמו שאר גדולי ישראל תדע גם אתה להתרומם מעל לכבונך הפרטי ותודה על האסת ותודיע ברבים "דברים שאסרתי טעות הם בידי" - והיה זה גדלך ותפארתך.

בידידות נאמנה
ובברכת ציון וירושלים

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

100-100000-100000

לכבוד
ראש הממשלה.

מר ד. בן-גוריון היקר.

אני סודה לך על הכבוד שחלקת לי ומנית אותי עם חכמי ישראל.
אנסה להשיב על שאלתך "מיהו יהודי?" בקיצור נמרץ.

אם ל ה ל כ ה התשובה ברורה היא, בדוקה ומנוסה במסך
אלפי שנים, ואם ל ס ע ש ה התשובה ברורה היא, וכבר גרסה לה המציאות
שתיצתן. אבל שאי-אפשר להשיב על שאלה אחת שתי תשובות הסותרות זו את זו.

לשעבר, עד שהעם בגולה, לא עם כי-אם כנסת-ישראל, קהילות-
קודש מפורזות בין הגלויות, היה כוחה של הדת יפה לספור על יחודו ועל
קיומו הלאומי. בינתיים נסתנו הזמנים ונסתנו כל הפעמים ופקרו הדורות,
והורבן הגולה בימינו גרם, והדת נעזבה. הדברים ידועים. הישוב העברי
בארץ ניצח את אויביו וכונן את מדינתו, ולא כונן אותה אלא חילוניות,
ואין שלטון לדת, כל-עצמה היא רשות הנתונה לפרט לרצונו.

לכך נראה לי בדעתי, כי אין להלכה יד במירשם התושבים אלא
לחוק המדינה בלבד.

ובפרט, שהיו ישנם עמנו פה מאות זוגות-תערובת, שארית
הפליטה שנותרה, ואילו סחר יפתחו שערים ויבואו אלפי זוגות-תערובת
ועשרות אלפים, מה איפוא נעשה להם? - שטא נכפה עליהם את הדת כדין
ההלכה? או שטא נדחה להם מעל פניהנו?

מכאן, אם רוצים האב והאם שאינה יהודיה להכניס את בנם
בבריתו של אברהם אבינו על-מנת שיוכתב יהודי - מקבלים מהם. כי אין
לך מידה גדולה מזו שאם נותנת את כל היקר לה בעולם, את בנה, לעם לא לה.

ואיני יודע אם אמותיהם של כל הגרים מאז ומעולם נתגיירו
דווקא, אמות-אמותיהם של שמעיה ואבטליון, של ר' עקיבא ור' טאיר וכל
שאר גדולי האומה לדורותיהם שיצאו מספחות גרים והיו לברכה בישראל.

בברכה

לכבוד
ראש ממשלת ישראל
ירושלים

הנדון : מכתב סיום י"ג בחשוון תשי"ט

מנהיג נכבד,

נפלה בחלקך הזכות הגדולה לקבוע נקודות אחיזה ביהדות אשר בודעת להן חשיבות מכרעת לדמותו העתידה של הישראלי היהודי ושל היהודי בעולם.

כס שבאם יוכרע על ידך חוק אשר בלי כוונה של פגיעה בחוקים המקודשים של היהדות, תהיה אתה מבלי לרצות בכך הפוגע במקודש ליהדות, נתצור בזה חלילה תקדימים מסוכנים לדמות האומה היהודית בארץ ובגולה, ובעציר דבר זה יהיה בעוכרי האומה, ואז זה לא יעזור גם פסק דין ההסתוריה, כי הדמות הסהורה תהיה בכחינת נפגעה בדיעבד, ולא יהיה בכוח הדור לשנות מצאיאות הרת סכנות זו.

לכן אני מוחה בכל תוקף על אשר פנית לכל חכמי ישראל בארץ ובגולה, כי לפי דעתי, רבני מדינת ישראל מוסמכים בהחלט להכריע הלכה, ובשטח כ זה שהנו כולו לפי ההגיון יסודי דתי בעקרו היו מכריעים רבני ישראל באמונה, וזה מעליב מאוד להתעלם מנקודה חשובה מאד וזו להכיר בדעת רבני מדינת ישראל כמסכות שפוטית מוחסכת, זה בא כמסירה לכל המוסדות הדתיים בעולם, לפגוע במסכות רבני הארץ שהם מחזיקי ההכר של המוסד העליון של הדת והיהדות, ואף ורק להם צריכים לפנות, ולהפנות שאלות מסוג זה או אחר, כי זה בראה בכל זאת מוזר לתת לפסוק הלכה ליהודי המוחזק בכחינת "מוסר להלכה" כי ידוע כי הופנו שאלות אלה גם ליהודים מחללי שבת וכו'.

הנני בדיעה זו כי לא תתכן הכרעה בעתיד דמות היהודי מבלי להתחשב ברכוזי היהודים בגולה הרואים ברבני ישראל הגוף המוסמך שהממשלה הישראלית עליה לפנות אליו אנו יהודי הגולה אשר רוצים בקשר חי עם היהודי הישראלי, וסובן שכל צורת חיים שתתקף מסתלך חייו של היהודי הישראלי תראה בעיני יהודי הגולה כדמות רצויה, לכן באם חלילה יהיה הישראלי בן הדת היהודית הראשון בסודי הצורה המקודשת-שליהנישט לסובן היודי, הרי לא יסא... ליהודי הגולה אלא להמשיך-התופעת-ההתבוללות מבלי שתהיינה פסרות לכל; כפי שהיתה הצורה עד כה, לזוגטא: עד כא יאורי שהתחתן-אעפ נזיה (אשר לראבוננו רבים מאד), עמו בויכוח עם אשתו ועם קרובי כי יהודי צריך משהו מיוחד, ולא יכול להיות יהודי ויחשב בקהל ישראל מבלי קבוע בו הסמנים המוסמכים שקודשו ומקודשים ליהדות, והילד גדל ונכנס לחברה יהודית מבלי שתווצרנה בעיות תסביכיות בזה שאין מבלה כל שוני בינו לבין חברו היהודי הידוע כבן אב ואם יהודים, אולם אם תנתן אפשרות מסוכנת זו לכל מי שירצה בכך ז"א הנוגעים בדבר, הרי תקדים זה ייהפך ויהווה הסכנה הגדולה ביותר לעתיד האומה בגולה כי אותו אב יהודי שעד כה ראה את הדבר כמקודש, ישוכנע כי גם בישראל שהן הגויים והן היהודים רואים בה כמרכז החוק היהודי ששם תצא תורה מותרים על הסכם שקודש במשך אלפי שנים, ושכטא את המיוחד שביהודי, הרי הוא הראשון שיראה בזה כדבר מיותר לשם שלום בית ופחות בעיות, והסכנה לא רק תגבר, אלא בכסחון תוליד את העם לאכזר דמותו, ורק אלה אשר שמרו על הגחלת וישמרוה יהוו היסוד היחיד של היהדות בגולה.

אני מאמין ככל יהודי הגולה כי הקשר עם התפוצות רצוי ביותר למדינת ישראל ולמנהיגיה כפי שמתבטא בקרי היסוד של הממשלה { למרות הכנעניות הגוברת אצל מספר לא קטן בין ילדי הארץ, הרוצים להתכחש לקשר החי בין יהודי הגולה ליהודי ישראל, ואשר ראו צורך להפגין את זה בכל הדמנות } ועל אחת כסה וכסה רצויה ואהובה מדינת ישראל על יהודי העולם, ומתוך הנחה זו אני קובע כי לא יעשה חוק אשר עלול לפגוע בעתיד האומה היהודית בארץ ובגולה. ולכן אסונתנו כי אתה האיש כמנהיג שנהגת עם מסעבוד לחירות, עמדת בראשו בשעות מסבאקשות העברת אותו כבדת דרך נכבדה בין משברים וגלים, והעמדת אותו על יסודות האמונה ביעוד ישראל, והפחת בו רוח האמונה בנצחון גם בשעה שגדולי ואופטימיסטים נסוגו מהאמונה וכך המסכת אתו מחיל אל חיל, לא תכזיב ולא תהיה אתה זה אשר יעזור להפך חוקים מקודשים של היהדות אשר בטוחני כי מעובין אתה בקיומם. בויכוח עם גורמים שונים הוכחתי כי שמירת עקרונות חשובים של היהדות הם לא פחות מקודשים לבן-גוריון מאנשידת הרואים את עצמם כאפוסטרופסים לכך, וכי עמדה בנדרון שתחייב את ההמשך של ההסדר הקיים החיוני לדמות היהודי לא צריכה להיות דווקא סגת חלקה של מסלגה דתית

כלשהי, כי זה בנפשנו, ולא יהיה אדם כבן-גוריון אשר יכניס את העם לפולמוס אשר לא רצוי שיהיה לא עכשיו ולא בעתיד.

ע"כ ברין זה המעמיד את השאלה העקרונית של רת ולאוס, והשאלה "מי יקרא יהודי" התשובה תהיה ברורה ולא משתמעת לשתי פנים גם לפי דעת יהודים הסוחזים כלא דתיים, והיא "לפי ההלכה" ההלכה קבעה מי יכול להיות יהודי הלכה זו נבנתה ע"י חכמי ישראל אשר הביאו בחשבון את כל הסצבים שיכול היהודי למהצא כתוכם, לכן חפשו דבו מצאו והתוו לנו קווי-מסלול עמדתו על מסמך הדמות היהודית הרצויה בכל הדורות, ועד היום הם משמשים נר לרגלינו, ומאירים לפנינו את הדרך בה נלך.

לכן: א. יהודי לפי החוק, זהו ילד שנולד מאם עבריה.

ב. ילד שנולד מאם נכריה, בכדי שיהיה יהודי כחוק עליו לעבור טכס לבן : ברית-סילה וטבילה

לכת: טבילה

ושום דבר לא יעזור להכשירהו כיהודי לפני עברו את הפרוצידורה הנ"ל. הצהרת ילוד הורים יהודים (כסובן שעבר ברית סילה) כי אינו דתי או אינו סאטין בדת היהודית לסל: אין בהצהרה זו כדי להרחיקו, כי הוא אף שנקרא מומר להלכה ישאר תמיד יהודי לפי לאומיותו ודתו. וכך הדין ביחס הפוך לגבי בגיר שאינו יהודי שיכוא ויצהיר בתוך לב כי הנו יהודי ואינו בן דת אחרת, אינו יכול להתכשר כיהודי בהצהרה זו.

ע"כ הדין אינו שונה בין בגיר לקטן, כי אין כל הכדל כינותם בבעיה יסודית זו, ואפילו לא שונה כשהמדובר באב יהודי ואם נכריה. כי באם נביא בחשבון כי נשואי התערבות אינם נחשבים לנשואין, ואין להן כל ערך חוקי, הרי מסילא האבאות אינה מוכרת, לכן ההצהרה של ההורים, אין לה כל ערך ואין בה בכדי לרשום ילד בן גויה בצבור היהודי לפני עברו הטכס הברורי לעיל.

בסכום, לפי הרצוי לנו יהודי העולם, כי כל חוק במדינת ישראל צריך להעשות אך ורק בכבוד וקיום העקרונות המקודשים של היהדות וההלכה, אשר סמרו על דמותו המיוחדת של היהודי.

תקותי, כי ראשי מדינת ישראל ימצאו ויכירו באמת זו ויקבעו משפט לשבעות רצון כל עם ישראל בארץ ובגולה.

בכל הכבוד,

(-)

פרופ' ר"ר

הרב שבתאי א. טואף

לכבוד
ראש הממשלה מר דוד בן-גוריון - שלום!

אדוני ראש הממשלה!

בתקשתי מאדוני במכתבו מיום י"ג בחשוון תשי"ט (שקבלתיו מאוחר יותר) לישיב חוות דעתי על שאלת רישום הדת והלאום של ילדי נשואי תערובת, שהוריהם רוצים לרשום אותם כיהודים. מתוך ההנמקה להשאלה אני רואה, מלבד השאלה האמורה, עוד שתי נקודות: א) התשובות שתתקבלנה על השאלה האמורה תובאנה לדיון לוועדה של שלשה שרים, שמונתה לכך ע"י הממשלה, והיא, הוועדה, תחליט, או תציע להממשלה להחליט, על הפתרון הסופי של השאלה; ב) הממשלה כבר החליטה על שאלה כיוצא בה, שדתו (דתו!) ולאום של אדם מבוגר יירשמו כ"יהודי" אם הצהיר בתום לב שהוא יהודי ואינו כן דת אחרת!

לא אכחד: שתי הנקודות הנוספות מערפלות את השאלה על רשום הקטנים ומכבידות על מתן התשובה. כיצד לוקחת לה, או בותנים לה, לוועדה של שרים, או לממשלה כולה, מסכות לפסוק ולהחליט על דתיותו ולאומיותו של אדם? וכי שאלה מדינית או אדמיניסטרטיבית היא זו? דבר שעומד שריר וקיים לפי ההלכה מסיני ועד הנה, ושהשתרש בחיי העם בארץ ובתפוצות זה אלפי שנים, שאין יהודי אלא זה שנולד מהורים יהודיים, או לפחות מאם יהודיה, וכי זה שנולד מאם גויה הוא גוי גמור לכל דבריו, אלא אם כן יגיירו אותו כהלכה - ולא כסן שכתוב במכתבו, עמוד 3, אם דרוש מלבד הסכמת ההורים עוד "סקס כל שהוא"; אין כאן "סקס" אלא גיור - דבר זה מה ענינו לוועדת שרים ולממשלה? ואם יתכנסו כל מלכי מזרח ומערב וכל "חכמי ישראל" ויחליטו מה שיחליטו, כלום יש בידם לבטל אפילו קוצו של יור מהמציאות ולעשות את שאינו יהודי כיהודי? יכול גוי להיות חכם מחכמי אומות העולם, יכול גם להיות חסיד מחסידיו אומות העולם, אבל - מאומות העולם. והוא הדין להיפך: יכול אדם מישראל להיות רסע גמור ופושע ישראל במור, אבל לעולם ישאר יהודי, וזרעו - מכת ישראל! - עד סוף כל הדורות יהודים. ומה ענין "איסור הפלייה בין אדם לאדם מחמת הכרלי לאום או דת" (עמוד 2) לכאן? וכי אף זה בכלל "סיווי זכויות" שמי שהוא גוי, או שישאר הילד גוי ויהנה לו סכל הזכויות האזרחיות הניתנות במדינת ישראל גם לגויים, או שיגייירוהו ויירשם כיהודי. תסוה היה הדבר אפילו אם השאלה היתה בוגעת לרישום ה"לאום" בלבד, כי אין היהדות מכירה שום הפרדה בין לאום לדת, וכיותר תסוה הדבר כשנכתבו של כבוד ראש הממשלה מורגש בפירוש ש"קביעת הדת לגבי תושבי ישראל הכרחית", וכי השאלה היא בפירוש אף על רישום דתו של הילד. ובכן בשאלה דתית, אפילו אם גופל ספק באיזה מקרה, הרי הרבנות הראשית לישראל הוא המוסד המוסמך - והמוכר, אגב, אף מטעם הסדנה - לפסוק, ומה ענין שרים וממשלה לכאן? ו"חכמי ישראל", שאליהם מופנית השאלה, מה כחם ומה מסכות בשאלה דתית? וכי כל חכם במקצוע שלו, מלומד או סופר ומסורר ואיש מדע וכיוצא בו, הוא מוסמך להכריע בשטח ההלכה? וזאת לדעת: אין הרבנות הראשית לא מחדשת דינים ולא מחוקקת הלכות, ואין זה במסכותה כלל, אלא היא קובעת מה שההלכה אוסרת, והיא המוסמכת להורות מה שיש בהלכה ואיך הוא פתרונה של שאלה פלונית לפי ההלכה.

ואף זו: כל המושג של "נשואי תערובת" אינו קיים כלל לפי התורה, ואין "נשואי תערובת" בעולם כלל. אין קדושין של ישראל תופסים בגוי או גויה, והמקדש את הגויה לא עשה ולא כלום, ואם אין קדושין אין נשואין. ולא אמרו "נשואי תערובת" אלא כלשון בני אדם, מבחינת המציאות, ועל מציאות זו הרעים והרעים הנביא של שבי הגולה כימי עזרא: "כגדה יהודה ותועבה נעשתה... ואין ה"שאלה" אלא על ילדיהם, "שאלה" שאינה שאלה כלל, מפני שדבר פסוט ופסוק הוא שגוי הבא על בת ישראל הולדו ישראל, וישראל הבא על הגויה הולד גוי, וטעון גיור ככל גוי (מסנה קדושין ס"ו ב' וגמרא שם ס"ח ב' ובכמה מקומות; רמב"ם איסורי ביאה פס"ו ה"ג וה"ד; שלחן-ערוך אבן-העזר סימן ד' העיף י"ט וסימן ח' העיף ה').

ולמה, אדוני ראש הממשלה, השאלה מופנית אך בנוגע להקטנים, בה נשעה ש"הממשלה החליטה שדתו או לאומו של אדם מבוגר יירשמו כיהודי אם הצהיר בתוך לב שהוא יהודי ואינו כן דת אחרת"? והרי "החלטה" זו במדה ידועה חסורה יותר ופגעת יותר משאלת הקטנים! הרי אין כאן שאלה אם להאמין למי שהוא מצהיר שהוא יהודי כן להורים יהודים, בנקודה זו יש אמנם מקום לומר גם פצד ההלכה שמאמנים לו, אבל כאן הרי הוחלט שמספיק שאדם מצהיר

שהוא עכשיו יהודי ואינו בן דת אחרת, ואם כן אפילו גוי בן גוי בן בנו של גוי יוכל להצהיר שהוא יהודי ואין לו דת אחרת, ובכך הוא נעשה "יהודי"? ככה, סתם, בלי גיור, אלא באמירה בעלמא "בתוך לב"? ואם אלה פעמים תתקבל החלטה כזאת, כלום יהפך גוי ליהודי ע"י כך? אין הדבר אלא התנקשות נוראה בגשמת היהדות ובעם היהודי, ובסריגת ישראל, כאחר, ועתיד הדבר לזעזע - וגם סזעזע! - את כל בית ישראל מקצה העולם ועד קצהו, ולהביא לערכוביך ואנדרלסוסיא נוראה ולידי קרע עצום בין יהודים ליהודים בארץ, ובין היהדות בארץ לזו שבתפוצות הגולה, ואחריתה סי יסורנה.

אם כבוד ראש הממשלה מעוניין באיחוד העם, בכבודה של מדינת ישראל ובקשר שבין הארץ להגולה - ואין לי שום ספק בדבר, שאמנם הוא מעוניין בכל אלה - אין עליו אלא לבטל את ההחלטה על הסבוגרים יחד עם השאלה על הקסנים, ולהחזיר את המצב לקדמותו, כפי שהוא קבוע ועומד מדור דור; אין גוי, גדול או קטן, עובר ליהדות אלא בגיור כהלכה.

ויקבל נא אדוני ראש הממשלה את
רגשי הוקרתי,

כבוד

(-)
הרב שלמה יוסף זורין.

להוד מעלת ראש ממשלת ישראל
ד"ר דוד בן גוריון,
נר"ו ברכה ושלום רב

איש העדול ראש ממשלת ישראל,

בשובי מבין ההרים שמחוץ לעיר מצאתי את איגרתו של מרי, והנני
ממחר להשיב על אחר.

לעניין השאלה ששאלתי לפניו בכנו של ישראל מן הגויה אם הוא
קרוי בנו. הרי הדבר פשוט וברור בלי שום פקפוק שהבן הוא כגוי לכל
דבר. כל מיני הודעות, הכרזות והבטחות בין על ידי האב ובין על ידי
האם לא מעלות ולא סורידות, והבן צריך גדות כדת וכדין, ואין שאלה
זו צריכה לפניו. וכן ברור שבית דין של ישראל לא יסכים בשום פנים
לבייר קטנים בשעה שידוע מראש שהוריהם לא יחנכו אותם לתורה ולמצות.
שום סרגוריה של הורים אין בכוחה לחייב קוסמוריה של גירות.

ברם צריך אני ללמוד, אדם שאביו ישראל ואמו גויה, והוא עומד
וצוח: רואה אני את עצמי כישראל בסור מבטן ומלידה, מהו לחסום אותו?
אף כאן ברור שרשאי הוא אותו אדם לראות את עצמו כישראל בסור. גוי
שמחזיק את עצמו כישראל, ואיך? מעלים את סוצאו האמיתי, עדיין יש
בו לקיים את שבע מצות בני נוח לכל דקדוקיהן, ולהקרא חסיד שבאומות
העולם. לא נשגיח בסענותיהם של פלפלנים ונוקדנים שיראו בהתדברותו
של אותו גוי פגיעה באחת מבע מצות בני נוח. ולא עוד אלא שאם אדם
זה הראה את אהבתו ומסירותו לעם ישראל מצוה עלינו לאהוב אותו, לחבבו
ולהוקירו, ויקרא חבר היהודים, אוהב היהודים, ידיד היהודים וכדומה.
וכשם שאין אנו רשאים לכופ עליו את רצוננו אנו שלא יראה את עצמו
כיהודי, כן אין הוא זכאי לכופ עלינו את דעתו הוא שאף אנו נכיר בו
כיהודי. ואם כאמת חביב עליו עם ישראל עד לאחת, הרי השער פתוח
לפניו: יקבל עליו עול תורה ומצוות ויתגייר. אין גירותו פוגמת את
רוב רובן של זכויותיו, שהרי אין לנו דעות קדומות נגד הגרים. כשילדי
ישראל למדים את אגדות החרבן במסכת גיטין הם למדים דרך אגב, אגב
אורחא שכמה וכמה סגולי ישראל וסוריו היו סמוצא גרים. ובמקום אחר
מסופר מעשה נכהן גדול שיצא מבית המקדש וכל העם הלכו אחריו, אבל סיד
כשראו את סמעה ואבטליון, בני הגרים, עזבו את המיוחס שכשישראל
ונהרו אחרי בני הגרים. הרי לך שכן נהג עם ישראל לא רק להלכה בלבד,
אלא גם למעשה. והוא הדין בגויה שיש לה בן מישראל והיא רוצה דווקא
שיגיירו את בנה כשהוא קטן. תדבק היא בעצמה בתורה ובמצות כדת וכדין,
ומיד יגיירו אף את בנה הקטן. אם אין היא מוכנה לכך, תניח את בנה
להיות חסיד שבאומות העולם, ולכשיגדל ויחצה להדבק בעם קדוש יתגייר
סרצובו הוא. עד כאן היא ההלכה הרווחת בישראל. ומכאן ואילך נעבור
לשיטה של הדיון.

כבר קבעו לנו חז"ל את הכלל שאין מסיבין לאדם אלא כמדותיו,
ואין מסיבין לאדם מדבר שאינו סודה בו. והואיל ומדות ממשלת ישראל אינן
ידועות לנו אלא מתוך מקורות שפ"פ דין אסור להאמין בהם, אלא לחשוש
להם ברירא, הרי ליתר תוקף נדון עכשיו מתוך הנחה שכולנו מורים בה כל
שום ספק, והיא שלמות עם ישראל. כל מסייה מן ההלכה בעניין נישואי
תערובת ובני נישואי תערובת תכנים מהומה ותהו ובהו לתוך סוחות היהודים
בגולה. רוב רובו של עם ישראל באמריקה, ואפילו הללו שאין שומרים אף את
יום הכפורים, גרועים מנישואי תערובת. ההורים עושים ברגע האחרון כל מה
שבכוחם לעשות כדי למנוע את בניהם ובנותיהם מנישואי תערובת. והצער
הבלתי מרומה של ההורים מכריע תכופות בעניין זה. כל קולא בישראל בעניין
בני נישואי תערובת היא הרת אסון לישראל בגולה. היא תגע בבבת עינו
ובצפור נפשו של כל העם כולו. בכגון דא אין האבות יכולים להביא עורכי
דין להסביר לכן ולבת שבישראל קיימים תנאים אחרים. הבנים יסענו בצוק;
מה שמותר בישראל מותר באמריקה סקל וחומר בן בנו של קל וחומר. לא נביא
את עצמנו לידי כך שיאמרו הבריות: רצונך להפטר מאשתך הגויה מע לניבדה,
רצונך לישא נכרית ולהוליד ממנה יהודים, מע לעיר הקודש ירושלים.

10-10-10

10-10-10

10-10-10

10-10-10

10-10-10

10-10-10

10-10-10

והואיל וכבר נזקקו לעניין בעל כרחינו, עלינו להסתייג הסתייגות
גמורה וסולסת מבני אדם הללו שסבילים דופי במסגרת ישראל וסוענים שבנירון
שלנו התנקשה המסגלה בדת בכוונה זדונית להעביר את ישראל על דתם.
כוונות המסגלה אינן ידועות לנו, ואין בוחן לבנות אלא אחד, והפה שאמר
בסיני: ולא תתחתן עם וכו', אמר גם כן: לא תלך רכיל, לא תשא שם שוא,
ואמר לנו לקבל לשון הרע. וצוה אותנו בתורתו שבעל פה לדון כל אדם
לכף זכות. ואין עושין פשרה במצות לומר מקצתן אנו מקבלים ומקצתן אנו
דוחים, והאומר כן כשהוא סברך אינו אלא מנאץ, כדברי רבותינו ז"ל.
ולפיכך דיינו אם נקסרג על מעשים שהם מטגנים את מעינו ונניח את המחשבות
ובסוחרני שלשון אחים היוצאת מן הלב בכנסת ללב.

ואותו יעקב איש כפר נבוריה שרצה להורות שלא כדין וקדם את
מסגלת ישראל בכסבע עשרה מאות שנה כשפסק שבן ישראל מן הגויה הוא
יהודי, אף הוא זכה ששמו ינצח בישראל ע"י הירושלמי והמדרשות, משום
שהורה בסעות וקבל עליו את הדין. ובזה הראה את גדולתו, וכניסוחו
של ר' יהודה נשיאה באיגרת הכבוד שלו: אדם גדול... ומהו גדולתו אינו
בזו לומר לא שמעתי. הרבה חכמים גם באומות העולם, אבל מרובים הם
הגדולים בעם ישראל. מסגלת ישראל כבר הראתה פעמים את גדולתה, ולבי
סמוך שאף כאן תוכיח את גדולתה ואת אומץ לבה, ותנהג כמנה גדולי
ישראל שלא נסנעו מלהכריז: דברים שאסרתי לפניכם סעות הן בידי. ולא
תבוש לומר: לא שמעתי, ועכשיו ששמעתי הנני מורה שסעיתי. ~~האצתי~~ שסכינים
לה אויביה יהפכו ע"י כך לקש ולעפר.

והנני סמיים בברכה שינחמו ה' בדרך הנכונה ויאריך את ימיו
ושנותיו בטובה,

בברכת הקטן שבישראל

(-)

שאו לזכרון

1. 1940-1941

427

הרב יחזקאל סרנא

ראש ישיבת

דישיבת חברון כנסת ישראל
ירושלים

כ"ה אדר א' תשי"ט

לכבוד

מר דוד בן-גוריון הי"ו

ראש הממשלה,

ירושלים ת"ו.

שלום וברכה!

כב' ראש הממשלה,

אני מחבד לאשר קבלת מכתב כב' מיום י"ג בחשוון ש.ז. בענין
רשום דתם של ילדים **מנשו** אי-י-ערובת במירשם החושבים והנני בתשובה.

ענין רשום דתם היהודית או הלאום הן של ילדים והן של מבוגרים -
חייב להיות מודרך במדינת ישראל ובכל מקום בעולם אך ורק על ידי דיני
התורה והלכותיה, אשר הן הלכות קבועות וברורות, ומורי התורה, היושבים
על מדין, הם הם אשר יורו את הדור אשר ילכו בה וכתורה יעשו.

תורתנו תורת חיים היא והיא נצחית כנותנה. רבון כל העולמים
הנחילנו אותה באהבה וברצון. והוא - תורא הדורות מראש וצופה עד סוף כל
הדורות, - ידע כי לא תחכן כל מציאות שהיא, אשר לא תוכל לעמוד בפני
משפטי התורה וחוקותיה הטובים, ולכן אין בס' חו' של כל נימוק בעולם לגרוע
אף כקוצו של יו"ד מתורת הש"ת וממצותיו שבכתב ושבע"פ. אחד מעיקרי האמונה
(כפי שמונה אחתם הרמב"ם ז"ל) הוא "כי זאת התורה לא תהא מחלפת ולא תהא
תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו".

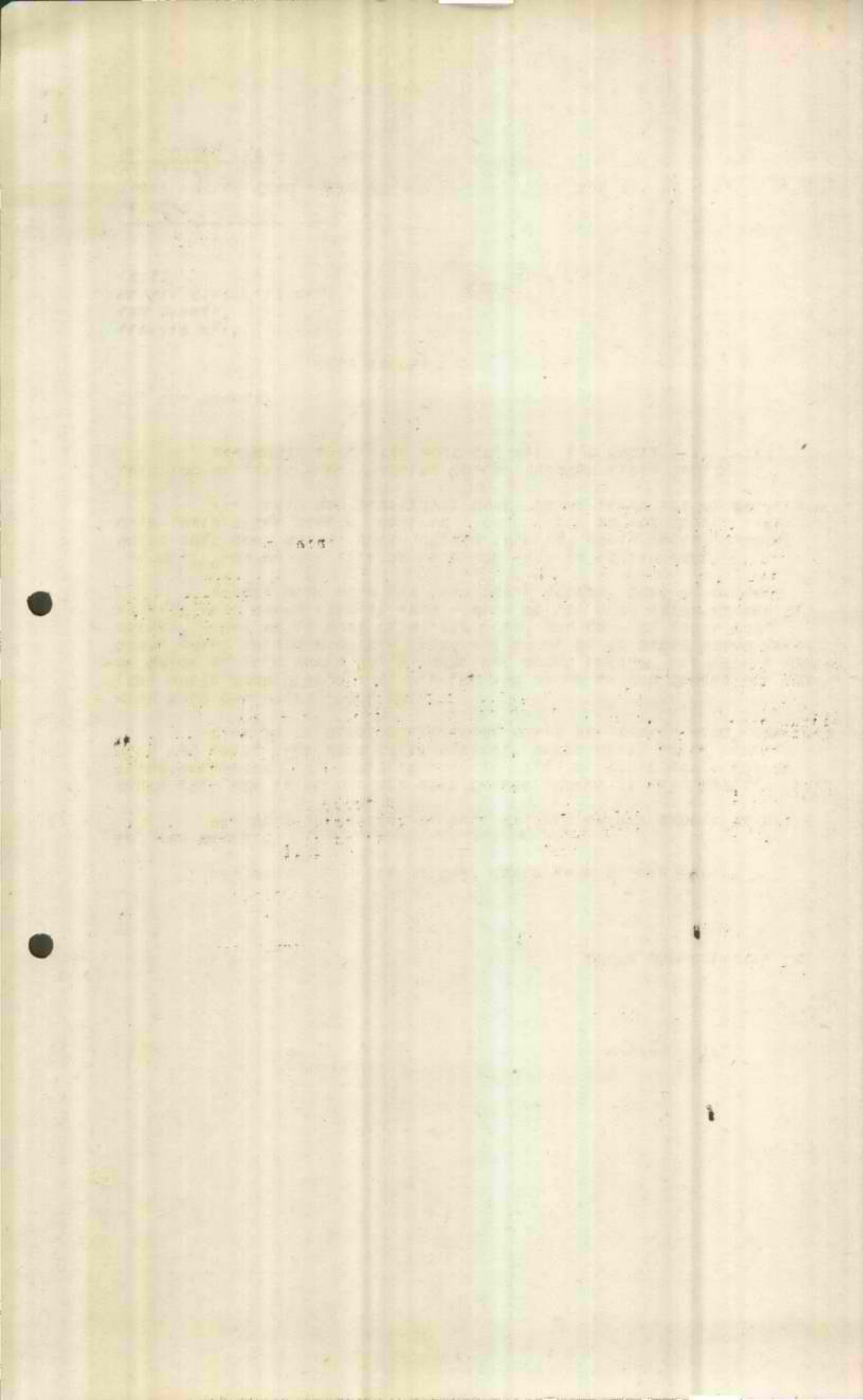
ביחד עם כל שלומי אמוני ישראל מאמין אני באמונה שלמה, שלא רחוק
היום ועם ישראל כולו ישוב לקונו ולתורתו. ההכרה באינו יהודי כיהודי
נועלח שערי-תשובה, כי המבוגרים והילדים הנ"ל אשר נכריס המה - יתערבו
בעמנו לבלי הכר וייצר ח"ו מצב שהוא בבחינה "מעוות לא יוכל לתקן".

אני מביע את בטחוני, כי מידי כב' הרם לא תצא המכשלה הזאת
וה' יהא בעזרתו.

אני מצטער על איחור תשובתי, שנגרם מפאת בריאות ליו"ה.

בברכת התורה ובכבוד רב,

(-)
יחזקאל סרנא

א.ל. גרוסמס, דיין

ס. לעוו, דיין

א. רפפורט, דיין

ס. שטינברג, דיין

ס. סוויפט, דיין
לונדון

י"ד סבת תשי"ס

לכבוד

ראש ממשלת ישראל,
מר דוד בן-גוריון,
ירושלים,
ישראל

כב' ראש הממשלה,

מכתב כב' אל הרב הראשי ד"ר ישראל ברודי שליט"א מיום י"ג שבט
תשי"ס, יום עזבו את לונדון כדרכו לאפריקה הדרומית עקב מצב בריאותו.

חברי בית הדין לונדון מהוים לשעה ועדת הרכנות הראשית, ומכתב כב' -
לאחר שהרב הראשי קרא אותו - העבר על ידו לוועדה לדיון ולתשובה, והרינו
כזה להודות לכב' על סכתו וסתכבדים לחוות את דעתנו.

(א) ראשית כל אנו מביעים את אכזבתנו העמוקה ששאלה זאת עדיין עומדת
על הפרק כסדינת ישראל אחרי שהרכנות הראשית לישראל כבר הביעה את דעתה ודעת
תורה הגלוי והסכריעה על הצער הזה הסמוכן והסלא חתחתים לאומה, וכידוע כל
גדולי התורה בארץ ובתפוצות סחאו נמרצות נגר הצעת הממשלה בענין רשום ילדי
בכריות.

אי אפשר לנו גם לעבור בתיקה על שכב' סצא לנכון לפנות בשאלה
הלכתית שרשית וסובהקת כזו גם לאנשים שאין להם כל יד ושם בהוראה כדין
התורה וזיקה ליהדות ספורית, דבר שלא נהי' כסוהו בדברי ימי ישראל.

(ב) ההלכה עצמה לא נסתפק בה אדם סעולם, כל מי שנולד סאם בכרי',
סבוגר או ילד, הוא בכרי' ואי אפשר לו להחשב ולהרשם כיהודי כדת ולאום
סבלי שהתגייר כדין התורה בבית דין של רבנים מוסמכים וסוכרים. וסמוכן
שסמדינת ישראל, רק רבנות מוסמכת ע"י הרבנות הראשית לישראל. ואין הזכות
והרשות לשום שלטון סדיני או אזרחי לסלק את העובדה ולרשום כיהודי מי
סנולר לאם בכרי' ולא נתגייר כהלכה.

(ג) קראנו בשכיעת רצון את דברי כב' על ההרגשה של אחדות וזחות עם
כלל היהודים בעולם של הקבוץ היהודי בארץ, ודוקא סתוך ההרגשה הזאת
שהיא גם מסאת נפסם של רבנות אלפי ישראל בתכונות, וסרכניהם וסנהיגיהם
הרוחניים עושים כל מה שיש לאל ידם להחדירה ולהעסיקה, אנחנו, כבאי-כח
הרבנות הראשית ליהדות כריסניא וכבית הדין לונדון והסדינה, סוסר רבני
סרכזי הסשרת קהלות יהודיות כרחבי עולם, לא נצא ידי חובתנו אם לא
נזהיר ונתריע על הסכנה האיומה של קרע בבית ישראל שלא יתאחה לדורות
ופילוגה סמוחלט של האומה העלולים בהכרח להגרם סססי' כל שהיא - בחוקי
סדינת ישראל - מיסודות ההלכה היהודית בעניני אישות, יחס ומספחה
הסקודסים סדורי דורות.

עמדת ממשלת ישראל והצעתה בענין הרשום, אין בכחן אלא להספיע
לרעה בסירה סבהילה על תהליך הססיעה, ההתבוללות ונישואי התערובת
העושים סמות בקבוצי היהודים בתפוצות, והסעיק על לב כל יהודי הדואג
לקיום ושלמות האומה.

קבוצי היהודים בתפוצות, שברובם הסכריע חייהם היהודיים
הציבוריים סאורגנים בקהלות דתיות וכבתי כנסיות ומיזסדים על דת
התורה ונושאים עיניהם לארצנו הקדושה כלסרכז רוחני ותורני שיאציל
סאורו ויספיע על אורח חייהם, רואים בהצעת הממשלה סכנה וסרגריה לחיים

האישיים והמשפחתיים בכל תפוצות ישראל.

אנו תפלה שסמסלת ישראל שכב' עומד בראשה תחזור בה מההצעה
סאינה אלא הריסת קדושת העם והמשפחה ואחדות האומה, ושלום על ישראל.

בכבוד רב ובברכת התורה

א. רפפורט, דיין.

א.ל. גרוסמס, דיין.

ס. שטיינברג, דיין

ס. לעוו, דיין.

ס. סוויפט, דיין.

RABBI SALOMON B. FREEHOF, D.D.
ROSE SHALOM TEMPLE
FIFTH AND MOREWOOD AVENUES
PITTSBURGH 13, PENNSYLVANIA

December 11, 1958

The Honorable David Ben-Gurion
State of Israel
Office of the Chief of State
Jerusalem, Israel.

Dear Mr. Ben-Gurion:

I have your most interesting and important letter of the 27th of October, 1958, indicating that you are asking a number of Jewish religious leaders their opinions of the problem of accepting as Jews the children of a mixed marriage in which the mother is an unconverted non-Jewess.

Since I presume you are asking me as Chairman of the Response Committee of the Central Conference of American Rabbis and, therefore, want the opinion, among others, of a liberal interpretation of Jewish law and practice in this regard, and since I am sure you know the problem is much more complicated than a mere statement of the Orthodox law would indicate, it was somewhat necessary for me to make a systematic and, therefore, elaborate reply. Please forgive, therefore, the length of my answer which is enclosed.

With best wishes,

Sincerely,

(sgd) Solomon B. Freehof

RESPONSE OF DR. SOLOMON B. FRIEDMAN, PITTSBURGH, PENNSYLVANIA,

to

THE HONORABLE DAVID BEN-GURION, PRIME MINISTER OF THE STATE OF ISRAEL.

QUESTION:

The security of the State of Israel requires that every citizen carry an identity card recording nationality (or origin) and religious affiliation. This recording of religious affiliation has created considerable dispute between Orthodox religious leaders and the registration office of the State of Israel. The dispute becomes clear in the case of a child born of a Jewish father and an unconverted Gentile mother. The parents desire to have this child registered as Jewish. This the State is ready to do, on the ground that religious affiliation is free choice of the individual and that in the case of an infant the parents, as guardians of the child, may make the choice for the child. However, the religious leaders object from the point of view of Orthodox law. A child born of an unconverted mother is a Gentile, and a Gentile cannot become a Jew except by specific ceremony, Mikva for a girl and Mikva and circumcision for a boy. To allow affiliation merely on the basis of choice, as the State proposes, is declared to be a violation of the requirements of Jewish law and would dilute the identity of Jewry as a religious community. What is to be done in this situation?

ANSWER:

The laws involving the reception of proselytes into Judaism seem on the surface to be absolutely clear and unmistakable. However, this is not entirely the case. As in the case of other laws, also, the emotional attitude of the scholars of the various generations reflect themselves in their decisions on this question. When from time to time the rabbis have felt that the circumstances of their day require extra cautionary prohibitions, they applied them and the becomes stricter. Unfortunately, these restrictive actions tend to become permanent, and the longer the law lasts, the longer do these times of restrictiveness accumulate, and the law grows further and further away from actual life.

./The

The present attitude of the Orthodox Rabbinate towards the reception of infant proselytes reveals this tendency towards cumulative restrictiveness. Basically, the law was generous about receiving infants into Judaism. The Talmud (b. Ketuboth 11a) says simply that the Bet Din may bathe an infant as proselyte. The discussion that follows indicates that although the infant cannot be aware of all that is implied in its adherence to Judaism, Nevertheless, to accept the child as a Jew is a favor to the child, and we can always do a favor to someone without that person's knowledge. Furthermore, the Talmud (b. Yevamoth 47b) considers the acceptance of proselytes to be a Mitzvah. While it is true that under varying circumstances they disliked to accept proselytes, while at other times they were willing to do so, it seems clear that with regard to an infant, whose soul is still pure (see Ketuboth 11a) they were always hospitable.

However, about a century ago, a different mood came over Jewish scholars. There was an increasing amount of intermarriage, and many men asked the Jewish community to circumcise the children born of their Gentile wives because they wanted the children to be Jewish. Here a great objection arose. Solomon Kutno wrote a two volume work, "Let the Law be Obeyed,"

לכבוד ה' יעקב emphasizing the great dangers to Judaism in accepting such children. On the other hand, the Chief Rabbi of the British Empire indicated that his uncle, Tovele Schiff, permitted the circumcision of such children in California and Australia (i.e. under frontier conditions) and, of course, with the understanding that later, if possible, if the family moves to a more settled place, the child should be taken to the Mikva. A similar mood of friendliness is recorded in the responsa of Marcus Horowitz, the Orthodox Rabbi of Frankfurt seventy-five years ago (see his Matteh Levi, volume 2). There he finally decides not to be too strict, but to permit such children to be circumcised, however exacting the promise that at some future time the Gentile mother will convert to Judaism. In other words, there is noticeable a difference in attitude, one more receptive and the other more prohibitive.

./The

The fact is that Orthodox law is not objective. There is a large subjective element involved. Although with regard to a child of a Gentile mother even the Shulchan Aruch implies that he should be circumcised, but merely says that he should not be circumcised on the Sabbath (Yore Deah 266:13) nevertheless, if the rabbis feel that it is necessary to be strict, they will rely upon the law in the Shulchan Aruch (Yore Deah 334:6) where Isserles says that in the case of a man under the ban, the court may refuse to let his children be circumcised.

It is clear, then, that the law is not absolutely fixed. If the rabbis today felt it proper to be liberal, they would encourage rather than fear the reception of these children as Jews. They would, of course, ask for the ceremonial requirements, but their attitude would be friendly and not hostile to the entire situation.

In this regard, it is important to note the decision of the Central Conference of American Rabbis, which is the official organization of the Reform Movement in America (see Yearbook, 1947). Such a child is welcome to enter the school of a Reform congregation, and if the child completes the school courses, we consider this education to be the full equivalent of any ritual ceremonial of conversion. In other words, in Reform, while the ceremonials are not disregarded, the education in ethics and in Jewish history and literature is considered the more important element. That is also why, in our reception of converts, we are not content merely with the ceremonies, but take a month or more in instruction.

Basically, then, one of the sources of difficulty in the situation is not so much what the law is, but the attitude of the Rabbis. There is only one form of Jewish religion in Israel, and that form, for reasons which seem adequate to itself, is afraid of the whole situation confronting the Jewish religion in the present world (including Israel) and reacts vigorously against a liberal attitude in the reception of proselytes. There are in

./Israel

Israel many moods among Jews, but only one type of religious organization. In America, for example, where there are more than one type of religious organization, the mood between traditional and modern has become mutually tolerant.

But what is to be done under the present circumstances? The State can do no other than to make religion a matter of choice, and Orthodoxy can do no other than express its mood of suspicion in the matter and demand the full ceremonial of bathing and circumcision as an indispensable preliminary. In fact, it may even demand the formal conversion of the mother, on the ground that the child, even if converted, yet being raised by a Christian mother, would not be truly a Jew. All this constitutes a sharp conflict in which a solution must be found.

May I suggest that a solution is possible? The State can make clear that it is not deciding for the Jewish religion what is a Jew. It is making only a civil or political decision as to which of the three communities, Christian, Mohammedan, or Jewish the citizen belongs. The religious tests remain. When this child grows up and is about to marry, it will be the duty of the religious authority to inquire whether this child is born of a Jewish or a Gentile mother. It should have such a questionnaire for all who come to be married. If the religious authorities find that the person was born of a Christian mother, then they may demand that certain ceremonials be observed before the marriage is permitted. All that the State now says is that this child is politically or civically Jewish. Whether or not it is religiously Jewish is left to the religious authorities to decide whenever the matter will come before them, in such individual case as in marriage or divorce.

Of course, this involves, in effect, the creation of a group of what may be called half-proselytes to Judaism. They will be people who have full Jewish rights civilly, but only tentative Jewish rights religiously. Is this possible? Is there a precedent for it? There is,

./indeed

indeed! Besides the full proselytes (גר זדק) which Orthodoxy now demands, there was, also, during the time of the Jewish State, a status of half-proselytes (גר תושב). This is based upon the Talmud (Aboda Zara, 64b) and codified by Maimonides (Issure Biah XV, 7-8). But, such half-proselytes could only be accepted while the Jewish State existed. The technical phrase for that being, "while the Jubilees were being observed." But after the Jewish State ceased to exist, it was not safe or permitted to welcome such half-proselytes (cf. Maimonides /8). However, now there is a Jewish State. Without going into the complex question of the State's status in Jewish religion, the human fact is clear as you indicate in your letter that whatever assimilation there is, it will be towards Judaism and not away from it. Therefore, it is again possible to have ger tashav, half-proselytes.

Actually, this is all that the government of the State of Israel wants. The present difficulty with the religious groups has arisen chiefly because of a confusion between "ger zedek," the full proselyte, and "ger tashav", the half or tentative proselyte. If the State will now declare that it does not proclaim these children "gers zedek" (This גר זדק will be a matter for religion to decide, when the problem of the status of the child will come before the religious authorities at marriage, etc.) the State is only making a "ger tashav" decision affirming the civic right to choose to belong to the Jewish community rather than to the Christian or Mohammedan. It is with this clear distinction that I believe a solution can be arrived at.

(sgd) Solomon B. Freehof

כ"ז בטבת תשי"ט
7 ינואר 1959

לכבוד ראש הממשלה
מר דוד בן-גוריון
ירושלים

מר בן-גוריון יקר.

מתכבד אני להשיב בזה לכבודו על שאלתו בדבר החלטת ממשלת
ישראל על הנחיות הרישום.

דינו של בן שנולד מנשואי תערובת כשהאם נכרית והוא אינו מהול,
לפי ההלכה המסורתית, כבר קבוע ועומד הוא. ממשלת ישראל, המיוסדת על
עקרון של חופש מצפן ודת, כמובן, אין בכחה, ומובטחני שאין בחפצה, להתערב
בעניינים דתיים המצפוניים למצפון, וכשם שאין היא מעמידה בית דין כלוף את
האז שימול את בנו, כך, כמובן, לא חסות עליה להעמיד שוטרים למנוע יהודים
אדוקים מלהוציא מתחומם הדתית את אלה שאינם יהודים לפי השקפתם. החלטת
הכנסת על הנחיות הרישום, כפי שאני רואה ממכתבו, אין כוונתה לשנות את השם
יהודי במובנה הדתי המסורתי; כוונתה היא רק לצרף אל השם יהודי עוד מובן
אחר, מובן חילוני מדיני, שיש צורך בו, לפי דברי מכתבו, משום שקולים
בסחונות, ולרשום לפי זה גם יהודי, במובנו החדש, גם את בניהם של נשואי
תערובת, שלבם ליהדות, אבל לא נכנסו בבריתו של אברהם. ההחלטה היא, איפוא,
לשם תיקון המדינה בלבד, ולא לשם תיקון בדת. ובכן השאלה היא פולה. האחת,
האם מותר הוא על פי ההלכה המסורתית לכנות בשם יהודי את מי שעל פיה אין
הוא יהודי? השנית, האם ראוי הוא והגון לממשלת ישראל להוציא באופן רשמי
את השם יהודי ממובן דתי גרידא ולהוסיף עליו מובן חילוני עמידה?

אשר לשאלה האחת, הנה עם כל רגשי הכבוד אשר לי לאלה שיש להם
יפוי הכח להורות בענייני איסור והתר, הריני מרשה לעצמי לחוות דעתי בעניין
זה כפי מה שאפשר לו להרוצה ללמוד על אודותו לבוא וללמוד מן התורה הכרוכה
ומונחת בקרן זרית. התשובה על השאלה הזאת, אם כי לא בפירוש אחת, מכללא
אחמרת. ידוע לנו מאמר חז"ל שמי שקורא לאברהם אברהם עובר בעשה או בעשה ולא
תעשה, אבל אין מאמר האוצר שמי שקורא לערל נכרי יהודי עובר או בעשה או
בלא תעשה. להפך, מדבריהם של חז"ל לנו למדים שרשאים לנו לכנות בשם יהודי
את כל מי שכופר בעבודה זרה.

אולם אשר לשאלה השנית התשובה עליה צריכה להיות בשלילה. ואלה
הם טעמי ונימוקי:

ראשית, היהודים שבכל תפוצות הגולה עדיין הם נקראים במובנו
המסורתי הדתי של השם יהודי, ועם כל חלוקי הדעות שביניהם בענייני דת, עד
כמה שהם מאורגנים, הם מאורגנים על יסוד דתי. אם כי גם החילוניים הבלתי-
דתיים שבתוכם, למיניהם השונים, עדיין נקראים יהודים, הנה על ידי זה לא
הוכנס מובן חדש חילוני בשם יהודי. נקראים הם יהודים על שם מוצאם ועברם
כשזכרם טרם נשתכח ועודנו תלוי להם מאחוריהם. חילוניות יהודית בגולה היא
רק דבר שבשלילה, מן בריחה או התרוקנות, ואין לה תוכן חיובי וגם לא
דבק צבורי. אם יש חילוניים המחזיקים בתור יהודים ופעילים הם בתור יהודים
הרי זהו רק בזכותם של צבורי היהודים הדתיים המאורגנים, שבתוכם הם יושבים
ובמפעלים הם משתתפים ולבתי תפילותיהם, על פי שאמתלאות שונות לנפשם,
לפעמים הם גם משתייכים. כשלעצמם אין הם בני קיימא בתור יהודים.

אי לו את אין מן הראוי שממשלת ישראל תוציא באופן רשמי את השם
יהודי ממשמעותו הדתית המיוחדת ותעשה אותו למלה מטופקת, בעלת שתי הוראות
הפכיות, דתית וחילונית. יש צורך במלה אחת מסוימת לציין בו את המאמינים
ביהדות בתור חטיבה אחת מיוחדת בניגוד למאמינים בדתות אחרות, ביחוד אחרי
שהשם ישראל כבר חדל להיות שם דתי גרידא ונעשה גם לשם מדיני. יש עדיין
יהדות בעולם כמו שיש נצרות ואסלאם, וכמו שהשם נוצרי או מטלמי יש לו
רק מובן אחד, דתי, כך השם יהודי צריך שישיה לו רק מובן אחד, דתי. ואם
לאו, מוכרלים נהיה לחדש איזב שם אחר בעל מוסן אחד, דתי, כדי לציין בו את
המאמינים ביהדות. אבל האם לא מאוחר הוא עתה בדברי ימי היהדות לחפש אחרי
שם חדש למאמינים בה?

שנית, השאלה שלפניכם אינה שאלה בעניין פרטי שאפשר ליסד את
התשובה עליה רק על סיד העניין הנדון בה. נוגעת היא בעניין צבורי שרבים
דשים בו ויש בו מקום לחששא, חששא של אי-הבנה וחששא של סעיה: ולכן, כשם

שמונה עשרה אנו לחשוש למראית עין, כך צריכים אנו כאן לחשוש למשמע אזן. ההבדל שבין חיקון מדיני וחיקון בדת אפשר שהוא נכון מצד עצמו, אבל יש בו שמץ של מלאכותיות ומלוליות ואולי גם של פקחיות, ומסופק הוא אם שומעיו יבינוהו לאשורו ואם לא יגלו בו פנים שלא ככוונתו. יש לחשוש שמא יראו בהחלטה על הנחיות הרישום מעשה נועז מצד ממשלת ישראל להחליט בהרמת אצבע שאלה אחת בוערת שהיתה לסלע המחלקה זה כאלפים שנה בינינו ובין הנוצרים וזה כמאה שנה בינינו לעצמם. ידוע הוא לכולנו במבדל שעשה מי שקרא לעצמו "שליח לגויים" בין "ישראל שלפי הבשר" ובין "ישראל אשר לאלהים". ידוע הוא גם כן שהרבנים המתקנים באמריקא התחבטו בשאלת קבלת גרים בלי מילה כמה שנים עד שלבסוף החליטו להתיר אותה במבוגרים, אבל שואלים הם מאת אלו המתקבלים לגרות בלי מילה שיבטיחו לקיים מצוות מילה בבניהם שיוולדו להם.

אי לזאת אין מן הראוי שממשלת ישראל תתן פתחון פה לאלה שעדיין רואים הם את עצמם כ"ישראל אשר לאלהים" שיכריזו בקול ויאמרו: סוף סוף נצחום הסרטי. ואין מן הראוי גם כן שממשלת ישראל תחרוץ משפט בדבר העלול ליתן מקום לסעות שהיא מתערבת במחלקת שבין שתי מפלגות דתיות שבינינו ופוסקת הדין לא כהא ולא כהא.

אמנם יודע אני שהנכם עומדים לפני שאלה ממשיה הדורשת תשובה מעשית. אבל באוצר המונחים הדתיים שלנו כבר ישנן מלות אחדות המציינות את אלה שאינם יהודים גמורים ואינם נכרים גמורים. חז"ל בחזיונם ראו שלעתיד לבוא יהיו גרים גרורים, ואולי גם ראו בחזיונם שיהיו אז גם יהודים גרורים. ואם במדינת ישראל יש באמת הצורך להמציא שם בלתי-מרכב שיצוין את מי שאינן מסלמי ולא נוצרי ואינו גם יהודי דתי, אבל רוצה הוא להיות יהודי במובן לאומי חילוני, הרי השם היותר מתאים לו הוא השם "עברי". הן הלאומיות התרבותית החילונית ההולדת ומתהווה, כנראה, במדינת ישראל מיוסדת היא על השפה העברית, שהיא סמל מיוחדתה החיצוני וכח חיוניותה הפנימית אך אין מגפתו להציע פה את השם שתשמשו בו בניהולן שלפניהם. מובטחני שמניחי הלשון שבמדינת ישראל ידעו לחדש שם שיהיה הולם לו. העיקר, בשם "יהודי" אל תגעו.

ברגשי כבוד,

(-)
צבי וולפסון

ירושלים, ו' בטבת תשי"ט
17.12.58

פרופ' אפרים א. אורבך
האוניברסיטה העברית

לכבוד
ראש הממשלה,
מר דוד בן-גוריון,
ירושלים.

אדוני ראש הממשלה,

כיהודי שומר מצוות מחייבת אותי הכרת ההלכה הפטוקה בכל הנוגע לדיני אישות ודיני גיור והשאלה שהעמדה ע"י כב' ראש הממשלה כלולה בתחום זה. על טפק או שאלה חדשה המתעוררים בענינים אלה צריכים, לדעתי, להיות מובאים בפני בתי הדין הרבניים המוסמכים לפטוק ולהכריע. החלטת הממשלה מיום 15.7.1958, פרושה לא רק הפקעת הבעיה מתחום ההלכה ועשייתה לשאלה צבורית, אלא התערבות הממשלה בעניני דת. אני מתנגד, איפוא, לעצם דרכה של הממשלה בהעלאת השאלה, אבל אחרי שהעמדה כפי שהעמדה, ענני בא להשיב עליה לא כפורה הוראה ופוסק הלכות, אלא כאזרח ישראלי, בן הלאום היהודי והדת היהודית; ולא אסתמך בדברי על מקורות ההלכה אלא רק על שקולים צבוריים-לאומיים בלבד, ובעיקר על אלה שהסברו בצורה אובייקטיבית, הראויב לשבח במכתבו של כב' ראש הממשלה.

מהמשפט "חוקי ישראל אוסרים כל הפליה בין אדם לאדם מחמת הבדלי גזע, צבע, לאום, דת או מין" - משמעת מסקנה ברורה אחת והיא: אין מקום לרשום בתעודה כלשהי המוצאת על ידי מדינת ישראל את "דתו" או "לאומו" של אחד מאזרחיה, בין אם הוא אזרח שהגיע ארצה על פי "חוק השבות" ובין אם הוא אזרח שהתאזרח על יסוד התאזרחות לאחר ישיבה של שנתיים. תושבי המדינה שאינם אזרחים ישאו תעודות של מדינותיהם ואם המדינה מחייבת אותם בתעודה נוספת, הרי ממילא תרשם אזרחותם הזוה. קביעת "דתו" של אזרח יכולה להיות רק עניינם של כנסיות ומוסדות, וארגונים אשר לגבם קובעת "השתיכות דתית" ובמדינה חפשית הרשות בידם, ורק בידם, לקבוע מי שייך להם ומי לא.

מקבל אני את ההסבר הניתן במכתב כב' ראש הממשלה שבסול רשום הדת והלאום אינו אפשרי מטעמי בטחון, שאינם עלולים להשתנות בקרוב. פרושו של דבר שכל עניין הרשום אינו אלא "הוראת שעה" של שעת חרום ובחינת הכוח אשר לא יגונה. אבל נדמה לי שהמציעים לרשום את בני נשואי תערובת כיהודים אם ההורים רוצים בכך, מחלמים מהתוצאות המרחיקות לכת של הנחיה זו.

התוצאה האחת נוגעת לרשומים עצמם והיא שלא בטובתם. "ענייני נישואין וגירושים נחונים לפי חוקי ישראל הקיימים לסמכותם של בתי הדין הדתיים" ובמסות אני שחוק זה איננו בחינת הוראות שעה ולא פרי "הסכם קואליציוני", אלא תוצאה של "הכרת שותפות הגורל והרציפות ההיסטורית המאחדת את יהודי כל העולם לדורותיהם ולארצותיהם" - הכרה שהיא בודאי נחלתם של רוב רובם של יהודי הארץ ושל נציגיהם בכנסת ובממשלה.

מה יהיה גורלו של צעיר שנרשם כיהודי על יסוד "רצון הוריו", בלבד והוא ירצה לבוא בברית נישואין עם בת ישראל כשרה ואז יתברר לו, שהוא רק היה רשום כיהודי? הלא הרשויות הדתיות המוסמכות לא יוכלו להתחשב ברשום זה. הצעיר הרשום כיהודי יגלה פחאום שאינו יהודי ויחוייב בקבלת היהדות כדת וכדין.

התוצאה השנייה נוגעת לכלל ישראל. כולם מודים שנשואי תערובת בחו"ל הם אחד הגורמים המכריעים בהתבוללות גמורה ויציאה מכלל היהדות ונכונות עובדה זו מאושרת על ידי נסיון מצער של מאות בשנים, אבל סענת היש אומרים ש"נשואי תערובת הבאים הנה, מביאים למעשה לידי התמזגות גמורה עם העם היהודי". עדיין לא הוכחה. להיפך, עד כמה ששמעתי, אי התמזגות ואף הירידה של נשואי תערובת שבאו אלינו עד כה היא הופעה שכיחה ודוקא במשפחות, שהאם היא לא-יהודיה וממשיכה לחסות בצלה של דת אחת. "עשיית" הבנים של נשואי תערובת ליהודים על ידי הצהרה מילולית בעלמא - אינה עלולה, לדעתי, להקל על הקלטתם. יהדות אינה נקנית במלים ו"אטיא דטגן סגן שווא". מאידך ברורה ההשפעה ההדדית על יהדות הגולה של החלטת שבני נשואי תערובת יהיו ליהודים ע"י רצון ההורים לרשום כיהודים. אין יוכלו לעמוד בפרץ הורים ומורים, מחנכים, רבנים ומנהיגים, אם כל צעיר בגולה יוכל להצביע על חוק "מדינת ישראל" המחיר מה שרוצים לאסור עליו? האם זהו הטיוע שנתן ללוחמים בטמיעה בגולה ובכך תחבטא ההרגשה העמוקה של אחדות וזהות עם כלל היהודים בעולם?

כנסולת יטוד נראית לי ההנמקה בשם עקרון "חופש המצפון והדת",
שהובטח על ידי מגלת העצמאות וקוי היסוד של ממשלת ישראל. הרי אין
המדובר בכפיה של הורים החיים בנשואי תערובת לרשום את ילדיהם כיהודים.
אני מניח שישנם מקרים שהאם הנוצרית עומדת על כך, שגם ילדה יהיה נוצרי
ואני בטוח שבמקרים אלה אין שום איש כופה אותה לנהוג אחרת. השאלה היא
על הורים הרוצים לרשום ילדיהם כיהודים - ושום איש לא ידרוש בשם "חופש
המצפון והדת", שההורים יקבעו את דרך הרשום והרי גם הממשלה קבעה
בהחלטתה "שדתו או לאומי של אדם מבוגר יירשמו כ'יהודי' אם הצהיר בתום
לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת". תוספת זו של "אינו בן דת אחרת" -
באה ללמדנו, שגם הדוגלים בהפרדה בין לאום לדת, מוכנים להודות בזיקה
כלשהי של הלאומיות היהודית לדת היהודית, לפחות על דרך השלילה.

נראה לי שרשום ילדים שנולדו מנשואי תערובת על יטוד הבעה
וצונם של ההורים והודעתם כי הילד אינו בן דת אחרת, הפסדו ברור ושכרו
מפוקפק. בחקנה זו, המנומקת כצורך של הוראת שעה ושל מצב חרום, כרוכה
בה קלקלה לדורות.

גם מבחינת יהודית-לאומית אין לנהוג ברישום ילדי נשואי
תערובת אלא על פי דיני ישראל המפורשים והברורים.

בהוקרה רבה ובמיטב הברכות

(-)
אפרים א. אורבך

Pour le Judaïsme
avec Israël

Monsieur le Premier Ministre,

J'ai bien reçu votre lettre circulaire concernant la qualité de Juif en exécution de la résolution du gouvernement israélien du 15 juillet 1958.

Je suis très sensible à l'honneur que vous me faites en me consultant à ce sujet et vous en remercie vivement.

Après mûre réflexion, je me permets de vous adresser les remarques suivantes:

- 1.- La question de l'inscription des enfants issus de mariages mixtes et dont la mère n'est pas Juive ne suscite de difficultés que si l'on désire qu'une même réponse soit donnée, en ce qui concerne les Juifs, aux rubriques "nationalité" et "religion".

En effet, si des parents ont pu bénéficier des dispositions de la loi du retour, ayant été admis comme Juifs en Israël, il me semble difficile et contraire aux sentiments d'humanité et à la loi du retour, de ne pas donner suite à leur désir de voir leur enfant inscrit comme Juif dans la rubrique "nationalité". Il n'en est pas de même pour ce qui concerne la rubrique "religion". Ce sont les autorités religieuses qui sont, à mon avis, les seules qualifiées pour déterminer les conditions d'appartenance à la religion juive.

- 2.- Personnellement, en tant que Juif non religieux, je trouverais plus simple, et conforme à l'évolution qui se produit chez tous les peuples civilisés, de dissocier les deux rubriques "nationalité" et "religion". Il va de soi d'ailleurs que cette dissociation doit conduire à la laicisation progressive de l'Etat d'Israël, de façon que ses habitants puissent, s'ils le désirent, voir tout ce qui concerne leur statut personnel régi uniquement par les lois de l'Etat et par les autorités laïques.

On objectera, sans doute, que le judaïsme, conformément à une tradition millénaire, ne distingue pas religion et nationalité, qu'il faut voir en la communauté juive une grande famille pratiquant des rites qui manifestent son allégeance au Dieu d'Israël et à l'enseignement de Moïse, que c'est fausser l'esprit de la religion juive que de vouloir la modeler sur des conceptions universalistes comme le christianisme et l'idée de la nation juive en cherchant à la dissocier de tout élément religieux. Les dirigeants de l'Etat d'Israël ont d'ailleurs admis que cette rupture entre le point de vue religieux et le point de vue national serait lourde de conséquences et ils ont estimé que le fait de ne pas appartenir à une autre religion que la religion juive constituait une condition de l'inscription en tant que Juif sous la rubrique "nationalité".

Il reste que cette "famille" a le droit de prendre en mains ses destinées, qu'elle a le droit d'élaborer le droit qui lui convient et qu'on ne peut demander à tous ses membres de vivre sous l'emprise d'un droit vieux de trois mille ans et qui depuis plus de mille ans n'a plus été adapté, par ses interprètes, aux conditions nouvelles de la vie sociale et politique. Aussi longtemps que ceux qui étaient mécontents de cette législation étaient libres d'y échapper, elle pouvait rester rigide, n'étant appliquée qu'à des volontaires. Mais si elle doit devenir contraignante, même pour les non-croyants, il est indispensable qu'elle s'adapte pour ne pas tolérer des abus qui peuvent sembler scandaleux à une conscience moderne, tels ceux, par exemple, que rendent possibles les prescriptions sur le lévirat.

Quoi qu'il en soit, il n'est pas possible dans la conception moderne d'un Etat démocratique, qu'une partie essentielle de la vie de ses citoyens échappe entièrement à sa compétence. Si pour apprécier la qualité de Juif, pour pouvoir appliquer la législation israélienne qui utilise ce terme, on ne veut pas dissocier les deux rubriques "religion" et "nationalité", on ne peut pourtant dénier à l'Etat d'Israel tout droit de regard en cette matière, le liant par avance à la tradition religieuse.

Si l'on veut que les points de vue national et religieux soient solidaires, sans être coordonnés, il faut s'attendre à ce que des conflits d'interprétation se produisent.

Pour éviter de pareils conflits qui ne pourraient être que préjudiciables à l'Etat d'Israel, il serait souhaitable que soit créé un tribunal mixte, composé de juges désignés, par exemple, par le Parlement israélien, l'agence Juive et les instances religieuses juives, et qui statuerait souverainement sur tous les cas litigieux.

Aussi longtemps qu'un pareil tribunal n'est pas constitué, il serait du ressort de la Cour Suprême de l'Etat d'Israel de statuer sur cette question, comme sur toutes celles qui concernent l'interprétation de la loi israélienne, sans que ces décisions aient une quelconque portée au point de vue religieux.

J'espère que ces remarques pourront vous être de quelque utilité et vous prie de croire, Monsieur le Premier Ministre, à l'assurance de ma haute considération.

Ch. PERELMAN,
Président de "Menorah",
Professeur à l'Université
Libre de Bruxelles.

à Monsieur D. BEN-GURION,
Premier Ministre de
l'Etat d'Israel,
JERUSALEM

ג' טבת, תשי"ח
(15 בדצמבר 1958)

מר דוד בן-גוריון

ראש ממשלת ישראל

ירושלים

ישראל

אישי ראש הממשלה:

מכתבו מי"ב בחשוון (27 באוקטובר) קיבלתי בארצות הברית ואני מסהר להענות לבקשתו ולחוות דעתי בענין השאלה החשובה המעמקת דעתם של חברי הועדה שמונתה בעיקבות ההחלטה של ממשלת ישראל מ-15 ביוני, 1958.

כפי שאני מבין, עיקר השאלה הוא, מבחינה מעשית, כיצור לגסס הוראות רישום של ילדים מנשואי תערוכות במקרה והאם לא יהודיה ולא נתגיירה, אבל היא וגם האב היהודי מסכימים שילדם יהיה יהודי, - אם לרשום אותו כיהודי על יסוד הבעת רצונם של ההורים והורעתם בתום-לב כי הילד אינו בן דת אחרת, או אם נוסף להסכמת ההורים והורעתם, דרוש עוד טקס כל-שהוא, למען שהילד ירשם כיהודי. במלים אחרות, הבעיה היא אם הצהרת ההורים יש לאל ידה לשוות לילדם עמדה חוקית של "יהודי" או אם הילד טעון אקט ספציפי דתי על פי חוקי ההלכה המסורתית כדי שיתקבל לתוך הכלל היהודי. לכאורה, במקרה הגידון, אין ההורים רוצים בטקס של "קבלת גר" בשביל ילדם, כי אחרת לא היתה מתעוררת השאלה, שהרי סמילא היו פונים לבית-דין ישראלי לשם גרות. יש להניח שבמקרים כאלה ההורים עצמם אינם דתיים ואצם רואים שום צורך לקבלת ילדם בתור גר היות והם שבעי רצון שילדם יהא יהודי כמובן הלאומי של המלה גרירא.

דומה שמה שמונח ביסודה של גישה מעין זו היא ההשקפה שהשם "יהודי" כוחו יפה אפילו אם האספקט הדתי שלו נדחה לגמרי ושואדם שאינו יהודי מבטן ומלידה יכול להכנס לתוך הכלל היהודי על יסוד רצונו האישי - או במקרה של ילד על יסוד הצהרת הוריו.

ובאמת זו היא השאלה: היש אפשרות כזו, והאם יש קטגוריה של יהודי שיהדותו מוגבלת להשתייכות לאומית בלבד?

ברור שהבעיה המתעוררת היא בעצם, אם מותר להפריד על פי חוק מדינת ישראל בין הדתיות והלאומיות או אם הפרדה כזו אין לה תוקף במדינת ישראל ושצריך להחזיק במושג המסורתי אשר לפיהו דתיות ולאומיות מהוות אחדות במורה שאין לזוז ממנה.

בטרם אשתדל להשיב על שאלה זו אני מרשה לעצמי להעיר שאולי יימצא דרך לבצע את חוק הסירס בצורה כזו ששאלת הדת והלאום לא תופיע כלל. הייתי מציע שבמקום לשאול לאיזו דת ולאיזה לאום מסתייך האדם, עדיף היה לרשום אך ורק מוצאו האתני, גם מצד האב גם מצד האם. לכשתענה שאלה זו, יתברר סמילא סיב אותו האדם מבחינת השיקולים הבסחוביים אשר בעבורם נערך הסירס ותתמלא כל תכליתו. כמובן, ילד מנשואי תערוכות, למשל, סאב יהודי ואם פולנית, ירשם בצורה כזו, באופן אוניקסיבי ועל פי העובדות הברורות, מבלי להשתדל לקבוע את הלאומיות של הילד עצמו. מן הראוי להזכיר שבמדינה סודנית דמוקרטית שאלת הדת והלאומיות אין לה מקום בתעודת-זהו. מאידך, התנאים המיוחדים השוררים במדינת ישראל דורשים הקפדת-יתר במוצאו של אדם. כפי שגורע לי, גם ארצות הברית נוהגת לשאול שאלת המוצא האתני מאילו הפונים אל הקונסולים לשם השגת רשיון הגירה.

במקרה שהצעה זו תמצא כבלתי ניתנת לביצוע, השאלה הנזכרת למעלה תחזור למקומה ותדרוש תשובה מבחינה עקרונית.

לפי דעתי האחרות הבלתי ניתנת להפרדה של הלאומיות והדתיות היא אחת מן הקווים המהותיים של היהדות. לאור המסורת היהודית הדת אינה הוויה הנוספת ללאומיות אלא היא עיקרה ושרשה. שבטי ישראל כימי קדם התמזגו לעם אך ורק תחת השפעתם של נסיונות דתיים, ותולדות העם והדת עולות בקנה אחד. רות המואביה הביעה את רצונה להדבק בעם ישראל ודתו באומרה: "עם עמי ואלהיך אלהי". "עם ואלהיו" צמודים זה בזה ואין להפריד בין הדברים. כמובן שאחרות כזו נמצאת גם אצל עמים אחרים כמזרח התיכון העתיק, ברם, בישראל נוצר, נוסף לזה, הרעיון הדתי של "בחירת ישראל", אשר לפיו האומה הוקדשה ספסן ומלידה לשם תפקיד דתי אוניברסלי המהווה את יעודה של האומה בגודלה ובתפארתה.

הרעיון הזה הוא חוט השני בתולדות הרוח היהודית. כל זרמיה ותופעותיה, מימי התנ"ך ואגדות חז"ל עד פילוסופי ימי-הביניים והמקולבים, ולא גם ליחוד עד היום הזה. אין להעלים עין מן העובדה שהסיקולריזם הסודרנית באוסות הנוצרות הכיאה לידי כך שהדתיות והלאוסיות נתפרדו זו מזו. ככל זאת לא הלאוסיות ולא הדתיות של האוסות הנוצרות לקו במרוצת ההתפתחות הזאת, שהרי אחדותן אל היתה כי אם מאורע היסטורי שהתרחש בעת מן העתים על ידי כיבוש הלאוס והשתעבדותו לכנסייה, אבל לא היתה דבר טבעי ואורגני כמו שהיתה בתוך העם היהודי. בצדק העיר פרנץ רונצנווייג שהקרע שבין הסיתוס הלאומי והדת המנצחת לא נתרפא כנשמת האוסות הנוצרות, ושאוילי אחת הסיבות של האנטיסמיות היתה רגש הסדר של אוסם אלילית מית שמוצאה ביהדות. ואילו כנשמת עם ישראל הדתיות והלאוסיות מעולם לא התנגשו זו בזו, ואורכה כל מה שהיהודי מסתדר להכין את תורתו ואלהיו הוא מרבה להכין את לאוסיותו. כל האומץ הלאומי של עם ישראל נוכח מאחדות האמונה הדתית והרצון לקיום האומה. וטעם שנוגע באחדות זו נוגע כביכול בבת עינו של העם. ברור, איפוא, שאין להכיר לאוסיות יהודית מנותקת מהדת ושהשאלה שהוצגה למעלה תשובתה באחלט, שבברים בעלמא הסדוברים על ידי הורי הילד, אפילו אם נאמרים בכנות, אין להם שום תוקף לעשות את הילד יהודי ושנוסף להצהרתם והבעת רצונם הילד טעון, קבלת גר" על פי הסטורית וההלכה.

עד כאן מה שנוגע לצד התיאולוגי של העניין. חשיבות יתרה נודעת לו דוקא בזמן הזה שזכינו בו לתחית האומה ולהקמת מדינת ישראל רכונית על ארסתה הקרושה מפני שבעקבות הקמת המדינה כבר חל שינוי גדול בהוראת השם "ישראל". שם זה הפך לכנוי לאזרחות וכוללת גם יהודים גם ערבים וכל מי שנלווה אלינו מאוסות העולם או מקבל זכות האזרחות בישראל. כתוצאה מן התהליך ההיסטורי הזה נתרוקן, איפוא, השם "ישראל" במידה מסוימת מתוכנו הדתי ונעשה לכנוי פוליטי. לכן צריך להזהר שלא לבטל גם כן את התוכן הדתי אשר לשם "יהודי" ולהורידו מסדרגתו הנעלה מתוך כוונה פוליטית וחילונית כל שהיא. שינוי מעין זה ברור לכאורה בהצעה להשתמש בשם "יהודי" לגבי בני אדם אשר לפי המסורת והדת אינם ראויים לאותו השם. נרסה ששם זה צריך להגבילו רק לבני אדם שהם יהודים או מלידה או על ידי גרות. כמובן, שיהודי מלידה או על ידי גרות לעולם נשאר יהודי, אעפ"י שלמעשה התרחק מדרכי הדת, כי כבר נתקבל הכלל בהלכה: אף על פי שחטא - ישראל הוא.

להכניס שם שלישי כמו השם "עברי" ככנוי לסוג של יהודים לאומיים גרידא הוא דבר שלפי דעתי אינו ראוי להמלצה. דעתו של מי תתישב אם יכונה בשם זה, שיש בו פחיתות לגבי השם "יהודי"? זאת ועוד אחרת, מדוע להרכות שמות ולהגדיל את המבוכה על ידי זה?

הדעה שהובעה למעלה אינה מתנגדת לעקרון החופש הדתי שהוכסח לכל תושבי מדינת ישראל. העיקרון של חופש המצפון והדת שמסעותו רק לאסור כל כפייה דתית ונותן כלל איש ואיש את הרשות להדבק באיזו דת שהוא רוצה. מטעם המדינה אין איש משועבד בחייו הפרטיים לשמור או לא לשמור איזו דת שהיא. אולם ברור שאם הוא רוצה להכנס לתוך איזו דת, הוא צריך להתקבל בתוך גר. רצונו גרידא אינו מספיק לעשותו חבר הקהילה שהוא רוצה להשתייך אליה. כשם שהוא חפשי להדבק באיזו דת שהוא רוצה, כך רשות הדת צריכה להיות חפשיית לקבלו או לדחותו.

אני מסכים בלב שלם עם הסיקוליים המוכעים במכתב כבודו והמדיניים את הצורך בסיזוג הגלוי ויציקתן בדפוס לאומי אחד כאחת המסימות החיוניות ביותר בישראל. ברם, דוקא מנקודת-ראות זו צריך לדרוש שהילדים מנסואי תערובת יתקבלו בתוך גרים שלמים ואל בתוך גרים לסחצה. אחרת, תהליך הסיזוג לא יצליח והילדים הללו לעולם יביטו על עצמם כיוצאי דופן ולא פיהורים גמורים. מתוך הכוונה לעזור להם כתפקיד האינסגרציה השלמה מתוך גוף האומה צריך להזהר שלא לשוות להם אופי של יהדות לאומית בלבד. יש מכנה שאם לא יתקבלו בתוך גר-צדק, האפשרות, לבוא בקהל ה"על ידי חיתון עם מספחות יהודיות, ודתיות בכלל, לא תתגשם. הרי, שלטובתם צריך לדרוש גרות כראוי ולא רק הבעת דעתם של ההורים.

לבסוף ברצוני להדגיש עוד דבר אחד. כמובן, שהרכבות בישראל צריכה להיות בת חורין לספל כפי ראות עיניה בכל מי שרוצה להתגייר. הרכבים הם בני מסכות והם אחראים כלפי נצח ישראל וכלפי האומה. אבל יש לקוות שבפרשת דרכים שאנו נמצאים בה כתקופתנו אנו, כשהגלויות מתקצרות ומדינת ישראל מצפה לקראת אלפי רבבות ישראל מארצות מזרח-אירופה, שהרכבים ינהגו בשאלת הגרים מתוך גריבות לב ויסקילו בקבלה לתוך היהדות של אותם הילדים שהוריהם עלו ארצה כלסקום סקלס וחופש. חוכה רצינית מוסלת על שכמי הרכבים להכניס את הילדים הללו תחת כנפי השכינה כדי לתת להם רגש של חיבה לעם ישראל ומסורתו הקדושה. אני תפילה שרכבי מדינת ישראל יאפשרו בכל כוחם את האינסגרציה השלמה של הילדים אשר דובר בהם.

בהוקרה רבה,

ש.צ. אלכסנדר אלטמן

לכבוד
מר דוד בן-גוריון,
ראש ממשלת ישראל,
ירושלים

כבוד ראש-הממשלה,

לא העליתי מעולם על דעתי שראוי אני להיות נשאל ומכיע דעת בענין
הבדון, לא מצד ידיעת ההלכה שבי ולא מצד ידיעת המעשה. אבל כבודו תעוץ
של השואל מחייב מאמץ של תשובה. אשתדל, על כן, לקצר דברי ככל האפשר,
כדי לקצר לפחות טורח קריאתם.

(א) אין לראות את הבעיה הזאת "מכחינת נצח", אלא כענין של הוראת שעה
לצורך השעה. בזמנים כסדרם ובמקומות שחיי ישראל בהם קבועים וסיושבים
אין בודקים אחרי האומר שיהודי הוא. ואי אפשר לבדוק כל פסולי משפחה. הרי
איסור מסורות אינו נפקע לעולם עד סוף כל הדורות (חוץ במקרה שמסור
נושא גויה וזרעם, שהולך אחרי האם, ראוי להתגייר ולבוא בקהל), ואי אפשר
לבדוק במשפחה עד תחילת כל הדורות. וגדולה מזו אמרו על אליהו, שאפילו הוא
הבא לתרוץ כל המפקות, יבוא "לסמא ולטהר, לרחק ולקרב" (פסולי משפחה), כגון
אלו וידועין, אבל משפחה שנסמעה בנסמעה (קידון ע"א ע"א), ו"אמר ר' יצחק,
צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שמסמעה שנסמעה בנסמעה" (שם), ור' אליעזר אמר על
המסור, שאסור לעולם, "מי יתן לי דור שלישי ואטהרבו" (יבמות ע"ח ע"ב;
בגמרא שם פירשו אמנם הטעם משום "מסורא לא חיי", אבל נראה יותר שהטעם
משום, שאחרי שלשה דורות הרי זו בכחינת משפחה שנסמעה).

(ב) לא נתעוררה השאלה אלא כנסיכות מיוחדות הקיימות במדינת ישראל,
והן - שיבת ציון וקידוש גלויות. כימי שיבת ציון הראשונה, אחרי גלות בבל,
נתעוררה בדיוק שאלה כזו. בפרק ז' של נחמיה נמנים בין כל המספחות המיוחדות
בני המדינה העולים ששבי הגולה וגו' גם "אלה העולים מתל סלח תל חרשא
כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם". ואמרו
במסנה (קידושין פ"ד ט"א): "עשרה יוחסין עלו מבבל, כהני, לוויי, ישראלי,
חללי, גירי וחרורי, מסורי, נתוני, שתוקי ואסופי", ולא נתבייש בהם עזרא
כלל וכללם בין בוני הארץ בימיו. מאות בשנים אחר-כך מסתמן בין בעלי האגדה
הבדל ביחל לפסולי משפחה אלה שבין עולי בבל. על הפסוק הנזכר בנחמיה דורשים
בגמרא (קידושין ע"א ע"א): "תל סלח אלו בני אדם וכו', כרוב אדון ואמר,
אמר ר' אבהו: אמר אדון, אני אמרתי יהיו ישראל לפני חסונים ככרוב והם שמו
עצמם כנסר. איכא דאמרי: אמר ר' אבהו: אמר אדון, אע"פ ששמו עצמם כנסר הן
חסונים לפני ככרוב" (רש"י: אדון - הקב"ה, ככרוב - קדושים, ככרובי הקודש,
כנסר - החיה זו שאינה מקפדת בזוג חבירתה). ואגב, יוצאי מקומות אלה,
שלא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם, זכו וזכרם הפך תנ"ך,
קודש לישראל ולעולם, ואילו המיוחדים מישראל שנשארו בבבל אבד זכרם לעולם.

(ג) השאלה היא אפוא: כיצד עלינו לנהוג בשעה זו, שעה גדולה בחיי האומה,
במקרים מסוימים שמזמנים לנו בדרך העליה וקידוש הגלויות. ברי שההלכה
הדתית בענין זה, שנתגבשה בישראל במשך דורות רבים ושרשים קדושים לה,
אינה יכולה לוותר. בנישואי ישראל וגויה הולך, לפיה, הולך אחר האם,
ולא מישראל הוא. השאלה היא, אם צריך לוותר לה, להלכה, ולקבוע הוראת-
שעה זו על פיה. מדינת ישראל כבר הורתה דרך, אף הרחיקה ללכת, במסרה את כל
משפטי האישות לידה של הרבנות ולהכרעתה של ההלכה, ומסירה זו היא קביעה
לדורות, ולא רק לשעה. לכאורה גם קביעת זהותו היהודית של אדם מישראל
שייכת על פי מהותה למשפט האישות, המעמיד את זהותה של המשפחה היהודית,
ומה ראינו להוציא זו מן הכלל? אם תתקין הממשלה מירשם בבדל לצורכי אזרחות
ומירשם אחר לצרכים דתיים, תברא בריאה חדשה של אדם שחציו יהודי וחציו
לא-יהודי. ולא תתקן בזה כלום, אדרבה. בכל מקרה שיהודי אזרחי כזה,
שסוחזק כבר יהודי בעיני עצמו רבעיני זולתו, יבוא לפני תופס הרבני
בעניני אישות, יתחדשו עליו דרישות וחקירות שיגרמו עלבון וכעס ומרידות
הרבה יותר ובמקרים מרובים יותר משתגרם הוראת-שעה אחת וכוללת, מנסבת
יפה, שבני אם לא-יהודית צריכים לקיים טקס מסוים כדי שיתקבלו לתוך משפחת
ישראל, שארכעת אליהם שנות יחוש מאחוריה. אגב, החוק כמות שהוא עכשיו
אף הוא אינו עקבי כל-צרכו: אדם מבוגר נרשם כיהודי "אם הצהיר בתום לב
שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת". מדוע אי אפשר להיות יהודי בן דת אחרת,
כנהוג בכל לאום אחר בעולם? הרי שגם החוק הקיים מניח זיקת דת ללאום ביהדות,
וזו זיקה שלא ניתן לנו לחתכה בידים בדור הזה, דור שהוא גופו חתך בין

עברו לבין עתידו של ישראל.

(ד) וזו הכחינה הלאומית שבדבר. מה שמתהווה והולך לעינינו במדינת ישראל ספתי כחידושו לגבי כל עברנו בן אלפיים השנים, מכחינה אנושית וחברתית, רוחנית וחומרית. גדול לאין שיעור חידוש זה משהיה בשיבת ציון ראשונה, בימי יסוד המעלה. גלות בבל לא נמשכה אלא כשני דורות, ופחות מזה, ואפילו אז היתה השיבה חתך גמור בתולדות ישראל ורוחו ותרבותו. שיבת ציון בימינו באה אחרי אלפיים שנות בדודים במלוא עולם - כל תרבות המערב בימינו אינה בת אלפיים שנה. לפיכך עמוק יותר החתך ומופלג יותר החידוש - כמעט יש מאין הוא נראה לנו. ובכל בריאת יש מאין כרוכה סכנה. יש מי ש אפשר לשער את היש החדש על פי סיביו של הקיים; יש מאין לעולם אין לדעת בבירור מה יהא סיביו. מה לנו טוב מן האור, ונאמר: "וירא אלהים את האור כי טוב" - עד שראה לא ידע אם טוב יהיה או לא. חוכה עלינו, על כן, למעט את האין, שסמנו צומח היש המופלא החדש בישראל, עד כמה שידנו מגעת, ולא, להפך, להרחיבו ולהעמיקו, אף זו אינה אלא הוראת שעה: היש החדש יגדל ויתעצם על פי דרכו, על פי טבעו ופלאו; אלא דור זה, דור חולף זה, אבי היש החדש, שהורתו ולידתו בעבר, חייב להרכות יש יהודי בישראל, כדי למעט את הסכנה שבהתהוות יש מאין. הזיקה האמורה בין דת ללאום בישראל, בין שייכות טבעית לבין השתייכות רוחנית, היא עיקרו ויסודו של היש היהודי שירשנו מאבותינו. גביח לדורות הבאים, לישראל החדש שיתהווה עמהם, להגדיר לאומיותם ודתם והזיקה ביניהם על פי דרכם.

(ה) באגרת-השאלה מודגש הצורך "לעשות מאמצים להגביר את המשותף והמאחד ולעקור בסידת האפשרות את המפריד והמרחיק" בין בני העדות השונות הנאים לישראל, ו"להגברת זיקתו המוסרית (של הנוער הישראלי) ליהדות העולמית". צורך זה מחייב בלי ספק את קבלת דעת ההלכה בנידון, שהיא מקובלת סדורות על רוב העם לעדותיו ולארצותיו. היהדות כתפוצות של ימינו ודאי תדגיש יותר ויותר את יסוד הדת בזהותו היהודית של בן התפוצות האלה.

אין האסור סתכוון לזלזל בקושי שבענין הנדון. אין הוא מניח שאין כאן כל בעיה והכל ברור וסבור, כאמירת הקיצונים מזה ומזה. דורנו בעט במסורת אבות, ואילו לא בעט לא היינו מגיעים למה שהגענו בארץ ישראל ורוכ תושבי ישראל כיום היו בשארים במקום שנשארו ששה סיליין מכני הדור היהודי הזה. אלא כשם שמדינת ישראל אינה המסך פשוט ל"ציונות", אלא הוויה יהודית מופלאה חדשה בתולדותינו, כן אין שאיפת ההתחדשות רוחנית שלנו צריכה להיות המסך פשוט לאותה בעיטה-במסורת של דור ראשון לחלוציות. מתוך כיוון הפנים והלב לעתיד יש להרבות את היש היהודי שבהווה, היונק מן העבר, למען העתיד הזה.

לא קצרו הדברים כפי שעלה במחשבה וברצון תחילה. אבקש סליחתו.

ברחשי הערצה

ובברכה נאמנה,

(-)

משה ספיזלס

לכבוד
ראש ממשלת ישראל
מר דוד בן גוריון
ירושלים

קדם כל ירשה לי כב' למחות על השערוריה שלא בהיתה כסוה בדברי
ימי ישראל ששאלה הלכתית יסודית תשאל גם מאנשים שאין להם יד ושם
בהוראה כדיון התורה ושיש בתוכם אפילו מחללי שבת ושכב' קרא להם
"חכמי יש-אל". בגלל זה מאד הייתי מסופק אם לענות למכתבו מיום
י"ג בחשבון ושהגיע אלי רק לפני ימים מספר, גם אחרי שהרבנות הראשית
לארץ ישראל שאנו רואים בה המוסד הדתי העליון בזמננו הבעיה את דעתה
על השאלה הנדונה בצורה כל כך ברורה וקובעת, אמנם כדי שתיקמי לא
תתפרש ח"ו כהסכמה לדעות שהובאו במכתבו וכדי לקיים דברי חז"ל כל המזכה
את הרבים אין חסא בא על ידו וכל המחטיא את הרבים אין מחפיקין
בידו לעשות תשובה הנבי לחוות את דעתי כדלסקן.

אין בזכותה של ממשלת ישראל ושל שום מוסד אחר לרשום כיהודי
ילדים שנולדו מנישואי תערובת כיהודים לפי מסאלותם של ההורים.
אבא יהודי ואם נכריה - אלא כדי שהילד יהיה ליהודי יש לקיים ברית
מילה וטבילה לשם גרות, לפי דיני ישראל ותקוני חז"ל ולפי ההלכה
היהודית המקודשת מדורי דורות שמפרשה הם אך ורק רבנים מוסמכים.

ירשה לי כבודו בחוף להביע את תקותי שכב' שכה הפליא לעשות להקמת
המדינה לא יפלב את העם ולא יצור תאוס בין מדינת ישראל ועם ישראל כאשר
הוא על ידי פגיעה ביסודות תורתנו הקדושה.

בכל הכבוד הראוי

(-)

ע"ה א.ר. טואף

PAUL, WEISS, RIFKIND, WILSON & GARRISON
575 Madison Avenue, New York 22, N.Y.

January 19, 1959

The Honorable,
The Prime Minister,
Jerusalem, Israel.

Dear Mr. Ben Gurion:

Please forgive my delay in responding to your inquiry of October 27th, concerning the registration of children of mixed marriages. After much reflection I have concluded that I am not qualified to express an opinion deserving of consideration. I have been immersed for these many years in practice under a system of law in which the question you propose would be regarded as irrelevant. Consequently I have never had occasion to evaluate the considerations which should have a substantial weight in arriving at a judgment in this matter. In short, I lack confidence in the views which superficially appear to me right, and under these circumstances I am sure that what I would say would not contribute to the solution of your problem.

Respectfully and sincerely yours,

(sgd) Simon H. Rifkind

אדוני ראש הממשלה,

הנדון: רשום ילדים מנשואי תערוכת.

את מכתב כבודו מן ה-27 באוקטובר קבלתי תוך הפתעה. הרי אם היה ספק בידי לקנות במדה מסוימת מחכמת הגויים לא הגעתי אלא למעט מן המעט בחכמת ישראל. לא אעז על כן להביע דעה לעצם השאלה, אך אולי אוכל לחרוט חרוטה כלשהי בענין לו הקדשתי שנים כה רבות: כוונתי לשאלה מה היא הגישה הנכונה בפתרון בעיות. ונראה לי שבדבר הזה אוכל אולי להעיר מספר הערות מועילות.

כשחוקר עומד לפני בעיה הוא יעיין בראש וראשונה בכל החומר שכבר פורסם באותו ענין או סביבו. הוא ילמד על גישתם של חוקרים אחרים, שטות עבודתם ומסקנותיהם ויעיין איך מסקנות אלה נתקבלו על ידי אחרים. נסיה החוקר תהיה בדרך כלל לקבל חומר הידיעות שנצטבר לפניו באמון ולבנות עליו את בנינו החדש, אלא אם כן יתערער אמונו כתוצאה מסתירות, נגוד לעובדות נסיוניות וכיוצא באלה.

שאלות היסוד של עמנו נדודו על ידי דורות של חכמים שלבנו אותן ובדקו אותן לפרטי פרטיהן על מסקנותיהן הרחוקות ביותר תוך מאמץ אינטלקטואלי שאולי אין לו דוגמה. בולט ביותר ההבדל בין גישה זו לבין השטח בה החליטה הממשלה ללמוד את הבעיה הנדונה. ואמנם לא גישתם של חכמינו בלבד מעוררת הערצה בלב כל איש היודע להעריך נאמנות ורגש אחריות של מנהיגי עם, אלא גם התוצאה המופלאה היא מופלאה ויחידה במינה: קיום עם דל ונודף במשך מאות דורות ושמידת כוחו ובריאותו עד כדי כושר תחיה מתוך הריסות. ואם בחרו חכמינו בדרך כה ממושכת ומיגיעת הרי מסתבר שבדרך אחרת לא היו מגיעים לאותה תוצאה והחלטה תוך פזיזות עלולה לסכן את קיום העם עצמו.

נכון שהודות לכלים המשוכללים לאין ערוך שיש בידינו כיום, יכולים אנו להגיע לתוצאות הרבה יותר מהירות משיכלו דורות קודמים, אך הדברים אפוא כמובן לגבי אותם ענפי חיים בהם חומר הנסיוני הוא היסוד. לגבי פתרון בעיות רוחניות לא הנסיון קובע אלא המחשבה. ואכן לא קיים ואולי לא יתכן אף פעם כלי המסוגל להחיש את מחשבת אדם. אדרבא, כל הבדק את מצב הדברים בעין בלתי משוחדת יתרשם שהאיביליזציה שהקתה את חושי האדם, גם גרעה מכוסר מחשבתו.

לא יעדר בודאי הטוען שקביעת קדמונים אינה מתאימה לרוח זמננו. שוב, אין צורך בבדיקה מעמיקה כדי להוכיח שזמננו הוא בין האפלים ביותר וקרוב לודאי אף האפל ביותר בהיסטוריה - תקופה בה הביאו פשעיה את האנושות עד לסף הכליה בדומה לדור המבול ואנשי סדום. האם יכול משהו לטעון ברצינות שיש להתאים לרוח זמן זה תורת משה דוקא, בה טבוע חותם האלוהות?

בכל הכבוד

(-)
ד'ר י. שכטר

דצמבר 1958

KINDERETH,
7, BRIARDALE GARDENS, N.W. 3

20.1.59

מר בן-גוריון היקר,

בזה אני מתכבד לשלוח לך תזכיר על השאלה שנתבקשתי לחרות
דעה עליה בסכתך מן 27/10/58. כדי להקל על עצמי, ניהחתי את
התזכיר באנגלית; ואתכם החליחתי.

לפני שבועיים נתקיימה שיחה ביני ובין פרופ' יסעיהו
ברלין על עניין זה, והראיתי לו את גורח התזכיר שלי. אתמול
קיבלתי מסגור את גורח תזכירו, העוסק רוכו ככולו בבעיה הכללית,
שאני בכורונה במנעתי סלטפל בה. כאשר לאותה בעייה, אף-על-פי
שעמדתי קרובה יותר לזו של פרופ' ברלין כאשר לעמדת הרתיים,
אניני יכול להחכים לדעה הסוגחת, כנראה, ביחוד השקפתו, שאפשר
ורצוי הסוגח "יהודי", כמידה שהוא מתייחס לבני ישראל היושבים
במדינת ישראל, ישתחרר בזמן מן הזמנים סכל זיקה הכרחית ליהדות
ההיסטורית.

בכבוד ובהוקרה,

(-) אריה (ליאון) חיסון

MEMORANDUM ON THE QUESTION RAISED IN MR. BEN-GURION'S
LETTER OF 27th OCTOBER, 1958

It is stated more than once in Mr. Ben-Gurion's letter that the question on which opinions are being asked is that of the registration as Jews of children of non-Jewish mothers whose parents both wish them to be registered as Jews. It is nowhere stated that these parents object to the conversion of their children to Judaism in accordance with halachic requirements (including circumcision in the case of boys); but it must be assumed that that is in fact the case, because if it were not the case there would seem to be no problem. The first question for consideration is, therefore, whether it would be right or expedient for the Government of Israel to insist on registering as Jews children whom the Rabbinical authorities are precluded by the halachah from accepting as Jews.

I am compelled to answer that question in the negative.

It is true that, as stated in Mr. Ben-Gurion's letter, the Government already registers as a Jew any adult who sincerely declares that he is a Jew, and does not profess any other religion than Judaism, and that the Rabbinical authorities apparently acquiesce in such registration, though they do not necessarily regard it as binding upon them in the religious sphere. It could be argued, I suppose, that the Rabbinical authorities might logically be expected to adopt the same attitude of acquiescence in the case of children accepted as Jews by the Government but not by the halachic tradition. I do not know what the logical answer to that argument is, if indeed there is one. But the question is not one of logical consistency. The position is, as I understand it, that the representatives of religion have in fact taken strong objection to an official ruling which directed that the children in question should be registered as Jews; that the Government has found it expedient to suspend the operation of that ruling pending further enquiry; and that the matter has become the subject of acute controversy throughout the length and breadth of Jewry. In these circumstances it is probable that insistence by the Government on disregarding the halachah in this matter of the registration of children of non-Jewish mothers would precipitate a conflict between the "religious" and the "secular" conceptions of Judaism. Such a conflict is no doubt always threatening to break out; but from every point of view it seems to be the path of wisdom to hold it in check, if possible, until, with the passage of time, and the psychological adjustment of the Jewish people to the new situation created by the emergence of the State of Israel, an atmosphere less unfavourable to a peaceful solution is created.

Such information as I have been able to obtain suggests that in a conflict with the religious authorities on the particular issue now under discussion the Government of Israel would be unlikely to have the sympathy, at the present time, of more than a minority even among the non-religious elements of Jewry, in Israel or in the diaspora. And of course the views of the diaspora communities are very important in this matter. Mr. Ben-Gurion's letter rightly stresses the Israel Jewish community's deep sense of unity and identity with the Jewish people as a collective whole; and it is clearly

./impossible

impossible for the Government of Israel, as matters now stand, to give a person the official stamp of a Jew without thereby admitting him not only to Israel citizenship, but also to membership of the Jewish people - a status which is less easily capable of clear definition, but unquestionably carries with it, outside Israel, certain rights and duties which flow from the emphasis inevitably thrown in the diaspora on the religious component of that complex of nationality and religion which is the inheritance of modern Jewry.

While, however, it seems to me that the Government of Israel must in present circumstances avoid running counter to the halachah in this particular matter of the registration of children of non-Jewish mothers, I assume that the religious authorities do not claim - and I certainly do not think that they should be allowed - any right to decide which children should or should not be permitted to attend the Government Hebrew schools and to become integrated into the Hebrew-speaking sector of the population of Israel. I think that, at any rate in the class of cases now in question, it is right to regard the wishes of the parents as decisive in that matter; and if, as I assume, that is the view of the Government, the only problem demanding an immediate solution seems to be that of finding a form of registration for the children of non-Jewish mothers which will satisfy the needs of the State without involving disregard of halachic law.

It is not clear to me that it is necessary for the Government to take a final decision about the registration of such children as soon as they arrive in Israel. I think that it ought to be possible, given a reasonable measure of good will on all sides, to devise a form of provisional registration which would meet the needs of the case. What I have in mind is that in the cases in question the entry on the identity card under "nationality" and "religion" should in the first instance be some non-committal formula like "his" (or "her") "father is a Jew" - aviv (or aviha) yehudi. This would sufficiently identify the child as belonging, by the desire of its parents and by the actual circumstances of its upbringing, to the Jewish national-religious group in Israel, but would carry no implication of its being halachically Jewish. If the law does not at present permit a registration of this indeterminate character, I assume that it would be possible to amend the law.

I would suggest that the provisional registration should be valid originally for a limited period, say three years. Within that time, I imagine, some, perhaps many, of the parents concerned would leave the country with their children. Probably a larger number would succumb to the influences of the environment, and would agree to have their children converted to Judaism in the traditional manner at or before the end of the period of provisional registration (and in some cases a boy on reaching the age of thirteen might opt for conversion to Judaism in spite of the continued opposition of his parents). There would no doubt remain cases which did not settle themselves in either of these ways. Such cases should not be numerous, and it is perhaps unnecessary at this stage to decide how to deal with a situation which could not arise for two or three years at least, and conceivably might affect only a few individuals, who do not seem to have claims of a very high order on the State of Israel or on the Jewish people.

./ky

My suggestion of course presupposes a desire on all sides to find by agreement a way out of the immediate difficulty. It presupposes especially a readiness on the part of the Rabbinical authorities, in cases where after a time the unwillingness of the parents to have their child converted is overcome, to interpret the requirements of the halachah in the spirit of Hillel rather than in that of Shammai.

I have deliberately confined my observations to the specific question raised in Mr. Ben-Gurion's letter, and have refrained altogether from entering into the wider and more fundamental question "Who is a Jew?". That question of course underlies the particular problem raised by the registration of the children of non-Jewish mothers who come to Israel under the Law of the Return; but in my opinion there is at present no possibility of finding a complete answer to it which would meet with general acceptance, and I do not see that the State of Israel is called upon to deal with it except when it presents itself, in one or other of its aspects, as a practical problem for which a practical solution has to be found.

(sgd) Leon Simon

ט"ז בשבט תשי"ט
25.1.59

וויניציא-לידו

לכבוד האדון הנכבד והיקר
מר דוד בן-גוריון
ראש הממשלה
ירושלים

רק ביום 22 בינואר 1959 הגיע לידי המכתב של כבוד מיום 27
באוקטובר 1958 שיצא מירושלים בדואר רשמי ביום 2 בדצמבר 1958. על איחור
החשובה, שאינו חלוי בי, הנני מבקש את סליחתו.

על דבר רישום ילדי נישואי תערובת, שהוריהם גם האב וגם האם מביעים
את רצונם לרשום אותם כיהודים, דבר טוב ורצוי לפי דעתי שלא לדחות אותם
ושלא להרחיקם, אלא לקבלם בחוף כלל ישראל.

הואיל והרישום אין לו שום יחס אל הדת ולא בא לשמש לצרכים דתיים,
אלא מטרתו ותכנון לציין שהאיש שמורשם איננו לא נוצרים ולא מן למי ואין
על כן לפחד שיהיה בו משום סכנה למדינה ונזק לשלום הישוב, שום טפק אינו
קיים לפי דעתי שלא יהיה מן הצדק ליטול ממנו את הזכות והכבוד להשתתף לעם
ישראל. האיש ההוא אינו שייך לשום דת אחרת ולשום לאום אחר; הריהו אזרח
בארץ יחד עם הוריו; הוא מבקר או יבקר בבתי הספר היהודיים, וידבר עברית,
וכל חינוכו והשכלתו יבואו ממקור ישראל ומתרבותו ההיסטורית בת אלפי דורות,
מאברהם אבינו עד היום הזה.

על הרבנים ועל המורים ומנהיגי העם תחול החובה לקרב את בן האם
הלא יהודיה אל היהדות השלמה והאמתית! על הממשלה להודיע ברבים ולהדפיס
בשולי כרטיסי הזיהוי או מאחוריהם שאין לכנוי "יהודי" הנרשם לפי פרט
הלאום שום טעם דתי ושום פגיעה בחוק השיפוט של בתי הדין הרבניים ובמסורת
העם ובמשפט העברי המקובל. אין זאת אלא הלכה שהזמן גרמה לטובת העם ולשלום
המדינה.

יקבל, אדוני ראש הממשלה, את רגשי כבודי וידידותי הנאמנים

(-)
דנטי לאטיס

ירושלים, כ"ב בכסלו, תשי"ט
4 בדצמבר 1958.

לכבוד
ראש הממשלה,
מר דוד בן גוריון
משרד ראש הממשלה
י ר ו ש ל י מ

הנדון: תשובה למכתבו אלי מיום 27 באוקטובר 1958,
שנמסר לי ביום 27 בנובמבר 1958

אישי ראש הממשלה היקר והנכבד מאד,

אתכבד, אדוני, להגיש לו בזה את תשובתי לשאלה שנשאלתי על ידו
במכתבו הנ"ל. מבקש אני, כי דברי הבאים ייראו בעיניו כתשובה חמה וכנה
של משפטן רגיל, ללא תוספת סמכות כל שהיא של שופט בישראל.

בטרם אחל בבירור השאלה, יורטה נא לי להעיר את הערתי על המשימה
שהוטלה על הנשאלים בהתאם להחלטת הממשלה, המובאת ככתבה וכלשונה בסוף
הקטע הראשון של המכתב. תמה אני אם יצליח אדם, ואפילו החכם מכל אדם,
לנסח הוראות רישום אשר – כפי שנאמר שם – "יחאימו למסורת המקובלת בכל
חוגי היהדות, האדוקים וההתפשיים לכל זרמיהם". לעניות דעתי, ובכל הכבוד,
אלא הם תרתי דסתרי, כי אין בנמצא מסורת או הסקפה משותפת שכזאת. ודאי,
יכול תוכל הממשלה, לאחר קבלה את תשובות הנשאלים, להגיע לידי מסקנה
מעשית שתראה בעיניה כ"שביל הזהב" בין הדעות שהובעו, אך גם מסקנה זו,
ודוקא בשל היסוד הפשוט שבה, לא תהא בגדר
של כל זרמי היהדות. כי אם אמנם – ואני עוד אסתייג מכך להלן – עלינו,
הנשאלים, יהיה לברר דלילבן תחילה את השאלה הכללית המופשטת "מי הוא
יהודי", הרי לא יקשה לבחש מראש את שלושת סוגי התשובות העתידות להנתן,
ואלה הם:

א) מוצא יהודי ביאולוגי (לפחות מצד האם); או התגירות על פי דיני ישראל
לכל תביהם ודקדוקיהם – כדעת "האדוקים";

ב) הכללת כל אלה הנכריים הבאים לשתף עצמם בלב שלם וגופש חפצה, שותפות
גורל ותקוות, עם כלל ישראל – כדעת "ההתפשיים";

ג) דעה שלישית, דתית – רפורמית, שתציע טכס-גיוור "מתוקן", אשר לא
יכבד ביותר עליהם ועל מצפונם של אלה, המבקשים לקנות להם בלי יסורים
את אזרחות האומה היהודית.

יתכן גם, כי חוץ תחומי הסוג הראשון יוצאו, כהצלה פורחא, אי אלה
הקלות והיתרים, הוץ הסתמכות על כמה מן הפוסקים המקילים, – ביחוד לגבי
כשרות טבילת האשה (ראה, למשל, יבמות דף מ"ה ע"ב, ויהו"ט שם ד"ה מי לא
טבלה; רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק י"ג, הלכה ט'; ב"ח ובית יוסף על
הטור יו"ד, סי' רס"ח; מרדכי יבמות, סוף פרק החולץ). על כל פנים, לא
תחנך תמימות דעים מוחלטת, או אפילו לא-כל-כך מוחלטת, בין "אדוקים"
ו"התפשיים" בשאלה היסודית של "מי הוא יהודי", וראיה לכך: כל הפולמוס
העז שהתלקח סביב שאלה זאת, והסוער וגועש זה חצי שנה ומעלה על דפי העתונות
היהודית בארץ ומחוצה לה.

נראה לי, איפוא, כי כדי להגיע לידי פתרון מעשי של שאלת הנוחיות
הרישום, מן הראוי יהא להוריד את השאלה ממרומי האולימפוס האידאולוגי
שלה, ולהתראות אתה פנים אל פנים בבקעת המציאות הישראלית, כפי שנחגבשה
על פי חוקי הארץ הזאת. מדינתנו – אמר ראש הממשלה – היא מדינת חוק ולא
מדינת התורה; לאמור, מדינה חילונית ולא תיאוקרטית. בכל הכבוד, נכון

הדבר מאד! אבל - "זה מזלנו" יאמרו חוגים אלה ו"דא עקא" או "זוהי הצרה" יאמרו חוגים אחרים, כי המדינה החילונית גופה סמכה את ידה על חלק חשוב ביותר של דיני התורה, ועשתה אותם (לגבי יהודים) חלק אינטגרלי של חוקי המדינה; בין אם נעשה הדבר מכוח חוקים מנדטוריים, שעברו אלינו בירושה, כגון הוראות דבר - המלך - במועצה, בין אם נעשה ע"י חקיקה מקורית של המחוקק הישראלי, כגון חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), חסי"ג - 1953. עלינו לבחון, איפוא, מה תהא השפעת הגומלין, וכיצד יפעלו או יאלצו זה על זה החוקים וההנחיות. כי יש קשר אינטימי ביניהם, ואין איזמל, חד למדי, אשר יצליח להפריד בין הדבקים ההם. קובלני עלינו, חסידי ה"בעד" וה"כנגד" בשאלת ההנחיות, על שלא חשפו כל צרכו את הצד זה של הבעיה.

אבאר את דברי. מודה אני, ולית מאן דפליג, כי הרישום בתעודת הזהות אינו משנה את מעמדו של האיש, אך הוא מהווה ראיה - לכאורה למעמדו של הנאשם, ואפשר להזימה ולסתירה ע"י כל ראיה אחרת חוקית ומהימנה. ברם - וזהו הקוץ שבאליה - למרות מה שרישומי של בן נשואי הערובה כיהודי אינו מחולל כל שינוי במצבו המשפטי האמיתי של האיש, הרי רישום זה כנראה בעליל, קובע את מעמדו המוכר בחברה ועושה אותו ליהודי גמור, ברמ"ח ורמ"ה, בעיני עצמו ובעיני אחרים. זכור יזכור את ה"פרט" הזה יותר מחאריך יום ההולדת שלו ויזכירוהו לו בכל אשר יפנה כחלי בית הספר ומוסדות רשמיים ולא-רשמיים אחרים.

תהא זו הכרח טבועה מדעית ושלא מדעית בעמקי נשמתו, והוא לא יראה עצמו שונה אף במסגרת מחבריו וידידיו, בני אברהם יצחק ויעקב. הרישום הפורמלי וה"בלתי מחייב" ההוא, ייהפך לגורם חינוכי כביר אשר יכוון וידריך את כל התפתחותו הרוחנית, ויצור בו תודעה יהודית.

ומה הוא המוסר - השכל העולה מכל זה? המוסר-השכל הוא, כי בהעניקנו למי שהוא בשחר ימיו את התואר "יהודי", חייבים אנו לדאוג לכך כי "יהדות" זו לא תאבד לו ברבות הימים, וכי כל הרשויות הממלכתיות, לרבות הרשויות הדתיות הפועלות מטעם המדינה, יכירו בתואר זה בקשר לכל מאורע שהוא באין אחריות וערובה לשמירה זו - מוטב שלא להעניק לו מלכתחילה את התואר ההוא, כי את נפשו הוא קובע ואת מקום מושבו הרוחני בחיי החברה. צעיר ישראלי, בן לאב יהודי ואם לא-יהודיה, שנרשם כיהודי על פי הסכמת הוריו, ינחל אכזבה קשה ומרה, ממש יחשך עליו עולמו, אם, בהגיעו לפרקו ובבואו לבנות לו בית בישראל "יודע" לו לפתע כי אינו יהודי, וכי מעולם לא היה לו מעמד של יהודי.

השאלה היא, איפוא, אם אמנם צפויה לו, לאותו צעיר, אכזבה שכזאת. ותשובתי לכך היא: כן, צפויה וצפויה, וכמעט מחוייבת המציאות! וסיבת הדבר נעוצה בחוקי המדינה החילונית, המבטלים על עניני האישות של יהודי בישראל את הלכות החוק הדתי שלו. כי כאשר אותו צעיר יבקש לשאת לו לאשה צעירה יהודיה, ויפנה - כפי שהוא מוכרח לפנות - למשרד הרבנות הרי הרבנים, אם ידודע להם מוצאו של האיש, יסרבו לסדר לבני הזוג חופה וקידושין, ונימוקם יהיה, כי לפי דיני ישראל בן לאם לא-יהודיה אינו יהודי אלא נכרי, כי "נכרית ולדה כמותה" (מסנה קידושין, דף ס"ו ע"ב; רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק ט"ו, הלכה ד'; שו"ע אה"ע, סי' ח', סע"י ה'), ואין קידושין תופסים בין נכרי ויהודיה (יבמות, דף מ"ה, ע"א, ורש"י שם ד"ה חייבי לאוין; רמב"ם, הלכות אישות, פרק ד', הלכה ט"ו; שו"ע אה"ע, סי' מ"ד ונושאי כליו; שו"ע אה"ע, סי' מ"ד, סע"י ח').

וגם בית המשפט הגבוה לצדק לא יתערב ולא יצוה על עריכת נישואין לצעיר ההוא, מן הטעם הפשוט: שלאותו "גר-של-צדק" חסר כושר החיתון של גר צדק ויהודי. כי אפילו אם בית משפט אזרחי ינקוט גישה "אזרחית" סהורה, ויראה כ"יהודים" את שני בני הזוג הנ"ל, הוא לא יוכל לעקוף את הוראת סעיף 2 של חוק שיפוט בתי דין רבניים המצווה בפירוש כי:

"נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה".

ועל פי דין תורה, בני הזוג דבן באמת בלתי-כשרים הם ליצירת קשר חוקי של בעל ואשה.

יתר על כן - וזהו הקוריוז שבדבר נוכח המצב המשפטי הקיים - גם אם יימצא רב במדינה, אשר בהתחשב עם המסיבות הטראגיות של המקרה יהיה מוכן להעלים עין "מפגם לידה" של הצעיר, ויסדר חופה וקידושין לאותם בני הזוג, הרי בבוא היום, ובפנות אליו "אחרי קטטה משפחתית" אחד מבני הזוג הנ"ל, יבוא בית המשפט האזרחי דוקא - במקרה זה בית המשפט המחוזי - ויבטל את הנישואין ההם. כי אין ראויים בדין, ובית המשפט, לאחר עינו בדיני ישראל ולאחר בדיקו בדיקה קפדנית את כל הגיניאולוגיה ושושלת היוחסין של הבעל, יהיה נאלץ לקבוע כי הנישואין לא היו חוקיים.

ולא יועיל לנתבע או לנתבעת טכס הנישואין שנערך להם ע"י הרבנים וזה משני טעמים:

(א) חופה וקידושין הם, כידוע, אקט משפחתי-פרטי של בני הזוג, ולא פסק דין היוצא מלפני הרבנים; כי הרבנים פועלים בו לא כבית דין, אלא רק מפקחים כ"כהני'דת" על כשרות המעשה. וכבר אושר על ידי בית משפט זה תקפם של קידושין אשר נערכו שלא באמצעות רב (ע"א 238/53, ח' פסקי-דין 4), אלא שמסדר הקידושין ספג את עונשו (על פי 208/53, ח' פסקי-דין 833).

(ב) גם אם מישהו יהא נוטה לראות בחור "פסק-דין" את תעודת הנישואין שניתנה מטעם מרד הרבנות לבני הזוג לאחר עריכת הטכס הנ"ל - ואפשר לכאורה למצוא אסמכתא לכך בזהד מפסקי הדין המנדטוריים (ע"א 158/37, 2 לבנון 201) - הרי "פסק-דין" זה לוקה בחוסר סמכות, וייראה כבטל ומבוטל בעיני בית המשפט המוסמך. שכן אפילו עכשיו, לאחר חקיקת חוק שיפוט בתי דין רבניים, אין בית הדין הרבני מוסמך לפסוק בענין נישואין אם אחד מבני הזוג איננו יהודי (ראה בקשות-שובות 39/57, י"א פסקי-דין 921, בעמוד 922).

נמצא, כי אם הרב, מסדר הקידושין, יזלזל כאן באחת מהלכות היסוד של דיני ישראל, יבוא בית המשפט האזרחי - חילוני ויחבע את עלבונה מידו. הוזה אומר: דיני ישראל וחוקי מדינת ישראל גם יחד, ישללו את ההכרה בחוקיותם של הנישואים הנ"ל. ומה תהא תקנתם של צעירים כאלה? "תקנתם" תהא: או לחיות חיי פרישות, או לשאת כדת וכדגן נשים נכריות! כי לא רבים מהם ימצאו חפץ במוסד האולטרא-מודרני של נישואין חופשיים.

אישי ראש הממשלה! נראה לי כי כל עוד אין נישואין אזרחיים במדינה ונישואי יהודים חייבים להעריך - בגזירת הכתוב והחוק - על פי דין תורה אסור לנו ליצור התפצלות שושוני בין מובנו של התואר "יהודי" בתעודת הזהות לבין מובנו המשפטי על פי דיני ישראל. והתשובה לשאלה שנשאלתי היא, כי בן נישואי מערובת, שנולד לאב לא יהודי ואם לא יהודיה אין לרושמו כיהודי באיזו תעודה רשמית שהיא. שאם נעשה כן, היינו: נרשמו כיהודי, אזי לא זו בלבד שלא נקל עליו את קליטתו לאורך ימים בחיי החברה היהודית, אלא אף נטמון לו ממש פת ומלכודת בדרך חיי העתידים. אין יהודי לחצאין או לזמן, ו"עליה צורך ירידה" היא, כידוע ליודעי ח"ן, מושג שנחבלגל אלינו מן הסוגיא של "גלות". בניה ובנותיה של הג' הלא-יהודיה טופס - בדלית ברירה - לחזור ולהטמא בגויים כחוצאה מנישואי נכריות ונכרים, ולא כדי לשמט לו דירה-עראי, פותחים אנו לזר את שערי בית ישראל.

בהוקרה ובהערכה,

(-)

ד"ר משה זילברג

חל-אביב, כ"ח בשבט תשי"ט
6.2.1959

לכבוד

ראש ממשלת ישראל,
מר דוד בן גוריון,
ירושלים.

ראש ממשלת ישראל הנכבד,

שלמיה יסגי טובא.

הריני מאשר בזאת קבלת מכתבו מיום י"ג בחשוון ת.ש.ז. (27.10.58).
(סקבלתיו באיחור) בדבר רשות קסיניה מנשואי הערובה והנני מתכבד לענות
לו.

יש להעריך את הפניה מצד הממשלה אל הרכיבים לשמוע חות דעתם
ואני תקוה ותפלה שהממשלה לא רק תשמע את חוות דעתם אלא גם תקבל
את דעתם. שהיא דעת תורתנו הקדושה. אמנם רצוי היה אילו הסתפקה
הממשלה בתשובת הרבנות הראשית לישראל שהיא הסמכות העליונה להכרעה
בענינים אלה ודומיהם. גם לגבי חו"ל.

באשר לעצם השאלה הנדונה ברצוני לעמוד על בעיה זו כפי שהדבר
נראה לי מתחת חסותה המכרעת כלפי עצם קיומי של העם היהודית ובפתרונה
חלוצה שאלת גורל האומה בכללה והמדינה בפרט.

לפנינו עומדת השאלה המכרעת אם יש מקום ביהדות להפריד בין דת
לבין לאום כפי שניתן להבדיל ביאר העמים.

ידוע ומפורסם כי דת ישראל קדמה לעם ישראל. אברהם אבינו
האומה היה הראשון שהביא לעולם את יסוד האמונה באל אחד, ואמונה זו הוא
הקנה לבניו אחריו.

שבטי ישראל קבלו את התורה בסיני לפני שנחלו את הארץ והיו
לעם סגולה מיוחד ומובדל מכל העמים במהותו והשקפת עולמו כמאמר הכתוב
והייתם לי סגולה מכל העמים (שמות י"ט ה) ונאמר הן עם לבדד ישכון
ובגוים לא יתחשב (במדבר כ"ג ב) וזאת היא נהלתו מאבותיו אברהם יצחק
ויעקב. וכאשר מעלו בה' והפרו ברית אבות אף כי שמרו על הלאום יצאו
מן הארץ ונתפזרו בארבע רוחות העולם. וחסד זה מן המפורסמות שאין מה
להכחיש, גם לא נוכל לומר מקרה הוא. עדות נאמנה היא הכרזת נביאנו
משה רבינו ראשון לכל הנביאים ועד מלאכי אחרון שבהם שמר בסיון
נבואתו "זכרו תורת משה עבדי" ... (הושע ג כ"ב).

עם ישראל התחרט על מעשיו ושמר אימונים למסורתו כל ימי גלותו
ומסר עצמו על מזבח ההריגה בכל אחר ואחר וקידש שם ה' ולא הפר עוד ברית
אבות. כל שכן בשווננו לארץ מולדתנו בשעה שאנו בונים את קוממיותנו מחדש
חייבים אנו לבנותה על יסודות המסורת היהודית כי תורתנו הקדושה תורת
הארץ היא. ודוגמא אחת אביא כאן ממלחת סנהריב שהעביר עמים ממדינה
למדינה והביא את הכותים לארץ ישראל. כותים אלו על שלא שמרו חוקי
אלוקי הארץ ועברו על לאו מעשרת הדברות היו האריות מכלים בהם ובעבור
זה צוה מלך אשור להביא להם אחד מהכהנים... ויורם את משפטי אלוקי
הארץ (מלכים ב' י"ז כה-כח).

דת ישראל שמרה על העם היהודי בכל אלפי שנות גלגוליו ונדודיו
בין העמים בכל רחבי תבל והיא שמשה ומשמשת לעם היהודי לא רק כהשקפה
עולם וכדרך חיים ידועה אלא גם כאמצעי מלכב ומאחד את חלקי העם היהודי

הסונים. הנה נפגשו יהודים במדינת ישראל לאחר ניתוק ופרידה של אלפים שנות גלות, לאחר שכל גולה וגולה סיגלה לעצמה ארצות חיים משלה ואע"פ כן כאשר נפגשו אלו עם אלו לא נראו כזרים איש לרעהו. והטעם פשוט: הדת היא ששימשה כמססיר מאחד לכולם ולא בלבד לחרדים ההולכים בדרכי הדת אלא גם לחפשיים; כי דת ישראל, שלא כדתות אחרות - כרוכים בה שלשה דברים: אהבת ה' ומצוותיו, אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל, כמאמר חז"ל קודם בריך הוא, אורייתא וישראל חד הוא.

כדוגמא מוחשית לדת וללאום הכרוכים זה בזה יכולים לשמש לנו יהודי חיים. גלותם החשכה, הרדיפות שנרדפו מצד אחד על יהדותם והפתויים שנעשו מצד שני, כדי להטמיעם - לא הצליחו. הם חלמו על ציון ועל הסיבה אליה נצמט ולילה וסם בחימן, לא היו חנועות לאומיות או כל חנועה אחרת, שיוכלו להיות מנספעים מהם. אלא פשוט אמונתם החמימה והמסיחית היא ששמרה עליהם עד שבאה עת באולחם וזכו לעלות בהמוניהם לארץ כיטופיהם. וכל הנסיונות שנעשו עד כה להפריד את הדת מהלאום הביאו רק פרי באושים. די לציין שה"כנענים" ודומיהם המתנכרים לאומה ולכל קדושה הם הפועל היוצא מן החופשיות ומן ההפרדה בין הדת ולאום. ובכדי לא להרחיב בזה אבוא לדון בעצם השאלה הנדונה - נשואי תערוכת וילדיהן.

נראה לי כי בעיה זו אין אנו הראויים שנתקלנו בה בימינו. עוד בימי עזרא הסופר ונחמיה התעוררה ויצאו בקריאה מאחריה אל העם ככתוב (עזרא ט' ט') ויקבצו כל אנשי יהודה ובנימין ירושלים לשלח הימים... ויאמר להם אתם מעלתם וחיבו נסים נכריות להוסיף על אשמת העם... ועתה חנו חודה לה' והבדלו מעמי הארץ ומן הנסים הנכריות (י"א), וכתיב (נחמיה ט' ב') ויבדלו זרע ישראל מכל בני הנכר ויעמדו ויתודו על חטאתם וגו'.

ואם נשאל מה כל החרדה הזאת? אלא ידוע ומקובל בידם כי נשואי נכריות הם פגיעה חמורה בטהרת האומה הישראלית הגורמים לילדים מתנכרים לאומה ולקדושה כמבואר בגמרא יבמות י"ז כ"ג. רמב"ם הלכות אסורי ביאה פי"ג, ועליהם אמר הנביא הוסיף (ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. עובדא זו מאלפת אותנו עד כמה רועי ישראל דואבים לטהרת עם ישראל שלא יתבוללו בנשואי תערובת, כמאמר הכתוב; "ולא תחתן במ בתן לא תחתן לבנו ובתו לא תחת לבנך", וכתיב כי יסורא בנך וגו' (דברים ז' ג-ד). יצא איפוא, שאותה התופעה שאנו עומדים בפניה עכשיו של נשואי תערובת אינה חדשה בהיסטוריה שלנו, ועזרא ונחמיה כאמור לעיל, עמדו בפניה תופעה כזו. ואם הם עמדו בפרץ ועצרו בעד ההתבוללות למען הקים דבר ה' - סימן שהדבר לא עלה בקנה אחד עם חיי האומה שטבה מחדש למולדתה.

עם ישראל אינו דת אחרי קבלת גרים. כמאמר חז"ל קשים גרים לישראל כספחה (גמ' יבמות טז') בודאי מבחינה דתית ולאומית כאחת. מלבד מי שבא להתגייר מתוך אהדה לעם ישראל ולמסורתו. והנני לציין שחם הדוגמאות החיוביות והבולטות בתולדות עמנו, מן התנ"ך. רוח המואביה כשעז רצונה להתגייר ולהיות יהודיה מתוך רצון כן. אמרה לנצמא חמותה (רות ט"ז) "עמך עמי (כלפי הלווה) ואלקיך לוקי" (כלפי הדת), כלומר רות חשבה כי די לה בקבלת הלאום. אמנם נעמי לא הסכימה לכך עד שקבלה עליה גם את הדת. ולרות זו שמור מקום כבוד בתולדות העם היהודי והיא סמל לאלה הבאים להתגייר בלב ונפש.

לכן הנכריות הללו שנשארו ליהודים בגולה, (אשר לא כדת) בבואן למדינת ישראל לתוך מרכזו של העם היהודי - אם בדעתן באמת ובחמיס לחיות חלק מן העם היהודי, מה מונע מהן להיעשות חלק טבעי של העם אם יתיהדו בהתאם למסורת הישראלית המקובלת. אם תעשה זאת הרי זה מוכיח שהמנהג נכריה זו החליטה להתערות בתוך עמנו ולהתפרק ממחלצות נכריותה (ואין כאן שאלה של דת בלבד או של כפייה דתית). הן נכריות השומרת עדיין על יחודה הנכרי. הרי שגם מן הבחינה הלאומית ספק גדול אם העם ייבנה ממנה ומסכמותה. וספק גדול מה חנוך נתן נכריות זרה זו לבניה הגדלים במדינת ישראל.

ואם ישאל השואל ויתחמה! אם כן כל יהודי שאינו שומר תורה ומסורת, האם נותן מוטט כך מן העם היהודי? בודאי שלא! משום שכן העם היהודי נשאר יהודי על אף שעבר על הדת היהודית והרי הוא כאותו בן המפרה את מצות אביו ואף על פי כן נשאר בגדר בנו. כי מהות זו אינה ניתנת להתלפת וישראל אע"פ שחטא ישראל הוא. לא כן ביחס למי שאינו יהודי בחוקף היותו בן להורים זרים. בודאי שלא יהיה זכאי יותר מהעם היהודי כולו

שלא נכנס ליהדות אלא לאחר שכל והביא קרבן. כטובא בגמרא יבמות מ"ו וכריחות ט' ורמב"ם הלכות אטורי ביאה פי"ג. וכל זה אחרי ההודעות המוקדמות לקבל התורה מפי הגבורה ככתוב: "כה תאמר לבית יעקב וחגד לבני ישראל. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וגו'". ועתה אתם תשמעו תשמעו בקולי... וכתיב ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. וכתיב וירד משה... ויקדש את העם וכבסו שמלותם. ואחרי כל ההכנות האלה נגלה ה' על הר סיני וקבלו עליהם את התורה.

אמונה זו במעמד הר סיני נחרתה בלב האומה הישראלית ולא פגה עד היום הזה. ומאז ועד היום כך הוא מופטו של כל נכרי או נכריה וילדי נכריה הבאים לחסות תחת כנפי השכינה האומה הישראלית ולהיות כיהודים, עליהם בראש וראשונה לקבל את הדת היהודית על כל מה שנאמר בה. ובכלל זה מילה וטבילה. ורק בזה יוכלו להחשב כחלק בן האומה הישראלית כמבואר בגמ' יבמות מז', ורמב"ם הלכות אטורי ביאה פי"ד ועוד.

באשר לשקול הרביעי שבמכתב טב', נאמר: "מאידך גיסא אין העם בישראל רואה עצמו כאומה נפרדת מהיהדות בגולה"... אדרבא היות ומדינת ישראל ומנהיגיה מכירים באחדותו של העם ומעודדים אותו. כיצד יתכן לפגוע באחדות זו ע"י רישום הבן כיהודי ואשר לפי הדין הוא גוי גמור כמבואר במסכתא שמות כ"א ד. ספרי הדברים ז' ג' -ה'. גמרא קדושין ט"ח יבמות כ"ג רמב"ם פי"ב הלכות אטורי ביאה, ופ"א הלכות יבום הלכה פ' ועוד. וכיצד יוכל לבא אתם בכרית נשואין.

כידוע קיים חוק נישואין וגרושין בישראל לפי דיני ישראל וכמוזכר במכתבו עמ' 2 נחאר לעצמנו את הממשלה הנוכחית שכל איש ואשה (ובכללם ילדי נכריה) המצהיר בתום לב כי הוא יהודי ובמדתו התושבים יירשם כיהודי ובבוא העת כסירצה להנשא עם יהודי (ה) ויבאו לפני מחלקת הנישואין ויחברר כי איננו יהודי ובית הדין הרבני לא ירשה להם להנשא זה לזה, האם לא יקבלו זעזוע נפשי באותו רגע? האם לא יהיו סני משרדים ממסלתיים, משרד מר מרשם התושבים ובית הדין הרבני) נוגדים זה לזה? ואיך יהיה מצבו של האיש ההוא או האשה ההיא בקשר לנשואיהם. יכול להיות שבאותו מעמד יסכים הנכרי או הנכריה לקבל עליו דת יהודית לפי מסמכי הגרות המקובלים באומה הישראלית. אם כן איננו מדוע לא ייעשה דבר זה מראש לפני שיבואו לידי מצב עגום ובלתי יציב. או להיפך אם לא ירצה לקבל עליו דת יהודית ובודאי יבוא בתלונה כלפי הממשלה. היעלה על דעת הממשלה לחוקק חוק נישואין אזרחיים לסוג זה באופן נפרד?

האם כדאי לעשות מהפכה בקרב העם היהודי בעבור מספר זעום של נכריה? טוב נמוד בפני פלוג העם שהוא נגד מצפוננו ורצוננו של כבוד ראש הממשלה בפרט, ולמגינת היהדות בכלל.

לכן כדאי ורצוי הוא לחזר אחר הדרכים המובילות לאחדות באומה שהיא מטאח נפשו של כל הקטור לחבלי האומה ומדינתה. ויהי הרצון שראשי המדינה ישכילו למצא הדרך המובילה למטרה נכספת זו.

בכל הכבוד הראוי,

(-)

שלום יצחק הלוי
חבר ביה"ד
הל-אביב-יפו.

מונטרה, י"ב שבט, תשי"ט

לכבוד
הוד מעלתו ראש המטשלה ושר הבטחון
מר דוד בן גוריון
י ר ו ש ל י ם

אדוני ראש המטשלה

הנני לאשר בתורה את קבלת מכתבו מיום י"ג חשוון ש.ז.
(שהגיעני בסוף חודש כסלו) ומבקש את סליחתו על איחור תשובתי. סיבתי -
חולי סמוך.

השאלה שהופנתה לנשאלים כיצד לנהוג ברישום ילדי נשואי-
תערובות ששני הוריהם נוצים לרשום אותם כיהודים, גוררת אחריה שתי
שאלות סוקדמות, שאלת "מיהו יהודי" ושאלת הגיון בישראל. שלשת השאלות
האלה טאחוזות ותלויות זו בזו טעונות כל אחת מהן תשובה לעצמה.

(א) שאלת מי הוא יהודי שצפה פתאום בעתונות הישראלית
הטילה סער בעולם היהודי. לא השאלה עצמה אלא מה ששאלה כזו לה
לעלות על הפרק במדינה העברית שקמה בארץ-אבות חזיון שנראה פאראדוכסלי
למדי אף בעיני העולם הנכרי.

זו שאלה חדשה שלא ידעה הדורות הקודמים. היהודי הפשוט,
לא פילוסופיה וללא דיאלוגיות ביאולוגיות ימסוך בכתפיו לשאלה מוזרה
זו שנתעוררה דוקא בדור של תחיה לאומית וסיבת בנים לארץ מכורתם הרוחנית.
רק בלבול דעות ותליטות רוחנית יכלו להוליד "שאלת-יהודים" חדשה.

סתוך הכרה כי פתרונה של שאלה עקרונית זו צריכה לקבוע
את הפתרון לשאלות מעשיות המסתעפות ממנה נתתי את דעתי לדון עליה במסמך
ספורטס בירחון "סיני" (חובת חשוון-כסלו ש.ז.) במאמרי זה יצאתי מן
ההנחה העיקרונית שרק היהדות עצמה יכולה וזכאית לתת תשובה לשאלה מי
הוא יהודי. והיהדות כבר ענתה על שאלה זו וקולה מנסרת במסך כל
ההיסטוריא היהודית בת אלפי השנים. יהודי הוא זה שטודה באלקי ישראל
וסוטר את תורתו בלבו ובנפשו ומקיימה באורח-חיו היום-יומי.

לבו אין יהדות אחרת אלא זו של קיום תורה ומצוות. זו היא
היהדות הליגיטימית, היהדות ההיסטורית. יהדות זו היא שעיצבה את דמות
האומה הישראלית ועשתה אותה לגוש לאומי מיוחד בצביונו ומוגדר במהותו
הרוחני והנפשי. העולם הנכרי מכיר את האדם מישראל כנציגה של הדת
היהודית. זה הוא סימנו הטובה בעיני העולם הלא-יהודי הנאור. ורק
בעלי התורה הסתעבה לאללת הגזע מלעזים ומעלילים סימני היכר אחרים.
בגרמניה שלפניו ובארצות הסערב הסמוכות לה וכן בארצות הברית, נעשה
נסיון ליצור סוג חדש של יהדות, יהדות של כפירה בערכי היסוד של המסורה
המקובלת ושל התכחות לאופי הלגנסי המסוך עליה. יהדות זו המתעטרת
בכינוי של "יהדות ליברלית" או "מתקדמת" איננה אלא קונסטרוקציה שרירותית
של אנשים שהאמונה הדתית פגה מלבם והעוז "לאומי" נערך בנפשם. בעלי
הריפורמה הראשונים גילו פנים בתורת היהדות שלא כהלכה, זייפו את מהותה
וסילפו את דמותה, סתוך רצון לזכות בהישגים ובזכויות של העם השליט
הנכרי, וסתוך סגסה לחבב את יהדותם ולרוטם את כבודם בעיני הגויים
הסתבלו להשקפות ורעיונות המקובלים בדת הנוצרית. קיצצו בנטיעות של
שרשי היהדות וסתוך התעלמות מעיקריה של הדת המושרשת בחיי העם הכריזו
הכרזה קולנית על המוסר של נביאי ה' והעדפתו על קיום המצוות המעשיות.

אבל יהדות מסולפת זו נחלה כשלון גמור, ובדין הוא שנכשלה.
החקוי הוא מידה בזויה. הסילוף של פני היהדות לא הועיל לחבב אותנו
יותר על אומות העולם. השגאה הנבערת לא פסקה. איבה עולמית וגורלית
זו "עם הנכחד" תעסוד בעינה, ואף תקומת המדינה העברית המפוארה לא
המפיקה אלא להחליף יחס של כוז וקלנן ביחס של קנאה ותחרות וצרות עין.
העמים לא נתבגרו, בגרותם תבא רק ע"י נצחונה המוסרי של רוח היהדות
האמיתית וע"י סילוא החזון של "וטלוא כל הארץ דעת ה'".

היהדות הליברלית לא עמדה בנסיון. בגלל הסרת הגבולים ומחמת חולשתה הפנימית של היהדות המתקדמת הזאת התגבר סטף ההתבוללות ועשה סמות בסורותיה. אפשר שלא ברצונם ובגד כוונתם של נציגיה הרשמיים, אבל וודאי - כתולדה ותוצאה ישרה של העלמת עין מיסודות היהדות האמיתית.

ההדגשה היתירה והטעמת-יתר של "מוסר היהדות" היא שלא לצורך ומחוסרת טעם. וכשהיא יוצאת ספי אנשים חסרי-דת ומשמעת דתית היא צורמת את האוזן. ודאי הוא שהמוסר הנעלה של תורת ה' הוא נשמת היהדות, כי חיי מוסר וטוהר נפשי מהווים עיקר גדול ביהדות הוא פשוט וברור. ואינו צריך להדגשה יתירה. יהודי העובר על חוקי המוסר הוא פסול ודתי יותר פגומה. אלא שטפני טעמים טפטיים פורמליים אין העבריים המוסרי נענש כביד, אבל דינו מסור לשמים ועונשו גדול. וכלל גדול מקובל בתורת היהדות שאין המוסר מתקיים ככח פעיל אלא באורח חיים דתי וע"י קיום המצוות הכתובות בתורה, קיום מתמיד וקבוע של מעשה יום ויום וחיי יום יום. והרי קיום זה הוא מעשה את הדת ואת המוסר לקנינם של כלל האומה ולצורת-חיים של כל יחיד מ ישראל.

לא באתי כאן להדגות בפני ראש הממשלה העברית לקח בתיאולוגיה היהודית. אולם זה ברור לכל, שמוסר שאינו מבוסס על יסודות דת ואינו סמור ע"י צוויה וחוקיה, אינו אלא חלום יפה שעומד בסתירה גלויה למציאות המסמית.

העזובה המוסרית והפראות המינית שהתפרצה בדור החדש הוכיחה כי קיום הדת היא הערובה היחידה לקיומם של חיי מוסר וטוהר. אין ריסון אחר ליצרי האדם אלא הריסון הדתי. קיום המצוות המעשיות הוא עיקר גדול ויסוד היסודות ביהדות והוא המהווה את התהום העמוק שבין היהדות ובין הנצרות. העם היהודי סמך על העיקר הגדול והקדוש. ושמירה קפדנית זו היא הכשרה את בני ישראל לעמוד בנסיון המאבק הדורות, להתגבר על כל סיני פורעניות וגזירות רעות, שחיסות וסריפות שאפפנו, ולסמור את הנפש בעד קיומה של מורשת הורים וטורים מתוך אמונה וצפיה לגאולה.

ואילו רצינו לוותר על העיקר הקדוש של קיום תורה ומצוות היינו יכולים לפתור את "שאלת היהודים" באופן קל מאד. אבל אנחנו לא רצינו לוותר על הזכות לחיות ולהתקיים כיהודים, מתוך הכרה ברורה ומתוך הדגשה פנימית כי יהדות זו היא שורש נשמתנו ובלעדה אין חיינו קרויים חיים. אין לנו יהדות אחרת ואין אנו רוצים בעיצוב חדש ושינוי צורה של יהדותנו. היהדות המסורתית היא תרבותנו הלאומית והשם "יהודי" מהווה תואר הכבוד של נושא תרבות זו. השם היקר הזה אינו מובל משמעות אחרת. הוא נתקדש קדושה דתית שאין למעלה הימנה. ידוע לכל, בכמה קרבנות של נפש, דם ורכוש עלתה לנו הגנתו ושמירתו של שם קדוש זה. וע"כ אסור לנו לחללו ולעשותו הפקר לכל הבא ורוצה לזכות בישיבת קבע או ארעית בארצנו הסבורכה.

(ב) לשאלת הגירות בישראל: מתוך המכתב שהפנה ראש הממשלה למספר אישים בארץ ובחו"ל מתקבל הרושם, שראש הממשלה לא נתכווין לקבלת פסק הלכה מסוים שזו הלכה פסוקה ומקובלת מדורי דורות שבן הנולד מאם נכריה הוא נכרי לכל דבר. והלכה זו נוהגת בין במבוגרים בין בקטנים. ואין לנכרי תקנה להעשות ליהודי אלא בדרך הגיון המקובלת. הלכה זו לא נסתפק בה אדם טעולס, ואפילו הכיתות הסוררות שקמו במסך ההיסטוריה היהודית לא הרהיבו לערער עליה. הלכה זו היוותה את היסוד לחיי המספחה וחיי האישות וכל הנוגע בה כאילו יורד לחיי האומה.

ואילו היה ספק במקרה שהוא, וודאי היה ראש הממשלה פונה בשאלה להרבנות הראשית בארץ, שהיא מוסד המלכתי. ובוודאי יפנה ראש הממשלה בשאלות דתיות למוסד הרשמי המלכתי, שהוא לבדו אחראי ומוסמך לפסוק ולהורות. ומה לאנשים שאינם בעלי סמכות הלכתית, ומכל שכן אנשים שאין להם שייכות לחכמת ישראל, להורות ולהכריע בשאלה דתית גדולה שנפש האומה הישראלית תלויה בה.

בוודאי שראש הממשלה נתכווין לקבל הסבר היסטורי על צורת ההתגיירות המקובלת, ועל האפשרות לשנותה ולהחליפה בצורה חדשה המתאימה יותר לסעמט של הללו שנפרדי. מן הדת הישראלית ומתכוונים לקיים יהדות חדשה הבנויה על הרעיון של "לאומיות חילונית", רעיון מופרך מבחינת השקפת תורתנו וסוכחש ע"י המסורה ההיסטורית וע"י המציאות היהודית החיה.

סאטרו של רבנו סעדיה גאון "כי אין אומתנו אומה אלא בתורתה", קובע שעם ישראל שונה במהותו הלאומית מסאר אומות העולם. אצל אומות העולם אין הרעיון הלאומי קשור בדת, האנגלי או הצרפתי יכול להיות קטולי ויכול להיות פרוטסטנט ויכול אפילו להיות מוסלמי ויכול להסיר דתו כמה פעמים. בשלימותו הלאומית אין ההסרה הדתית פוגמת כלום. "הסרתו" יכולה לעורר צער ותלונה בין אחיו אבל לא פקפוק בכשרותו הלאומית. אין היציאה מן הדת הרשמית משמעותה אצלו יציאה מן האומה שנולד בקרבה.

מה שאין כן אצלנו: יהודי לאומי שללאומיים, אפילו אם הוא תושב קבוע, מסלם מסים ומשרת בצבא ולוחם מלחמת האזרח, אם ח"ו יסיר דתו בדת אחרת הוא מודח בכך מעם ישראל. ואין ספק כי אפילו מסלגה סמאלית קיצונית תוציא את המוסר מכלל חבריה.

בהוספה שהוסיף ראש הממשלה בהבחנות הרישום של סר הפנים כי על הסבוגר הרוצה להתקבל כיהודי להודיע בתום לב שהוא יהודי - סצריך להודיע גם שאינו בן דת אחרת - הראה ראש הממשלה הבנה נכונה בשוני המהותי שבנינו ובין שאר האומות. ויתרוננו של ראש הממשלה הוא כי הכיר וירד לעומקה של ההויה הלאומית של עם ישראל. והוא עורר תקווה כי גישתו לשאלת היהדות אינה זו של שיטת הלאומיות החילונית שנתקעה לסוחרם של כמה חוגים ובלבלה את דעתם.

ברם דווקא הכרה זו ההוגנת לראשה של ממשלה עברית עוררה תסהון בעיני רבים והכל שואלים: כמה יפה כחו של זה שכופר בכל דת שהיא ורק סודיע בתום-לב שרוצה להצטרף לאומה הישראלית - כמה זכותו גדולה מאדם סמודיע ג' כ בתום-לב שרוצה להידבק באומה הישראלית אלא שמפוננו הדתי סכריחו להטאר בדתו הנוצרית או האיטלסמית? וכי רק הכפירה הסוחלטת בדת היא הקובעת את כושרו של נכרי להתקבל לתוך המסגרת הלאומית של ישראל.

הרי לפנינו שאין מוצא מן האבסורדיות ההגיונית הזאת אלא ע"י קבלת הכלל היסודי שאין נכרי יכול להעשות יהודי אלא בדרך ההתייירות הדתית, ז"א קבלת תורה ומצוות, סילה וסבילה כדת משה וישראל.

התנאי של קבלת תורה ומצוות הוא פשוט ובהיר, שתנאי זה סחייב השתרשות גמורה במערכת הרוח והנפש ובזיקה מוסרית למסורת ישראל הדתית. הסילה היא סימן ביולוגי להזדהות עם היהדות. הסילה היא הברית שכרת אלקי ישראל עם אבי האומה. הסילה היא אות-הזיהוי של היהודי, והפרת ברית הסילה היא כפירוד גמור מן העם היהודי.

הסבילה היא הסמל הדתי לקידוש ולטיהור. לסבילה הגר יס שורש במאטרוס ז"ל: ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן; הנכרי שבא להתגיייר צריך לטהר ולקדש את עצמו על פי הכשרת תורת ישראל.

דברים שבדת אינם ניתנים להסבר ראציונליסטי, לדת יס חוקים ומסורת מסלה ואין הגישה של חקרנות חפשית חלה בהם.

מוסד הגירות הוא עתיק מאד ושלסלת היוחסין שלו מגיעה לפי חז"ל עד אברהם אבינו, שהוא היה תחילה לגרים, (חגיגה ג') אביהם של הנכנסים תחת כנפי שכינת היהדות. טעם זה פסקה ההלכה שהגר יכול לוטר בתפילתו ובקריאת פרשת בכורים אלקנו ואלקי אבותינו וכו' וכסו שדרשו חז"ל על הפסוק כי אב הטון גוים נתתיך: לשעבר היית אב לאדם ועכסיו סכאן ואילך אתה אב לכל הגוים. (ירושלמי בכורים וטובא ברטב"ם הלכות בכורים).

עצם הגירות הוא חידוש שנתחדש במדרשה של היהדות. שאר האומות יודעות על "הסרה דתית אבל לא על "הסרה לאומית". יכול אדם להסיר את דתו כפי רצונו אבל אינו יכול להחליף את לאומו. השייכות הלאומית הוא דבר שבתולדה ואינו ניתן לחילוף. השלטון הסדיני יכול להקבות למי שרוצה להתאזרח בארץ אחרת זכויות אזרחיות שלמות, אבל לא להסביע עליו חותם של לאומיות חדשה.

גירינג, הדש הגרמני, הודיע בסעתו כי הוא הקובע סי הוא "אריי", ועשה את עצמו בכך ללעג ולקלס בעיני העולם.

אטנם בסדינות הדימוקרטיות קבל השם לאום משמעות חדשה של אזרחות סדינית. אבל זה מושג חדש שנתלבש בשם ישן שנתרוקן מתכנו הקודם. אבל הכל סודים כי אין הלאומיות דבר שבתחוקה מספטית אלא דבר המוטבע במוצא הגזעי ומותנה בשיתוף ההיסטורי.

Handwritten text at the top of the page, possibly a header or title, which is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Second line of handwritten text, continuing the header or title information.

Third line of handwritten text, likely the beginning of the main body of the document.

Fourth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Fifth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Sixth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Seventh line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Eighth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Ninth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Tenth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Eleventh line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Twelfth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Thirteenth line of handwritten text, continuing the main body of the document.

Fourteenth line of handwritten text, likely the end of the document or a footer.

רק היהדות הוציאה את עצמה מן הכלל הזה. הגיחות הדתית בישראל מסמעותה היהדות גמורה אף מבחינה לאומית. אין עם אחר בעולם ששמר במסירות נפש כ"כ גדולה על טוהר הגזע וקדושתו כעם ישראל. וכבר הנביא קרא: הניטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו וכו' (ישעי' נ"א) והנביא אומר בשם ה' ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי. (שם ס"א) אולם הערצה גדולה זו של המוצא הלאומי נבעה מתוך הכרת קדושת הגזע העברי על פי סימני הרוחניים-סוסריים. בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו (בדריס ל"ב) אברהם עשה יצר רע טוב. (ירושלמי סוטה) שלשה סימנים יש באומה זו, רחמנים ביישנים וגומלי-חסדים: (יבמות ע"ט) כל המדחם על הכריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכו' (ביצה ל"ב).

סימנים אלה קובעים פרצופו של אדם אם הוא מזרעו של א"א. באידיאולוגיא היהודית גבר היסוד הרוחני-סוסרי. הגזע הביולוגי קבל דמות וצורה של גזע רוחני-תרבותי. אברהם ושרה היו מחוללי הגזע הזה, כמו שדרשו חז"ל את הפסוק ואת הנפש אשר עשו בחרן אברהם היה סבייר את האנשים ושרה - את הנשים. מתוך תפיסה זו של ערכו של היסוד הרוחני יכלה היהדות לפתוח שעריה לכל הבא ורוצה להידבק בגזע הרוחני של אברהם אבינו.

אין הקב"ה פוסל לשום בריה אלא לכל הוא מקבל. השערם נפתחים בכל שעה וכל מי שמבקש להכנס יכנס (שמות רבה).

לא המוצא הלאומי בלחוד קובע, אלא הצמיחה הנפשית במורשתו של א"א היא הקובעת שייכותו של אדם לכלל ישראל. ומשום כך החמירה התורה בהכנסת גרים: היא דורשת השתרשות גמורה בתרבותו ודביקות נפשית ברוחו של עם ישראל.

מכאן שאין הגירות סתמיים אלא בדרך הגיור הדתית של קבלת דת משה וישראל, של קליטת רוח היהדות ברוח ובנפש ושל קבלת ערכיה וקבלת אורח-חיה.

גירות אחרת אינה במציאות. ואילו ההצטרף בתום לב שהוא יהודי (ומי הבוחן כליות ולב?) אן שרוצה שבניו ירשמו כיהודים אין לה שום מסמעות ושם ערך. הגיור ע"י שיטת הלאומיות החילונית משולל כל סעם הגיבורי ומנוגד לטבע ולמציאות. מי שנולד גוי וכן מי שנולד מאם בכריה נשאר גוי ולא המסמלה העברית ולא הכנסת, יכולים לעשותו ליהודי, אלא אך ורק תורת היהדות מכריעה מי הוא יהודי ומי אינו יהודי. ואין בכחם של שלטון סריני או של סוסד תחוקתי להכריע נגד משפט התורה, ואין בכחם של שלטון סריני או של סוסד תחוקתי להכריע נגד משפט התורה, ואין זה סכסוך של מסמלה עברית להעיד עדות שקר על מי שאינו יהודי שהוא יהודי. אין בהודעת הבא להצטרף לעם ישראל שהוא רוצה להיות יהודי שום ערך כ"ז שאינו רוצה להשתעבד לחוקי התורה ולהידבק ברוחה. אמירת-שפתיים זו היא חסרת משקל ובלתי מתחייבת, והרי אפילו על גרים שקיימו תנאי הגירות בפה ובמעשה ולא קבלו את היהדות בלבם ובפסם גזרו חז"ל ואמרו: קשים גרים לישראל כספחת. "גרים מעכבים את המשיח" (גדה, י"ג:).

ההנמקה של ראש הממשלה, "כי בעוד שנשואי תערוכת בחו"ל הם אחד הגורמים הסכריעים בהתבוללות גמורה ויצאה מכלל היהדות - הרי נשואי תערוכת הבאים הנה מביאים למעשה לידי התמזגות גמורה עם העם היהודי - עוררה חרה גדולה בציבור הדתי. ולב מי שהזיק היהודי לא כבה בלבו לא יתפלץ למסמך דברים אלה? אין לנו אלא לקרוא בקול גדול: אין אנו רוצים בספחת זו של חדירת יסוד זר לגוף האומה הקדושה; ולמה לנו גרים הללו שזכו לכתר יהדות מטעם שלטון עובר וחולף?

וכאן הכל מסתומים על ראש הממשלה שהוא ידוע לכלנו בסגולותיו המיוחדות הן באהבת ישראל ומסורתו, והן באיתנותו לסמור מכל מספר את אחדותו וסמכותו הלאומית, שיצא לעורר מהומה ומערת לבבות בגלל קומץ אנשים שבאו לארץ לא מתוך חיבה ליהדות אלא מטעמים אישיים פרטיים שאין אחר ידוע להבחינם? האם רואה ראש הממשלה בגרים גרורים אלה חיוק והוספת כח לקיום המדינה? לא, אדוני ראש הממשלה; סופם של גרים אלה לבגוד בנו. הם לא יעמדו בניסיון בשעת סכנה ויפנו לנו את ערפם.

על מדינת ישראל להתרחק מרעיון "החילוניות" שהוא רעיון סוטעה בהחלט. היהדות היא צימוד של שני קוספונינטיים. מטבע של היהדות - "מי כעסך ישראל גוי אחד בארץ" בצד אחד, ו"אשר בחר בנו סכל העמים ונתן לנו תורת אמת" בצד שני. הריפורמים בסעתם חתכו את המטבע לחצאים, הסירו את הצד האחד והמטבע נפסלה. האם רוצים אנחנו לסחוק את הכתובת שבצדה השניה ולפסול את מטבעת היהדות?

המסקנה היוצא היא: אין לה למסללה עברית בריקה אחרת אלא אחת מסתיים: או שהמסללה מקיימת וטאטר את הגירות עפ"י חוקי ישראל ובצורה הקבועה עפ"י מספט התורה; או - שהיא מבטלת את הגירות לגמרי. לגירות לאומית כביכול אין שום מסמעות הגיונית ואין לה ערך כל שהוא. שום קהלה בישראל ושום מוסד יהודי שבעולם לא יקבלו גר גדור זה המצויד בתעודת-זהוי של שלטון סנהג שלא עפ"י תורת ישראל.

אנו חסים באמת ובלב שלם לכבודה של מסללתנו העברית, זו המסללה שעמדה לנו אחרי אלפי שנות גלות, יסורי נידודים ופיזורים. ולכן אנו סייעצים לה בתום-לב להעביר את ההנחיות לחוק הריטום על מבוגרים ועל קטנים יחד, שנולדו בסעה של זחיחות הדעת, ולהשכיחם מן הלב;

אין אני חושב את עצמי לאחד מגדולי ישראל וחכמיו, אבל אני רוצה בקיומה ובכבודה של מדינתנו וסדבר רק מה שבלב כל יהודי חמים הקסור באהבה לעמו ולמדינתו.

ג) הריטום לילדי נישואי תערובת: להנחות הריטום לילדי נישואי תערובת, שהאב הוא יהודי והאם היא נכרית שיש לרוססם כיהודים אם התורים רוצים בכך, יש לומר אותם הדברים שנאמרו בפרק הקודם. דעת האומרים כי "שטאחר והמירטם הוא אזרחי ואינו מסמס לצרכים דתיים הרי אין לנהוג לענין מרטם לפי קנה מידה דתי דווקא - דעה זו בטלה ומבוטה עפ"י דיני תורת ישראל. לפי דיני התורה הולך הולד אחרי האם. אין אנו יודעים טעמי התורה. יש אומרים שהוא טעם ביולוגי ביצירת הולד ותכונתו הגופנית והנפשית, ויש אומרים שיש בזה טעם מוסרי, שכן האם והטפעתה התמידית סכריעה בחינוך הבנים, וטעם זה סרוסז בתורה, כידוע. ואחרים רואים את הטעם בוודאות הבלתי מפורקת בהשתייכות הילד הנולד לאמו. אבל יהיו הטעמים איך שיהיו, כאן סכריע לא היסוד הראציאונלי של החקירה הסדעית אלא היסוד הדתי שהוא היה הגורם הסכריע בעיצוב דמות האומה ובעיצוב המספחה העברית, ואין הדבר צריך להאמר כי הלכה זו של תורתנו נשתרטה בנפש האומה והטפיעה על התפתחותה ההיסטורית ועל יציבותה של התודעה הלאומית.

וסכיון סכן הרי אסור לססור תעודת זהוי של יהדות לאדם שעפ"י דיני התורה הוא נכרי גסור, וזה טעום דסיחזי שיקרא ודינו כססר הסזויף סתוכו שפטול. ושנית, כבר סנו חכמים: "אין אדם רטאי לסכור סלית סצויצת לנכרי" בגמרא נאמרו שני טעמים לאיסור זה. אחד שסא יבא להתחתן בבית ישראל, ושני - שסא יתלות עסו בדרך ויהרגנו. (מנחות ס"ג) לטעם השני אין לחשוש ביסיון ובאדצנו. אבל הטעם הראסון עוסד בתוקפו בארץ אפילו, וסכס"כ - בחו"ל.

ובכלל אינו טובן טיבו של חוק זה ומה הוא ההישג שהוא סתכוין להגיע אליו. והרי כחוק סטלכי נתקבל בכנסת ובהסכמת המסללה באשר לסצב האיטי וכל הסייך לזה, ההלכה היהודית ורק להלכה זו יש תוקף חוקי במדינת ישראל. האם רוצה סר הפנים לחתור תחת חוק שנתקבל בחוקת המדינה? כל זמן שחוק זה קיים אין מקום לשאלה מבחינה טעשית, שהרי כל מי שאינו יהודי לפי הלכת התורה לא יחול עליו החוק הישראלי שהוא בסקרה זה ההלכה הדתית, ובוודאי לא תרצה המסללה לגרום קסיים לבני המדינה, שתעשה ליהודי מי שאינו יהודי לפי ההלכה ותטול מסנו האפשרות להנשא לבת ישראל, ומה יהיה מצבו של יהודי סזויף זה באדצנו, שבחלקו הבלתי דתי ייחשב כיהודי, ואולם בחלקו הדתי יכריזו עליו שאינו יהודי כלל וכלל.

ורבני חו"ל בוודאי שלא יתנו אסון בתעודת הזהוי הניתנת ע"י מסרד הפנים של מדינת ישראל, ולא עוד אלא שיוכחו לגזור בזירת חיתון על כל הבא ממדינת ישראל ואין לו תעודת זהוי סמוסד דתי סוססך ומקובל.

החשש שהביעו רבני ישראל שחוק הרישום אם יבוצע עלול להביא קרע באומה ופילוג בין אחים לאחים אינו מופרז כלל. וכן החשש שביצוע חוק הרישום כפי מחשבת שר הפנים יעודד ויקדים את תהליך ההתבוללות הכרוך בשואי תערובת עומד בכל מוראו. אנחנו הרבנים בגולה נלחמים בכל כחנו נגד בשואי התערובת מתוך הכרה ברורה שהם מהווים גורם מכריע בהתבוללות גמורה ויציאה מכלל היהדות. אנחנו באמצעי הגנה נגד הסגפה הזאת שפרצה בארצות המערב. אנו פוסלים לנשוא נכרית לכל דבר שבקדושה, ואנו אוסרים למול את הילד שנולד מאם נכרית. אמצעי שמירה אלה מפחידים ועוצרים את מי שדעתו קלה בענייני נשואין אבל אינו רוצה לצאת מכלל ישראל.

ועכשיו, יוכל קל-הדעת "להכשיר" את עצמו ואת בניו ברשיון המסמלה העברית, עליו רק לבא לקונסוליה עברית בחו"ל או לפקידות הרישום בארץ ולהצהיר בתום-לב שהוא ובניו הם יהודים... האם לא עמך ראש המסמלה על התוצאות ההרסניות שבהצעת חוק רישום זה כשביל יהדות חו"ל?

ווראי הוא שביצוע חוק זה יביא לפילוג גמור גם מצד אחד. עתה יוזמים ההתבוללים המובהקים שבארצות הברית מזימת-סעל לקרוע את האומה ולהבדיל בין עבריים ויהודיים, עבריים במדינה העברית עם כל הסימנים של עם ולשון, מדיניות, מסק וצבא מכאן, ויהודי התפוצות המתקיימים כאחדות דתית קלושה ומסתגלים לאורח חייהם ותרבותם של העמים שכניהם - מכאן.

אין צריך להצביע על הסכנה האיומה לאחדותנו הלאומית שברעיון זה, הוא עלול לדון את עמנו לטעימה גמורה.

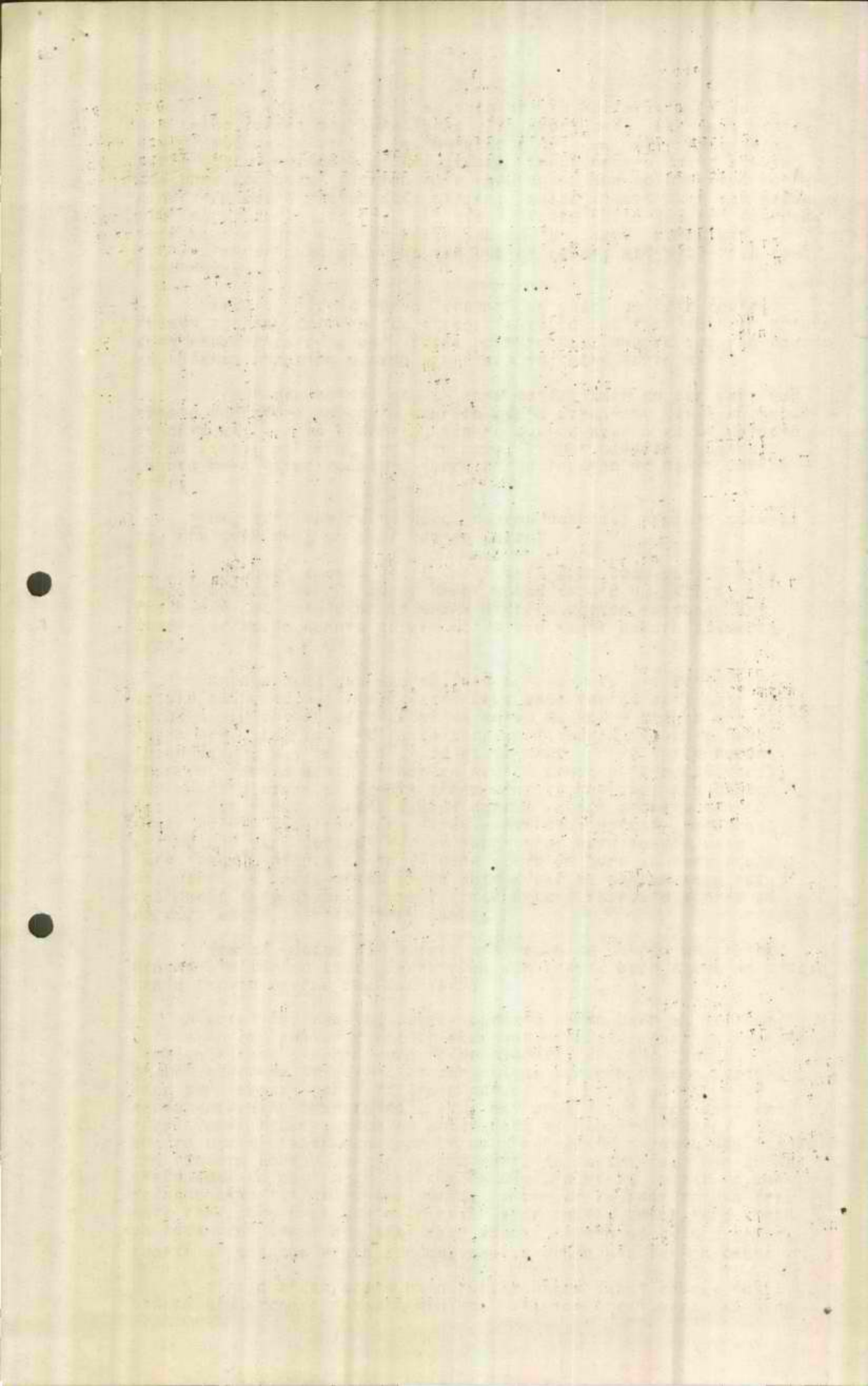
האם רצוי למסמלה פילוג לאומי זה? ברור כשמש שאין הרעיון הלאומי החילוני המרוקן מתוכן רוחני מסוגל להלהיב את הלבבות, ועומד למעלה מכל ספק שאין בכחה של תרבות חילונית שהולכת ומתפשטת בארץ להשפיע על הבנים הנדחים בארצות הגולה שלא יסמכו באומות ובלשונות זרות.

ההנמקה שנתן ראש המסמלה לחוק הרישום החדש שיש בו נחיצות מסעמים בטחוניים, כדי להבדיל בין תושב נאמן למדינה ובין ערבי אזורי ישראל החשוד בריגול פלילי ובאריזה לקיום המדינה - אין בה כדי הכרעה לקבלת חוק מסוכן זה. יש למצוא צורה אחרת להבחנה זו, ואין המסמלה זקוקה לעצתי, אבל יש לדעת כי גם אנחנו בגולה חרדים לקיום המדינה ובטחונה, יודעים אנחנו כי המדינה הצעירה סוקפת אויבים מכל עבריה, אלא שחושבים אנחנו כי הבטחון היותר איתן והיותר נאמן הוא באסנות לבם של בני ישראל האחוזים במסורת התורה. אנחנו היהודים הדתיים היינו קטורים בלב ונפש לארץ ישראל אפילו בזמן חורבנה ושוממותה. אין שם אחר שגורם לפרוכוסי הלב של יהודי שומר תורה ומצוות כהשם "ארץ ישראל", היהדות הדתית לא תנתק לעולם את קשרה עם הארץ הקדושה, הנס הגדול של תקומת מדינה פורחת מחזק בלבנו את האמונה בנצח ישראל ואת האהבה לארץ קדשנו. ואנחנו כולנו מוכנים ומזומנים להקריב כל הקרבנות שבטחון המדינה ידרוש מאתנו.

לשם מה - שואל אני - נחוץ היה לדחות בקלות-דעת את הידידות הבטוחה שיש למדינה בעולם, להרעיד את לבה ולהטיל סערה בנפשה את היהדות הדתית הדבוקה בתורתה ובאהבתה לארץ?

אדוני ראש המסמלה; כולנו מעריצים הערצת כבוד את זכויותיך בקיסום המדינה ואת חלקך בבנינה ובפריחתה, ויודעים אנחנו את דאגותיך להעסקת התודעה היהודית בקרב הנוער הישראלי, להשרשתו בעבר העם היהודי ובמורשתו ההיסטורית ולהגברת זיקתו המוסרית ליהדות העולמית מתוך הכרת שותפות הגורל והרציפות ההיסטורית הממחדת את יהודי כל העולם לדורותיהם ולארצותיהם. ולכן אני מרשה לעצמי לדבר עליך כדבר יהודי לאחיו היהודי, לבטא מה שבלבי ובלב כל הנאמנים ליהדות; כל הדברים הגדולים האלה שאתה חרד עליהם אינם יכולים להתקיים אלא בקיסום הדת ובהגברת השפעתה בחינוך ובחיים המדיניים והחברתיים. אין כח אחר שיוכל למלא את תפקידה של הדת בהווייה הלאומית שלנו. אנחנו עם דתי מובהק מתחילת יצירתו וביאתו לעולם. שינוי הדעות והלך הרוחות ברור החדש הגדול בארץ אינו אלא משבר חולני עובר וחולף, ואינו יכול לשנות את הסכע הדתי שהנהו חלק בלתי נפרד במהותו הנפשית של כל אדם מישראל. ואפילו מי שתודעתו הדתית נשתבשה, התחושה הדתית חיה וקיימת בלבנו!

היהדות איננה כנסיה דתית ואיננה איגוד לאומי במסממן המקובל. היהדות היא תרבותנו הלאומית היחידה. אין לנו תרבות אחרת ולא היתה

לנו תרבות אחרת זולתה. היצירה הלאומית הרוחנית נתגלמה רק בשם הדתי, היא מהווה דת יהודי, דפוס חיי יום יום, חיי חגים ומועדים וחגיגות מטפחה וציבור. היא שיטת מוסר יהודית ופילוסופיה-חיים יהודית ולה יש מסורת של אלפי שנים הקטורה קשר בל ינתק בתורה הנתונה בסיני.

מדינת ישראל היא כעינינו השלב הראשון של סילוא תקוה לאומית-דתית של דורות אין מספר שמכלו והתענו ונשחטו ונהרגו בעד אמונתם וצפיותם לבאולה.

כלום רשאים שמסלה עברית להעלים עין מהשקפת חיים ואורח-חיים שבהם ראה תמיד העם היהודי את יחודו הלאומי ואת יעודו בעולם?

כלום רשאים שמסלה עברית לעמוד מנגד ולהסתפק בעמדה נוטרלית כלפי שאלות עיקריות ומכריעות בביצוע דיוקנו האנושי של הדור הבא?

אין איש מבקש ממדינה דימוקרטית כפייה בכח על חיי יחיד. ובוודאי שיש לה הרשות - ולא רק רשות אלא חובה לתת לכל אזרחיה זכויות שוות ללא הפליה שהיא בין אזרח לאזרח. אבל אין זה יכול למעט את חובתה של שמסלה לאומית לבצור את עצמאותה של התרבות הלאומית ולקיים את אורח החיים היהודי כאחד מיסודותיה של תרבותנו זו.

אין שמסלה עברית יכולה להשתמש מן התפקיד של הדרכת העם וחינוך בניו ברוח תרבותו. עליה מוטלת החובה להטביע על חיי העם צביון רוחני-לאומי, צביון שיסמל את העצמאות היהודית בכל גווניה.

וכי מה אנו מבקשים? לא שלטון ולא יתרון של זכויות. אנו מבקשים רק שהמדינה היהודית תהיה למדינת היהדות. רציפות היסטורית, הזדהות עם קדשי האומה וטיפוח מסורת אבות אינם דברים שבדל דווקא אלא הם מיסודותיה של כל תרבות הראויה לשמור.

כלום אמת היא שמסלה העברית אם תשתלט במדינה השקפת-עולם חילונית ו"גויית" ותוצר יצירה חדשה של טיפוס עברי המנותק לגמרי מהמסורת הלאומית? חלילה לה! במדינה יהודית יש להתחשב עם רוח היהדות והחינוך הדתי צריך להיות חלק יסודי של התכנית החינוכית הרשמית. החינוך הדתי הוא הערובה ביותר חסובה לקיום אחדותו של העם היהודי בארץ וזיקתו הנפשית ליהדות העולמית.

דת היהודית, אמונת ישראל, מן ההכרח שתהיינה טוב לגורם משפיע בחיינו הלאומיים. ועליך, ראש השמסלה, שזכית להיות בונה המדינה ומקיימה, מוטלת המשימה שזיכתה אותך בה ההיסטוריה וההשגחה העליונה לאזור כל כחותיך ולרכזם לשם תחייה דתית מחודשת, כחך גדול והשפעתך רבה ויתרונך גדול פי אלף מחבריך בשמסלה, אשר קצתם שטופים ברעיון החילוניות הקיצונית, וקצתם להוטים אחרי מדיניות חסרנית תועלתית בלי כל חוכן ובסיס רוחני.

יכול אמת לכשתרצה, קדש שם שמים ושם ישראל בביצוע הדמות המאירה של יהודי שלם ומושלם, אשר באורח-חיינו ובקומתו הרוחנית והמוסרית ישמש אספקלריא חיה של היהדות האמיתית, שלאסוננו ניזולה ונתחללה בעיני הגויים בסילוף תמונתה ע"י הדוגלים בסטה ואינם חיים ברוחה.

"אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו".

בכל הברכות ובכל ההוקרה וההכבוד לראש שמסלתנו העברית

(-) יחיאל יעקב וינברג

1. The first part of the report
concerns the general situation
of the country.

2. The second part of the report
deals with the economic situation
of the country.

3. The third part of the report
deals with the political situation
of the country.

4. The fourth part of the report
deals with the social situation
of the country.

5. The fifth part of the report
deals with the cultural situation
of the country.

6. The sixth part of the report
deals with the military situation
of the country.

7. The seventh part of the report
deals with the foreign relations
of the country.

8. The eighth part of the report
deals with the internal security
of the country.

9. The ninth part of the report
deals with the administrative
situation of the country.

10. The tenth part of the report
deals with the judicial situation
of the country.

11. The eleventh part of the report
deals with the educational situation
of the country.

12. The twelfth part of the report
deals with the health situation
of the country.

13. The thirteenth part of the report
deals with the sports situation
of the country.

14. The fourteenth part of the report
deals with the tourism situation
of the country.

15. The fifteenth part of the report
deals with the environment
situation of the country.

16. The sixteenth part of the report
deals with the science and
technology situation of the country.

17. The seventeenth part of the report
deals with the arts and
culture situation of the country.

18. The eighteenth part of the report
deals with the media situation
of the country.

כ"ה, יא' אדר א' תשי"ט
19.2.59

מע"כ ראש הממשלה ושר הבטחון
מר דוד בן-גוריון נ"י
שלום יסגה לעולם.

אדוני ראש הממשלה.

מתיחס אנכי לבקשת מע"כ במכתבו מתאריך יג' במרחשון תשי"ט
27.10.58 "לחיות דעה כיצד עלינו לנהוג בריושם ילדי נשואי
תערובת שני הוריהם, גם האב היהודי וגם האם הלא-יהודיה, רוצים
לרשום ילדיהם כיהודים". אני אינני כדאי ששלחתם לי, אלא מתוך רגשי
כבוד והערכה לממשלת ישראל, ועקב הכלל שאין מסרבין לגדול, מרהיב
אנכי עוז בנפשי, לעמוד במקום גדולים ולברר סוגיה מטובת ומסעירה
זו, תוך תפלה ותקווה שלא אכשל בדבר הלכה, ולא יכשלו בי אחרים, ורוח
נכונה ייערה בכם ממרום להנחותינו בדרך ישרה, ולכלכל מעשיכם לפי
רוח התורה וחזון הנביאים.

חלקתי את דברי לשני חלקים, החלק הראשון הברור העיוני -
היסטורי של הבעיה. והשני, הצט"ז מעשיה להסדרת בעית הריושם של ילדי
נשואי תערובת, במירטס התושביות, ובתעודות הזיהוי.

א. הברור העיוני.

שלוש בעיות יסודיות מתעוררות מטעלה זו. (א) מעמדם של הילדים הנולדים
מנשואי תערובת לפי ההלכה וההיסטוריה היהודית. (ב) נוהל ההתגירות
המקובל ומקודש בישראל ליסור ההלכה וההיסטוריה (כולל גירוש
קטיניות). (ג) האם תחכן בירות ללאום היהודי ולא לדת היהודית,
שכחוצאה מכך עלול להקבע נוהל חילוני לצירופו של לא-יהודי ללאום
היהודי.

(א) מעמדם של הילדים הנולדים מנשואי תערובת לפי ההלכה וההיסטוריה
היהודית.

הגדרת מעמדם של הילדים מנשואי תערובת, כשהאב יהודי
והאם לא-יהודיה אנו מוצאים במשנה במסכת קדושין (פרק ג',
דף ס"ו ב'). שם נאמר "וכל מי שאין לה עליו ולא על אחרים
קדושין הולד כמותה, ואיזה זה וולד שפחה ונכרית" רש"י פירש
שם הולד כמותה - וולד נכרית נכרי, ואם גיירוהו הרי גר כשר.
בהלמוד שם (ס"ה ב') למדו את ההלכה הזאת מהמקרא "לא תחתן
בהם" (דברים ז'). ונאמלת הגמרא: אשכחנא דלא תפסי בה קדושין,
ולד כמותה מנלן? אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי,
דאמר קרא "כי יסיר את בנך מאחרי" - בנך הבא מישראלית
קרוי בנך, ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה.

כן אנו מוצאים הלכה מעין זו במשנה במסכת יבמות (פרק
ב' כ"א א'): "ובנו לכל דבר חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה
ומן העובדת כוכבים". וכן פוסק הרמב"ם ב"יד התזקה" פרק
ט"ו מהלכות איסורי ביאה הל"ה ד' (לפי ההוצאה הראשונה של
דפוס רומי משנת ר"מ): זה הכלל בן הבא מן העבד או מן הגוי,
או מן השפחה או מן בת הגויה הרי הוא כאמו ואין משגיחין על
האב. ובפרק א' מהלכות יבום והליצה הלכה ד' כותב הרמב"ם: "...
שזרע הבא, מן השפחה-עבדים, והבא מן הגויה-גויים, וכאילו
אינם... ובגוים הוא אומר "כי יסיר את בנך מאחרי" - מסיר
אותו מליחשב בקהל" וכו'. כן מפורש גם בשלחן ערוך אבן העזר
סימן ה' סעיף ה': וולד שפחה ונכרית כמותה, בין שנערבו
מכשר בין שנערבו מפסול.

גם מפרשת המקלל (ויקרא כ"ד י-יא) נראה שבמקרה של
נשואי תערובת מתיחס הבן אחר האם. כי מהלשון "מתוך בני
ישראל", משמע כי בן הישראלית נחשב לישראל. אלא שבתורת
כהנים" על הפרשה, (וכן ברש"י) נאמר על זה "מלמד שנחגיגיר"

ונחלקו המפרשים בבאור הדבר (ראה רמב"ן על התורה, הראב"ד והר"ט בפירושים של ה"תורה כהנים").

מקור מפורש ביותר בתנ"ך לביטול הלכה זו שבתורה שבעל פה, שיש ליחס את ילדי הערובה אחר האם, וכל שהאם גויה נחשבים גם הילדים לגויים, אנו מוצאים בספר עזרא פרק י' פסוקים ב-ג: "ויען שכניה בן יהואל מבני עילם ויאמר לעזרא, אנחנו מעלנו באלקינו ונשב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת. ועתה נכרת ברית לאלקינו להוציא כל נשים והנולד מהם בעצת ה', והחלים במצות אלקינו וכתורה יעשה".

נמצינו למדים משם שילדי הנכריות נחשבו כגויים, לכן כאשר נשבעו ישראל להוציא את הנשים הנכריות מקהל ישראל, הוציאו יחד איתן גם את ילדיהן, ככתוב "והנולד מהם". בן משמע גם מסוף הפרק בסיום רשימת נשואי הנשים הנכריות "כל אלה נשאו נשים נכריות, ויש מהם נשים ויש ישימו בנים". וכמו שפירש רש"י שם "מקצתן שהיו להם נשים של עובדי כוכבים שנולדו להם מהם בנים והכל הוציאו הנשים והבנים".

ראיה זו מהתנ"ך לקביעת ההלכה לדורות שבין נכריות דינו כנכרי, כבר הביאו חז"ל בעלי התלמוד ירושלמי והמדרש, כאמור בירושלמי קדושין פרק ג' הלכה י"ב, ובמדרש רבה במדבר פרשת "חוקת" פרק י"ט, שאסר ר' חגי למול בנה של נכרית הבא מישראל בשבת משום שנחשב לגוי. וצוה להלקות את יעקב איש נכוריהא שהורא למול אותו בשבת, ואמר לו יעקב איש נכוריהא לר' חגי מניין לך זה? אמר לו כתיב ועתה נכרת ברית לאלקינו וכו'.

מקור נוסף בתנ"ך ממנו אפשר ללמוד שבין ישראל מנכרית אינו מתיחס אחר האב, הוא (שמדאל ב' י"ג י"ג) במעשה אמנון וחמור שכתוב "ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך", והרי לא מתקבל על הדעת שדוד היה מסכים להשיא את ואחות זה לזה. אלא הטעם הוא משום שחמור בן נכרית היתה, כי היתה אחותו - מאמו של אבשלום (ראה שם פסוקים כ' כ"א) ואבשלום היה בן מעכה בת תלמי מלך גשור (ראה שם ג' ג') ודרשו לכן חז"ל (סנהדרין כ"א א') "חמור בית יפת תואר היתה" ופירש רש"י: קודם שנחגיגה בלב שלם מעכה אמו ילדה לו לדוד את חמור, והיתה אצלו בתורה יפת תואר. כאן גם כתבו מפרשי התנ"ך השונים וזה גם מסביר למה אין הכתוב מתיחס את חמור אחר אביה דוד, כי אם אחר אחיה אבשלום. אלא שחמור נולדה לפני הנחירות של מעכה אמה, ונחשבה היתה לגיורת המתיחסת אחר האם ולא אחר האב. לכן כתוב "כי לא ימנעני ממך" מאחר ומותרת היתה לאמנון בן דוד.

גם מהנביא מלאכי משתמעת הלכה זו שבני נכרית מישראל אינם מתייכים לקהל ישראל, והנביא רואה בכך בגידה בעם, ככתוב (מלאכי ב' י"א-יב') "בגדה יהודה וחועבה נאמתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר, יכרת ה' לאיש אשר יעשה ער ועונה מאהלי יעקב" וגו'. וברור שער ועונה הכוונה לילדיו שיכרתו מאהלי יעקב, כלומר שיוצאו מקהל ישראל.

אמנם מצינו שיטה אחת בדברי הרמ"א על השלחן ערוך אבן העזר סימן ט"ו סעיף י' האומרת: ויש מסתפקים לומר דדוקא מדאורייתא הולך אחר השפחה ואחר הנכרית אבל מדרבנן הוי זרעו, לכן יש להתמיר לכתחילה. שיטה זו הובאה גם בהגהות "דרכי משה" על הסור אבן העזר, בהלכות יבום סימן קנ"ו פסקה א' שכתב: "האור זרוע ריש יבמות מסתפק אם בנו מן השפחה ומן הכותיה הוא בנו מדרבנן אף על גב דמדאורייתא אינו בנו". כל המפרשים התפלאו והסתוממו על שיטה זו, שהרי הלכה רווחת היא בישראל שולד נכרית כמותה, ואינו מתיחס אחר האב, וכן תמה על כך הגר"א בבאורו ל"פ. מכל מקום ציין הגר"א את

המקור הנכון של שיטה זו, שהוא במס' דרך ארץ רבה פרק א', ובילקוט שמעוני (פרשת כי תצא, רמז תתקל"א) שם נאמר הבא על כותית חייב עליה משום י"ד לאוין, וביניהם משום אשת אב ומשום אשת אח, וזה מתפרש עפ"י "הזית רענן" בפירושו השלם, כפי שהובאו דבריו בפירוש "נחלה יעקב" על מס' דרך ארץ הנ"ל, שכתב שמדרבנן נחש לבנו. אבל הגר"א חולק על פירושו זה של "הזית רענן", וסותר את הראיה.

נוסף על כך אין שיטה זו באה לשנות מעמדם של ילדי נכרית הבאים מישראל, כי אם להטיל עליהם חומרות נוספות מדרבנן שאינן מוטלות על גויים.

ישנה שיטה נוספת בכנסת הגדולה (חושן משפט סימן ז') הקובעת שלאחר ההתגיירות של בן נכרית הבא מישראל, חוזר הילד ליחוס האב, ודינו כיהודי הבא מישראל, ולא כגור גמור, ולא רק מדרבנן כי גם מן התורה נחשב כבא "מקרב אחיך", וכן לענין כשרות יחושו שנחשב בין הכשרים להנשא לכהונה וכבא מזרע ישראל. אבל גם שיטה זו היא דעת יחיד ואינה מקובלת להלכה.

נמצינו למדים מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים שולד נכרית הבא מישראל נחשב כגוי ואינו מתייחס אחר האב, והוא זקוק לגירות גמורה בכדי להחשב בקהל ישראל. (אלא שלאחר שנתגייר יש מי שסובר שחוזר ליחס האב, מדרבנן, או לדינים מסוימים גם מן התורה). וכי הלכה זו היתה מקובלת לדינים מסוימים גם מן התורה). וכי הלכה זו היתה מקובלת בהיסטוריה היהודית, וכך נהגו להלכה ולמעשה בכל הדורות.

(ב) נוהל ההתגיירות לאור ההלכה וההיסטוריה, (וגירות של עמינים).

שלשה דברים מעכבים בגירות זכר, קבלת עול מצוות בפני שלשה מישראל, מילה ושבילה, ושנים בנקבה: קבלת עול מצוות בפני שלשה מישראל ושבילה. זאת אנו למדים מדברי חכמינו ז"ל בעלי התלמוד, שהיתה בידם בנושא זה קבלה ומסורת איש מפי א"ס להקפיד על שלשת יסודות אלו בהתליך ההתגיירות, כמבואר במס' יבמות מו-מז, בירושלמי קדושין פרק ג' הלכה י"ג, במס' כריתות ט' א', ובמס' גרים פרקים א' - ב'.

קבלת עול מצוות הוא תנאי ראשון ועיקר התוכן לגירות. כי המניע לכך חייב להיות הכרה נפשית בדת היהודית ומשמעות של הגירות לפי התורה וההלכה: כניסה לברית הדתית של העם היהודי, כלסון הרמב"ם (לפי ההוצאה הראשונה משנת ר"מ בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ד'): וכן לדורות כשיצאה הגוי להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה ושבילה והרצאת קרבן. ואם נקבה היא שבילה וקרבן שנאמר "ככם כגור" - מה אהם במילה ושבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה ושבילה והרצאת קרבן.

סדר קבלת עול מצוות כגור למדו חז"ל מרות המואביה, כמו שנאמר (רות א' ט"ז): "אל תפגעי בי לעזוב לשוב מאחריך כי אל כל אשר חלכי אלך עמך עמי ואלהיך אלהי" וגו'. מפסוקים אלו אנו למדים את הקשר ההדוק בין הלאום ודת בזמן הגירות, שכן קבלת עליה רוח במפורש את שניהם, והדינשה זאת בתורה "עמך עמי ואלהיך אלהי". שילוב הכרת זה של קבלת הלאומיות יחד עם האמונה הדתית בזמן ההתגיירות אנו למדים גם מן הפסוקים (רות ב' י"א - י"ב) "ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את המותך אחרי מות אישך... וחלכי אל עם אשר לא ירעה תמול שלשם, יסלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעט ה' אלהי ישראל, אשר באה לחסות תחת כנפיו. הרי טוב שני היסודות:

אל עם אשר לא ידעה - זה הלאום, אשר באה להסות תחת כנפיו -
זו האמונה והדת.

קבלת המצוות חייב להיות בפני בית דין של שלשה; כמפורט
במס' יבמות (מ"ו ב') "גר צריך שלשה מטפס כתיב ביה". וסמ' (מ"ז
א') "ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו" - מכאן אמר
ר' יהודה גר שנחגייר בבית דין הרי זה גר, בינו לבין עצמו
אינו גר. והכוונה לקבלת עול מצות כמבואר בתוספות סמ' מ"ה
ב' ובקדושין (ס"ב ב') ד"ה "גר". וכן נפסק בשלחן ערוך יורה
דעה סימן רס"ח סעיף ג': "חוץ מקבלת המצוות שמעכבת".

ברם על אף כל האמור, בדיעבד אם לא שאלו את הגר על כך
ולא הודיעו לו את טיב המצוות ומצותן, או כשידוע לנו שהוא
מתגייר מחוץ סיבה חמריה כל שהיא ולא מחוץ מניעים שבאמונה
דחית, כל שקבלו אותו בית דין של שלשה, נימול וטבל, דינו
כגר לפי האסמך בתלמוד (יבמות כ"ד ב'): "הלכה כדברי האומר
כולם גרים הם", וכן הם דברי הרמב"ם (סמ' פרק י"ג י"ז):
גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן, ומל
וטבל בפני שלשה הדיוטות, הרי זה גר. אפילו נודע שבטביל
דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגויים והוססין
לו עד שיתבאר צדקתו ואפילו חזר ועבד עבודה זרה הרי הוא
כישראל מסומד... מאחר וטבל נשמה כישראל.

ואכן בהיסטוריה היהודית אירעו מקרים רבים מעין אלו
שהתגיירו לחופלה חמריה, כגון הגרים בימי שלמה ונחשיו, ונשי
שמסון וכיו"ב, כמפורט ברמב"ם, ואם כי בדיעבד היו נדונים
כגרים הרי סופם הוכיח על תחילתם שלא רק שלא נתערו בעם
ישראל, אלא שהביאו עליו צרות וטבל, בהיותם נשואים נאמנים
לדתם ועמם, גם "האדומים" יכולים להיות לדוגמה בנדון זה.
וכן על הערב רב שעלה עם ישראל ממצרים, שהביא רוב החלואות
לישראל במדבר. מכאן נוצרה האדישות היהודית הטיפוסית
לקבלת הגרים, כמו שאמרו חז"ל "קשים גרים לישראל כספחת",
מסום שרובם הוכיחו שלא מחוץ מניעים נפשיים-רוחניים, גלוי
לעם ישראל, כי אם מחוץ סיקולים חמריים שהזמן גרמם. אלא
שבכל זאת בחזון כללי של ישראל ראו גם חז"ל את ההתגיירות
כתופעה חיובית, כאמור (פסחים פ"ז ב') "לא הגלה הקב"ה את
ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים". וכן אמרו
במס' גרים (פ"ד ג') חביבין הגרים שבכל מקום מכנה אותם
כישראל, נאמר אהבה בישראל ונאמר אהבה בגרים וכו'. נאמר רצון
בישראל ונאמר רצון בגרים וכו'. ואמרו חז"ל "כולם גרים גרורים
הם לעתיד לבוא, שנאמר כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה
לקרוא כולם בשם ה' וגו', כמבואר במס' עבודה זרה (כ"ד א').
למרות טעל פי דין לא יקבלו גרים לימות המשיח כאמור במס'
יבמות הנ"ל, מסום שהתגיירו בגלל חופלה ונחיות עצמית,
ובכל זאת יבואו להתגייר מעצמם מבלי שיקבלו אותם,
כמבואר בר"ש במס' עבודה זרה (סמ') והם נקראים "גרים גרורים".

אבל כל זה אמור רק כאשר זה שבא להתגייר אינו מכריז
שאינו מקבל עליו עול תורה ומצוות, אלא שאנו מבינים ויודעים
שהמביע שלו אינה הדבקות בדת היהודית, לכן רשאים לראות
באופן פורמלי את הבקשה להתגייר כקבלת עול מצוות. אבל מי
שמצהיר במפורש שאינו בא לקבל עליו את הדת היהודית, כי אם
ברצונו להצטרף לאומה היהודית כעם וכלאום, אין הגירות חלה
כלל וכלל, ואינו נידון אפילו "כגר גרור", כי עיקר מגמת
ההתגיירות היא קבלת האמונה והדת היהודית, מאחר וזוהי נשמה
היהדות ועיקר יסודה ואין לאומיות יהודית בלי הדת היהודית.

לכן שנינו בתוספתא (במס' ד מאי פ"ב) ובמס' בכורות ל'
ב', שגר שקבל עליו כל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין
אותו. וכן מסק הרמב"ם בהלכות הנ"ל פרק י"ד הלכה ח': אבל

בזמן הזה אפילו קיבל עליו כל התורה הוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו.

כל ההיסטוריה שלנו בתקופת הבית הראשון והשני, מוכיחה, עד כמה לא הצליחה גירום המוניח להתערות בקרב העם. מפני מה שקרה לכותים (מלכים ב' י"ז) והבעיות הבטחוניות והדתיות שהם עוררו טאח הדם אנו מוצאים בכל הספרות התלמודית ובספרי ההיסטוריה השונים. משום שלא היו כנים ושלמים עם האמונה היהודית. וכן היו האדומים בסוף הבית השני. בכל זאת בדיעבד אין לדחות אותם בידים, אלא נותנים להם להוכיח את עצמם, כלשון הרמב"ם (שם) "ואף על פי כן היו גרים הרבה מחגיגרים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו בית דין הגדול חושדין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן עד שחראה אחריתם".

שבילה גר

חובת השבילה בגר נוסף על היותה מקובלת במסורת של עם ישראל איש מפי איש עד למחנה מטיני, למרות חז"ל מכמה מקראות בתורה. במס' כריתות (ט' א') למדו כן מן המקרא "ככם כגר יהיה" (במדבר א') "ככם" - כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה ושבילה והרצאת דמים, אף הם לא יכנסו לבריית אלא במילה ושבילה והרצאת דמים. ובמס' יבמות מ"ו ב' נלמדה חובת השבילה לגר מהמקרא בקבלת התורה בזמן שנכנסו ישראל לברית התורה "לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבטו שמלותם" (שמות י"ט), שכוונת הפסוק גם לשבילה. או מויקה משה את הדם ויזרוק על העם" (שם כ"ד), וגמירי דאין הזאה בלא שבילה.

במס' גרים (א' ה') שנינו כמו כן "ככם שישראל נכנסו לברית בג' מצוות, כך גרים נכנסין למילה ולשבילה ולקרבן. שנים מעכב ואחד אינו מעכב" וכן כתב הרמב"ם (שם י"ג א') בשלש דברים נכנסו ישראל לברית: במילה ושבילה וקרבן, מילה היתה במצרים שנאמר "וכל ערל לא יאכל בו", מל אותם משה רבינו שכולם ביטלו ברית מילה במצרים הוץ מטבט לוי, ועל זה נאמר "ובריתך ינצורו". ושבילה היתה במדבר קודם מתן תורה, שנאמר "וקדשתם" היום ומחר וכבטו שמלותם" וכו'. וכן לדורות כסירצא הגוי ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עולה תורה, צריך מילה ושבילה והרצאת קרבן. ואם נקבה היא ושבילה וקרבן, שנאמר "ככם כגר" - מה אתם במילה ושבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה ושבילה והרצאת קרבן, ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה ושבילה ובטיבנה בית המקדש יביא קרבן.

השבילה נלמדו חז"ל מאבותינו במדבר לפני מתן התורה, מסתמעת מן המקרא עצמו "וקדשתם" שכוונתו - כפירוש האבן עזרא - לשבילה, כדבריו שם: וטעם וקדשתם שירצו במים, ויורה על זה "וכבטו שמלותם" כדרך "ואם לא יכבטו ובשרו לא ירחץ" וכו'. ואחרים למדו זאת מכיבוש בגדים הנזכר בתורה, וכן אמרו במכילתא אין כיבוש בגדים כמה שאין שבילה, והרי כל כיבוש בגדים שבחורה מלווה עם שבילה. כמו כן אמרו שהוצתהו לפרוס מאשה בזמן מתן תורה, ברור שזה מחייב שבילה כדי להתקדש, ככתוב "וירחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב" (ויקרא ט"ז), ברור איפוא שראשית כניסתם של ישראל לברית התורה, היתה מלווה עם התקדשות ע"י שבילה.

מקורות זרים רבים מתקופת הבית השני מעידים שנוהל ההתגיירות אצל העם היהודי היה מלווה עם שבילה, שהיתה בסוי לשהרה הגוף והנפש גם יחד המביאה להתחלות רוחניות, כמו שזה קרה בזמן קבלת התורה. אין ברצוני לצטט כאן מקורות זרים בנושא זה, אבל גם ההיסטוריה שלנו מוכיחה על החשיבות העצומה שיחס עם ישראל לשבילה בכלל, ההתגיירות או המעבר מכת לכת ומטלב לסלב בשטח הדתי היו כרוכים עם שבילה. ב"חולדות מלחמת

היהודית עם הרומאים" ליוסף בן מתתיהו, בספר ב' ח' ז' מסופר שגם ההצטרפות לכת האסיים היתה כרוכה בסבילה במי שהרה.

יש לסער שגם טבע הסבילות של נאמן בירדן לפי הוראתו של אלישע הנביא נובע מגירוחו של נעמן, ובניסתו לדת היהודית, ככתוב (מלכים ב' ה', י"ט י"ח) "כי לא יעשה עוד עבוד עולה וזבח לאלהים אחרים כי אם לה'". וגו'. נראה שגם שנעמן קבל עליו יחד עם רפואו את האמונה היהודית לאחר הסבילות. אלא שחז"ל הכירו בו כגור תושב ולא כגור צדק, כאמור במס' גיטין (נ"ז ב'), משום שלא קבל עליו סאר מצות התורה, כי אם עבודה זרה בלבד שנאמר כי לא יעשה עוד עבוד וגו'. ולהיות גור תושב אין צורך לפי ההלכה - לסבול לשם גירות, אלא קבלת ז' מצוות בני נתיב פני שלשה חברים - דיה.

בנוהל גירות של קטנים

שלש אפשרויות הן, בהלכה, לגירות קטנים (א) מתגייר יחד עם הוריו. (ב) הוריו מביאים אותו להתגייר והם אינם מתגיירים, (ג) בא להתגייר על דעת עצמו.

ביתוס למקרה הראשון, פסוק הדבר וברור, לפי האמור בכתובות י"א א' "בגר שנתיירו בניו ובנותיו עמו דניחא להו במאי דעביד אבוהון". אלא שגם במקרה זה ישנה לפי השולחן ערוך - זכות לבן למחות נגד הגירות לכשיגדל, ואז מחבטלת הגירות למפרע. ויש חולקים על כך וסוברים שכל שנתייר ביחד עם אביו בהיותו קטן אין לו זכות עצמית לבטל גירות זו לכשיגדל.

באשר למקרה השני, אנו מוצאים בספר "היטה מקובצת" במס' כתובות במס' רס"י וחביריו מבין הפוסקים הראשונים, שכל שאביו ואמו מביאים אותו להתגייר מבלי שיתגיירו עמו, מגיירין אותו על דעת בית דין וזה נכלל במה שאמרו במס' כתובות י"א א' "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין", משום שזכין לאדם שלא בפניו. מאחר וקטן אין לו זכות החלטה עצמית, רשאי בית הדין בהסכמת הוריו לגיירו. ויש אומרים שאם יניי ההורים מביאים אותו להתגייר אף על גב דאינם מתגיירים עמו נחא ליה במאי דעבדי ליה אביו ואמו ואינו צריך "דעת בית דין", אלא כאשר אין לו אב ורק האם מביאתו להתגייר, מבלי שתגייר היא בעצמה, עמו, אז מגיירין אותו על דעת בית דין.

במקרה זה כשמטבילין אותו על דעת ב"ד בודאי סיכול למחות נגד הגירות ולבטל אותה למפרע לכשיגדל, ואז הוא חוזר להיות גוי לכל דבר, כמבואר שם בחלמוד, וברמב"ם הלכות מלכים פרק י' הלכה ג', ובשלחן ערוך יורה דעה סימן רס"ח סעיף ז'.

המקרה השלישי כאשר אין לו אב ואם ובא להתגייר מעצמו, מפורט "בשלחן ערוך הנ"ל, וכן נראה מהרמב"ם, וכן כתב "היטה מקובצת" ב' ס' הרא"ה "כשבא לפנינו להתגייר ורופה מעצמו בדבר, מקבלין אותו על דעת בית דין". ומשמע משיטה זו שגם אם יש לו הורים רשאי לבא ולהתגייר בפני בית דין, אלא שמטאר הראשונים לא משמע כן. גם במקרה זה רשאי הוא להתחרט על הגירות ולמחות לכשיגדל על מה שעשה, ואז מחבטלת הגירות למפרע, וחוזר להיות גוי כשהיה. במה דברים אמורים כשלא נהג עדיין מנהג יהדות מסהגדיי אבל נהג מנהג יהדות מסהגדיל שוב אינו יכול למחות.

בכל שלשה המקרים הנ"ל של גיור קטנים, אין צורך בנוהל קבלת עול מצות ולא להודיעו על כך, מאחר ומטבילין אותו על דעת בית דין אין קבלת המצוות מעכבת בו, אבל עליו לעבור את

נוהל הגירות של מילה וטבילה ודיו בזה.

(ג) בישר לבעיה השלישית המתעוררת בשאלה: האם חסכן גירות ללאום היהודי ולא לדת היהודית, שכתוצאה מכך עלול להקבע נוהל חילוני לצירופו של לא-יהודי ללאום היהודי?

תשובתי היא: לא רק לפי דעת החורה ובכתב וטבעל פה, אין כל אפשרות כזאת במציאות היהודית, כפי שנראה מדבריה חוצבי אס האמונה הצרופה של רוח המואביה בבואה להתגייס "עמך עמי ואלהיך אלהי", אלא ההיסטוריה היהודית כולה מלמדת אותנו שאין מקום לשום הפרדה ופיצול בין הלאום לדת היהודית, כי הדת הנה היסוד הראשוני והבסיס העיקרי עליו מושחת הלאום וממנה נובעים רגשי האחוה והיחוד של העם היהודי, הדת והלאום היהודי הם כנסמה וגוף שהפירוד ביניהם מביא בהכרח לידי כליונו של האדם.

בבואנו לחקור ולפענח, לפחות, תכונה אופיינית אחת שחיה מסתתרת לעם היהודי, לא נמצא אותה בשום שטח אחר פרט לתורת ישראל וחזון הנביאים, המאחדים ומקיימים את העם על פני כל התפוצות. בימי הבית הראשון נשאו נסיונות רבים לגשור את הדת והאמונה היהודית הצרופה, ולעומתן לגבש ביתר שאת את הלאומיות היהודית, ואנו עדים למה שהגיעו מלכי ישראל בהשקפתם זו. נסיון מר זה הביא לידי אבדן של רבים משבטי ישראל; "כי אין אומתנו אומה אלא בתורתיה", כדברי רב סעדיה גאון.

קביעת נוהל חילוני להשתייכות לעם היהודי פירושה: פגיעה באחדות העם היהודי ויחודו, זריעת פירוד, ריב ומדון בקרב שבטי ישראל, ויצירת חיל בין יהודי ליהודי.

נוהל מעין זה עלול ליצור סוג אנדרוגיניזם מיוחד במינו והוא! יהודי לפי הלאום וגוי לפי הדת. ברית מסוגה זו התקומם בסופו של דבר נגד העם עצמו וביא לידי הרס היחוד היהודי וכוסר עמידתו כעם לבדד יסכון.

עובדות היסטוריות רבות מדבריי ימינו, תוכלנה לשמש עדות נאמנה לחטות המובעות כאן, ודים בכדי להרחיע אותנו מעטות נסיונות חזיים מעין אלו, העלולים להביא לידי פירוד ופיצול נוסף בקרב העם ולהקים חומה וברית בין יהודי ליהודי ובין שבט לשבט.

איזו ממסלה או שלטון, ויהיו אלה ברמה ובסמכות הגבוהה ביותר בקרב העם היהודי, ירחיבו עוז לקבל עליהם להרוס תכנים ולשנות נוהלים מקודשים ביותר זה למעלה מסלטת אלפים שנה, מאז עמדו רגלינו על הר סיני, והנוגעים לצפור נאשה ונסמחה של האומה.

כידוע, הסכנה החמורה ביותר הנשקפת לעתידו של העם היהודי בתפוצות, הם נסואי התערובת, המביאים לידי טמיעה והתבוללות, שכל בואיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים עצמאיים. הריסון היחידי העומד בפניהם היא המסורת והדת היהודית החרוטה ומקודשת בלב העם. כן כל סטיה ממסורת זו במדינת ישראל, המסמסת כדוגמא ומופת ליהודי התפוצות, כל לימוד זכות על נסואי התערובת באיזו צורה שהיא, וכל הכרה דה-פקטו ביחזותם של ילדי נכריות מטעם ממסלת ישראל, עלולים לקעקע את הזיקה הנפשית האחרונה עליה נשענת היהדות. כי בשום פנים ואופן לא יתקבל על דעתם המוני העם בתפוצות שמה שאסור להם מותר ומוצדק, כביכול, במדינת ישראל.

לבסוף תמה אני על כך ששאלת מע"כ ראש הממשלה נסובה אך ורק על בעיה רישום קטינים מנסואי תערובת. בו בזמן שהחלטת הממשלה ביחס לרישום מבוגרים כפי שהיא מובעת במכתב כב' "דחתו או לאומו

של אדם מבוגר יירשמו כיהודי אם תצהיר בתום לב שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת", נוגדת גם היא באותה מדה את המסורת היהודית. וכי אם יבוא נכרי ויצהיר "בתום לב" שהוא יהודי ואינו בן דת אחרת, האם יהפך ע"י כך ליהודי? אין זו אלא פתיחת פתח לשטטוס תחומי - בראשית בין ישראל לעמים, ועלולים אנו לתת יד לערב-רב של נכרים שיהפכו במחי-יד ליהודים תחת הגוספונק של מדינת ישראל.

(ד) סיכום הדברים

לאור האמור כאן, על סמך נתוני-יסוד של מקורות התלמוד, ההלכה וההיסטוריה אפשר להגיע למסקנות דלהלן:

(1) ההלכה היהודית הנקוטה בידינו, הקובעת את מעמדם של ילדים מנסואי הערובה שהם מתייחסים חסיד אחר האם, היתה מקובלת מאז ומתמיד בעם היהודי, כפי שאנו מוצאים שגם בימי דוד המלך, בתקופת הנביאים ובימינו של עזרא הסופר בבית הסני, התייחסו לילדי נכריות שנולדו מישראל, כנכרים לכל דבר, וזקוקים לגיור מלא.

(2) לפי שיטת יחיד מסוימת בהלכה, יוצא שלאחר הגירות כדת וכדין חוזר הילד להתייחס אחר האב, ונחשב כאילו בא מזרע ישראל.

(3) נוהל הגירות הנקוט בידינו לפי ההלכה, המושתת על שלטת העקרונות, שהם: קבלת עול מצות, מילה ומבילה, מקורו במעמד הר סיני בזמן כניסתם הראשונה של ישראל לברית החדשה, והוא מקודש ומקובל בעם היהודי מאז ועד עתה.

(4) ההיסטוריה שלנו מראה שבכלל הגיור היתה מקודש ומקובלת ביותר בעם היהודי, והוותה אמצעי מעבר-יסודי להקלט ולהדבק בדת היהודית.

(5) קיימת אפשרות לפי ההלכה, לגייר קטינים על דעת בית דין, לפי רצון ההורים גם כשהם אינם מתגיירים עמו. כמו כן רשאי בית דין לגייר ילדים מנסואי הערובה כשהאם נכריה והאב יהודי גם כשהאם אינה מתגיירה עמו. אולם בכל מקרה של גיור קטינים בלי גיורם של ההורים, מותנית הגירות בהסכמת הקטין לכשיגדל, כלומר שהילד לא ימחה נגד גיורו מיד עם הגיעו לבגרות. ואם הוא מתנגד לכך בהגיעו לבגרות מתבטלת הגירות למפרע.

(6) אין כל זכות והצדקה חוקית ומוסרית לשום נציגות, ממסלה או שלטון להרוס מסורת של אלפי שנים, ולקבוע נוהל חילוני לקבלת גרים שלא לפי ההלכה, ולו רק לצרכי רישום לאומיותם בלבד. ע"י כך יוצר ברית מיוחדת במינה, בדמות יהודי לפי-הלאום, וגוי לפי-הדת וההלכה היהודית. ברית מסוגה זו חשמש מיטרד חסידי לעם היהודי גם במדינת ישראל.

(7) רשום ילדי הערובה כיהודים ע"י מדינת ישראל בנגוד למסורת, ולו רק לפי לאומיותם, יחפרס בעולם היהודי כולו כמתן היתר להתבוללות וסמיעה מטעם ממשלת ישראל.

(8) גם החלטת הממשלה ביהוס לרישום מבוגרים, לפי "הצהרה בתום לב" מנוגדת להלכה ולמסורת היהודית, והותחת פתח לצירופם של ערב-רב בני סט לעם היהודי.

(א) לאור כל האמור, על ממשלת ישראל להבטיח ולקבוע שהנחיות רישום התושבים הן של המבוגרים והן של הקטינים התיינה זהות עם ההלכה והמסורת היהודית, כך שלא ירשם

אדם מבוגר כיהודי על סמך הצהרה בלבד, אלא כל שמעורר ספק בסיכומו היהודי של אדם, יצטרך לאמת את הדבר בראיות ברורות או במסמכים מהימנים ומוכרים על פי ההלכה היהודית, וכל גירסה חבוצה אך ורק על פי ההלכה היהודית בפני בית דין רבני בלבד.

ב. הצעה מעשית להסדרת רישום ילדי מניא תערובת

(א) יח ליצור מעמד מיוחד של "מתיחד" במירסם התושבים. (על שם הכתוב "ורבים מעמי הארץ מתיחדים" אסתר ה' י"ז). מעמד זה יכלול את כל הקטנים החייבים בגיור וסאין אפשרות בינתיים להטבילם, אבל הם בתהליך של גיור לפי הסכמת הוריהם.

(ב) ילד מניאוי תערובת כשהאב יהודי והאם לא-יהודיה, וסניהם רוצים לרשום את הילד כיהודי, על הילד לעבור את תהליך הגיור לפי ההלכה. חרס לקבלה עול מצוח סאינו מצווה על כך.

(ג) במקרה כנ"ל אם אין אפשרות מאיזו סיבה שהיא לבצע כמלואו מיד את נוהל הגירות, הכולל טבילה, כגון לגבי חינוך, ירסם הילד במירסם התושבים כ"מתיחד" עד אשר יגדל ויטלים את תהליך הגיור לפי ההלכה היהודית, ואז ירסם כיהודי.

(ד) באשר לפנקס-הזיהוי אפשר לרשום את הילד בפנקס הזיהוי של האב, עם ציון סתחת ל"מספר הריסום" ובאותה מסבצת, "מתיחד". או לקבוע סימול מספרי או סוג אחר של סימול למעב" מיוחד זה של "מתיחד", בתוך מסבצת "מספר הריסום".

הצעה מעשית זו להסדרת בעיות הריסום של קטנים מניאוי תערובת יכולה לפי דעתי לפתור את הבעיה, הן מבחינת ההלכה היהודית, והן מבחינה אנושית ומעשית על הצד הטוב ביותר, והכל על מקומו יבוא בע"ה בשלום.

בכבוד וביקר,

(-)

ש. גורן - אל"מ

הרב הראשי לצה"ל

QU'EST-CE QU'UN JUIF

Par le Professeur H. BARUK (Paris)

L'enquête entreprise par le Gouvernement de l'Etat d'Israel en vue de préciser la définition de ce qu'est un Juif, a un intérêt considérable. En effet, le peuple Juif reste une énigme pour les autres peuples et parfois aussi pour lui-même.

Cette difficulté provient du fait que les êtres humains sont pourvus de facultés rationnelles dont l'usage tend le plus souvent à réduire la réalité à des idées simples à des concepts clairs et intelligibles. Or, la nature est le plus souvent irréductible à une seule idée, et le plus souvent elle est complexe. Par exemple, on a l'habitude de distinguer le peuple, la nationalité, la religion. Le peuple indique les familles et le groupement originel, la nationalité le groupement politique et le territoire, et la religion les croyances intimes. Le peuple Français par exemple est formé de groupements différents (celtes), latins, germaniques, etc...) fixés sur un territoire défini, et appartenant à des religions différentes. Presque partout la religion déborde le cadre du peuple et de la nation pour former les liens universels.

Mais pour le peuple Juif, il en va différemment. Le peuple Juif ne peut se réduire à l'une de ces trois entités simplifiées, ou plus exactement il les synthétise toutes les trois. Le peuple Juif est à la fois un peuple, une nation et une religion, mais il ne peut pas être défini par une seule de ces trois qualifications. En effet, certains croient encore que le peuple Juif serait défini par une race particulière au sens biologique attribué à ce terme. Or l'histoire ne peut admettre ce point de vue. Si nous admettons, comme cela est classique, que le père du peuple Juif est Jacob, comment pourrait-on comprendre que des deux fils d'Isaac et de Rebecca seul Jacob est considéré comme Juif, et que Esau son frère jumeau est considéré comme non Juif, ou même comme le représentant des peuples ennemis des Juifs (Edom). Jacob comme Esau sont cependant issus du même père et de la même mère, mais Jacob a foi dans le Dieu d'Abraham et d'Isaac et se conforme à la manière de vivre des Patriarches tandis que Esau se sépare nettement de cette foi et de cette manière de vivre, préférant la chasse, la brutalité, et ne voyant aucun sens, ni aucune signification à la vie humaine. Son attitude, ses conceptions, son comportement ne sont pas d'un Juif.

Inversement on sait que le roi David lui-même était issu de Ruth, c'est à dire d'une moabite. Sur le plan racial proprement dit Ruth était étrangère au peuple Juif, mais son affection pour sa belle-mère, son dévouement, son cœur, son attachement à une personne dans le malheur était tel qu'elle est considérée comme Juive. Elle représente en quelque sorte un cas particulier de Guer Tsodek, c'est-à-dire de quelqu'un qui devient membre du peuple Juif par son attachement indéfectible, et héroïque aux valeurs juives, non seulement dans ses convictions mais surtout dans ses actes. On pourrait multiplier des exemples analogues, et rappeler aussi la conversion des Kazars en Russie au Judaïsme etc.

Malgré cela il reste très difficile pour un non Juif de devenir Juif. Dans les diverses religions, il suffit d'adhérer à un credo pour devenir ipso facto membre d'une nouvelle religion. Par exemple on peut devenir très facilement Chrétien, et tout se passe comme si le Christianisme facilitait et recherchait activement les conversions pour augmenter le nombre de ses adhérents. Il en est tout autrement pour le Judaïsme. Non seulement celui-ci ne cherche pas à convertir les autres peuples et s'est toujours dans

l'ensemble tenu à l'écart des conversions forcées si fréquentes dans l'histoire du Christianisme ou de l'Islamisme, mais encore le Judaïsme met les plus grandes difficultés pour la conversion. C'est que la loi Juive ne se borne pas à accepter ou même à proclamer un dogme, mais elle consiste surtout à appliquer tout un mode de vie dans ses moindres détails. Pour un Juif, les actes ont plus de valeur que les affirmations ou plus exactement les actes seuls traduisent la foi (מחשבות כמעשה) Les pensées et leur exécution pratique ne font qu'un et ne peuvent être dissociées, car l'Unité domine la vie du Juif. Dans cette optique, il est donc extrêmement difficile de devenir Juif. Cela demande une très longue préparation, des études extrêmement poussées, et un exercice profond nécessaire pour que la personnalité prenne des plis irréductibles tant dans la pensée que dans la façon de vivre. Certes des auteurs célèbres et vénérés du Judaïsme y sont admirablement parvenus, tels Onkelos, d'origine grecque qui a traduit la Torah en araméen et qui reste une autorité vénérée du peuple Juif. Mais cette consécration ne vient que de la réussite à former une personne vraiment juive dans ses moindres habitudes et dans ses moindres gestes. On conçoit que seules des personnes animées d'une foi intense, et d'une tenacité hors pair peuvent parvenir à un tel résultat. Un simple intérêt au Judaïsme, et quelques considérations philosophiques ne suffisent pas. Il faut aussi que le sujet soit tellement intégré au peuple juif qu'il soit prêt à accepter les persécutions, et qu'il soit capable de supporter les faiblesses de ces frères et non prêt à les juger.

Tout ceci montre que le Judaïsme constitue beaucoup plus qu'une religion au sens que ce terme a pris dans le monde, c'est-à-dire d'un lien formé par un "credo" commun, mais le Judaïsme constitue une véritable cellule organique dans laquelle le domaine spirituel et corporel est fondu en une unité, la foi faisant corps avec le peuple et même avec la personne physique. Ce n'est pas par un vain symbole que l'Alliance d'Abraham est gravée dans la chair, car, comme il est dit souvent, le Juif pense et agit avec tous ses organes (כל עצמותי תסמנה) et il est vain de dissocier le spirituel du corporel. On comprend que cette cellule organique que représente le peuple Juif repose en grande partie sur la famille et sur l'hérédité. C'est en effet dans la famille que se forment les habitudes irréductibles et invétérées, qui pourront ensuite résister aux entraînements extérieurs, aux contagions, aux menaces, aux persécutions, et aux séductions, parfois encore plus dangereuses en vue de la destruction du peuple c'est-à-dire de l'assimilation.

Cependant la famille et l'hérédité n'est pas tout, loin de là, car bien des Juifs issus entièrement de parents juifs ont disparu comme Juifs par les conversions et l'assimilation. Toutefois celle-ci est lente et demande parfois plusieurs générations, car les habitudes inscrites héréditairement dans l'inconscient reviennent, tels les marranes, tels les cas récents de Simone Weil que nous avons étudié, tels ces cas nombreux de Juifs modernes assimilés en Occident chez lesquels la culture occidentale est entrée en conflit avec un vieux fond inconscient de tradition hébraïque pour produire soit des manifestations hybrides comme ce fut le cas de l'œuvre de Freud, soit un rappel éclatant et majestueux sous les techniques les plus modernes du fond humain et pathétique de l'âme juive comme ce fut le cas de ces deux admirables artistes et de ces deux puissants philosophes de l'humanité de notre époque, Charlie Chaplin, et Chagall.

Ce caractère organique dans lequel la spiritualité et la personne corporelle sont fondues en une unité, de même que la foi et le peuple sont également fondus en une unité, s'explique par la constitution spéciale dès le début du Judaïsme et du peuple Juif en vue de résister et de durer jusqu'à la fin des temps. Cette organisation de résistance est essentielle. Les peuples, les nations et même les religions subissent en général des évolutions de croissance, de succès, de déclin et de mort comme les individus. C'est généralement le plein succès qui constitue le facteur le plus puissant du déclin puis de la mort. Ce succès le Judaïsme ne l'a point connu. Il n'a connu que la lutte âpre et incessante et cette lutte lui a assuré une extraordinaire pérennité, pérennité d'autant plus étonnante qu'elle a survécu à ses plus puissants et terribles ennemis qui succombent

tous peu à peu au fur et à mesure des siècles. Cette histoire illustre bien par elle-même le fond de la loi Juive, illustrée par l'histoire des Maccabées, en vertu de laquelle les forts et les grands dominateurs oppressifs succombent en fin de compte devant les plus faibles qu'eux, et devant un Principe de Justice qui renverse les rôles et rétablit la balance c'est-à-dire devant le Dieu d'Israel, le Dieu d'Abraham, d'Isaac, de Jacob, de Moïse !..

Cette cellule organique du peuple Juif ne peut durer qu'en absorbant avec beaucoup de précautions les éléments étrangers, de même qu'un corps vivant ne peut absorber de aliments étrangers qu'en les transformant et en les identifiant à sa propre substance. Ceci explique que l'organisme Juif cherche plus à résister et à se maintenir qu'à s'étendre. L'histoire a montré les dangers de l'extension et de l'impérialisme qui réalise des succès initiaux et des revers ultérieurs. L'Empire Romain est mort des mélanges massifs de tous les peuples dans le cadre du Civis Romanus, mélanges dans lesquels l'esprit de la nation n'est corrompu dans une déliquescence horrible comme un grand cadavre en décomposition pendant des siècles. Mais en plus un corps vivant comme le peuple Juif, ne peut vivre que par sa foi et par le maintien de sa civilisation.

La civilisation grecque si subtile, si raffinée: est morte par son caractère trop intellectualiste et par l'absence d'une foi suffisamment forte. La foi Juive a maintenu le peuple Juif au cours de la plus cruelle dispersion et des plus effroyables tentatives d'extermination. Toutefois quelle est cette foi Juive ?

Les Chrétiens ont tendance à considérer le Judaïsme comme un simple assemblage de pratiques formalistes qui constitueraient comme une sorte de séquelle rétrécie d'un grand mouvement religieux antique dont le Christianisme aurait marqué l'achèvement. Cette conception méconnaît la réalité et le but du Judaïsme. Celui-ci ne cherche pas le succès de la propagande ni l'extension en surface, mais l'approfondissement de sa civilisation en vue de sa réalisation sur terre dans ses moindres détails. C'est ainsi que la foi Juive a travaillé sans cesse dans chaque siècle en vue de l'application pratique et concrète des principes de la Torah. Ce travail énorme et positif a abouti à transformer la foi en science ou plutôt a fonder la foi et la science en une unité. La méthode des Talmudistes, des savants du Midrasch, des Sages d'Israel dans tous les siècles, part d'une méthode déductive extrêmement rigoureuse des textes sacrés en vue de l'élaboration de données pratiques confrontées avec la méthode expérimentale. Ainsi s'élabore une civilisation entière reposant sur une base extrêmement solide et approfondie. Dans un travail célèbre, Bergson lui-même d'origine Juive, mais ignorant le Judaïsme et gagné au Christianisme, a opposé ce qu'il appelait les "religions fermées" comme le Judaïsme aux "religions ouvertes" comme le Christianisme dans lesquelles le prophétisme l'emporterait sur la loi, sur la Torah initiale. Mais le prophétisme sans la Torah aboutit peu à peu à un idéal sentimental, rejeté au ciel et se séparant ensuite des données concrètes de l'organisation de la vie humaine sur terre. Ainsi s'est séparée en deux domaines distincts en Occident, la foi et la science, de même que la religion et le pouvoir politique. Mais ce dualisme après avoir paru recueillir des succès éclatants, commence maintenant de réaliser une crise extrêmement grave. La science privée de tout élément de foi risque de devenir inhumaine et commence déjà de pénétrer gravement la foi pour la détruire. L'élan sentimental et idéaliste ne suffit pas pour résister. Il risque d'être détruit par l'intérieur et il est facile de constater maintenant, en Occident surtout, la marche rapidement grandissante du néo-paganisme moderne dans la destruction interne de la foi et des valeurs Chrétiennes déjà considérablement menacées.

Certes le Judaïsme forme un tout indissoluble qui ne peut s'acquérir, avon-nous dit, que par des études profondes et des habitudes inscrites dans la pratique. Mais il est néanmoins du devoir de chaque génération de préciser la position du Judaïsme vis-à-vis des problèmes de son époque afin de maintenir la permanence des exigences de

la civilisation hébraïque dans tous les siècles et dans toutes les étapes de l'histoire de l'humanité.

Sans essayer de résumer comme l'a fait Maimonide le Judaïsme en un certain nombre de propositions, il nous paraît cependant nécessaire de souligner ici les points les plus caractéristiques et les plus spécifiques de la Civilisation hébraïque afin de montrer non seulement ce qu'elle a déjà apporté à l'humanité, mais ce qu'elle doit réaliser dans l'avenir, car le but de vie constitue le ferment essentiel qui fait vivre aussi bien les individus que les peuples.

1) L'abolition des sacrifices humains, la responsabilité morale et le Tsedek.

A - Depuis Abraham, le peuple hébreu a aboli les sacrifices humains et établi les fondements de la responsabilité humaine et de la Justice. Nous rappellerons qu'une tendance ancienne et invétérée dans l'humanité consiste à faire payer les fautes des coupables par des innocents. Dans la conception morale primitive, il semble que si les crimes ou les fautes appellent des malheurs, il suffit pour les neutraliser de faire payer et de sacrifier quelqu'un, une victime quelconque offerte en quelque sorte en holocauste à une divinité exigeant pour toute faute un payment, autrement dit une rédemption. Depuis Abraham, l'animal a été substitué à l'homme pour les sacrifices. Cette étape franchie par Abraham s'est développée par l'importance des sacrifices d'animaux et notamment des sacrifices pour le péché dans la loi Mosaique ainsi que des mesures symboliques comme le *לעזאזל* et le *תשל* - L'évolution ultérieure après la destruction du Temple de Jérusalem a abouti à abolir les sacrifices d'animaux que dans notre époque beaucoup considèrent comme périmés. En réalité nos études nous ont montré que l'animal protège l'homme et que celui qui s'indigne le plus des sacrifices d'animaux est insensible aux sacrifices humains. C'est déjà sur ce problème que s'est établi le conflit entre le Pharaon et Moïse, le premier considérant les sacrifices d'animaux comme une abomination, l'animal étant sacré, mais restait indifférent aux sacrifices humains. Tandis que Moïse considère le sacrifice d'animal comme un hommage à Dieu garantissant le respect sacré de la personne humaine. Ce même conflit reste toujours de pleine actualité à notre époque, on l'a vu ces dernières années dans les discussions sur l'expérimentation biologique chez l'homme dans les diverses Académies des pays civilisés, discussions qui ont montré que l'humanité actuelle, loin d'être en avance sur l'époque du Temple de Jérusalem, est encore très en retard sur cette période et encore pénétrée beaucoup plus qu'on ne peut penser des abominations du paganisme et de l'Avodah Zarah. - Si l'idée de sacrifice réparateur (au moins des fautes involontaires) ce qui est le cas dans le Judaïsme, est satisfaite exclusivement par le sacrifice d'animaux (que l'humanité entière abat en masse d'ailleurs pour sa nourriture) - en excluant de façon absolue tout sacrifice humain et toute rédemption par un sacrifice humain, ce stade représenterait un énorme progrès sur l'humanité du XXe siècle qui est encore imprégnée de l'idée païenne de la rédemption par sacrifice humain, idée qui s'est concrétisée par les bûchers du Moyen Age, et les holocaustes humains d'Hitler. C'est la conception du bouc émissaire, conception que nous avons spécialement étudiée dans notre ouvrage de Psychiatrie Morale, et qui constitue le caractère spécifique du paganisme. Nos recherches de psychiatrie et de psychologie nous ont montré que ce procédé ne constitue qu'une sorte d'échappatoire féroce et indigne pour s'évader des vraies responsabilités. Il ne soulage pas le coupable qui est toujours travaillé intérieurement par un jugement profond, irréductible et souvent inconscient de culpabilité, jugement qui ne peut être apaisé que par la réparation sincère de ses fautes dûment reconnues (*תשובה*)

mais qui lorsqu'il est refoulé et dérivé sur les innocents détermine chez le coupable une agressivité extraordinaire, des haines inexpiables contre les victimes innocentes. Ainsi en refusant la responsabilité vraie et le jugement de la Vérité on se place dans une position telle où la Vérité refoulée mais indestructible rend fou celui qui la viole et le pousse aux pires extrémités de la haine. C'est là la base des haines humaines, des guerres atroces, et des catastrophes sociales et politiques qui désolent et deshonnorent l'humanité. L'être humain a été conçu d'une telle façon qu'il ne peut transgresser sans courir les risques les plus terribles soit pour lui-même, soit pour la Société dans laquelle il vit, le jugement interne de vérité, jugement modeste, qui n'a pas de caractère impératif, qui laisse la liberté à l'homme de faire le bien et le mal, mais qui sous cette allure modeste possède une force terrifiante, celle de faire la paix ou la guerre dans l'âme de l'individu comme dans celle des nations et dans le monde entier. Cette force extraordinaire cachée, surnaturelle qui fait agir les sociétés humaines vient d'être redécouverte dans la psychiatrie moderne, à la suite des premiers travaux de Von Monakow (de Zurich) et de nos recherches poursuivies depuis trente ans qui ont abouti à notre ouvrage de Psychiatrie Morale. Elle représente sous la forme scientifique, comme nous l'avons montré, la redécouverte du Principe psychologique de la tradition Hébraïque, le Dieu d'Israel, le Dieu d'Abraham, d'Isaac, de Jacob, de Moïse, le שורלי צבאות.

Cette découverte essentielle pour l'humanité a été nous dira-t-on répandue par les religions monothéistes issues du Judaïsme. En fait, elle n'a pas été réalisée. La propagande religieuse l'a proclamée, mais ne l'a pas fait entrer dans la réalité. Bien plus, cette notion est de plus en plus battue en brèche par le retour d'un paganisme agressif, le néo-paganisme moderne, qui donne le pas à la propagande et à la publicité sur la vraie valeur, qui estime que la réussite par n'importe quel moyen suffit à établir la Vérité, que la force prime le droit, que le pouvoir l'emporte sur les droits de la conscience, que la justice n'existe pas, et que la Vérité n'est que relative et n'existe pas non plus, conception qui aboutit à transformer le monde en un charnier de guerres atroces, et qui en définitive aboutirait à l'extermination du genre humain.

La méconnaissance de Dieu qui ⁽¹⁾ שומר אמת לעולם (Psaume 146 - 6) dans le fond du cœur humain, la méconnaissance de la conscience morale inscrite au plus profond de la psychologie humaine et persistant, comme nous l'avons montré, même chez les pauvres d'esprit et chez certains malades dont l'intelligence s'est effondrée, la méconnaissance de ce Principe fondamental entraîne à considérer l'homme non plus comme un sujet mais comme un objet, c'est-à-dire à le dominer, à influencer sa personnalité, à anéantir sa volonté, à le transformer par toutes sortes de moyens de pression ou d'anéantissement psychologique en automate, afin d'établir le règne de l'arbitraire, de la dictature et de l'injustice dans une lutte horrible entre le pouvoir et les individus, dans les sociétés où, à force d'avoir laissé sa part à César, César se dresse contre Dieu, pour dominer la terre et y introduire tel Hitler le règne de l'injustice et de la terreur. Ainsi la vieille lutte de Jérusalem et de Rome, c'est-à-dire de la Conscience et du Pouvoir Temporel, reprend plus terrible qu'il y a deux mille ans, par le retour des horreurs de l'Empire Romain décadent, avec son arbitraire et sa corruption.

B. - La négation de la Conscience morale entraîne non seulement l'augmentation terrifiante de la Criminologie mais encore la mauvaise organisation de la Justice. On sait que la proclamation du Décalogue sur le Sinai a été précédée de l'exposé des principes de l'organisation de la Justice par des juges justes, אנשי חיל, יראי אלהים, אנשי אמת, שונאי בצע.

(1) Exode 19-21

des hommes courageux, craignant Dieu, des hommes de Vérité, détestant le profit. La justice suppose la croyance à la vérité, elle doit s'établir devant Dieu le Juge suprême, le défenseur de l'innocent. Car la Justice suppose un amour ardent de la vérité, pour défendre l'innocent contre les faux témoignages, les ruses abjectes des vrais coupables qui visent à rejeter leurs fautes sur des innocents ou à dériver sur des victimes innocentes la révolte contre leurs abus, leurs exploitations des êtres humains. C'est cet amour de la Justice vraie qui représente le fond du Judaïsme. Certains ont cru devoir opposer la Justice à l'Amour, et ont voulu opposer le Judaïsme rigoureux à d'autres confessions dominées par l'amour charitable. C'est là une erreur énorme. La justice et l'Amour ne font qu'un, c'est le Tsedek hébraïque. Sans amour il ne peut y avoir de Justice, c'est l'amour qui a inspiré Abraham dans sa discussion avec Dieu sur Sodome et Gomorrhe, dans sa réception des trois אלוהים, c'est l'amour de l'humanité qui inspire le Torah qui a proclamé "tu aimeras ton prochain comme toi-même". C'est l'amour intense qui inspire la Michnah et le Talmud dans le Sanhedrin lorsqu'elle organise un tribunal juste et qu'elle rappelle que si un seul homme a été créé au début de l'humanité, c'est pour apprendre que celui qui détruit une seule âme humaine c'est comme s'il avait détruit le monde entier, et que celui qui sauve une seule âme humaine c'est comme s'il avait sauvé un monde plein.

Ainsi une seule injustice, un seul innocent sacrifié à la raison d'Etat, c'est à dire à des intérêts invincibles, peut détruire une nation entière. C'est la thèse défendue par ses paroles et par tous ses actes par Clémenceau lors de l'affaire Dreyfus, Clémenceau, le dernier des prophètes français qui dans une circulaire célèbre adressée à tous les préfets de France s'écriait que le fait qu'une seule personne puisse être retenue ou renfermée injustement indument dans toute la France, un tel fait, lui était insupportable !

C'est ce tsedek, ce tsedek inspiré au monde par Abraham, ce tsedek qui depuis Noé, Abraham, et les grands Inspirés hébreux protège l'humanité contre sa destruction, c'est ce tsedek qui vivifie la Loi juridique et la Loi pénale hébraïque. Cette Loi est fondée sur l'examen des témoignages, sur l'examen des témoins des עדים, examen rigoureux contre le faux témoin puni de la Loi de Talion, afin d'éviter la calomnie, le et les faux bruits qui font que l'on met en jeu le sang d'un innocent (קריאת דם).

Cette organisation d'un tribunal Juste s'oppose à la méthode des tribunaux inquisitoriaux institués comme l'a montré le Prof. Garraud dans son célèbre traité de Droit Criminel, d'une part par l'Empire Romain, d'autre part par le Tribunal de l'inquisition du Moyen Age. Pour ces derniers, la justice repose sur l'arrestation préventive du suspect, et sur le fait accueillir les dénonciations. Cette méthode est hélas encore en plein exercice même dans les nations considérées comme les plus civilisées. Or il n'y a pas de civilisation sans justice juste. L'absence de justice juste, et la tolérance des injustices pour le soi disant nécessités du pouvoir est le critère le plus sûr de la barbarie. Or, le droit Romain continue encore dans le monde moderne d'introduire une justice dominée par César, c'est-à-dire injuste. Seuls les pays fort rares qui ont puisé l'organisation de leur justice à la source vive de la Bible et du Droit Hébraïque ont une justice véritable. Ces constatations nous montrent encore que la Civilisation Hébraïque est bien loin d'être réalisée par les religions qui cependant en sont issues.

2) La Justice et le Service de Dieu opposé à l'Avodah Zarah

C'est que la justice et son organisation reposent sur la foi dans la Vérité, et sur la responsabilité. Si l'on met sur le même plan le coupable et la victime, le loup et l'agneau, on viendra bientôt au secours du loup oppresseur pour écraser encore plus l'agneau et non seulement opprimer mais déshonorer la victime innocente. C'est le prin-

cipe qui domine encore la politique des nations dites civilisées et c'est pourquoi le monde et la paix ne reposent que sur la force, la violence, et la rapine c'est-à-dire qu'il n'y a pas de paix car la paix repose sur la Justice vraie, le seul moyen de décourager d'avance les oppresseurs, les loups dévorants, et les hypocrites qui tuent l'innocent en se couvrant d'une fausse charité, et en versant des larmes fausses et larmoyantes pour couvrir leurs abominables forfaits !

La responsabilité, le jugement du bien et du mal, la constatation d'un Juge supérieur et incorruptible, qu'on ne peut séduire, insensible au présent corrupteur (שופר) et défenseur de l'innocent, voilà une notion que l'humanité redoute et ne peut supporter. La complaisance vis à vis de ceux qui se sont acquis le pouvoir par de moyens malhonnêtes et vis à vis des profiteurs indignes qui vivent de l'exploitation de leurs frères, et des tenants de la morale Romaine "Homo hominis lupus" voilà au fond ce que désire un puissant courant qui discrédite d'avance toute tentative d'assainissement réel, et qui pour le mieux discréditer, le couvre d'opprobre et de toutes les accusations. Tout effort pour améliorer l'état moral de l'humanité suscite par là une haine atroce, et le peuple Juif en sait quelque chose. L'intensité de la haine est comme l'a bien souligné un autre prophète Français, Charles Péguy, défenseur ardent de Dreyfus, en général proportionnelle à la valeur du message apporté par la victime. Les grands criminels de l'humanité, les vrais criminels, sont en général non seulement tolérés, mais couverts, honorés, et leurs forfaits très vite oubliés. Mais l'homme ne pardonne jamais la supériorité intellectuelle et encore moins la valeur morale. Voilà le fondement essentiel de la psychologie, de la sociologie, et de la politique !

Pour éviter cette responsabilité, et pour refuser le jugement juste c'est à dire pour refuser le Dieu d'Israel, l'humanité sait inventer des philosophies négatives et destructrices. Dans l'antiquité, elle a inventé la Némésis grecque, c'est à dire une fatalité inexorable qui pousse les hommes aux pires catastrophes et aux pires crimes qu'ils fassent. Cette philosophie pessimiste et désespérée, celle d'Oedipe, et d'Iphigénie, s'opposait à la foi optimiste des Juifs qui est dominée par celle d'un Dieu qui rétablit la Justice et qui juge suivant les actes. La première ne voit plus aucun but de vie, et s'abandonne au destin, aux infâmes superstitions de chercher l'avenir dans les astres, l'évocation des morts, et de mépriser la vie humaine, telle les anciens Romains qui se suicidaient par manque de but de vie. C'est là la conception des Akoum (עכו"ם) et c'est là l'horrible Avodah Zarah (עבודה זרה) c'est à dire le service des dieux étrangers, des idoles qui réclament des sacrifices humains. Ce service des idoles ne donne pas de prix à la vie humaine, méprise les précautions et l'hygiène (זהירות) et laisse la mort l'emporter sur la vie, voyant dans la mort une délivrance de la souffrance. Elle considère ainsi comme justifiée le sacrifice de quelques uns au profit de tous. Cette affreuse conception revit avec intensité dans le néo-paganisme moderne, avec le retour de l'euthanasie, de l'expérimentation médicale sur l'homme, de l'expérimentation médicale criminelle des nazis qui s'étend chaque jour dans l'esprit des peuples soi disant civilisés, danger stigmatisé avec force par notre ami Dvorjetzki, digne représentant dans ce domaine de la vraie tradition Juive qui défend la vie et l'humanité, et qui fait reposer la médecine sur l'amour du prochain, et enfin ce fatalisme qui s'exprime déjà dans les termes désabusés d'Esau, symbolise bien l'attitude d'Edom et des peuples ennemis des Juifs, fatalisme qui bien souvent d'ailleurs est l'expression de la simple paresse, de la lacheté et de l'abandon, tels ces romains décadents, ces populations s'abandonnant au "panem et circenses" que l'on voit revenir et se multiplier dans les sociétés modernes, signes de désagrégation grave de la civilisation occidentale, signes avant tout du développement de l'âme servile. Celui qui désirait rester esclave dans la Torah devait avoir l'oreille poinçonnée afin que cette attitude le stigmatise. Il en est de même des peuples décadents, qui ont la mentalité d'esclave, mentalité qui recouvre presque toujours l'orgueil et l'agressivité.

La mentalité de l'Avodah Zarah et des idolâtres revit de plus en plus dans notre époque. Les idoles ne sont plus Baal et Astarté, mais elles s'appellent l'Etat, le Sang et la Race, le Pouvoir ou même la Médecine à laquelle certains sont prêts de sacrifier des innocents, oubliant que la médecine est faite pour l'homme et non l'homme pour la médecine comme nous y avons insisté avec nos amis les Dr Dvorjetzki et Krieger (de Tel-Aviv) dans la Proclamation du Congrès des Médecins Juifs de Jérusalem. Dans certains ouvrages de psychiatrie moderne et en particulier chez certains disciples de Heidegger, et de l'existentialisme moderne, on retrouve l'apologie des sacrifices humains placée par une monstrueuse aberration sous l'invocation d'Abraham, de la Bible ou du Christianisme. Une telle invocation est une véritable imposture. On trouvera dans notre récent Traité de Psychiatrie dans la partie intitulée "Humanisme psychiatrique" tous les détails à ce sujet, et la critique serrée de toutes ces conceptions. C'est que la notion des sacrifices humains a toujours persisté depuis deux mille ans et le triomphe du monothéisme n'a été qu'apparent. En réalité ce qui a triomphé c'est un compromis entre le monothéisme et le paganisme et c'est pourquoi le ver est resté dans le fruit et il recommence à le dévorer.

On saisit devant ces faits évidents le danger de diviniser tout être humain quel qu'il soit, danger qui corrompt l'homme par l'orgueil et le despotisme et qui est incompatible avec la pureté du monothéisme. Qu'on se rappelle l'épisode des eaux du Merriba où Moïse excédé des réclamations du peuple s'est laissé aller à s'attribuer à lui et à Aaron le miracle de faire sortir l'eau du rocher. Pour cette faiblesse, la seule qui ne lui fut pas pardonnée, il fut privé sans espoir de l'entrée dans la Terre Promise. Voilà le vrai monothéisme, le monothéisme sans compromission où l'homme collabore avec Dieu mais ne peut jamais être égalé à Dieu, ou aucun être humain ne peut être adoré, où les foules ne se prosternent pas dans des mausolées funéraires et dans des monument grandioses aux morts où s'idolâtraient les foules paganistes, serviles et viles devant les dictateurs et des hommes dieux !

La même doctrine de l'idolâtrie, de la soumission à la fatalité, aux astres, au destin entraîne la corruption morale et particulièrement la corruption sexuelle, que l'on voit revenir sur une vaste échelle comme au temps où (כל נסר שחת את ירכי). Entendons-nous bien sur ce point: le Judaïsme n'a jamais suivi ce mouvement de spiritualité exclusive qui combat et refoule la nature comme cela s'est produit chez les Esséniens à l'origine du Christianisme. La loi Hébraïque ne craint pas d'admettre la vie sexuelle normale, et de la sacrifier. Elle n'a jamais conçu l'homme comme un ange désincarné, car rien n'est plus vrai que le mot de Pascal "qui veut faire l'ange fait la bête!" En effet celui qui refoule la vie sexuelle et les besoins normaux de la nature, risque de vivre dans l'hypocrisie, dans les dérivatifs haineux, ou dans diverses déviations psychologiques, la vie sexuelle normale ne saurait être comme un péché, et c'est cette conception qui a abouti en partie à la crise actuelle du monde occidental, et au choc en retour terrible de la nature refoulée et reprenant ses droits sous une forme cynique et dépravée. Car si la vie sexuelle normale doit être sanctifiée dans la famille, il ne sensuit pas que l'on doive sanctifier et admettre le vol de la femme de son prochain, l'adultère, la prostitution dépravée, l'homosexualité et les perversions justement stigmatisées dans le rituel de Yom Kippour. Sur ce point la position du Judaïsme est très forte et prend un relief particulier au milieu de la crise générale qui affecte dans ce domaine les nations (les Goim). En résumé, loin de s'abandonner à la fatalité, à l'Avodah Zarah et aux perversions qui en sont la conséquence, le Juif véritable a le culte de la vie, de la défense et du sens de la vie humaine au plus haut degré, de la valeur des actes et l'espoir indéfectible que de la meilleure organisation de cette vie sur terre résultera le véritable bonheur de l'humanité dans l'alliance de l'homme avec les lois de sa nature qui lui ont été données par Dieu, dans l'alliance de l'homme et de Dieu, et non dans les aberrations de la divinisation de l'homme, divinisation qui est souvent un simple réaction d'orgueil compensateur de son impuissance,

de son désespoir, et de son abandon.

3) Le Chabat

Un grand nombre de civilisations reposent sur la glorification et la sanctification du travail, et de la production à laquelle on sacrifie un grand nombre d'êtres humains. Ainsi en fut-il de la civilisation Pharaonique dans laquelle de nombreux esclaves étaient sacrifiés pour la construction de villes et surtout de vastes tombeaux. Ainsi en est-il encore de beaucoup de civilisations modernes. Ainsi les constructions de pierre passent au premier plan avant la valeur de l'être humain. C'est probablement en souvenir et en réaction contre cette conception que le Judaïsme n'aime pas les tombeaux majestueux et a laissé au lieu d'orgueilleuses constructions de pierres qui ne sont plus que des vestiges morts, une construction éternellement vivante et frémissante d'humanité, le livre de l'humanité, la Bible. Espérons que le peuple Juif restera fidèle à cette noble tradition et ne se prostituera pas dans l'imitation de l'idolâtrie des pierres !

Ce respect de la valeur humaine est inscrit principalement dans l'institution du Chabat. En face des peuples anciens et modernes qui sacrifient l'homme à la production et qui glorifient l'exploitation de l'homme, la civilisation hébraïque elle sanctifie le repos du 7ème jour. Elle ne méconnaît pas, bien au contraire, la valeur du travail qui est profondément estimé, mais elle sait que la nature repose sur les lois d'alternance du travail et du repos, et que ces lois on ne peut les violer sans mettre en danger la vie des créatures.

Le repos du 7ème jour est affirmé et répété partout et en tête des prescriptions comme l'une des plus importantes que ce soit dans le Décalogue ou dans toutes les parties de l'homme. Le peuple Juif est même défini comme le peuple gardien du Chabat (עַם שׁוֹמֵר שַׁבָּת). Sans Chabat, il n'existerait pas de civilisation Juive. Le Chabat rappelle d'abord la Création du Monde, puisque Dieu s'est reposé le 7ème jour, mais le Chabat est aussi le symbole et la garantie de la liberté de l'homme, et d'une organisation sociale humaine.

Le Chabat est la garantie de la liberté. L'homme qui ne se repose pas le 7ème jour est un esclave, un esclave d'un travail qui l'écrase comme une bête de somme. Il n'a même plus la faculté de penser, de redevenir homme, et suivant la magnifique expression hébraïque de "reprendre âme" (לְהִנָּחֵם). Combien cette vérité est éclatante dans ces cités modernes, qui sont des Cités d'esclaves ! Esclaves du travail, mais aussi esclaves du plaisir, sont les hommes modernes qui, incapables de s'arrêter un seul jour et de penser, se croient obligés le jour de cessation de leur travail de courir en auto toute la journée ou de s'épuiser comme s'épuisent les tributaires des vacances annuelles qui nous voyons revenir malades après ce mois de vacances annuelle, distribué au peuple, vacances qui représentent pour beaucoup le but de toute l'année, mais qui sur le plan médical et psychologique est beaucoup moins bénéfique que le repos du Chabat. En fin le repos court et régulièrement rythmé repose sans dissoudre les habitudes prises. Un long repos aboutit à dissoudre les habitudes prises et c'est justement à la reprise et à la réadaptation que l'on voit survenir les troubles nerveux et autres qui d'après notre expérience médicale sont devenus de plus en plus fréquents.

Mais pour être efficace le Chabat doit être général. Il doit consister dans une ordonnance sociale. L'arrêt des transports et de la circulation automobile (à l'exception de ce qui concerne les urgences, les soins des malades par exemple) doit être effectif. c'est à cette condition que le Chabat tranchera vraiment sur les jours ordinaires (יָמֵינוּ) qu'il prendra son caractère vraiment sacré, et qu'il déterminera ce

bien être physique et moral que l'homme ressent dans le calme, la paix et l'élévation spirituelle. C'est aussi que le Chabat mérite vraiment sa désignation de délices du Chabat (שמחת חב"ט).

Le Chabat est aussi la garantie d'une société humaine, car il est écrit "afin que se repose ton serviteur, ta servante comme toi, ton bœuf et ton âne, afin que tu te rappelles que tu as été esclave en terre d'Égypte et que ton Dieu t'a fait sortir de là à main forte et à bras tendu, c'est pourquoi ton Dieu t'a ordonné de faire le Jour du Chabat".

Ainsi le jour du Chabat met sur le pied d'égalité l'homme, sa famille, ses enfants, ses serviteurs, même ses animaux domestiques. Il représente la loi du repos de toute la nature. A ce sujet d'ailleurs l'observation de la nature nous apprend que le septennaire représente une loi naturelle essentielle. La médecine a été obligée de substituer le septennaire à la semaine de 8 jours, car c'est par septennaires qu'on est obligé de compter les phases du cycle menstruel, les phases de bien des maladies, etc...

Le repos du samedi ou Chabat a ainsi la valeur de l'accord de l'homme avec la nature, de l'homme avec Dieu, de l'entente de l'homme avec ses semblables, et du respect des créatures, et aussi d'une société vraiment fraternelle et démocratique. On pourrait dire que sans Chabat il n'y a pas de vraie société humaine mais seulement une société d'esclaves et d'opresseurs !

L'alternance du travail et du repos s'observe aussi dans l'année sabbatique (la שנת השמיטה) où se repose la terre, car le repos favorise le renouveau et évite l'épuisement, et aussi dans cette année se reposent les créanciers et tous les moyens de pression de l'homme sur l'homme.

Certes les savants et les Sages de la Michnah et du Talmud ont beaucoup écrit sur la définition du travail et du repos. Nous ne reprendrons pas ici l'énumération des 39 variétés de travail, de מלאכה, inspirés par les travaux du מלאכה et interdites pendant le Chabat. Sur le plan de la psychophysiologie moderne, on pourrait dire à certains points de vue que ces interdictions visent en général au repos de l'action, c'est-à-dire au repos de la volonté. On sait en effet depuis P. Janet que ce qui dépense le plus de force nerveuse c'est l'action, c'est à dire l'acte nécessitant une tension psychologique. La vie méditative, la lecture, la pensée succédant à six jours d'action apporte au contraire non seulement un admirable repos du système nerveux, mais encore un extraordinaire enrichissement psychique, comme nous avons pu le constater par notre expérience concrète et absolument concluante.

Malgré tous ces bienfaits il est bien plus difficile d'obtenir de l'être humain le repos que l'agitation, car l'homme conserve en grande partie une mentalité d'esclave; il se courbe volontiers sous le joug de ses oppresseurs qu'il honore servilement et se révolte facilement contre ses libérateurs comme on le voit dans les protestations incessantes contre Moïse et dans la révolte de Koré dans le désert du Sinai, où les anciens esclaves regrettaient l'esclavage d'Égypte. Mais suivant une tradition juive millénaire et précieuse, la sortie d'Égypte est valable pour tous les siècles et pour toutes les années, comme le Seder le célèbre chaque année. Toujours nous sommes encore quelque peu esclave, et nous pouvons dire cette année esclaves nous sommes, l'an prochain des hommes libres, l'an prochain à Jérusalem !

C'est que l'homme doit sans cesse lutter pour la liberté, non seulement contre les oppresseurs sociaux et les despotes sans cesse renouvelés et dont notre époque offre de nombreux exemples, mais pour sa liberté intérieure, devant les besoins tyranniques qui étourdissent l'homme incapable de pensée, de recueillement, de vie intérieure, et de cet enrichissement extraordinaire que donne l'étude de la Torah !

C'est pourquoi pour être efficace le Chabat doit être une institution sociale;

il ne peut y avoir d'Etat Juif sans Chabat, et pour être réalisé le Chabat doit régler toute la Société, et toute la nation, car c'est là la pierre angulaire sur laquelle repose toute société juive et nous ajouterons toute société humaine véritable.

4) Le respect des Sources.

Le Judaïsme attribue une part capitale à la Création. Dieu est vénéré comme le Créateur du monde. C'est dans ce même esprit que le Décalogue prescrit d'honorer son père et sa mère parce qu'ils vous ont donné le jour. Cette même prescription s'étend aux maîtres qui vous ont instruit et formé, car c'est aussi comme s'ils vous avaient créé. Ce respect des maîtres par les disciples a été à la base du Talmud et reste fondamentale dans toute la tradition juive. Ajoutons qu'il s'agit avant tout non d'une obéissance servile d'autorité, mais d'une autorité d'estime et de reconnaissance, car tout homme qui vous a appris quelque chose suivant la tradition juive doit être appelé votre maître. Cette tradition est si forte et si caractéristique qu'elle a servi précisément de cible aux attaques antisémites et principalement à celles de certains caractérologues d'inspiration nazie.

Ce respect des sources s'étend aussi au respect de la priorité et à la citation scrupuleuse des personnes à qui on doit la moindre notion. C'est ainsi que les Sages du Talmud écrivent sans cesse "ב שם" au nom de un tel, car une idée qui leur a été donnée par un autre ils ne s'en emparent pas, il lui gardent scrupuleusement sa propriété. Cette règle essentielle désignée sous le nom classique de "Bechem omro" (בשם אומר) constitue la base fondamentale de l'honnêteté intellectuelle et de l'honnêteté scientifique. Suivant la tradition de Talmud elle est même la cause qui a sauvé le peuple Juif de l'extermination d'Amn, parce qu'Esther n'a pas craint de rappeler devant le roi la reconnaissance qu'elle devait à son "Omen" (1) à Mordechai. Nous avons vu plus haut que Moïse n'a pu entrer dans la Terre Promise parce qu'il n'a pas mentionné Dieu dans le miracle des eaux de Merriba et que ses paroles auraient pu faire croire que le miracle était réalisé par lui. C'est là qu'est la base du vrai monothéisme dans lequel aucun homme ne peut être déifié, ou égalé à Dieu. Cette règle essentielle en vertu de laquelle personne ne doit s'attribuer des données qu'il a empruntées à d'autres, est le fondement même de toute morale. Durant l'occupation allemande nous avons eu ainsi une discussion avec une personnalité scientifique et morale réputée qui nous ayant emprunté une notion sans en citer la source, (ce que nous étions dans l'impossibilité de rectifier dans cette époque où tout juif était dans l'impossibilité de publier) prétendait que la citation des sources n'avait aucun intérêt et aucune base morale et qu'à cette nation du respect de la propriété intellectuelle et des origines il fallait substituer la notion du sacrifice pour le bien commun Le sacrifice des autres bien entendu, car ce même auteur qui recommandait aux Juifs déjà anéantis le sacrifice même de leurs travaux intellectuels, réclamait féroce ment pour lui toute priorité ! Une telle attitude n'est pas fortuite : en fait elle relève de la persistance dans la mentalité de la vieille notion païenne des sacrifices humains. Bien que Chrétien ardent le personnage en question reste donc imprégné de paganisme. La mise au premier plan de la valeur de ce sacrifice, malgré l'aspect sublime de cette notion, aboutit trop souvent à sacrifier les autres c'est à dire aux pires abus du mépris de son prochain et du mépris de l'homme.

(1) Omen employé ici pour désigner l'éducateur le père nourricier en quelque sorte est la racine qui exprime la confiance, la foi. La langue Hébraïque ancienne fait donc reposer l'éducation sur la confiance, tandis que le latin le fait reposer sur la direction, le commandement (ducere).

Ce respect sacré et minutieux des sources constitue la pierre angulaire du Judaïsme. Il se traduit par le respect des parents qui vous ont donné le jour, le respect de ceux qui vous ont donné le moindre enseignement, le respect des vieillards (lève-toi devant les cheveux blancs et honore le vieillard) et à travers tous ces respects le respect de Dieu qui a créé l'homme. Ainsi le monothéisme hébreu forme un tout indissoluble.

Il faut bien reconnaître que ce Principe fondamental du monothéisme hébreu est sans cesse violé à notre époque et aussi bien d'ailleurs par les Juifs que par les non Juifs, et qu'il est en contradiction avec les courants nouveaux qui animent notre siècle, courants qui représentent en fait un néo-paganisme virulent.

Ces courants reposent sur un principe directement opposé au principe du respect des sources et du Bechem Onro, ce nouveau principe peut être désigné sous le nom d'utilitarisme systématique. Ce principe consiste à sautir les plus de chose utiles à ses parents, à ses maîtres pour ensuite se substituer à eux à les écraser. Toute reconnaissance en est exclue, et même toute exactitude historique. Le pillage des sources en se les attribuant en constitue la méthode. Ce mépris des sources non seulement entraîne le mépris des parents, des maîtres, mais aussi le mépris de l'histoire. Car l'homme ne peut progresser qu'en rendant hommage à ses devanciers qui ont peiné pour faire progresser l'humanité. Se servir des fruits de leurs efforts sans les mentionner est une vilaine action. En outre, en abolissant le passé, elle gêne les progrès de l'avenir. Elle enlève toute perspective et tout sens à l'histoire. Or, le peuple Juif est un peuple historique. La religion Juive puise ses sources dans l'histoire et dans la continuité de l'histoire. Un des fondements du monothéisme hébraïque est, comme y a insisté Josué Jehouda, la signification de l'histoire dirigée par la Providence vers un but, signification qui s'adresse d'ailleurs aussi bien à l'histoire des peuples et des nations qu'à l'histoire individuelle. Or quelle signification pourrait avoir une société où dominerait le vol et le gangstérisme intellectuel ? Une telle immoralité finirait même par compromettre et ruiner tous les progrès de la science, et on ne peut qu'approuver sans réserve les efforts de Mme Franciska Baumgarten (à Berne) et ceux de Philippe Decourt en France pour créer une défense de la propriété scientifique et pour établir des garanties dans le respect de la règle des citations des sources.

A la même notion se rattache le problème des rapports des jeunes et des vieux. Nous venons de voir l'attitude traditionnelle du Judaïsme vis à vis des vieillards, véritables guides par leur expérience de la société, respectés et vénérés. C'est à un âge avancé qu'Abraham, Moïse, et la plus part des grands hommes du Judaïsme ont accompli leur mission, et la tradition juive souligne sans cesse la lenteur et le retard de la carrière des Tsadikim, des Justes, comparée à la réussite et à la marche accélérée de la carrière des ambitieux et des méchants. La tradition Juive a bien souvent souligné le fait qu'une nation gouvernée par des jeunes va à la catastrophe. C'est d'ailleurs à ce fait qu'a été due la scission du royaume de Salomon, les jeunes ayant conseillé au successeur de Salomon de mépriser les justes demandes du peuple et de durcir son orgueil et sa vanité. Les tristes conséquences de cette politique d'orgueil n'ont pas tardé à se faire sentir.

Notre époque évolue dans le même sens, et vise à créer une séparation des jeunes et des vieux et une véritable idolâtrie des jeunes. Tout autre était la tradition hébraïque. Moïse a répondu au Pharaon que son peuple ne faisait qu'un et que s'il quittait l'Egypte il partirait comme un tout, jeunes, vieux, enfants, et vieillards ensemble. Le vieillard expérimenté a la noble mission d'éducateur et doit comme un père veiller à la formation des jeunes.(2) S'il ne remplit pas cette mission, les jeunes se séparent pour former un noyau mécontent et revendicant. Dans cette éventualité, la force se sépare de la sagesse, et la sagesse séparée de l'olan et de la force s'éteint ou est rejetée. Tout se termine par la domination de la force injuste, de la revendication, et de l'arbitraire,

et surtout de l'orgueil, qui constitue la base de cette effroyable maladie des peuples modernes, le nationalisme, ou le fascisme. On voit ainsi les graves méfaits de la perte de la notion d'Unité, notion fondamentale du Judaïsme et pour laquelle tant de martyrs sont morts dans les flammes au cri de : Dieu, notre Seigneur, Dieu est UN !

L'Unité du peuple, l'Unité de la société, l'Unité des services sociaux, où le Chef ne doit pas être isolé de sous ordres et des rouages automatiques et doit inspirer l'esprit et la marche de ses services dans les moindres détails, unité de la personnalité humaine où l'esprit ne peut être séparé des instruments et des automatismes(1), Unité de l'âme et du corps, Unité de la collectivité et des individus, Unité du monde et du Cosmos où les planètes, et les étoiles ne sont que des instruments soumis à la pensée du Créateur, telle est la base fondamentale de la foi Juive.

Cette foi est aussi dominée par l'Unité de la théorie et de la pratique. Elle ne constitue pas un dogme rejeté "au ciel ou au delà des mers" pour ne pas l'appliquer, mais une pratique vivante tellement concrète qu'elle fait corps avec la vie de chaque jour. Le grand écrivain Charles Peguy a bien souligné ce caractère concret, pratique, réel, du Judaïsme en l'opposant à l'idéal qui ensuite doit chercher à s'incarner dans la réalité. Dans le Judaïsme la foi fait corps avec la réalité, ce sont des êtres humains bien réels avec leur grandeur et leurs faiblesses d'homme, ce sont des récoltes, des légumes, des chameaux, des ânes, des chèvres, c'est la vie réelle et dénombrée que l'on voit défiler et vivre comme nous vivons nous-mêmes tant de siècles après. Ce n'est ni un mythe, ni une consolation, ni une fiction ni une dérivation idéalisée comme les oeuvres d'art, mais le Judaïsme est une réalité historique formée par des hommes en chair et en os, ou comme le dit l'hébreu, de chair et de sang (בשר ודם) tout palpitants de cette vie humaine dans laquelle l'homme tout en restant homme dans sa petitesse et dans sa faiblesse ne craint pas de collaborer avec Dieu et même de discuter et de réclamer comme l'a fait Abraham s'étonnant devant Dieu que les Justes puissent périr comme les méchants dans la ruine de Sodome et de Gomorrhe, et réclamant et obtenant les droits du tsedek, au moins partiellement, c'est Jacob luttant avec l'ange, au milieu des terribles angoisses d'une vie pathétique devant son ennemi Esau.

Cette émotion de la réalité est toute différente de l'émotion des fictions. Dans la fiction, dans le merveille si bien étudié récemment par le Pr. Schuhl, l'homme s'évade d'une réalité douloureuse pour se réfugier dans un idéal parfait en vue de se consoler. Mais par cette évasion il sait tout de même qu'il quitte la réalité, comme des délirants d'imagination qui se retranchent de la vie pour s'enfermer dans un monde imaginaire parfait certes mais non réel. Ils le sentent si bien qu'ils n'y trouvent pas la plénitude. Le Judaïsme reste dans la vie concrète d'où son caractère abrupt, difficile, caractère scientifique autant que religieux qui déconcerte ceux qui se sont formés de la religion une image de pureté idéale, céleste, mais hors du monde. Le Judaïsme reste dans le monde, mais dans ce monde de chair et de sang, de heurts et de luttes atroces, de passions, de désirs, et de désillusions, d'amour et de haine, de fidélité et de trahison, il peut cependant de temps en temps exister des miracles réels. Ces miracles sont aussi des faits historiques concrets. Ils consistent dans le fait que le plus fort ne réussit pas toujours surtout s'il établit sa force sur l'injustice, et que le plus faible l'emporte parfois sur le plus fort s'il s'appuie sur ce qui est juste. Il ne s'agit pas ici de contes de fées, mais de faits réels, d'autant plus profonds et frappants. C'est par la constatation dans un service d'aliénés désorganisé du retablisement de l'ordre et de la paix par la solution juste des conflits et la critique des témoignages, que nous avons alors décidé d'apprendre l'hébreu. Ce miracle nous a d'autant plus frap-

(1) Voir à ce sujet notre récent Traité de Psychiatrie et de Psychopathologie (2 vol.) éditeur: Masson 1959 Paris.

(2) Voir l'admirable commentaire de משל סלמה sur la maxime de Salomon : חושך עינים שוה חושך לב

pé qu'il était réel, qu'il avait donc la valeur scientifique. Tout se passe comme si un Principe de Justice intervenait de temps en temps pour rétablir la balance. C'est là le Dieu d'Abraham, d'Isaac, de Jacob, de Moïse !

C'est ainsi que les innombrables prescriptions de la Torah constituent aussi bien une foi qu'une science. La foi vient du respect de la Torah, mais la certitude scientifique vient de la constatation de l'efficacité réelle de ces prescriptions dans la société humaine réelle.

5) Les 613 Commandements et l'application de la Torah

Les nombreuses prescriptions de la Torah sont très difficiles à saisir pour un esprit occidental habitué à tout diviser en catégories, en section, en compartiments, en spécialités. Dans cette optique, on peut évidemment décomposer la Torah en sujets différents et on trouvera dans la Torah de la biologie, de la médecine, de la sociologie, de la l'économie politique, de l'art militaire, de la diététique, de la morale, de la cosmologie, des sciences naturelles, de la philosophie, de la théologie, etc....

On peut donc décomposer la Torah en tout ce qu'on veut mais en la décomposant on l'altère gravement, et on déforme la vérité historique. Car la Torah est toutes ces sciences à la fois, mais toutes ces sciences fondues dans une Unité totale et inaltérable. L'Ecole psychologique de la Gestalt a montré qu'on ne peut réaliser un tout par le simple assemblage de ses parties. Une symphonie n'est pas faite du simple assemblage des morceaux des divers musiciens qui l'exécute, elle est faite d'une synthèse, d'une unité, de tous les morceaux dans une forme particulière qui est l'œuvre du chef d'orchestre. Le monde moderne tend à la multiplication des parties et des automatismes comme ces services d'hôpitaux où foisonnent les internes, les externes, les attachés, les associés, les assistants, etc.... tous sans lien et dont le chef est rejeté dans une gloire artificielle et inopérante. Ce sont des services sans chef d'orchestre, des services schizophréniques où les malades ne sont pas réellement soignés. Il en est ainsi dans tous les domaines. La multiplication indéfinie des spécialistes autonomes sans lien aboutit à un monde automatique, mécanique, sans chef d'orchestre et à un univers automatique, sans chef d'orchestre également c'est -à-dire sans Dieu. C'est ainsi que le monde moderne a chassé la Chechinah, et a ainsi deshumanisé l'humanité ! C'est exactement l'inverse de la tradition hébraïque. C'est la dissociation opposée à l'Unité, c'est à dire à la Vie.

Il est donc vain de décomposer la Torah. Car la moindre question étudiée à la lumière de la Torah montre une intrication indissoluble de données biologique, sociales, morales, théologiques et les prescriptions alimentaires ou les prescriptions relatives à la vie sexuelle par exemple sont aussi bien hygiéniques, médicales, que religieuses et morales. Prenons par exemple la notion de la vie et de la septuinité. La mort suivant la tradition hébraïque apporte immédiatement la septuinité. Dès que la vie s'est retirée, le corps devient impur. C'est de la bactériologie s'exprimeront les bactériologistes modernes, qui savent que dès la mort le corps est envahi par le colibacille. Oui, mais le corps humain est bien plus septique que le corps d'un animal, et il semble même que la septuinité après la mort est d'autant plus grande qu'il s'agit d'un être dont l'âme était plus développée. Cela implique un plus grand respect de la vie de l'homme encore que celle de l'animal, cela implique le caractère sacré poussé au plus haut degré de la vie humaine, de cette vie créée et défendue par le Dieu de la vie, *אל הוא שכל נפש*, le Dieu du souffle de vie qui est dans chaque chair. Ainsi d'une question apparente de bactériologie nous voici rapidement plongés dans les mystères métaphysiques et au centre de la théologie.

Continuons encore ce même sujet. Tout tissu rejeté ou séparé du corps vivants devient septique et est tameh. Vérité scientifique confirmée, diront les biologistes modernes. Mais le sang des règles est chargé aussi de l'expulsion d'un ovaire mort, le sang des règles est un sang septique, la femme au cours des règles est septique, et le sang des règles doit être distingué, nous enseigne la Michnah, du sang pur des hémorragies accidentelles. Une femme au cours de la période menstruelle ne peut approcher du sanctuaire, ni manger de la Traumah. Elle ne doit pas avoir de rapports sexuels pendant cette période car ce serait là une impureté qui souille une société. L'homme doit savoir respecter la femme pendant certaines périodes et dominer ses instincts, ses désirs. C'est ainsi que l'amour s'élève au-dessus du seul plaisir organique. L'hygiène et la morale sont ainsi indissolubles et l'on sait d'ailleurs que les travaux récents des médecins américains ont montré l'utilité et l'efficacité de ces prescriptions de la Torah de même que celle de la circoncision dans la prévention de certaines maladies graves et de certains cancers (1). La circoncision rituelle reste d'ailleurs le signe éternel pour l'homme de l'entrée dans l'Alliance d'Abraham.

Nous ne pouvons reprendre ici l'étude des prescriptions si détaillées et si nombreuses de la Torah qui ont été classées dans la tradition Juive en 613 commandements. Sur ce point la tradition se sépare des religions issues du Judaïsme par le fait qu'elle conserve intégralement la Torah dans tous ses détails, et qu'elle ne fait pas un choix dans les prescriptions de la Torah. Les religions issues du Judaïsme en particulier le Christianisme ont retenu surtout les prescriptions morales en laissant de côté les prescriptions corporelles, ou même sociales. C'est ainsi que l'Évangile considère que les paroles qui sortent de la bouche ont plus d'importance que les aliments qui entrent dans la bouche et les prescriptions alimentaires n'ont pas été retenues dans le Christianisme, et les peuples Chrétiens mangent le sang des animaux, mangent du porc, etc... La notion de pureté dans le Christianisme est surtout dans l'abstention sexuelle en dehors du mariage. La notion de pureté dans le Judaïsme est beaucoup plus générale et, comprend par exemple le lavage des mains avant les repas, le fait d'éviter la souillure d'un mort, les précautions relatives à la période des règles au point de vue sexuel, la Mikveh chez la femme, en un mot une plus grande sollicitude de son propre corps qu'on doit entretenir avec זריזות et que l'on n'a pas plus le droit de sacrifier que son âme. Ces précautions n'empêchent pas évidemment l'extrême importance des précautions morales, de "l'amour du prochain comme soi-même" prescrit par Moïse avec les moyens de l'appliquer pour le règlement des conflits par la franchise et la sincérité, le rôle particulièrement dangereux du לשון הרע de la mauvaise langue mise sur le même plan souvent que l'homicide ou les pires persécutions, la recherche impartiale de la vérité qui ne se confond pas toujours loin de là avec la majorité, avec le conseil de ne pas suivre le plus grand nombre pour faire le mal, prescriptions certes bien différentes de la notion moderne qui donne tous les droits au plus grand nombre et où la majorité et le vote fait la loi !

Si nous rappelons ces quelques exemples, entre mille autres, c'est pour montrer la tonalité et la caractère véritablement spécifique et unique de la civilisation hébraïque. Le peuple Juif est chargé de la conserver intégrale en l'adaptant à chaque siècle jusqu'à la fin des temps ou jusqu'à la période de Messie où elle sera appliquée. Cette conservation minutieuse a abouti à une science immense, véritable science de l'homme comprise dans le Talmud et les écrits ultérieurs. Ce travail d'une extraordinaire profondeur montre que le Judaïsme est tout entier tourné vers l'application pratique dans la réalité, et non seulement vers un idéal proclamé qui secondairement s'incarnerait dans la vie, car cette incarnation reste toujours imparfaite et l'idéal reste séparé de la réalité.

(1) Voir à ce sujet la Revue d'Histoire de la Médecine Hébraïque (Paris, Rédacteur en chef Dr. Simay, No. d'Octobre 1956, No. 33.

Le réalisme concret du Judaïsme en fait à la fois une science et une religion. Cela est si vrai que les ordonnances de la Torah conservées précieusement, même lorsque les motifs n'apparaissent pas, comme la Parole même de Dieu, attendent les siècles pour recevoir la confirmation scientifique de l'expérience et des recherches scientifiques modernes. Nous avons cité des exemples frappants dans les pages précédentes comme si la Torah contenait en elle par avance la science des siècles futurs, sous la forme de la Révélation.

On a pris l'habitude d'opposer l'esprit et la lettre et de concevoir les ordonnances de la Torah respectées minutieusement par les Juifs comme une sorte de soumission à la lettre contre l'esprit. Cette division et cette opposition est artificielle. Chaque pratique est chargée de spiritualité pour le Juif instruit et conscient, et la partie matérielle de la pratique a pour but précisément d'inscrire dans la réalité la réalité spirituelle, les deux réalités étant fondues dans une Unité, car que serait un idéal spirituel non réalisé matériellement ? Il ne serait qu'un espoir, une fiction, une utopie, on peut être mieux une hypocrisie ? En séparant l'esprit de la lettre, l'idéal de l'application, le spirituel du temporel, on aboutit à rejeter Dieu au Ciel, et à laisser la Terre abandonnée à toutes les oppressions, à toutes les injustices, à tous les arbitraires, à toutes les impudicités et les perversions, à toutes les rapines et les violences, dans une résignation désabusée, faible, et coupable qui couvre le mal du manteau du bien, ou qui étouffe le bien dans l'hypocrisie des compromis et des capitulations.

II

DONNEES PRATIQUES.

Les considérations historiques et psychologiques précédentes nous permettent maintenant de répondre à la question posée par le gouvernement d'Israel : "Qu'est-ce qu'un Juif ?

1); On comprendra que le peuple Juif constituant le support vivant de siècle en siècle d'une civilisation très approfondie qu'il doit garder en la pratiquant et en l'adaptant de siècle en siècle en vue de la période messianique, on comprendra que le peuple Juif doit dans ce but conserver précieusement son individualité même au cours de la dispersion et que dans ce but il ne peut se laisser submerger par des apports massifs nouveaux. On peut comprendre aussi que la pratique de la civilisation hébraïque demande de longues habitudes qui se transmettent dans la famille et aussi dans une certaine mesure par l'hérédité.

Cette destinée particulière du peuple Juif est donc différente des religions issues du Judaïsme. Ces religions visent en effet à s'étendre en surface et espérant conquérir au moins spirituellement l'humanité entière, pensant que cette généralisation assurerait le triomphe de leur doctrine. Ceci n'est nullement prouvé. L'extension en surface amène trop souvent l'affaiblissement en profondeur, et l'augmentation du nombre des adhérents ne signifie pas toujours le succès, elle peut amener au contraire l'échec final car une doctrine trop diluée finit par ne plus être appliquée et meurt par l'extinction de sa force interne.

D'autre part, l'extension en surface si elle semble amener pendant un certain temps des succès spectaculaires, finit tôt au tard par se heurter à des résistances de plus en plus fortes : en effet l'extension et la conversion constituent un véritable impérialisme qui consiste à conquérir les âmes. Cette conquête comme toute conquête se heurte à la personnalité des peuples qu'elle prétend transformer et agit aussi comme facteur destructeur de leur hérédité, de leur tradition, de leur personnalité spécifique. Celle-ci semble fléchir tant que ces peuples restent peu développés mais il arrive un moment où elle réagit et où se développent alors des conflits terribles entre la doctrine imposée et la personnalité héréditaire sous jacente. Il en résulte soit une révolte véritable chez les sujets plus vigoureux, soit au contraire un choc en retour contre sa propre personnalité héréditaire chez les sujets les plus faibles, ou ayant mieux subi l'empreinte extérieure. Ces phénomènes commencent à se développer chez les peuples coloniaux et expliquent en partie la crise du monde actuel. D'autre part le nivellement de tous les êtres humains sur le même type et sur la même doctrine amène un appauvrissement spirituel et tarit sous l'influence de l'assimilation et de l'imitation servile les caractères propres à chaque peuple.

Contrairement à cette conception impérialiste de l'universalité et de la conquête des âmes, le Judaïsme et la conception d'Abraham respectent la personnalité des individus et des peuples et ne cherche pas à les convertir. Elle tend par contre à une sorte d'union fédérale des divers peuples conservant leurs caractères propre mais unis par la découverte du Principe Moral fondamental qui dirige l'humanité et le monde. C'est ainsi que l'on peut comprendre la parole adressée à Abraham qu'en "lui seront unies les familles de la terre". Mais ces familles conservent leur individualité et n'ont pas besoin d'être dissoutes et détruites spirituellement pour être unies dans une entente respectant leur personnalité propre.

L'effort de perfectionnement du Judaïsme vise à être fait non sur les autres pour les conquérir, mais sur soi-même pour mieux approfondir et pour mieux réaliser la Torah. Si les préoccupations d'universalisme sont très grandes dans le Judaïsme, ces préoccupations visent à se réaliser non par la propagande mais par l'exemple.

2) Cependant le Judaïsme ne s'est jamais interdit d'admettre de nouveaux membres, à condition que cette admission soit limitée et soumise à des garanties très exigeantes. Les Commentaires du Midrasch et de Rachi nous expliquent que lorsqu'il est écrit qu'Abraham quitta Ur pour venir en Canaan avec ses biens et avec les âmes qu'il avait, cela désigne déjà les adeptes qu'il avait réunis et qui s'étaient rangés avec lui dans sa foi au monothéisme. Des commentaires analogues concernant aussi Jacob. Le "guer", l'étranger non Juif qui devient Juif par conviction, a toujours été admis et l'on peut admettre que ces conversions spontanées mais non recherchées ont joué un rôle important dans l'histoire du peuple Juif. Comme cette histoire a toujours été tragique et marquée par des persécutions, cette situation a joué le rôle de sélection et a éliminé d'emblée les personnalités faibles ou intéressées. On a vu à plusieurs reprises le phénomène du "guer tzedek" c'est à dire de l'étranger quittant une situation heureuse et paisible pour venir partager les persécutions des Juifs et se ranger sous une loi beaucoup plus difficile que celle des autres peuples. On raconte même que certains Romains ont voulu se convertir lors du siège de Jérusalem, il en fut de même de la reine Héléne d'Adiabène qui embrassa le Judaïsme. On connaît la conversion massive des Kazzars etc... En tout cas, on ne trouve pas de distinction entre les Juifs originaux et les descendants de ces convertis, tant la loi Juive les a façonnés de façon profonde. Ces faits montrent l'extrême importance de la pratique approfondie d'une civilisation avec la foi qui l'anime. On peut noter d'ailleurs souvent que celui qui embrasse une foi aussi difficile et aussi menacée et qui donne de telles preuves de son amour et de sa volonté par les actes, devient un Juif

plus instruit et plus profondément Juif parfois que celui qui est seulement Juif de naissance.

3) Les Juifs de naissance, c'est à dire nés de parents Juifs, s'ils bénéficient de l'hérédité des pratiques et d'une formation profonde poursuivie pendant des Générations, ne jouissent de ces bénéfices que s'ils s'agit de générations profondément imprégnées de la foi et des vertus du Judaïsme. Mais les Juifs de naissance ne sont pas à l'abri de l'assimilation, bien au contraire surtout à notre époque essentiellement antireligieuse, où les Juifs comme les autres peuples sont soumis à l'influence des doctrines et de modes de vie étrangers à leur tradition, et à une époque où se développe un néo-paganisme extrêmement actif et virulent.

En outre, un certain nombre de Juifs de naissance regrettent d'être Juif et de subir les persécutions, et surtout s'ils sont peu instruits dans le Judaïsme sont séduits par les modes de vie des autres peuples qu'ils considèrent facilement comme supérieurs et comme assurant le succès. Les religions triomphantes en apparence exercent sur eux le même attrait. Il se produit alors chez de tels Juifs un effort de volonté pour s'assimiler se dégager de leur juiverie et pour s'identifier aux non Juifs. Cet effort se heurte toutefois très souvent à une résistance de leur inconscient collectif façonné et pétri par des habitudes juives millénaires. Il en résulte un conflit psychologique terrible qui aboutit en général soit à faire de ces Juifs de naissance des antisémites, soit à les pousser vers une servilité déplaisante, soit enfin à provoquer chez eux des maladies mentales très particulières que nous avons spécialement étudiées dans notre Précis de Psychiatrie.(1)

Sans entrer ici dans ces détails psychiatriques qui ont une importance extrême, nous rappellerons que le conflit psychologique qui aboutit à former des Juifs antisémites a des conséquences considérables. Nous avons étudié ce conflit spécialement dans le cas de Simone Weil et ce sont à des faits de ce genre que l'on doit cette constatation paradoxale mais malheureusement incontestable que les mouvements antisémites les plus redoutables sont souvent lancés ou du moins soutenus par certains Juifs de naissance qui ne veulent pas être Juifs. En tout cas, les Juifs de naissance qui refusent d'être Juifs risquent non seulement des désordres mentaux ou moraux pour eux-mêmes ou pour leurs enfants, mais encore ils peuvent devenir un danger pour la société où ils vivent. Ils se trouvent en effet dans un piège à faux, dans une situation spéciale dans laquelle ils sont obligés de masquer leur origine c'est à dire de masquer la vérité. Ils tombent ainsi sous la loi psychologique que nous avons rappelée au début de cet exposé en vertu de laquelle tout être humain qui refuse ou refoule la vérité, subit un malaise interne en vertu duquel il se sent accusé intérieurement, puis transfère bientôt ce sentiment interne sur l'extérieur. Il en résulte une extrême méfiance, de l'agressivité parfois de véritables délires de persécution, en tout cas un malaise permanent qui augmente aussi la méfiance à leur égard. Tout se passe donc comme si les Juifs étaient soumis à une destinée préformée, qu'ils doivent accepter et de laquelle ils ne peuvent se retirer sans de gros risques. Cette situation historique si ancienne et si permanente constitue un argument en faveur de la destinée Providentielle et de l'existence historique de la Providence.

Mais pour accepter cette destinée, il est nécessaire que le Juif soit instruit du Judaïsme et qu'il soit convaincu. Alors son conscient est en accord avec son inconscient collectif et non seulement un tel Juif jouit de son Unité intérieure et d'un remarquable équilibre mais encore il devient un bienfait pour les peuples au milieu desquels il vit. Ces constatations psychologiques objectives sont à rapprocher de deux catégories indiquées dans le Deutéronome et des deux éventualités qui peuvent s'offrir, la

(1) Masson Ed. Paris 1950, Voir l'Édition Italienne (traduction par Mr. Crescenzi) Idelson Editeur Naples.

malédiction ou la bénédiction.

Enfin rappelons qu'il n'est pas exclu par la Torah que le Juif de naissance qui se livre à des actes honteux profanant la loi qu'il a reçue soit retranché de son peuple mais par Dieu seul il est vrai.

On voit donc que la qualité de Juif ne saurait en aucune façon être rattachée exclusivement à un facteur racial. L'hérédité ne suffit pas, car le peuple Juif est le fait non d'un groupement racial, mais d'un groupement réalisé par l'adhésion à une foi, à une civilisation, à un mode de vie, groupement certes favorisé par la famille et l'hérédité mais inséparable de la foi spirituelle qui l'anime et qui l'a créé puisque c'est de cette foi qu'Abraham a décidé de se séparer de son pays et de la Chaldée, pour former un peuple spécial "un peuple de prêtres" voué et dédié au Dieu Unique. Oublier cette origine et cette signification serait non seulement renier toute la tradition hébraïque, mais adhérer à une doctrine étrangère au Judaïsme, doctrine qui doit être considérée comme une toeva (תועבה), une abomination, et comme une manifestation de l'Avodah Zarah (1). La conception biologique du racisme, du sang, et de la prédestination biologique a été à l'origine des pires horreurs antijuives et des abominables attentats contre l'humanité de l'Hitlerisme pour qu'une telle conception soit vomie et honnie à jamais par tout Juif digne de ce nom.

Nous savons qu'on soulèvera aussi le problème des demi-Juifs, c'est à dire des sujets dont un seul des parents est Juif. Ces demi Juifs avaient été au début épargnés par Hitler pour tomber ensuite sous la coupe des persécutions. Certaines tendances rabbiniques distinguent à ce sujet ceux dont la mère est Juive qu'ils considèrent comme d'emblée Juif, et ceux dont le père seul est Juif qu'ils font des difficultés pour reconnaître comme Juifs. Cette distinction prendrait ses racines dans le fait que dans le livre des Chroniques le nom de la mère des rois est mentionné. Mais cette mention de la mère peut s'expliquer par le fait que chacun portant le nom de son père, on est obligé de mentionner le nom de la mère pour avoir les noms de ses deux parents. Rien n'autorise à penser de cela que seule l'hérédité maternelle compte (2). A ce sujet, il est bon de rappeler que si les lois de la Torah constituent une règle éternelle, les écrits rabbiniques sont les directives de circonstance qui peuvent être modifiés. Certes des habitudes suivant les époques ont fait subir quelques modifications même à certaines lois de la Torah proclamées comme essentielles : c'est ainsi que les sacrifices d'animaux, la loi

(1) Ce danger et cette aberration du racisme existe parfois chez certains Juifs qui tout en s'assimilant et en abandonnant les obligations de la Torah restent Juifs par orgueil de leur hérédité de leur sang comme si le fait d'être Juif était uniquement le fait du sang, de la race. Cette attitude dérive comme d'ailleurs le racisme Hitlerien de l'orgueil, une telle attitude est la négation même des principes du Judaïsme et est due probablement à l'influence du racisme Hitlerien c'est à dire des persécuteurs sur les persécutés, influence qui marque la plus grave défaite morale et spirituelle, le persécuté prenant alors une mentalité servile comme celle d'un esclave, mentalité réprouvée au plus haut point par le Judaïsme.

(2) Une autre raison aurait été donnée dans le fait qu'on n'est jamais sûr de son vrai père alors que l'on est sûr de la mère qui a donné la naissance. D'autres ont fait valoir que la mère élève les enfants et crée l'atmosphère du foyer. Cette opinion nous paraît très théorique. Dans un grand nombre de cas que nous avons observés la mère Juive mariée à un non-Juif, abandonnait le Judaïsme et suivait son mari, laissait convertir ses enfants au Christianisme, les enfants devenaient souvent des chrétiens fanatiques et antisémites. Par contre notre expérience nous a montré l'importance particulière du père qui conserve plus souvent le Judaïsme. Bien entendu on peut voir les cas les plus divers mais justement notre expérience ne confirme pas les décisions rabbiniques quant à la mère.

de la Parah adoumah, certaines lois sur la toumah sont tombées en désuétude. Mais rien ne dit qu'elles ne retrouveront pas leur application le jour où le Judaïsme aura repris sa vie en Terre d'Israël. Certaines lois sont en effet applicables uniquement en Terre d'Israël. Inversement il est possible que des prescriptions rabbiniques faites à certaines époques tombent en désuétude, et en particulier les prescriptions relatives à l'hérédité maternelle, ou paternelle. Rappelons d'ailleurs à ce sujet que Moïse lui-même était marié avec une non-Juive et que ses enfants cependant sont considérés comme Juifs. Il en fut de même de Joseph marié à une Égyptienne dont les deux fils Ephraïm et Manassé furent pourtant des chefs de deux tribus Juives. Quant au cas parfois invoqué d'Agar et d'Ismaël fils d'Abraham Ismaël a quitté la maison paternelle au regret d'ailleurs d'Abraham nullement parce que sa mère était Égyptienne mais uniquement parce qu'elle avait été renvoyée comme domestique par Sarah. Le Midrach Rabah explique qu'Ismaël a été renvoyé parce que trop gâté, il se livrait à l'idolâtrie avant d'avoir abandonné le Dieu de son père, était allé retrouver Esau et se livrait au brigandage. כה עשה יסמעאל כשהיה בן החייל להביא זלם מן השוק והיה מצחק בו. (").....

Sans doute au retour de Babylone, du temps de Ezra et de Néhémie, une lutte âpre fut faite contre les Juifs mariés à des femmes étrangères dans la crainte que ces femmes entraînent leurs maris et leurs enfants vers l'idolâtrie; mais même dans cette lutte nous voyons que le mobile est la conservation de la foi religieuse et non le mobile racial, biologique. Il est bien certain que la multiplication des mariages mixtes risquerait de dissoudre le peuple Juif dans les autres peuples, et c'est pourquoi après les grandes dispersions et le retour, des précautions ont été prises contre cette éventualité. En fait, dans les mariages mixtes c'est la conviction la plus forte qui l'emporte. Si en pareil cas le Juif est tiède ou détaché du Judaïsme, son conjoint entraîne les enfants dans une autre religion. Si au contraire le Juif est ardent et convaincu, le conjoint est entraîné vers le Judaïsme ainsi que les enfants. Là aussi c'est la conviction et le facteur spirituel qui joue un rôle essentiel, et non le sang.

La notion de demi Juif a été développée par Hitler en vue de détacher du peuple Juif une partie de ses membres. Dans le même but, Hitler s'est emparé d'enfants Juifs de naissance, afin d'en faire des nazis. Mais on ne voit pas pourquoi cette notion Hitlerienne influencerait les Juifs d'aujourd'hui car elle n'a ni la base scientifique ni la base historique et elle n'avait été inspirée par Hitler qu'en vue d'achever la destruction du peuple Juif. Il faut noter d'ailleurs que tout demi Juif est le plus souvent considéré comme Juif par les antisémites sauf s'il est converti à une autre religion. Enfin ajoutons qu'il y a des cas où il serait absolument inhumain de rejeter pour des raisons de sang ou d'hérédité quelqu'un qui veut être Juif et à ce sujet certaines mesures rigoristes risquent de discréditer la religion qui les applique, ou de déclencher des mouvements de révolte ou des schismes.

III

CONCLUSIONS

1) Le problème de l'identification des Juifs en Israël ne peut pas être fait actuellement, et nécessiterait de nouvelles études. Le critère de la mère Juive

(1) Nous devons exprimer nos remerciements à Mr. Weissgrun qui nous a facilité l'étude du Midrach Rabah et du Talmud.

reste discutable, et ne se trouve pas d'ailleurs dans la Torah, et on ne sait pas bien comment du patriarcat Biblique l'évolution s'est faite vers le matriarcat, ultérieurement. Il y a là une étude précise à faire.

En tout cas, le gouvernement n'a pas qualité à lui seul pour modifier ces décisions rabbiniques. Un Sanhedrin serait nécessaire pour réétudier la religion Juive dans ses traditions et adapter l'esprit de la Torah à notre époque et à la vie en Israel.

2) En aucun cas le Judaïsme ne peut évoluer vers un simple racisme. Le peuple Juif a été créé par le Monothéisme hébreu et constitue un groupe humain dont l'individualité et l'unité est déterminée par sa foi, ses modes de vie conform à la civilisation de la Torah. On ne peut admettre que des enfants, appartenant à des familles qui ont subi les persécutions Hitlériennes, soient humiliés et insultés en Israel à cause de leur mère non Juive. Il s'agit là d'une abomination tant sur le plan du Judaïsme que sur le plan humain, abomination qu'aucun gouvernement ne peut tolérer et qui doit être très sévèrement réprimée.

3) Dans ces conditions un dénombrement des Juifs en Israel avec inscription sur la carte d'identité semble impossible et à notre avis ne doit pas avoir lieu. Un tel dénombrement des personnes rappelle trop les dénombrements qui ont précédé les persécutions dans l'histoire Juive et en particulier les persécutions Hitlériennes toutes récentes. D'ailleurs un tel dénombrement est absolument contraire à la Torah et à toute l'histoire Juive. On sait comment le Roi David fut blâmé pour avoir procédé à un dénombrement. Un tel dénombrement pourrait paraître attentatoire à la dignité humaine et pourrait être interprété comme une initiation des méthodes dont les Juifs ont été victimes et que toute leur tradition réprouve.

4) Par contre le Gouvernement d'Israel a comme tous les gouvernements le droit d'étudier la situation de chaque candidat à la citoyenneté afin de juger si celle-ci doit être accordée. La citoyenneté est une affaire de l'Etat, du gouvernement et n'a pas besoin de faire intervenir la religion et elle peut être égale pour tous quelle que soit leur origine et leur religion. D'ailleurs la Torah ordonne qu'un même loi soit appliquée pour les Juifs et les non-Juifs et que les étrangers soient traités comme les citoyens, tout Juif devant se rappeler qu'il a été étranger en Egypte. L'Etat d'Israel n'est pas seulement un centre de rassemblement des exilés mais il doit devenir avant tout un foyer du Judaïsme vivant comme dans l'Antiquité doit rayonner sur le monde et doit faire vivre l'esprit de la Torah. Il est bien évident que dans l'attribution de la citoyenneté l'Etat d'Israel peut tenir compte des mérites de chaque Candidat, si non dernièrement au Judaïsme, de sa famille, de sa volonté, des épreuves qu'il a subi etc.. et régler en conséquence l'attribution plus ou moins rapide de la Citoyenneté. Une telle étude si elle est faite de façon juste et impartiale, vaut mieux qu'une attribution automatique et sera d'ailleurs plus appréciée.